

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้รับการกล่าวถึงและมีความสำคัญราวสามทศวรรษที่ผ่านมา ในอดีตจะเห็นได้ว่าการเดินทางจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสนิยมของนักท่องเที่ยวโดยการให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เป็นที่กล่าวกันมากกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งตกอยู่ในสภาพผู้ป่วยที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยา (ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล, มปป, หน้า ๑) ภายหลังจากมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์) ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือมีการอนุรักษ์ทรัพยากรปลายทางมากที่สุดและทำลายแหล่งท่องเที่ยวน้อยที่สุดนั่นเอง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจโดยใช้ต้นทุนน้อยที่สุด แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๕) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเป็นฐานในการพัฒนาประเทศจากที่ประเทศได้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจในช่วงนั้น ด้วยการนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาดังเนื้อหาในส่วนที่ ๓ บทที่ ๔ ของแผนว่า “ส่งเสริมวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม” และ “สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด ฯลฯ” อีกทั้งข้อความว่า ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสัญจรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกความรู้ ความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งดูแลป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๐, หน้า ๕๕-๕๖) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นฐานแม่บทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาด้านต่างๆใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อมา ข้อความในรัฐธรรมนูญบางตอนว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ ความว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐, ๒๕๔๐) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ ได้วางวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของไทยคือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถ ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน” และได้กำหนด ๕ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของงานวิจัยนี้คือคือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔, หน้า ๒๖)

ในด้านปรากฏการณ์ของปริมาณการท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและน้อยลงตามสถานการณ์การเมืองและภัยพิบัติของโลกและประเทศไทย อย่างไรก็ตามปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมานักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเฉลี่ยปีละประมาณ ๙ ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสม ๕% ต่อปี อัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ ๗ ของเอเชีย โดยมาเลเซียและเวียดนามมีการเติบโตเฉลี่ยอันดับที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ โดย พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นปีที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวสูงที่สุดจำนวน ๑๕.๘ ล้านคน (ทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔, หน้า ๑๐) ในภาพรวมของอาเซียน องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization, UNWTO) ได้ประเมินไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเพิ่มขึ้นจาก ๒๑.๑ ล้านคนในปี ค.ศ.๑๙๙๐ เป็น ๑๓๓.๓ ล้านคนในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ นั้น ในจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ดังกล่าว มีแนวโน้มจะแสวงหารูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ด้วย (Tourism) (UNWTO อ้างใน สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ ๒๕๕๖ หน้า ข)

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๕ ประเทศไทยจะรวมเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนที่มีการร่วมมือทั้งการด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและทางวัฒนธรรม การเคลื่อนที่ประชากรจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งจะเป็นผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านบริการที่ได้ประโยชน์มากแต่ลงทุนน้อย ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวหลังเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา นโยบายรัฐบาลในแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวทั้งในภายในและเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ในกลุ่มประเทศในอาเซียนมีลักษณะพิเศษที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น แสดงออกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคและต่างภูมิภาคได้อย่างดี การได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งจำเป็นในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และอนุลักษณะวัฒนธรรมและการส่งเสริมอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยต่อไป

เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเมืองมรดกโลก ที่มีความโดดเด่น โดยมีการสถาปนาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง มีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร โดยสถาปนาเมื่อปี พ.ศ.๑๓๐๐ โดยขุนลอ เดิมมีชื่อว่าเมืองขวา แต่เดิมนั้นอาณาจักรล้านช้างมีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์กับนครรัฐที่อยู่ในละแวกเดียวกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง หงสาวดี กรุงศรีอยุธยา เมืองเชียงใหม่ เมืองพระนคร และในปี พ.ศ.๒๕๓๘ เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ด้วยมีลักษณะของเมืองที่สอดคล้องกับเกณฑ์มรดกโลกขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมืองหลวงพระบางเต็มไปด้วยโบราณสถาน ประเพณีศาสนสถาน รวมทั้งสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส เมืองหลวงพระบางจึงถือเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว การปรับตัวของเมืองหลวงพระบาง ที่ปฏิสังสรรค์กับอัตลักษณ์ทั้งภายในเมืองแบบดั้งเดิมเอง และภายนอกหลายด้านท่ามกลางยุคโลกาภิวัตน์ ขณะที่เมืองหลวงพระบางเองพยายามดำรงความเป็นเมืองมรดกโลกเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะมีการปรับตัวเองอย่างไรเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว ที่จะมีการรวมกลุ่มเป็น สมาชิกประชาคมของอาเซียนในปลายปีนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

ในแหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง มีอัตลักษณ์ที่สำคัญอะไรบ้าง อัตลักษณ์เหล่านั้นมีการสืบสาน/อนุรักษ์อย่างไร เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลก หลวงพระบาง รวมทั้งมีการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบางอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึง การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ว่ามีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการสืบสาน/การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองอันได้แก่ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อย่างไร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตเมืองเก่า ในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้รู้ (Key informant) ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง จำนวน ๑๕-๒๐ คน คน แบ่งเป็นสามระดับคือ ระดับนโยบาย จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์

๑.๕.๑ **อัตลักษณ์** หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวอันเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่ใช้ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น กลุ่มอื่น คุณสมบัติเป็นผลผลิตของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการบุคคลซึมซับ ตระหนักรู้รับมาเป็นตัวตนของตนเอง ซึ่งอัตลักษณ์มีความเปลี่ยนแปลงได้

๑.๕.๒ **การดำรงอยู่** หมายถึง การคงอยู่ของอัตลักษณ์สำคัญของแหล่งมรดกโลก ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

๑.๕.๓ การสืบสาน หมายถึง การที่อัตลักษณ์ สำคัญของแหล่งมรดกโลก ที่ยังคงมีการปฏิบัติต่อกันมา หรือมีการถ่ายทอดติดต่อกันมา/การอนุรักษ์ จนถึงปัจจุบัน และถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

๑.๕.๔ เมืองมรดกโลก หมายถึง เมืองที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกของยูเนสโก

๑.๕.๕ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของ ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น

๑.๕.๖ การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึงการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวที่มี รูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ด้วยแผนงาน ที่มีการอำนวยความสะดวกและการควบคุมอย่างเหมาะสม และมีการประเมินผลและรายงานผลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๑.๕.๗ อาเซียน หมายถึง ในงานวิจัยนี้จะเจาะจงเฉพาะประเทศไทย ลาว เขมร พม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ เพื่อทราบการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๖.๒ เพื่อทราบบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดอัตลักษณ์และชาติพันธุ์

๒.๑.๑ แนวคิดของอัตลักษณ์ (Identity) อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกบุคคลหรือกลุ่มเฉพาะของแต่ละบุคคลหรือของกลุ่มบุคคลที่ยึดถืออธิบายตนเอง และใช้คุณสมบัตินี้ติดต่อกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ Identitas เดิมใช้คำว่า “Idem” มีความหมายว่าเหมือนกัน (The Same) ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปมีนัยของการตีความความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันคือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗, หน้า ๓๒-๓๔) อัตลักษณ์อธิบายด้วย

การอธิบายอัตลักษณ์มักแยกกันไม่ออกกับความเป็นชาติพันธุ์ความสำนึกร่วมค่านิยมบางประการที่ตนสังกัดในด้านสภาพภาพ ชนชั้น เพศ สายเลือด เชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์สามารถเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการให้เลือนนิยามตนเองของบุคคล กลุ่มให้สังกัดกับหน่วยสังคมหรือสิ่งที่ตนเองใช้อยู่เพื่ออธิบายให้ปฏิสัมพันธ์ต่องานศึกษาชาติพันธุ์อย่างจริงจังเป็นงานศึกษาทางมานุษยวิทยาสาขาชาติพันธุ์วรรณาของชาวตะวันตก เริ่มต้นจากศึกษาชนชาวพื้นเมืองชาวแอฟริกาถึงความจำเพาะที่สะท้อนออกทางบุคลิกภาพ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ การเมือง เศรษฐกิจ พิธีกรรม อัตลักษณ์จะมีความหมายลักษณะเฉพาะมักจะหมายถึงชาติพันธุ์ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สำหรับประเทศไทยงานศึกษาชาติพันธุ์เริ่มต้นราวครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาชาติพันธุ์เป็นฐาน การจัดการท่องเที่ยว ชาติพันธุ์มีความสำคัญในแง่เป็นตัวกำหนดวิถีคิด วิธีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมและมิติอื่น ๆ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในการจัดการท่องเที่ยวเป็นจุดขายและดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดลำดับการอธิบาย ดังนี้

แนวคิดทางชาติพันธุ์ (Ethnicity) นักวิชาการทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้ให้ความหมาย คำว่า ชาติพันธุ์คล้ายคลึงกันดังที่¹ ให้ไว้ว่า ในทางวรรณกรรมทางสังคมวิทยา ชาติพันธุ์ เป็นคำคุณศัพท์ที่มีการอ้างถึงเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา หรือการมีภาษาาร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันจาก มีประวัติศาสตร์ ร่วมกัน สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ผู้มีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐานและความเชื่อเดียวกัน ส่วนใหญ่พูดภาษาเดียวกัน องค์ประกอบสำคัญของการเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์คือ การมีค่านิยมและสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ชาติพันธุ์มาจากคำว่า Ethnikos เป็นคำคุณศัพท์ในภาษากรีก มีความหมายเกี่ยวกับคนนอกศาสนา ความหมายชัดเกี่ยวกับความเป็นชาติหรือประชาชาติ (National) เมื่อคำชาติพันธุ์เข้ามาอยู่ในคำภาษาอังกฤษหมายถึงคนต่างชาติและคนนอกศาสนา อีกความหมายหนึ่งเป็นความหมายทั่วไปตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา ความหมายเกี่ยวกับคนนอกศาสนาค่อย ๆ หายไป² (สุเทพ สุนทรเกสัช, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕)

¹ สุเทพ สุนทรเกสัช, ๒๕๔๘ ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ประชากร และการจัดองค์การความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์. (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ) หน้า ๑๕

² สุเทพ สุนทรเกสัช, ๒๕๔๘ หน้า ๑๕

ชาติพันธุ์ มีพื้นฐานความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับเชื้อสาย ชั้นหรือประเภท รวมทั้งเกี่ยวกับกลุ่มคนที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณ อาณาจักร หรืออาจอยู่ในรูปของรัฐบาลนอกจากนี้ยังเป็นความคิดที่เกี่ยวกับลักษณะแตกต่างทางวัฒนธรรมภาษาและความเป็นต่างชาติ แนวคิดทางชาติพันธุ์เป็นแนวคิดในการจำแนกมนุษย์ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจและประโยชน์เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๒.๑.๒ ความหมายและพัฒนาการของแนวคิดอัตลักษณ์ การบุกเบิกศึกษาชาติพันธุ์มาจากนักมานุษยวิทยาอเมริกันในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อทำความเข้าใจบุคลิกภาพ วัฒนธรรมประเพณีของประเทศต่าง ๆ และนำมาสู่การวางนโยบายที่เหมาะสมต่อประเทศนั้น งานศึกษาชาติพันธุ์ในระยะแรกเป็นงานศึกษาภาคสนามกับชนชาวพื้นเมืองในประเทศแอฟริกา อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ได้รับการศึกษาจากนักมานุษยวิทยาสายซิกโกหลายท่าน เช่น เอ็มบริ (Embree, ๑๙๕๒) ศาสตราจารย์แทมเบีย (Tambiah, ๑๙๗๖) เป็นต้น งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาก็คือ การจำแนกประเภทของมนุษย์ที่แตกต่างกันด้วยกรอบคือ “วัฒนธรรม” ซึ่งมีความหมายถึงผลผลิตของมนุษย์ทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมทุกประเภท ในระยะแรกศึกษาด้วยกรอบแนวคิดบุคลิกภาพเชิงจิตวิทยา ต่อมายกขึ้นสู่แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ในการศึกษา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยุคหลังสมัยใหม่ งานชาติพันธุ์ได้ถูกอธิบายด้วยแนวคิดการรื้อสร้างหรือวาทกรรม (Discourse)

นักวิชาการให้คำนิยามกลุ่มชาติพันธุ์มีหลากหลาย อย่างไรก็ตาม สาระสำคัญของ คำนิยามคล้ายกันที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มักหมายถึงกลุ่มสมาชิกที่มีสายเลือดเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกันบนพื้นฐานสายเลือด ภาษา ระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อมีขอบเขตอาศัยที่แน่นอน แอบเนอร์ โคเฮน (Abner Cohen)³ ให้ความหมายชาติพันธุ์ว่าเป็น กลุ่มคนที่มีแบบแผนพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้คุณค่า ค่านิยม โดยมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในกลุ่ม จนมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมสังคมกันหรืออยู่ใกล้เคียงกัน

นักวิชาการของประเทศไทยอธิบายเป้าหมายลักษณะการจำแนกของชาติพันธุ์ ดังนี้

๑. การให้สำคัญกับรากเหง้าเดิม (Primordialist) บนพื้นฐานความเข้าใจความหมายของชาติพันธุ์ในลักษณะที่เรียกว่า แก่นสารนิยมหรือสารัตถนิยม (Essentialism)

๒. ชาติพันธุ์เป็นเสมือนเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (Instrumentalist)

๓. ชาติพันธุ์ในลักษณะที่ถือเป็นการสร้างความหมายด้วยการปฏิเสธความคิดที่ยึดมั่นอยู่กับแก่นแท้อย่างไม่เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เพราะไม่เชื่อว่าชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคมที่มีมาอยู่แล้วแต่เดิม แต่กลับเห็นเป็นเพียงความสำนึกความเข้าใจและรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งกำหนดด้วยภูมิหลังบางอย่างตามบริบท ทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นชาติพันธุ์เป็นการสร้างความหมายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ

แนวคิดชาติพันธุ์ เป็นการศึกษากการสืบเชื้อสายตระกูลของกลุ่มที่มีการสืบทอดวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต มีผู้ศึกษาแบ่งการศึกษาชาติพันธุ์ไว้ ๓ ยุค หลัก ได้แก่

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยโนทัศน์ก่อนชาติพันธุ์ดำรง เป็นการศึกษาชาติพันธุ์ดำรงทางสังคมศาสตร์ ให้ความหมายชาติพันธุ์ Ethnicity เหมือนกับความหมาย Ethnic group ให้ความหมายการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์และทำความเข้าใจในการแยกแยะความแตกต่างของชาติพันธุ์เป็นหลัก

³ Cohen, Abner. . “The Lesson of Ethnicity”. In Urban Ethnicity. Abner Cohen, ed. Pp. ix-xxiii.

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยชาติพันธุ์ดำรง เป็นช่วงการศึกษาระหว่างทศวรรษที่ ๑๙๖๐-๑๙๘๐ ศึกษาโดย นักมานุษยวิทยาแยกศึกษาชาติพันธุ์กับวัฒนธรรมออกจากกัน งานศึกษาระยะนี้เห็น ๑) กระบวนการและ หน้าที่การดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการปฏิสัมพันธ์ ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และ ๓) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์สมัยหลังชาติพันธุ์ งานศึกษาช่วงนี้เริ่มสนใจสังคมสมัยใหม่และความสลับซับซ้อน ทางชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่ เช่น สังคมอเมริกา สนใจศึกษาชนกลุ่มน้อยในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ระบบ โลก เป็นต้น⁴

๒.๑.๓ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นการอธิบายตนเอง ของมนุษย์อันเกิดจากการปฏิสังสรรค์ในกลุ่มและนอกกลุ่มตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ จนถึงระดับโลก “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” เป็นความรู้สึกร่วมอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มเดียวกันแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กระบวนการอัตลักษณ์จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลที่สลับซับซ้อนในเชิงจิตวิทยาการสำนึกตนว่าเป็น บุคคลใดเป็นของการกระทำระหว่างตนกับบุคคลอื่นและการพยายามเข้าใจคนอื่นว่ามองตนอย่างไร

ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กัน ไป นับเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถ ใช้อารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนกลุ่ม นั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ถิ่นอาศัยร่วมกัน ความรู้สึกผูกพันนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็น ความสำนึกทางชาติพันธุ์หรือ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) มีความหมายต่างจาก เชื้อชาติ (Race) ตรงที่กลุ่มชาติพันธุ์ ถือเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม เช่นพิจารณาจากภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี บรรพบุรุษ ถิ่นที่มา และลักษณะการแต่งกาย ส่วนเชื้อชาตินั้นถือเอาลักษณะทางชีววิทยาเป็นเกณฑ์ เช่น สีผิว สีตา รูปร่างลักษณะทางกาย ขนาดและลักษณะของนม ที่มาของคำ “กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Groups)⁵ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ๒๕๔๙, หน้า ๕๓-๕๔) องค์ประกอบและลักษณะของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ฮาโร ไอแซค (Harold Isaacs) มี ๒ มิติคือ “ร่างกาย” และ “นาม” คือ “ร่างกาย” มีรากฐานทางชีวภาพแม้ เปลี่ยนแปลงได้แต่ยังสามารถบอกชาติพันธุ์ของคน เช่น สีผิวและลักษณะรูปร่างหน้าตา ส่วน “นาม” จะ ดำรงนานกว่าและซ่อนความหมายในเชิงประวัติศาสตร์ไว้ด้วย อย่างไรก็ตามมีการตั้งข้อสังเกตว่า บางคนอาจ ปฏิเสธอัตลักษณ์ตัวเองเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่แข็งแกร่งกว่าทำให้เกิดความรู้สึกกลุ่มชาติพันธุ์ ตนเองต่ำต้อยและน่าอับอาย

สำหรับการเรียนรู้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ⁶ ได้ยกตัวอย่างงานศึกษาของ แฮนิต้า (F.B. Hanita) ที่ศึกษาชาวอินโดนีเซียที่ถูกกดขี่จากสังคมใหญ่จนต้องเกาะกันเป็นกลุ่มแล้วแยกตัว ออกมาพบว่า ยิวรวมตัวกันเมื่อต่างตก อยู่ในชะตากรรมเดียวกันมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันและอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์จะถูกเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมากกว่ากับภายนอกกลุ่ม ปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นเหมือนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทยที่รวมตัวกันเป็น กลุ่ม และประเด็นที่น่าสนใจคือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนยิวกลุ่มนี้ถูกกำหนดด้วยศาสนาเป็นหลักและถูก

⁴ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๗) หน้า ๔๕

⁵ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ๒๕๔๗ หน้า ๕๓-๕๔

⁶ อ้างแล้ว หน้า ๕๕

ผลิตซ้ำด้วยพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นยิวที่ผูกความเป็นยิวหรือ “คนใน” เข้าไว้ด้วยกันให้แตกต่างจากคนอื่นหรือ “คนนอก” ส่วนการทับซ้อนของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับอัตลักษณ์ทางสังคม เป็นการจำแนก การบ่งชี้ถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ในขณะที่อัตลักษณ์ทางสังคมเป็นตัวบ่งบอกถึงสถานภาพหรือตัวตนของคนหรือกลุ่มคนนั้น ในทางสังคมเพราะอาจมีโครงสร้างอื่น ๆ เช่น ชนชั้น ที่มีความสำคัญในการแสดงอัตลักษณ์บางสถานการณ์ บางครั้งคนหรือกลุ่มคนหนึ่ง ๆ อาจแสดงอัตลักษณ์ที่แตกต่างภายใต้บริบทหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้เสมอขึ้นอยู่กับว่าสถานการณ์หรือบริบทแบบไหน จะมีความสำคัญมากกว่าในการกำหนดหรือแสดง อัตลักษณ์

ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่แพร่หลายโดยทั่วไป ทั้งในอดีตและปัจจุบันจะพบว่าหมู่บ้าน คณะชน เผ่าพันธุ์ ตลอดจนชุมชนที่ครั้งหนึ่งเคยโดดเดี่ยวและมีความเป็นอยู่อย่างอิสระ ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างในขอบเขตที่ต่างกันออกไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม⁷ พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่งพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใหม่ ได้มีการยอมรับจารีต ประเพณี ของชนกลุ่มอื่น ปรับตัวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐซึ่งต่างก็สูญเสียความแตกต่าง ทางสังคม วัฒนธรรม ของตนไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่ง ที่พยายามดำรงความเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดจากสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในระบบสังคมเดียวกัน โดยที่สมาชิกของกลุ่มดังกล่าวมีสิ่งที่อาจเรียกรวม ๆ ได้ว่า สถาบันพื้นฐาน (Basic Institutions) จำนวนหนึ่ง เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลัทธิความเชื่อ หรือพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกัน มีแบบแผนพฤติกรรมที่ยอมรับเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน และรวมกันเป็นส่วนหนึ่งของประชากรส่วนใหญ่ มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ภายในระบบสังคมเดียวกัน ... ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) เป็นผลผลิตใกล้ชิดระยะยาวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะพลวัตของการจัดระเบียบความสัมพันธ์และขนบธรรมเนียมประเพณีการรวมกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีบทบาทและหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและถูกนำไปใช้ในความหมายที่มีลักษณะเฉพาะในฐานะที่เป็นกลไกของการจัด องค์การที่ไม่เป็นทางการ การใช้กลไกต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์บนพื้นที่

๒.๑.๔ แนวคิดหลังสมัยใหม่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ก่อนแนวคิดของยุคหลังสมัยใหม่คือ อัตลักษณ์ยุคสมัยใหม่ (Modernism) มีวิธีคิดหลักคือ ปรัชญาในยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา (Enlightenment) ในราวศตวรรษที่ ๑๘ ลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) เชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์การเข้าถึงความรู้ “ความจริง” (Truth) ที่เป็นสากล การมองโลกในแง่ดีเป็นทัศนคติของยุคพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระเบียบและความ เป็นเหตุเป็นผลของความจริงสูงสุด วิทยาศาสตร์จะเป็นโคมทองส่องทางไปสู่ความก้าวหน้าของอารยธรรมในทุก ๆ ด้าน ส่วนการสร้างทฤษฎีทางสังคมในยุคนี้จึงมีลักษณะเป็น Grand Theory มุ่งแสวงหากฎสากล (Universal Law) ทำความเข้าใจและอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ได้ มีลักษณะครอบคลุมมีพลังอธิบายสูงวิธีคิด กระแสหลักของยุคเชื่อในแนวคิดที่เรียกว่า “สารัตถะนิยม” (Essentialism) คือ เชื่อว่า ธรรมชาติของสังคมหรือมนุษย์ก็ตามมีคุณสมบัติอะไรบางอย่างเป็นแก่นแกนหรือสารัตถะ จารีตของแนวคิดดังกล่าวส่งผลต่อการทำความเข้าใจโน้ตชนเรื่อง อัตลักษณ์สาขาวิชา ต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ที่สถาปนาหรือออกมาขึ้นในยุคนี้ ส่วนใหญ่เสนอภาพปัจเจกในจารีตสารัตถะนิยมหรือไม่ก็เพื่อตอบโต้ไม่เห็นด้วยกับจารีตดังกล่าว⁸ (อภิญา เพื่องฟูสกุล, ๒๕๔๖, หน้า ๘-๙)

⁷ สุเทพ สุนทรภัสส์, ๒๕๔๘ หน้า ๘๑-๘๗

⁸ อภิญา เพื่องฟูสกุล, ๒๕๔๖ หน้า ๘-๙

การนิยามความหมายของอัตลักษณ์ในวิถีคิดของยุคสมัยใหม่ มักจะเน้นให้ภาพลักษณ์ของปัจเจกมีแก่นแกน เน้นมิติด้านที่เป็นนามธรรมมีความเป็นเอกภาพมีความต่อเนื่องเป็นศูนย์รวมของบุคลิกภาพหรืออัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่แน่นอนแจ่มชัด ปัจเจกภาพมีความสมบูรณ์ในตัวเองและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโลกข้างนอกมาพิจารณาภายนอกเงื่อนไขรอบตัว ความหมายของอัตลักษณ์ในยุคสมัยใหม่นี้แนวคิดส่วนใหญ่จะเสนอภาพปัจเจกในแบบจารีตสัจจะนิยมและบางแนวคิดก็มุ่งที่จะตอบโต้และไม่เห็นด้วยกับจารีตดังกล่าว ซึ่งนับเป็นคุณูปการของแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มีความเป็นพลวัตในตัวเอง ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและมุ่งที่จะวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ต่างๆ ทางความคิดสืบเนื่องต่อมา

การอธิบายอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในปัจจุบันได้รับแนวคิดหลังโลกสมัยใหม่ (Postmodern) ที่มีฐานคิดว่าความจริงของสรรพสิ่งเป็นเพียงวาทกรรม (Discourse) ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัยตามหลักการวิทยาศาสตร์ในยุครู้แจ้ง (Enlightenment) หรือยุคทันสมัย (Modern) ยึดถือ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างหรือผลิตขึ้นและผลิตซ้ำจนยอมรับว่าเป็นจริง ทศนะเช่นนี้เป็นการรื้อสร้าง (Deconstruct) ทศนะต่อการอธิบายความจริงในยุคความทันสมัย ในส่วนแนวคิดจากนักคิดสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ทำให้เกิดการตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการเข้าใจและมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม การเข้าถึง “ความจริง” ของสิ่งต่าง ๆ แนวคิดนี้ได้รื้อถอนแนวคิดแบบเก่าเป็นการรื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษานิยามความหมายของอัตลักษณ์ของนักคิดสกุลหลังสมัยใหม่ ดังนี้

ริชาร์ด เจนกิน (Richard Jenkins)⁹ อธิบายอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับเบอร์เจอร์และลักแมนที่ให้ไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคมครั้งเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่และปรับเปลี่ยนหรือแม้แต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก คือการรับรู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall)¹⁰ อธิบายว่าความเป็นตัวตนคือ ชิ้นส่วนหลาย ๆ ส่วนที่ประกอบรวมกันขึ้นมาในบริบทของสถานการณ์อย่างหนึ่ง มีการเชื่อมต่อ ร้อยรัด “ชิ้นส่วน” ต่าง ๆ และการแสดงออกของปัจเจกอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ จึงสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่หลากหลายได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน การผสมผสานองค์ประกอบของ วาทกรรมเหล่านั้นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นความพยายามของชุมชนที่จะบอกให้คนอื่นรับรู้ว่าเป็นใคร ของตนเองเป็นใคร อย่างไรและเป็นความพยายามกำหนดความสัมพันธ์ของชุมชนกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าอัตลักษณ์คือ “พลังในการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง”) อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ให้การรับรู้สื่กว่าเป็นเราหรือพวกเราที่แตกต่างไปจากเขาหรือพวกเขา หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียวอาจมีหลากหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวเรา พวกเรา และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์รับรู้ใน “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

อัตลักษณ์เชิงโครงสร้างมีชุดนิยามและการกำหนดคุณค่าของวัฒนธรรม ระบบโครงสร้างใด ๆ ก็ตามจะไม่ใช้สิ่งตายตัว หากเคลื่อนไหวไปตามการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบโครงสร้างนั้น ๆ จึงมักเกิดการนิยามความหมายของอัตลักษณ์ในระบบสังคมไม่สอดคล้องกับทิศทางของกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่

⁹ Jenkins, R. Social Identity. (London: Routledge. 1996) p. 112

¹⁰ Stuart Hall, Representation of Cultural Representations and Signifying Practice. (Sage Publication: London), p. 45

เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกัน การอ้างอัตลักษณ์ของระบบโครงสร้างในอดีตมาพยายามกดกรอบบังคับควบคุมสังคมให้ดำเนินไปตามชุดของนิยามอัตลักษณ์นั้นๆ ไม่เพียงแต่จะไม่ใช่วิธีทางที่ถูกต้องในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม หากยังกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจรัฐที่จะใช้ในการรักษาโครงสร้างการครอบงำและเอารัดเอาเปรียบของกลุ่มผู้คุมอำนาจอีกด้วย

อัตลักษณ์อีกมุมมองหนึ่งว่า เป็นกระบวนการที่ปัจเจกต่อรองตั้งคำถามหรือปฏิเสธตำแหน่งที่ทางสังคมที่ถูกยึดเยียดให้ การปฏิเสธอาจไม่จำเป็นต้องหมายถึงการต่อต้านตรง ๆ หรือสร้างอัตลักษณ์ตรงข้ามขึ้นมา โดยพลีสร้างนัยของความหมายใหม่ขึ้นมาแทน และอัตลักษณ์ยังหมายถึงการให้ความหมายของคนหรืออะไรบางอย่างว่าไม่มีลักษณะเฉพาะ คงอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่สามารถที่จะสรุปคนหรือสิ่ง ๆ นั้นแบบขาวดำ หรือถูก-ผิดได้ แต่ให้ความหมายตัวตนของคนหรือสิ่งนั้น ๆ ในลักษณะที่มองว่ามีการสร้าง (Construct) การผลิตซ้ำ (Reconstruct) มีการรื้อสร้าง (Deconstruct) เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอัตลักษณ์มีความหลากหลาย¹¹

๒.๑.๕ ความหมายและพัฒนาการของแนวคิดหลังสมัยใหม่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) อาจจะไม่ถือว่าเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นระบบหรือเกณฑ์จะนำไปอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นเดียวกับแนวคิด ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์กายภาพหรือวิทยาศาสตร์ทางสังคมได้ กระทำ แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงท่าทีหรือกลุ่มทัศนะหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน ของนักคิดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะนักคิดชาวฝรั่งเศส เช่น ฟูโก (Foucault) แดริดา (Derrida) ลีโอดาร์ต (Lyotard) และโบดริยาร์ด (Baudrillard) ตั้งคำถามเกี่ยวกับญาณวิทยาและวิธีวิทยาของแนวคิด ทฤษฎีหรือกฎทางวิทยาศาสตร์เหล่านั้น ในฐานะเป็นกฎและเครื่องมือที่สามารถแสวงหาความรู้ ความจริงที่ดำรงอยู่อย่างเป็นภาวะวิสัยนอกเหนือตัวมนุษย์ได้

ทัศนะหลังสมัยใหม่ก่อตัวขึ้นทางด้านศิลปะในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ที่ศิลปะในยุคนี้ไม่มีแบบแผน กฎเกณฑ์ตายตัวเหมือนยุคทันสมัยแต่ไร้แบบแผนขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ดู ทัศนะเช่นนี้แผ่ขยายสู่ปรัชญา สังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ เป็นต้น ความเป็น แนวคิดหลังสมัยใหม่ จึงไม่มีคำจำกัดความที่ตายตัว แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดความทันสมัย กับแนวคิดหลังความสมัยใหม่จากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และทัศนะต่อยุคทันสมัยผ่านศิลปะแนวคิดทางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า แนวคิดหลังสมัยใหม่ทฤษฎีไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูปอีกต่อไปแล้วและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ เขาไม่พยายามบอกว่าทฤษฎีเป็นสากล ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากเพราะเมื่อก่อนเราคิดถึงทฤษฎี เราก็นึกว่าเราพยายามหาคำตอบจากทฤษฎีว่าเขาตอบเอาไว้อย่างไร เราจะได้เอามาตรวจสอบดูว่าใช้ได้หรือไม่อย่างไร

ฐานคิดความทันสมัยเชื่อในปัจเจกภาพสามารถเข้าถึงความจริงได้ ความจริงเป็นภาวะวิสัย ฐานคิดยุคนี้จึงอธิบายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อยู่ที่ตัวมนุษย์ผู้กระทำ ความเป็นตัวตนมาจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจนหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะเฉพาะตน และโครงสร้างของสังคมอัตลักษณ์ของบุคคลมาจากวัฒนธรรมอันเป็นเงื่อนไขที่สังคมร่วมกันสร้างขึ้นเป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ของบุคคลในสังคมให้รู้สึกคิด บุคลิกภาพ และกระทำ ในแง่นี้อัตลักษณ์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลสามารถจะคาดการณ์และอธิบายได้

ส่วนฐานคิดสำคัญของยุคหลังความทันสมัยปฏิเสธฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าความจริงอยู่นอกเหนือตัวมนุษย์ดำรงอยู่อย่างภาวะวิสัยสามารถค้นพบได้ แต่เป็น วาทกรรมหรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะเป็นสถาบันสืบทอดกันมา แสดงออกผ่านการพูดและการเขียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อ

¹¹ ส่วนอธิบาย เพื่อพิสูจน์สุก หน้า ๔๓-๔๘

คงไว้ซึ่งวาทกรรมนั้น วาทกรรมก็คือ ระบบและกระบวนการผลิตเอกลักษณ์และความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความเป็นจริง ตัวตนของมนุษย์ กล่าวตามภาษาของ Khun เรียกว่า กระบวนทัศน์ว่ารากฐานความจริงทางวิทยาศาสตร์ได้วางอยู่บน “กระบวนทัศน์หนึ่ง” (Paradigm) เช่นเดียวกับศาสตร์และองค์ความรู้อื่น กระบวนทัศน์ ทางวิทยาศาสตร์(หรือศาสตร์อื่น) จึงหมายถึง “กลุ่มมโนทัศน์ คุณค่า เทคนิคอย่างหนึ่ง ที่กำหนดร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์เพื่อให้คำจำกัดความของปัญหาตลอดจนการแก้ปัญหา”¹²

ทัศนะยุคหลังความทันสมัย ความรู้ความจริงไม่มีจะมีก็แต่สิ่งที่เหมือนกันมาจากการผสมผสานความแตกต่างมาถักทอขึ้นที่มนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้น และให้ความหมายหรือสัญลักษณ์ (sign) ขึ้น การสร้างขึ้นเพื่อแยกแยะ จำแนกและควบคุมผ่านสัญลักษณ์ (symbol) บางอย่าง อาจจะเป็นกฎเกณฑ์ แบบแผน จารีต เป็นต้น บางประการ ในส่วนทัศนะของยุคหลังความทันสมัย อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงไม่มี เพราะไม่มีอะไรที่ร่วมกัน ขณะเดียวกันอัตลักษณ์มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การกำหนดร่วมให้เป็นอัตลักษณ์สิ่งที่เป็นปัจเจกของความแตกต่างหายไป เพราะความเป็นปัจเจกแต่ละบุคคลก็มีความแตกต่าง กัน เลื่อนไหลตลอดเวลา การยึดร่วมกันผ่านสัญลักษณ์บางอย่าง และผ่านการให้ความหมายเชิงประวัติศาสตร์ (ซึ่งไม่มีอยู่จริง) มีแต่ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์เป็นเพียงการระลึกของจินตนาการในปัจจุบันเชื่อมโยงและอธิบายปัจจุบันเพื่อประโยชน์บางอย่าง

ถึงแม้มีการถกเถียงกันในประเด็นต่าง ๆ แต่แนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรื้อถอนมโนทัศน์เกี่ยวกับปัจเจกภาพและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการศึกษาวิจัยในเรื่อง อัตลักษณ์ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางเพศ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ลักษณะเด่นของแนวคิดหลังสมัยใหม่ประกอบด้วย

ประการแรก การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึง ความเป็นจริงเดิมตัว เหตุผลไม่เคยถูกตั้งคำถามไม่เคยถูกทำให้เห็นว่าเหตุผลมีส่วนสร้างสิ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร เหตุผลดูเป็นสิ่งที่โปร่งใสและเป็นกลางนักคิดคนสำคัญของอย่าง มิเชล ฟูโก (Michael Foucault)¹³ ชี้ให้เห็นการผูกโยงของเหตุผลกับอำนาจ องค์ความรู้ใหม่แต่ละ ยุคสมัยจึงตกอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองแบบหนึ่งที่เขาเรียกว่า “วาทกรรม” (Discourse) เป็นกรอบของการนิยามความเป็นจริง วางอยู่บนมุมมองหนึ่ง ๆ และประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้น ๆ “ความรู้” สามารถเปลี่ยนมาเป็นอำนาจได้ทั้งนั้น

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษาคือ ปัญหาญาณวิทยา (Epistemology) ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริงนั่นเอง แนวคิดหลังสมัยใหม่ปฏิเสธ “ความจริง” ที่มักผูกติดอยู่กับอำนาจและตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดของยุคสมัยใหม่นั้นสารัตถะของความจริงจะถูกซ่อนอยู่ในระดับลึกเสมอ เราจึงมักพบคู่ ตรงข้ามของภาพปรากฏ (Appearance) และความจริงที่ซ่อนอยู่ข้างใต้ (The Hidden)

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎีโดยทฤษฎีไม่ควรมีประโยชน์ที่อ้างอิงถึงความเจริญที่เป็นจุดเริ่มพื้นฐาน ถ้ามีจุดเริ่มก็เป็นเพียงประโยชน์ที่เป็น “ภาพแทนความจริง” เท่านั้นต้องไม่พยายามเสนอทฤษฎีครอบจักรวาล การศึกษาที่เน้นบริบทช่วยให้คำตอบว่าทางเลือกแบบไหนเหมาะสมกับบริบทแบบไหน

¹² Khun, Thomas, สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ แปล, *โครงสร้างการปฏิวัติวิทยาศาสตร์* (กรุงเทพฯ: rbพิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๔,) หน้า ๕๖

¹³ Foucault, Michel. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. Edited by Colin Gordon. (New York: Pantheon Books, 1980)

นักคิดสายหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) อาทิ ฌัก เดอร์ริดา (Jacques Derrida) และมิเชล ฟูโก (Michael Foucault) ได้วิพากษ์การศึกษาสังคมรุ่นเก่าก่อนว่ายังเชื่อในความเป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล แต่แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่นั้นได้ตั้งคำถามกับวิธี การมองโลกการเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคลและได้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลแปรเปลี่ยนไปตามบริบท มันมิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป

ขณะเดียวกันนั้นแนวคิดของ ฌัก เดอร์ริดา มีอิทธิพลอย่างมากในการรื้อถอนภาพเก่า ๆ ของปัจเจกภาพหรือตีความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจกคือ ๑) ไม่ให้อภิสิทธิ์แก่ปัจเจกในฐานะเป็นผู้กระทำการ (Agent) หรือที่ว่าคนเรานั้นไม่สามารถจะเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของตนได้ ๒) เน้นการไร้ซึ่งสารัตถะอันเป็นสากลของปัจเจกภาพแต่มุ่งเน้นถึงลักษณะปัจเจกภาพที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัยและปัจเจกภาพเป็นเรื่องกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่ อัตลักษณ์อย่างหนึ่งอาจเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรืออัตลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้นความเป็นปัจเจกจึงถูกเน้นในฐานะที่เป็น “กระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์” มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว จุดเด่นของแนวคิดนี้ทำให้เกิดการปฏิบัติความหมายของภาษาและส่งผลต่อการทำความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และยังเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลกใหม่¹⁴

จากทฤษฎีความทันสมัยและหลังความทันสมัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาการสร้าง การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์เมืองฮอยอันในมิติของการท่องเที่ยวว่ามีการหลักคิด การอธิบายและสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวในสังคมสมัยใหม่อย่างไร

การสร้างอัตลักษณ์ ประกอบด้วย ๑) ด้านการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัย ๒) ด้านโครงสร้างทางสังคม คือ ด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน ด้านครอบครัวและสังคม ๓) ด้านวิถีชีวิต สังคม เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ ๔) ด้านคุณธรรม ๕) ด้านวัฒนธรรม และค่านิยม อาทิ ภาษา การแต่งกาย อาหาร ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรมและระเบียบประเพณี การจัดการท่องเที่ยว¹⁵ (สมเกียรติ สัจจารักษ์, ๒๕๕๔, หน้า ค-ง) นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวเมืองพุกาม คือ มีโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ จัดวางตำแหน่งตัวเองกับในการอธิบายอัตลักษณ์ตนเองอย่างไร

ดังนั้น สารสำคัญขององค์ประกอบอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ อย่างน้อยประกอบด้วย ๕ ด้าน ประการแรก อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีการรักษา และสืบทอด ประการที่สอง อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ระหว่างบุคคลกับกลุ่มตนและกลุ่มอื่น ระหว่างกลุ่มภายในและภายนอก ประการที่สาม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยกระบวนการทางสังคม คือ การปฏิสัมพันธ์ที่ให้ความหมายของบุคคลเหมือนและแตกต่างจากบุคคลอื่น เป็นการทำความเข้าใจตนและโลก ประการที่สี่ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มีความเปลี่ยนแปลงได้เสมอ โดยการข้ามผ่านหรือเลื่อนชั้นจากอัตลักษณ์หนึ่งไปสู่อัตลักษณ์หนึ่ง เช่น การแต่งงาน การศึกษา การรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเป็นวัฒนธรรมของตน ประการที่ห้า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นทั้งปัจเจกและสังคม ความเป็นปัจเจกเป็นผลผลิตทางสังคมแม้ปฏิเสธก็ตาม ยังถูกสร้างมาจากระบวนการทางสังคม ความเป็นสังคมคือการรู้ร่วมและความเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมคล้ายกัน นอกจากนี้อัต

¹⁴ อภิญา เพ็ญฟูสกุล, หน้า ๔๖-๕๒

¹⁵ สมเกียรติ สัจจารักษ์, แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน, วิทยานิพนธ์

ลักษณะชาติพันธุ์ของคนพม่า แบ่งแยกย่อยตามสายเลือด ภาษา ความเชื่อ โลกทัศน์ วัฒนธรรม การแต่งกาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น เช่น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวพุกาม มีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์คนพม่ากลุ่มอื่นอย่างไร

๒.๒ การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

๒.๒.๑ นิยามของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสำหรับการสนทนาและการพักผ่อน การท่องเที่ยวของมนุษย์เริ่มมีมาตั้งแต่มนุษย์ได้พัฒนาสร้างสังคมชุมชนเมือง เพราะในการสร้างชุมชนเมืองตั้งแต่ยุคบรรพกาลทำให้มนุษย์ต้องมีการติดต่อระหว่างกันทั้งในจุดประสงค์ของการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า การทูต การสงคราม การจาริกแสวงบุญ โดยการท่องเที่ยวจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า การเดินทาง (Travel) แต่นัยยะของคำว่า การเดินทางจะมีความหมายที่กว้างขวางกว่า คือ การที่มนุษย์เคลื่อนที่ออกจากแหล่งของถิ่นที่ตัวเองพักอาศัยเพื่อวัตถุประสงค์ใด วัตถุประสงค์หนึ่งเช่นการเดินทางเพื่อไปทำการค้าขาย การเดินทางเพื่อไปติดต่อธุระ การเดินทางเพื่อไปแข่งขันกีฬา ฯลฯ โดยการเดินทางที่ถือว่าเป็นการท่องเที่ยว นั้น ต้องมีลักษณะที่เฉพาะและได้มีการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวไว้โดยนักวิชาการ องค์กรต่างๆ โดยนิยามเหล่านี้ได้แก่ นิยามของ โกลด์เนอร์และริชเช่

“Tourism may be defined as the processes, activities and outcomes arising from the relationships and the interactions among tourists, tourism suppliers, host governments, host communities and surrounding environments that are involved in the attracting and hosting of visitors.”¹⁶

โดยโกลด์เนอร์และริชเช่ เป็นผู้แต่งหนังสือการท่องเที่ยว หลักการ การปฏิบัติ และปรัชญา (Tourism: Principles, Practices and Philosophies.) ซึ่งเป็นหนังสือที่เป็นตำราสำหรับผู้ศึกษาด้านการท่องเที่ยว โดยสิ่งที่โกลด์เนอร์และริชเช่ได้นิยามความหมายของการท่องเที่ยว โกลด์เนอร์และริชเช่ ให้ความสำคัญกับกระบวนการของความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว รัฐบาล ชุมชน อันเป็นนิยามที่แตกต่างไปจาก องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nation World Tourism Organization, UNWTO)

“A visitor is a traveller taking a trip to a main destination outside his/her usual environment, for less than a year, for any main purpose (business, leisure or other personal purpose) other than to be employed by a resident entity in the country or place visited. These trips taken by visitors qualify as tourism trips. Tourism refers to the activity of visitors.”¹⁷

¹⁶ Goeldner & Ritchie. Tourism: Principles, Practices and Philosophies. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc.,2009) Page 6

¹⁷ Department of Economic and Social Affairs, United Nation. International Recommendation For Tourism Statistics. (New York: UN, 2010) Page 10

โดยนิยามขององค์การการท่องเที่ยวแห่งสหประชาชาติให้ความสำคัญกับลักษณะของการเดินทางของบุคคลที่ต้องออกเดินทางไปจากแหล่งที่พำนักที่ตนอาศัยอยู่ด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ธุรกิจ พักผ่อน หรือเป้าหมายอื่นๆ แต่ต้องไปพำนักในปลายทางนั้นมีระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี โดยนิยามดังกล่าวที่สหประชาชาติได้นิยามขึ้นก็เพื่อให้สามารถนำมาจัดเก็บสถิติและบริหารข้อมูลต่างๆ ได้ จึงมีความแตกต่างจากนิยามของโกลด์เนอร์และริชเช่ โดย ชาลส์ อาร์ โกลด์เนอร์ (Charles R. Goeldner) เป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณด้านการตลาดและการท่องเที่ยวของคณะธุรกิจแห่งมหาวิทยาลัยโคโลราโด (University of Colorado) ส่วน เจ อาร์ เบรนท์ ริชเช่ (J. R. Brent Ritchie) เป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณด้านการตลาดและการท่องเที่ยวของคณะธุรกิจแห่งมหาวิทยาลัยคัลแกรี (University of Calgary)

“Tourism is a collection of activities, services and industries that delivers a travel experience, including transportation, accommodations, eating and drinking establishments, retail shops, entertainment businesses, activity facilities and other hospitality services provided for individuals or groups traveling away from home.”¹⁸

อีกนิยามของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับองค์รวมของกิจกรรม บริการ และอุตสาหกรรมที่นำส่งไปยังนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างประสบการณ์ และนักท่องเที่ยวเหล่านั้นอาจจะมีจำนวนเพียงคนเดียวหรือเป็นหมู่คณะก็ได้ โดยนิยามดังกล่าวปรากฏอยู่ในบทเรียนออนไลน์ของรายวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ของหลักสูตรการจัดการสวนสาธารณะและสันทนาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์นอริโซนา (Northern Arizona University)

การท่องเที่ยวถ้าพิจารณาในมุมมองของ โกลด์เนอร์และริชเช่ ที่กล่าวถึงการมีปฏิสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ภาคส่วนเหล่านั้นได้แก่

๑. นักท่องเที่ยว (The Tourist) ผู้ที่เป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ
๒. ผู้ให้บริการสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยว (The business providing tourist goods and services) ผู้ดำเนินธุรกิจ หรือสร้างรายได้จากการนำเสนอสินค้าและบริการให้กับนักท่องเที่ยว
๓. หน่วยงานของรัฐของแหล่งท่องเที่ยว (The government of the host community or area) อาจเป็นหน่วยงานของรัฐทั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ผู้ที่มีบทบาทด้านกำหนดนโยบาย สนับสนุนส่งเสริม หรือควบคุมในการดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยว
๔. ชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว (The host community) ผู้คนที่เป็นผู้พักอาศัยในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่เป็นผู้ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากการท่องเที่ยว

จากการทบทวนในประเด็นของ นิยามคำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) พบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องนิยามระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และภาคส่วนด้านวิชาการ คือในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะให้นิยามเน้นไปที่ระยะเวลา ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว แต่ในขณะที่ภาคส่วนด้านวิชาการจะให้นิยาม ที่กว้างกว่าโดยเป็นนิยามที่ หมายถึง ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ ของภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ดำเนินกิจกรรมการให้บริการด้านสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในแหล่งท่องเที่ยว และ ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวนั้นยังต้องเป็นการเดินทางของมนุษย์ที่ออกมาจากแหล่งพำนักของตนเป็นระยะเวลาหนึ่งแต่ไม่ใช่ระยะเวลานาน โดยสามารถมีวัตถุประสงค์ได้ก็ได้ เช่น การ

¹⁸ College of social and behavioral science. Northern Arizona University. “Ecotourism”

มาติดต่อธุรกิจ การพักผ่อน การจาริกแสวงบุญ ฯ เพราะการเดินทางดังกล่าวจะทำให้เกิดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

๒.๒.๒ พัฒนาการของการท่องเที่ยว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางออกมาจากแหล่งพำนักอาศัยของตนเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ วัตถุประสงค์หนึ่งแต่ต้องมีระยะเวลาไม่นาน โดยนิยามของ UNWTO ได้กำหนดไว้ว่าไม่เกินหนึ่งปี แต่อย่างไรก็ตามในอดีตในยุคที่การเดินทางของมนุษย์ยังไม่สามารถทำได้สะดวก การเดินทางยังต้องพึ่งพาธรรมชาติ หรือพาหนะที่มีเทคโนโลยีไม่มาก การเดินทางของมนุษย์ที่ออกจากแหล่งพำนักเพื่อไปพื้นที่ต่างๆ ของโลกอาจต้องใช้เวลามากกว่าหนึ่งปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ในหลายแหล่ง พบว่ามนุษย์มีการเดินทางไปมาทั้งในลักษณะภายในเขตแดนปกครองของตน หรือการข้ามเขตแดนไปยังดินแดนอื่นๆ มาตั้งแต่อ่อนคริสตกาล ในแถบโลกตะวันตกซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมใหญ่ของโลก เช่น แถบแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ในอารยธรรมของชาวสุเมเรียน ซึ่งเป็นชนชาติที่เริ่มมีการประดิษฐ์อักษรเพื่อใช้ในการบันทึกที่เรียกว่าอักษรคูนiform และมีหลักฐานว่าเป็นชนชาติที่มีการประดิษฐ์ล้อ อันเป็นเทคโนโลยีที่สำคัญในการสร้างพาหนะ จึงเชื่อได้ว่าในอารยธรรมของชาวสุเมเรียน มนุษย์ได้เริ่มมีการเดินทางติดต่อระหว่างกันด้วยยานพาหนะ ในอารยธรรมอียิปต์ บนลุ่มแม่น้ำไนล์ได้มีบันทึกถึงการเดินทางของราชินีฮัตเซปซุต (Queen Hatshepsut) ซึ่งเป็นฟาโรห์หญิงองค์แรกแห่งอียิปต์ ที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยว ณ ดินแดนแห่งปุน (The land of Punt)¹⁹ โดยทางเรือ อันเป็นดินแดนที่เชื่อว่าอยู่ทางชายฝั่งด้านตะวันออกของแอฟริกา โดยบันทึกดังกล่าวมีอายุราว ๑,๔๘๐ ปีก่อนคริสตกาล

ในยุคโบราณนอกจากการเดินทางด้วยทางน้ำที่มีความสะดวก แต่อย่างไรก็ตามการเดินทางดังกล่าวต้องอาศัยความชำนาญของนักเดินเรือและพึ่งพาลมในการขับเคลื่อนเรือ การเดินทางโดยทางบกก็ยังมีบทบาทสำคัญจึงจำเป็นต้องมีการสร้างถนนเพื่อเชื่อมต่อเมืองสำคัญๆ เพราะถึงแม้ว่าการเดินทางด้วยทางบกจะสามารถใช้สัตว์เป็นพาหนะไม่ต้องใช้ถนนที่มีสภาพดีก็ได้ แต่เมื่อต้องมีการขนส่งสินค้าหรือผู้คนจำนวนมากขึ้น จำเป็นต้องใช้ยานพาหนะ ดังนั้นการมีถนนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อให้เกิดการเดินทางในทางบก ในอารยธรรมแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ถนนเส้นแรกๆ ถูกสร้างขึ้นน่าจะสร้างขึ้นเพื่อเชื่อมเมืองสำคัญๆ เช่น เมืองเออร์ (Ur) กับเมืองนิปปอร์ (Nippur)²⁰ เทคโนโลยีการสร้างถนนที่ดีทำให้เกิดการเดินทางที่สะดวก พบว่ามีการเดินทางของผู้คนชาวโรมันที่เดินทางในอาณาจักรและเชื่อมต่อไปยังดินแดนใกล้เคียง จึงทำให้เกิดที่พักไว้บริการนักเดินทาง ในสมัยอารยธรรมกรีกรุ่งเรืองนั้น การแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเพื่อบูชาเทพเจ้า เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ดึงดูดให้ผู้คนเดินทางมาเพื่อชมการแข่งขันกีฬา กีฬาโอลิมปิกซึ่งได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ๗๗๖ ก่อนคริสตกาล²¹ โดยที่พักสำหรับนักเดินทางในกรีกเป็นเพียงแค่นอนเท่านั้น ไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรให้ นักเดินทางต้องไปใช้ที่อาบน้ำสาธารณะ นอกจากการมาชมกีฬานักเดินทางจะเดินทางไปยังวิหารแห่งเทพเจ้าในนครเอเธนส์ อันเป็นกิจกรรมที่นักเดินทางมักจะทำเมื่อมาเยี่ยมเยือนนครเอเธนส์

¹⁹ Goeldner & Ritchie. Tourism: Principles, Practices and Philosophies. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc.,2009) Page 37

²⁰ Goeldner & Ritchie. Tourism: Principles, Practices and Philosophies. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc.,2009) Page 39

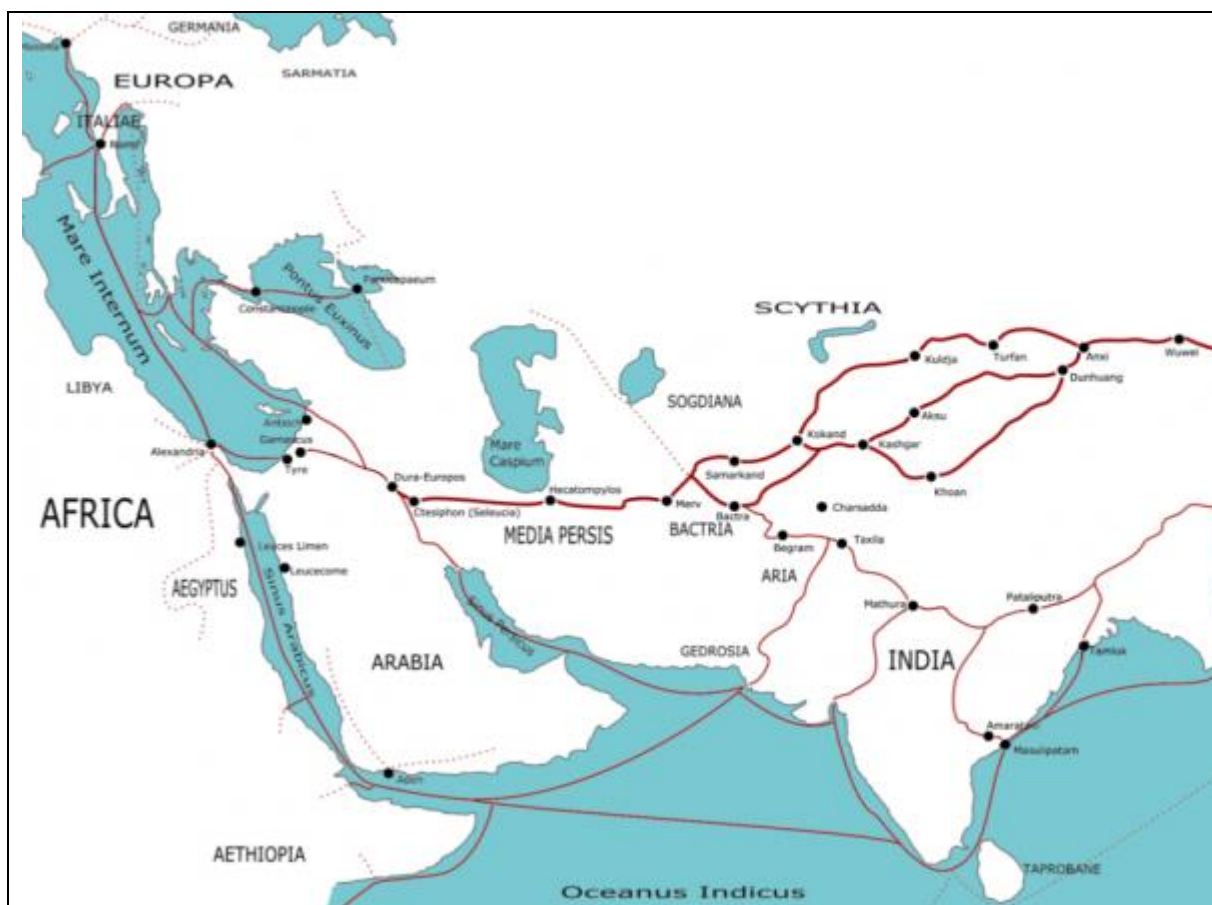
²¹ กุลละวดี ละม้ายเงิน, เอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยที่ 1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว. (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,๒๕๕๕) หน้า ๔

เส้นทางสายสำคัญยุคโบราณที่เป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการเดินทางระหว่างทวีปยุโรปและเอเชียคือเส้นทางสายไหม (Silk Road) มาร์โคโปโล (Marco Polo) นักเดินทางชาวอิตาลี เป็นนักเดินทางคนแรกที่ใช้เส้นทางสายไหมในการเดินทางจากอิตาลีไปสู่ประเทศจีน และบันทึกการเดินทางของเขาเป็นแรงผลักดันสำคัญให้นักเดินทางคนอื่น ใช้เส้นทางสายไหมในการเชื่อมต่อระหว่างยุโรปกับเอเชีย เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางสายสำคัญทางการค้าที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างยุโรปและเอเชีย โดยเส้นทางสายไหมนี้ได้เริ่มปรากฏขึ้นในช่วง ๕๐๐-๓๓๐ ปีก่อนคริสตกาล โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางสายไหมคือ การที่จักรวรรดิอะคีเมนิด (Achaemenid Empire) ได้บุกเบิกเส้นทางสายเปอร์เซีย (The Persian Royal Road)²² และได้พัฒนาจนเชื่อมต่อกลายเป็นเครือข่ายทางการค้าที่สำคัญของโลก

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๔-๕ ที่จักรวรรดิโรมันได้ล่มสลายจากการโจมตีของพวกอนารยชน และทำให้จักรวรรดิโรมันตะวันตกอยู่ภายใต้การปกครองของอนารยชน ส่วนอาณาจักรโรมันตะวันออกยังมีความรุ่งเรืองโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople) ทำให้การเดินทางบนเส้นทางสายไหมไม่สามารถทำได้อย่างสะดวกตลอดจนช่วงเวลายุคกลางของยุโรป (Middle Age) ในช่วงหลังจากยุคมืดของยุโรปคือในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 ได้มีความนิยมในการเดินทางเพื่อไปแสวงบุญของคริสต์ศาสนิกชนในประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก ในช่วงต้นของ ค.ศ. ๑๓๘๘ พระเจ้าริชาร์ดที่ ๒ ได้ทรงดำริในการทำหนังสืออนุญาตในการเดินทางสำหรับผู้แสวงบุญเพื่อทำให้สามารถตรวจสอบผู้เดินทางได้ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของหนังสือเดินทางยุคใหม่²³

²² Mark Joshua. "Silk Road". < http://www.ancient.eu/Silk_Road/ > (26, April 2012)

²³ Goeldner & Ritchie. Tourism: Principles, Practices and Philosophies. (New Jersey: John

ภาพที่ ๑ เส้นทางสายไหม อันเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างเอเชียและยุโรป²⁴

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ – ๑๘ ได้มีการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “แกรนด์ทัวร์” (Grand Tour) ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่นักการทูต นักธุรกิจ นักศึกษา ที่อยู่ใน ปารีส โรม ฟลอเรนซ์ หรือพื้นที่ศูนย์กลางวัฒนธรรมต่างๆ โดยจุดเริ่มต้นของ “แกรนด์ทัวร์” (Grand Tour) ก็เพื่อเรียนรู้สร้างประสบการณ์ใหม่ๆ โดย “แกรนด์ทัวร์” (Grand Tour) เป็นการเดินทางที่ใช้เวลาเดินทางถึงสามปี โดยไปพำนักในปารีสเกือบหนึ่งปี แล้วเดินทางต่อไปยังอิตาลี พำนักในเมือง เจนัว, มิลาน, ฟลอเรนซ์, โรมและเวนิส แล้วกลับมาทางเยอรมนีและทางสวิตเซอร์แลนด์²⁵

ในส่วนของที่พักของนักเดินทางที่เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักเดินทางที่เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ในยุคอารยธรรมกรีก โรมันที่มีที่พักให้นักเดินทางได้เข้าพักอาศัยเป็นการชั่วคราว ในราวประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ในประเทศฝรั่งเศส ได้เริ่มมีการใช้กฎหมายในการจดทะเบียนผู้ประกอบการที่พักขึ้น และตามมาในอังกฤษที่มีการจดทะเบียนผู้ประกอบการที่พัก พบว่ามีผู้จดทะเบียนที่พักสำหรับนักเดินทางถึง ๖๐๐ ราย²⁶

²⁴ Shizhao. “The Silk Road”. <<http://www.ancient.eu/image/146/>> (26, April 2012)

²⁵ Goeldner & Ritchie. Tourism: Principles, Practices and Philosophies. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc., 2009) Page 48

²⁶ Levy-Bonvin Jacques, “Hotel”, (15 December 2003) <<http://www.hospitalitynet.org/news/4017990.html>>

การเดินทางท่องเที่ยวแบบยุคใหม่ที่เริ่มมีผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. ๑๘๒๒ โดยโรเบิร์ต สมาร์ท (Robert Smart) ในเมืองบริสตอล (Bristol) ประเทศอังกฤษ ที่ได้เป็นผู้ให้บริการในการจองตั๋วเรือกลไฟจากท่าเรือในเมืองบริสตอล ไปยังท่าเรือในเมืองดับบลิน ประเทศไอร์แลนด์ และในวันที่ ๕ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๔๑ โทมัส คูก (Thomas Cook) ที่มีการจัดรถไฟขบวนพิเศษวิ่งจากเมืองแลงเชสเตอร์ (Leicester) ไปยังเมืองลองบอรัลซ์ (Loughborough) ซึ่งมีระยะทาง ๑๒ ไมล์ ด้วยราคา ๑ ชิลลิง โดยมีผู้โดยสารจำนวน ๕๗๐ คน ซึ่งนับว่าเป็นการประชาสัมพันธ์การเดินทางเป็นสาธารณะเป็นครั้งแรก และในปี ค.ศ. ๑๘๕๐ โทมัส เบ็นเน็ต (Thomas Bennet) ได้เปิดธุรกิจเพื่อจัดการการเดินทาง ที่ให้บริการในการจัดเตรียมการเดินทาง จัดเตรียมม้า เส้นทางเดินทาง อุปกรณ์ในการเดินทางให้กับลูกค้า ซึ่งนับว่าเป็นบริษัทที่ให้บริการด้านการเดินทางยุคใหม่ครั้งแรกในประเทศอังกฤษ²⁷

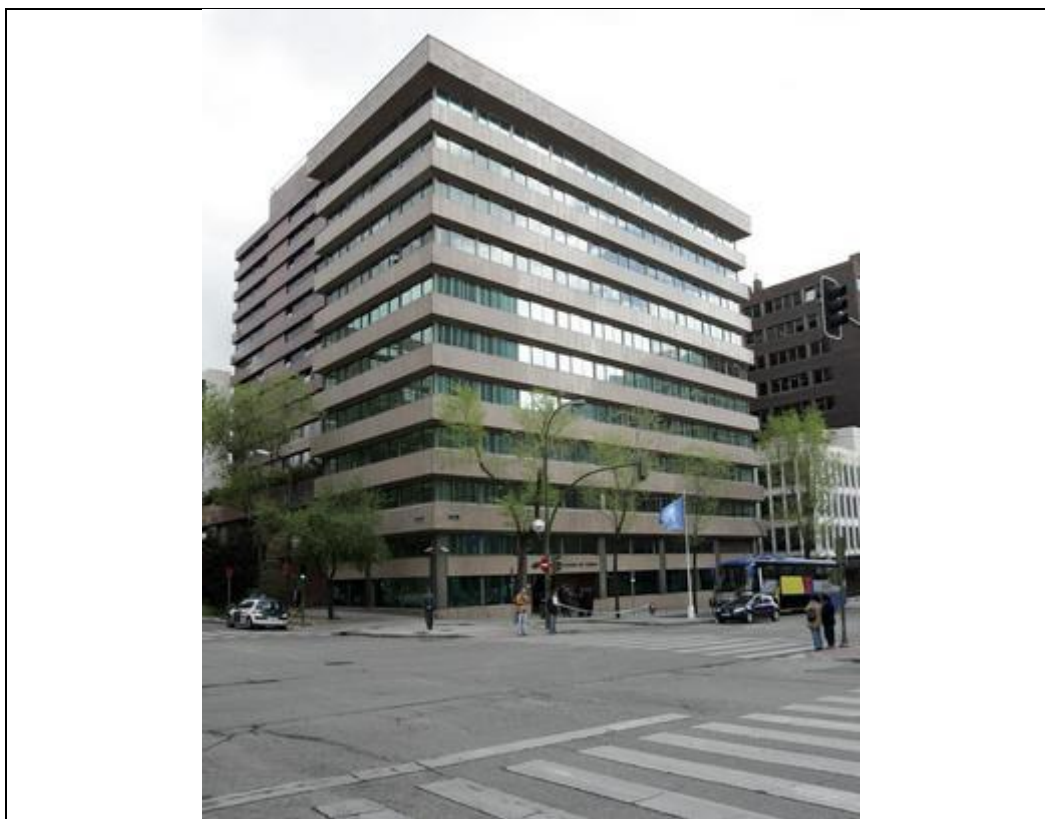
การเดินทางเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นหลังจากมีการพัฒนาเครื่องบินพาณิชย์ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ที่เทคโนโลยีทางการบินได้รับการพัฒนาจนสามารถสร้างเครื่องบินที่สามารถให้บริการในเชิงพาณิชย์ โดยสายการบินที่ให้บริการในเชิงพาณิชย์แห่งแรกจะอยู่ในประเทศยุโรป ได้แก่สายการบินอิมพีเรียลแอร์เวย์ (Imperial Airway) ที่เปิดให้บริการในปี ค.ศ. ๑๙๒๔ สายการบินลูฟท์ฮันซ่า (Lufthansa) ในปี ค.ศ. ๑๙๒๖ สายการบินแอร์ฟรานซ์ (Air France) ในปี ค.ศ. ๑๙๓๓²⁸ โดยในยุคแรกของการบินพาณิชย์เหล่านี้ จะเป็นการให้บริการขนส่งพัสดุและไปรษณีย์ และในปี ค.ศ. ๑๙๒๗ สายการบินแพนอเมริกาแอร์เวย์ (Pan America Airway) ได้ทำการบินข้ามประเทศเพื่อส่งพัสดุไปรษณีย์เชิงพาณิชย์จากเมืองคีย์เวสต์ (Key West) รัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา ไปยังเมืองฮาวานา (Havana) ประเทศคิวบา และถัดมาอีกหนึ่งปีให้หลังคือ ในปี ค.ศ. ๑๙๒๘ จึงได้เริ่มมีการบินเพื่อขนส่งผู้โดยสาร โดยมีเส้นทางเดียวกัน²⁹ การเดินทางทางอากาศมีผลกระทบต่อรูปแบบการเดินทางของมนุษย์ และทำให้การท่องเที่ยวมีความสะดวกมากขึ้น ประกอบกับการมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆของการเดินทางเช่น โรงแรม การขนส่งมวลชน ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวรวมทั้งการเดินทางที่ทำให้นักเดินทางสามารถประเมินและเลือกรูปแบบการเดินทางได้อิสระมากขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง และได้เริ่มมีการตั้งหน่วยงานระดับสากลที่คอยกำกับดูแล และให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้แก่ องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nation World Tourism Organization, UNWTO) ที่ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๕ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงมาดริด ประเทศสเปน นอกจากหน่วยงานที่จัดตั้งโดยสหประชาชาติแล้วนั้นยังมีองค์กรระหว่างประเทศที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวรวมตัวจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็น

²⁷ Goeldner & Ritchie. *Tourism: Principles, Practices and Philosophies*. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc., 2009) Page 52

²⁸ Brooks Peter, "The Development of Air" Transport, *Journal of Transport Economic and Policy*, Vol.1 No.2 (May 1967): 164-183

²⁹ Goeldner & Ritchie. *Tourism: Principles, Practices and Philosophies*. (New Jersey: John Wiley & Son, Inc., 2009) Page 61

เวทีในการแสดงบทบาทและความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่ สภาการเดินทางและท่องเที่ยวโลก (The World Travel and Tourism Council, WTTC) ซึ่งจัดตั้งเมื่อปี ค.ศ.๑๙๙๑³⁰

ภาพที่ ๒ สำนักงานใหญ่องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nation World Tourism Organization, UNWTO) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน³¹

จะเห็นได้พัฒนาการท่องเที่ยวของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ทั้งในเรื่องเทคโนโลยีของการเดินทาง การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การท่องเที่ยวพัฒนามาจากการเดินทางของมนุษย์ที่ต้องการเดินทางออกจากแหล่งพักอาศัยของตนเพื่อยังถิ่นอื่นๆ ด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งทั้ง ติดต่อดูระยะ การแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ การจาริกแสวงบุญ การเดินทางดังกล่าวเกิดผลกระทบในการนำไปสู่การต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งถนนหนทาง ยานพาหนะ ที่พัก อาหาร เมื่อการเดินทางเหล่านั้นมีจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดระบบกลไกในการจัดการและการกำกับดูแลเพื่อให้การท่องเที่ยวเหล่านั้นมีคุณภาพที่ดี จะเห็นได้ว่าการเดินทางที่มีมานานนับพันปีแต่องค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกเรื่องการท่องเที่ยวในระดับโลกอย่างเช่น UNWTO และ WTTC ได้มีการก่อตั้งในช่วงไม่เกิน ๓๕ ปีที่ผ่านมาเนื่องจากการท่องเที่ยวเริ่มมีจำนวนมากขึ้นและถ้าไม่มีการกำกับดูแลที่เหมาะสม อาจจะนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ได้ อาทิเช่น การสูญเสียทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

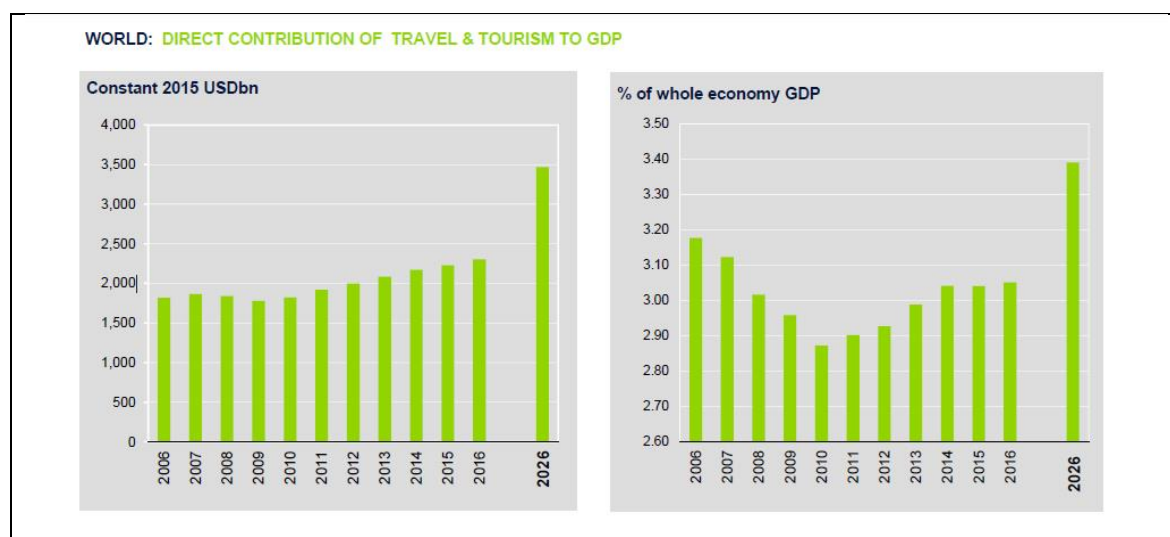
³⁰ World Travel and Tourism Council, <wttcii@gmail.com> “About WTTC”, <<https://www.wttc.org/about/>>

³¹ United Nation, “United Nations World Tourism Organization Headquarters”, 27 April 2006. <<http://www.unmultimedia.org/s/photo/detail/116/0116349.html>>

๒.๒.๓ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน จากการทบทวนพัฒนาการของการท่องเที่ยวทำให้พบว่าการท่องเที่ยวของมนุษย์ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องนับพันๆปี และนำมาสู่การเกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นเกี่ยวกับ นิยามของคำว่า การท่องเที่ยวว่ามีความหมายถึง ปฏิสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ 4 ส่วนได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการด้านสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวดังกล่าวได้นำมาซึ่งรายได้และเป็นรายได้ที่สำคัญทั้งในระดับประเทศและท่องเที่ยว ด้วยเหตุเพราะในการเดินทางของท่องเที่ยวต้องมีการใช้จ่ายตั้งแต่การเดินทาง ที่พัก อาหาร การใช้จ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการ จึงทำให้การท่องเที่ยวได้ถูกพิจารณาให้เป็นภาคส่วนที่สำคัญในการสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และได้นิยามระบบการท่องเที่ยวดังกล่าวว่าเป็น “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” (Tourism Industry)

จากข้อมูลของ WTTC (ภาพที่ ๓) ได้แสดงให้เห็นว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับโลกได้มีการเจริญเติบโตจากของรายได้ประมาณหนึ่งล้านเก้าแสนล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. ๒๐๐๖ มาเป็น เกือบ สองล้านสามแสนล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ และมีส่วนแบ่งในผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) อยู่ในระหว่างร้อยละ ๒.๘๙ – ๓.๑๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด โดยอัตราการเจริญเติบโตในด้านรายได้มีลักษณะที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าอัตราส่วนแบ่งในผลิตภัณฑ์มวลรวมจะมีลักษณะผันแปรไม่คงที่ แต่อย่างไรก็ตาม WTTC ได้คาดการณ์ในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า คือปี ค.ศ. ๒๐๒๖ รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีมูลค่าถึงเกือบสามล้านห้าแสนล้านเหรียญสหรัฐ และมีส่วนแบ่งในผลิตภัณฑ์มวลรวมถึงเกือบร้อยละ ๓.๔

นอกจากในมิติของเรื่องรายได้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังสร้างตำแหน่งงานให้กับผู้คนเป็นจำนวนมากจากข้อมูลของ WTTC (ภาพที่ ๔) ได้รายงานให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการจ้างงานทั่วโลกในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงถึง ๑๐๗,๘๓๓,๐๐๐ อัตรา

ภาพที่ ๓ กราฟมูลค่าของการเติบโตของรายได้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและส่วนแบ่งของ GDP ในระดับโลกในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ในอนาคต³²

³² World Travel and Tourism Council, Travel & Tourism Economic Impact 2016 World, (London: The Authority of World Travel and Tourism, 2016) page 3

ภาพที่ ๔ กราฟอัตราการจ้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ในอนาคต³³

สำหรับสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคอาเซียน ทั้ง ๑๐ ประเทศนั้นจากรายงานของ UNWTO ได้รายงานสถิติของจำนวนนักท่องเที่ยวและการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนดังแสดงในตารางที่ ๑ – ๒

ตารางที่ ๑ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศแต่ละประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ตั้งปี ค.ศ.๒๐๑๐ – ๒๐๑๕³⁴

ประเทศ	๒๐๑๐ (จำนวน X ๑,๐๐๐)	๒๐๑๓ (จำนวน X ๑,๐๐๐)	๒๐๑๔ (จำนวน X ๑,๐๐๐)	๒๐๑๕ (จำนวน X ๑,๐๐๐)	อัตราส่วนแบ่ง นักท่องเที่ยว
บรูไน	๒๑๔	๒๒๕	๒๐๑	๒๑๘	๐.๑
กัมพูชา	๒,๕๐๘	๔,๒๒๐	๔,๕๐๓	๔,๗๗๕	๑.๗
อินโดนีเซีย	๗,๐๐๓	๘,๘๐๒	๙,๔๓๕	๑๐,๔๐๘	๓.๗
ลาว	๑,๖๗๐	๒,๗๐๐	๓,๑๖๔	๓,๕๔๓	๑.๓
มาเลเซีย	๒๔,๕๗๗	๒๕,๗๑๕	๒๗,๔๓๗	๒๕,๗๒๑	๙.๒
พม่า	๗๙๒	๒,๐๔๔	๓,๐๘๑	๔,๖๘๑	๑.๗
ฟิลิปปินส์	๓,๕๒๐	๔,๖๘๑	๔,๘๓๓	๕,๓๖๑	๑.๙
สิงคโปร์	๙,๑๖๑	๑๑,๘๘๘	๑๑,๘๖๔	๑๒,๐๕๒	๔.๓
ไทย	๑๕,๙๓๖	๒๖,๕๔๗	๒๔,๘๑๐	๒๙,๘๘๑	๑๐.๗
ติมอร์เลสเต	๔๐	๗๙	๖๐	-	-
เวียดนาม	๕,๐๕๐	๗,๕๗๒	๗,๘๗๔	๗,๙๔๔	๒.๘

หมายเหตุ: อัตราส่วนแบ่งนักท่องเที่ยวเป็นอัตราส่วนแบ่งนักท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

³³ World Travel and Tourism Council, Travel & Tourism Economic Impact 2016 World, (London: The Authority of World Travel and Tourism, 2016) page 4

³⁴ World Tourism Organization, UNWTO Tourism Highlight 2016 Edition, (Madird: UNWTO, 2016), page 9

จากข้อมูลของ UNWTO จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนจะพบว่าในช่วงระยะเวลา ๖ ปี ที่ผ่านมาทุกประเทศมีแนวโน้มของนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในจำนวนที่มีอัตราสูงขึ้น โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนคือ มีจำนวนถึง ๒๙,๘๘๑,๐๐๐ คนในปี ค.ศ.๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) รองลงมาคือ ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ตามลำดับ ถ้าพิจารณาอัตราส่วนเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗ ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก รองลงมาคือ ประเทศมาเลเซียคือ ร้อยละ ๙.๒ และสิงคโปร์ คือร้อยละ ๔.๓ ส่วนประเทศที่มีพรมแดนใกล้ชิดกับประเทศไทย คือ ลาว กัมพูชา พม่า และเวียดนาม นั้น ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ ที่ผ่านมา ประเทศเวียดนามมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จำนวน ๗,๙๔๔,๐๐๐ คน รองมาคือประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า และ ลาวตามลำดับ

ตารางที่ ๒ จำนวนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศแต่ละประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ตั้งปี ค.ศ.๒๐๑๐ – ๒๐๑๕³⁵

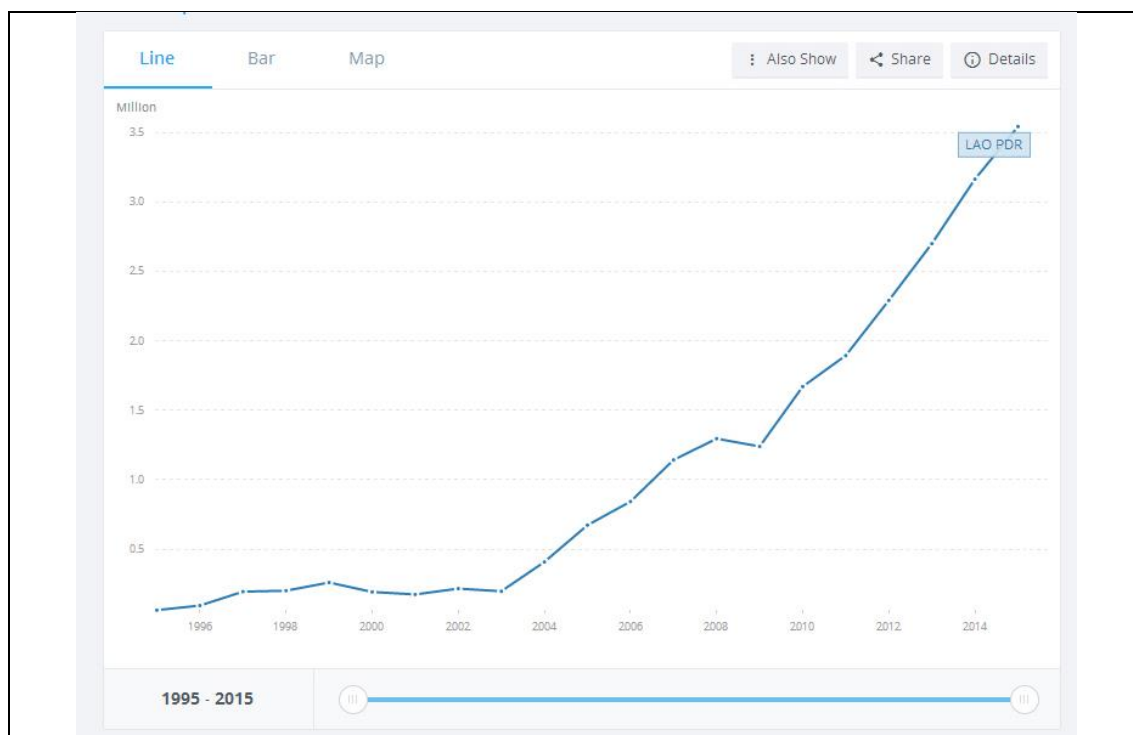
ประเทศ	๒๐๑๐ ล้านเหรียญสหรัฐ	๒๐๑๓ ล้านเหรียญสหรัฐ	๒๐๑๔ ล้านเหรียญสหรัฐ	๒๐๑๕ ล้านเหรียญสหรัฐ	อัตราส่วนแบ่ง การใช้จ่ายของ นักท่องเที่ยว
บรูไน	-	๙๖	๗๙	-	-
กัมพูชา	๑,๕๑๙	๒,๖๕๙	๒,๙๕๓	๓,๑๓๐	๐.๗
อินโดนีเซีย	๖,๙๕๘	๙,๑๑๙	๑๐,๒๖๑	๑๐,๗๖๑	๒.๖
ลาว	๓๘๒	๕๙๖	๖๔๒	๖๗๙	๐.๒
มาเลเซีย	๑๘,๑๑๕	๒๑,๔๙๖	๒๒,๕๙๕	๑๗,๕๙๗	๔.๒
พม่า	๗๒	๙๕๙	๑,๖๑๒	๒,๐๙๒	๐.๕
ฟิลิปปินส์	๒,๖๔๕	๔,๖๙๐	๕,๐๓๐	๕,๒๗๖	๑.๓
สิงคโปร์	๑๔,๑๗๗	๑๙,๒๐๙	๑๙,๑๓๔	๑๖,๗๔๓	๔.๐
ไทย	๒๐,๑๐๔	๔๑,๗๘๐	๓๘,๔๒๓	๔๔,๕๕๓	๑๐.๗
ติมอร์เลสเต	๓๑	๒๙	๓๕	๕๑	๐.๐
เวียดนาม	๔,๔๕๐	๗,๒๕๐	๗,๓๓๐	๗,๓๐๑	๑.๗

สำหรับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศกลุ่มอาเซียนนั้น ในระยะเวลาตลอด ๖ ปีที่ผ่านมา ก็มีแนวโน้มยอดใช้จ่ายที่สูงขึ้นดังกรณีประเทศไทยที่ในปี ค.ศ.๒๐๑๐

³⁵ World Tourism Organization, UNWTO Tourism Highlight 2016 Edition, (Madrid: UNWTO, 2016), page 9

(พ.ศ.๒๕๕๓) ที่มีมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ สองหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ และในปี ค.ศ.๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) ได้มีมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นเป็น ประมาณสี่หมื่นสี่ พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือเป็นสองเท่าภายในเวลาห้าปี ข้อมูลที่น่าสนใจคือการศึกษาของประเทศพม่าที่ในปี ปี ค.ศ.๒๐๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๓) มีมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพียง เจ็ดสิบล้านเหรียญสหรัฐ แต่เมื่อประเทศพม่าเริ่มมีนโยบายการเปิดประเทศในช่วงปี ค.ศ.๒๐๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๔) เป็นต้นมาทั้งจำนวนยอด นักท่องเที่ยวต่างชาติและมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว โดย มียอดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในพม่ามีมูลค่าถึง สองพันล้านเหรียญปี ค.ศ. ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) หรือเกือบ ๓๐ เท่าภายในเวลาเพียง ๖ ปี ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงมาก ซึ่งสะท้อนให้ เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนมีแนวโน้มและทิศทางไปในทางที่จะขยายตัวทั้งในเรื่อง จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่จะมาใช้จ่ายใช้สอยอันเป็นส่วนหนึ่ง ของรายได้ของประเทศที่สำคัญในอนาคต

สำหรับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ มีทิศทางในลักษณะเดียวกันคือมีอัตราการขยายตัวที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

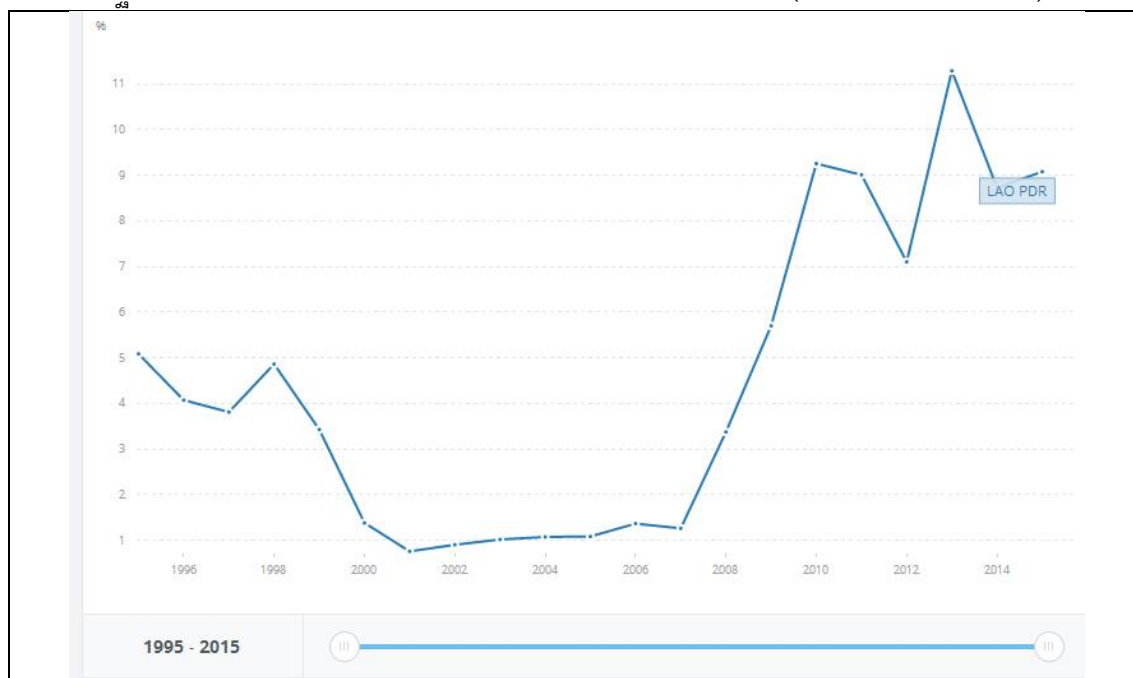
ภาพที่ ๕ กราฟจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ.๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)³⁶

โดยจากข้อมูลของธนาคารโลกได้แสดงให้เห็นว่าในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ว่าในปี ค.ศ.๑๙๙๕ (พ.ศ.๒๕๓๘) มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพียง ๖๐,๐๐๐ คน เท่านั้นแต่

³⁶ World Bank, “International Tourism, Number of Arrival- Loa”, <
<http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=LA>>

ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) ที่ผ่านมามีปริมาณนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึง ๓,๕๔๓,๐๐๐ คน หรือมีอัตราการเพิ่มถึงเกือบ ๖๐ เท่าภายในเวลาสามสิบปี

จากภาพที่ ๖ ได้แสดงอัตราส่วนรายจ่ายที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในช่วง ปี ค.ศ.๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๕๘) เมื่อเทียบกับ

ภาพที่ ๖ กราฟอัตราส่วนของรายจ่ายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของการนำเข้า ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ.๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)³⁷

กับมูลค่าการนำเข้า โดยในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาอัตราของสัดส่วนรายจ่ายดังกล่าวเริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้น จากเพียง ร้อยละ ๑-๕ กลายเป็น ร้อยละ ๙ ในปี ค.ศ.๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) จะเห็นได้ว่ารายจ่ายดังกล่าวมีแนวโน้มที่สูงขึ้น และถ้าพิจารณาประกอบกับรายได้ ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวต่างชาติมาใช้จ่ายใช้สอยในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวของประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากข้อมูลของธนาคารโลก (World Bank) พบว่าในบางช่วงเวลาอัตราส่วนของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เป็นรายได้เข้าประเทศของประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเคยสูงสุดถึงอัตราส่วนร้อยละ ๒๓ ของมูลค่าการส่งออก คือในปี ค.ศ. ๒๐๐๒ (พ.ศ.๒๕๔๕) และในช่วงปี ค.ศ.๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) อัตราส่วนของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เป็น รายได้เข้าประเทศของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเคยสูงสุดถึงอัตราส่วนร้อยละ ๑๙.๐๕ ของมูลค่าการส่งออก หรือจะเรียกว่ามีส่วน ๑ ใน ๕ ของรายได้ที่เกิดจากการส่งออกของประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

³⁷ World Bank, “International Tourism, Expenditures (% of Total import)”, <

<http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=LA>>

ภาพที่ ๗ กราฟอัตราส่วนของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของการส่งออกของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๙๕ – ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๕๘)³⁸

จากการทบทวนปรากฏการณ์ในประเด็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับภูมิภาคอาเซียนนั้น พบว่าถึงแม้มนุษย์จะมีกิจกรรมการเดินทางมานานับพันปีแต่การเดินทางเหล่านั้นได้ถูกพัฒนามาสู่การเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ไม่นานนักและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญแหล่งหนึ่งในภาคอุตสาหกรรมของแต่ละประเทศ แนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีทิศทางในลักษณะที่ขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆตลอดสามสิบปีที่ผ่านมาทั้งในด้านปริมาณของนักท่องเที่ยวและมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจึงเป็นแรงผลักดันให้รัฐได้พยายามลงทุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวย่อมมีผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววันๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ

๒.๓ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ก่อนอธิบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยอธิบายความหมายวัฒนธรรมพอสังเขปเพื่อนำไปสู่การเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชัดขึ้น **วัฒนธรรม** มีสองความหมาย คือ ความหมายกว้างที่ใช้ในเชิงวิชาการและความหมายแคบที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

³⁸ World Bank, “International Tourism, Receipts (% of Total Export)”, <

<http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?locations=LA>>

วัฒนธรรม ในความหมายกว้างจะใช้กันในสาขามานุษยวิทยา หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ วัฒนธรรม (culture) มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า ธรรมชาติ (nature) ความแตกต่างระหว่างธรรมชาติ (nature) กับวัฒนธรรม (culture) เช่น ต้นไม้ ถือว่าเป็นธรรมชาติ (nature) ๑) ในกรณีแรกมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับต้นไม้โดยคิดว่าต้นไม้มีรุกขเทวดา ก่อให้เกิดกิจกรรมบวงสรวง การนำผ้าไปผูกกับต้นไม้ การให้ความเคารพยำเกรงต้นไม้ ความเคารพยำเกรงต้นไม้ การนำผ้าไปผูกต้นไม้และการบวงสรวงต้นไม้ถือว่าเป็น “วัฒนธรรม” (culture) ๒) ในกรณีที่สอง ต้นไม้ถือว่าเป็นธรรมชาติ มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องโดยการตัด เลื่อย แปรสภาพต้นไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ เช่น เป็นเฟอร์นิเจอร์ บ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น ผลผลิตที่มนุษย์แปรสภาพจากต้นไม้นั้นถือว่าเป็นธรรมชาติ เป็นวัฒนธรรม (culture)

วัฒนธรรมในความหมายแคบ หมายถึง กิจกรรมของมนุษย์ในด้านดีงาม (ที่เป็นนามธรรม) และผลผลิตของกิจกรรมมนุษย์ที่เป็นรูปธรรม เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น (ความหมายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จะอยู่ในขอบข่ายการท่องเที่ยวในความหมายแคบนี้)

๒.๓.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการที่การท่องเที่ยวซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงกิจกรรมการเดินทางของมนุษย์ที่สัญจรเชื่อมต่อไปยังดินแดนต่างๆ ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ แต่ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมาการเดินทางเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรม ด้วยเหตุเพราะปริมาณของการเดินทางเริ่มมีมากขึ้น การเตรียมสินค้าและบริการเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวเหล่านั้นเริ่มมีปริมาณที่มากขึ้นทำให้เกิด “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ขึ้น โดยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเหล่านั้นประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ อย่างน้อย ๔ ภาคส่วนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในการเดินทางของมนุษย์เพื่อไปท่องเที่ยวยังแหล่งต่าง ๆ นั้น สามารถที่จะมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่แตกต่างกัน เมื่อการท่องเที่ยวถูกพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ถูกจัดประเภทเพื่อให้สามารถจัดการหรือบริหารให้สามารถตอบรับกับรสนิยมหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว โดย UNWTO ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ ๓ รูปแบบคือ

๑. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Base Tourism) คือการท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ โดยประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism)

๒. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Base Tourism) คือการท่องเที่ยวในแหล่งที่อุดมไปด้วยความงามทางศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/Village Tourism)

๓. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะขึ้นตามความสนใจหรือมีลักษณะพิเศษ โดยประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ศาสนา (Edu-meditation Tourism) การท่องเที่ยวเชิงการศึกษาชาติพันธุ์และวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ (home stay)

& farm stay) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE) และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน³⁹

สาระสำคัญของที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเกี่ยวข้องกับ คำว่า ชุมชน วิถีชีวิตของ ผู้คน โบราณสถาน โบราณวัตถุ การแสดง ศิลปะ เป็นต้น คำเหล่านี้เกี่ยวข้องกับมนุษย์ซึ่งเป็นที่มาของ วัฒนธรรมนั่นเอง อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือ ส่งเสริมในสิ่งที่เป็ของท้องถิ่นนั้นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็รูปธรรมโดยดิงผู้ที่เป็นปราชญ์ ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงาน ภาครัฐช่วยสนับสนุน การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพัน ของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ได้สรุปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า การ สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านและพัฒนาไว้เพื่อการท่องเที่ยวนั้นหากเมื่อสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตาม สมัยนิยมแล้วงานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างก็ถูกปล่อยปละละเลยให้สูญหาย ด้วยสาเหตุของประโยชน์ใช้ สอยน้อยความจำเป็นหรือความไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ ตลอดจนอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็น เมือง แต่เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาสู่ชุมชนท้องถิ่น นั้นกระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมา เป็สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้น ๒ ทาง คือการอนุรักษ์หรือสืบทอดวัฒนธรรม พื้นบ้านและการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว⁴⁰

การเดินทางเป็นผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจกรรมต่างๆ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศทาง สิ่งแวดล้อมของมนุษย์มีการประกอบกิจกรรมที่สนุกสนาน ทั้งการกีฬา การพักผ่อน ทัศนศึกษา และการ สร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ความหมายของการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ การเดินทางจากถิ่นไปอยู่ อาศัยยังที่อื่นชั่วคราว, เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ได้ ที่มีใช้เพื่อการ ประกอบอาชีพหรือหารายได้⁴¹

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ⁴² ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาองตนเอง อย่างเข้าใจความ เกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) มีความหมายใกล้เคียงกับรูปแบบการท่องเที่ยว ในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Base Tourism) โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมายถึง “การท่องเที่ยวเพื่อ

³⁹ UNWTO อ้างใน สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, .รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยและ พฤติกรรมนักท่องเที่ยว”, http://secretary.mots.go.th/strategy/ewt_dl_link.php?nid=1661&filename=index

⁴⁰ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. จุลสาร การท่องเที่ยว, ๑๒(๔), ๔๓-๕๕., ๒๕๓๖.

⁴¹ มูทิตา ปิ่นสุนทร, การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตกรุงรัตนโกสินทร์. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒,) หน้า ๑๖.

⁴² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ:อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐,) หน้า ๑-๑๐

ขมสิ่งทีแสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ที่ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธาความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้”⁴³

จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของ ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญกระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้าน การสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๒.๓.๒ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนิยามหรือความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กล่าวมาในข้างต้น พบว่ามีความหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่นจากแนวคิดดังกล่าวได้มีผู้เสนอองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งในด้านนโยบาย การประเมิน หรือการบริหารจัดการต่างๆ โดยองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผู้อธิบายไว้ ๖ ด้านดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ ๑๐ ประการ คือ

- ๑) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- ๒) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
- ๓) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
- ๔) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- ๕) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
การศึกษา

๖) ดนตรี
๗) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบ

๘) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

⁴³ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๗) หน้า ๒

๙) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ

๑๐) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

๒. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๓. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้รับผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๔. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๕. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบและรับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๖. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม⁴⁴

จะเห็นว่าองค์ประกอบข้อแรก ถือว่าเป็นว่าองค์ประกอบของประเภททางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบย่อยคือ ๑. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น ๒. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ ๓. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง เป็นขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

๒.๓.๓ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับสังคม จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางได้สัมผัสและพบเห็นประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งในลักษณะวัฒนธรรมที่มีรูป (Tangible Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่มีรูป (Intangible Culture) โดยการท่องเที่ยวเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับ “แหล่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นไปได้ทั้ง เมือง ย่าน แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรม หรือ งานเทศกาล ประเพณี ต่างๆ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจัดได้ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จากข้อมูลของ เว็บไซต์เทรเวลแอนด์เลisure (Trelval and Leisure) แหล่งท่องเที่ยวอันดับต้นๆที่มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยือนเป็นจำนวนมากของโลกจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ อันดับ ๑ คือ แกรนด์บาร์ซาร์ ในกรุงอิสตันบูล ประเทศตุรกี ซึ่งเป็นตลาดที่สร้างมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ที่มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยือน

⁴⁴ เพียกานต์ นามวงศ์ เพียกานต์ นามวงศ์,การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม ชุมชนไหลหิน อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและท่องเที่ยว คณะพัฒนากการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๒, หน้า ๑๐-๒๐

ถึงปีละ ๙๑ ล้านคน หรือ อันดับ ๗ ได้แก่ ศาลเจ้าเมจิ จินจุ ที่กรุงโตเกียว ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ที่มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมถึงปีละ ๓๐ ล้านคน ส่วนพระราชวังต้องห้าม ในกรุงปักกิ่ง มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม ปีละ ๑๕ ล้านคน สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียน พระบรมมหาราชวัง ของประเทศไทย จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดในแหล่งท่องเที่ยวของอาเซียน และเป็นอันดับที่ ๔๐ ของโลก โดยมีนักท่องเที่ยวถึงปีละ ๘ ล้านคน⁴⁵

ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับ “แหล่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม” ประกอบกับท้องที่การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้มีการจัดทำกรขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage) ขึ้น โดยมรดกโลกนี้จะมีด้วยกัน ๒ ลักษณะคือ แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) และแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ซึ่งโดยเป้าหมายที่แท้จริงของการขึ้นทะเบียนมรดกโลกนั้นก็เพื่อให้แหล่งมรดกโลกเหล่านั้นเป็นที่ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ รวมทั้งยังได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนมรดกโลกในการบำรุงรักษาและดูแล แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสถานที่เหล่านั้นได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกก็จะนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญไปด้วยและนำมาซึ่งนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกที่จะมาสัมผัสแหล่งมรดกโลกเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มีการขึ้นทะเบียนมรดกโลก แต่ก็ยังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในการไปเยี่ยมชมเยือน อย่างเช่นกรณีตัวอย่างของพระบรมมหาราชวังของประเทศไทย เป็นต้น

สำหรับการท่องเที่ยวขึ้นดังที่ได้กล่าวมาในประเด็นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศแต่ในด้านหนึ่งการท่องเที่ยวก็นำมาซึ่งปรากฏการณ์ที่มีความน่าสนใจในหลายมิติ เพราะว่าการจะพัฒนาให้เกิดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้นั้นจำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่เป็นกระบวนการ ดังในตัวอย่างประเทศสิงคโปร์ ดังที่เราทราบว่าประเทศสิงคโปร์นั้นเป็นประเทศที่แยกตัวออกมาจากประเทศมาเลเซียเมื่อปี ค.ศ.๑๙๖๕ หรือเพียง ๕๒ ปีจากปัจจุบัน (ค.ศ.๒๐๑๗) และมีพื้นที่ของประเทศเพียง ๗๑๘ ตารางกิโลเมตร ถึงแม้ว่าประวัติศาสตร์ของสิงคโปร์จะนับเนื่องมาแต่อดีต แต่ในอดีตพื้นที่ของสิงคโปร์ก็เป็นเพียงเกาะเล็กๆ ไม่ได้เป็นอาณาจักรหรือนครรัฐขนาดใหญ่ที่จะมีสถาปัตยกรรมหรือสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญ แต่เมื่อสิงคโปร์พยายามจะพัฒนาเศรษฐกิจของตน การท่องเที่ยวก็เป็นหนทางหนึ่งในการที่จะนำรายได้เข้าประเทศ รัฐบาลของประเทศสิงคโปร์ในช่วงปี ค.ศ.๑๙๗๐ จึงได้พยายามแนวทางในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดตั้ง คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งสิงคโปร์ (The Singapore Tourism Board, STB) และคณะกรรมการชุดนี้ได้เป็นผู้เสนอนโยบายในการพัฒนาและตีความ ทรรศการที่ตนมีอยู่ในแนวคิดที่เรียกว่า “เอเชียจานด่วน” (Instant Asia) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ในลักษณะที่ให้เห็นว่าถ้านักท่องเที่ยวอยากเห็นความเป็นเอเชียในระยะเวลาอันสั้นให้เดินทางมาท่องเที่ยวที่สิงคโปร์ เพราะสิงคโปร์เป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนหลากหลายพันธุ์ของเอเชีย⁴⁶ จากนโยบายดังกล่าวได้ไปสู่การพยายามฟื้นฟูและอนุรักษ์อาคาร ชุมชน ที่มีลักษณะเฉพาะในสิงคโปร์ โดยรัฐพยายามใช้มาตรการทางกฎหมายและการสนับสนุนเงินทุนเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงเอกลักษณ์ที่รัฐได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่ได้กำหนดแนวทางไว้

⁴⁵ Travel and Leisure, “The World’s Most-visited Attraction” <

<http://www.travelandleisure.com>>

⁴⁶ Chang, T.C and Yeoh, Brenda S.A. “New Asia-Singapore; communicating local culture through global tourism”, *Geoforum*, Vol.30 (1999): 101-115

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสิงคโปร์เป็นเพียงหนึ่งตัวแบบในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ใช่แค่สิ่งปลูกสร้าง แต่ต้องมีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นมาเกี่ยวข้อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เพียงแค่การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ แต่รวมไปถึงการฟื้นฟูและรักษาผู้คนในชุมชน หรือในอีกกรณีศึกษาของประเทศเคนยา ที่ได้จัดตั้งอุทยานแห่งชาติอมโบซีลี (Amboseli National park) เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวมาไซ (Masai) จะเห็นได้ว่าทั้งตัวแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเทศสิงคโปร์และเคนยาต่างก็มีส่วนที่คล้ายกันคือ รัฐต้องมาเป็นผู้ดำเนินกระบวนการ ในการอนุรักษ์ พัฒนา หรือฟื้นฟู ทั้งสภาพแวดล้อมกายภาพและชีวิตผู้คนเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ไม่ใช่การปล่อยไปตามยถากรรมเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นแล้วให้นักท่องเที่ยวไปสัมผัสเอาเอง จะเห็นได้ว่าเมื่อแหล่งหรือสถานที่ใดได้รับการประทับตราว่า มีความสำคัญหรือมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ รัฐบาลทั้งในระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่นก็จะมีบทบาทสำคัญในการนำไปสู่กระบวนการเชิงนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมแบบใดแบบหนึ่ง

๒.๔ มรดกโลกและการจัดการมรดกโลก

๒.๔.๑ มรดกโลกแนวคิดและพัฒนาการ มรดกโลก(World Heritage) เป็นสิ่งที่ปรากฏได้ไม่นานนัก อาจกล่าวได้ว่า มรดกโลกเป็นผลผลิตของปรากฏการณ์การทำให้เป็นโลก (Globalization) ก็ได้ เพราะในอดีตถ้าเราศึกษาอารยธรรมต่างๆของโลก จะพบว่า ในอดีตถึงแม้มนุษย์จะมีการติดต่อ ไปมาหาสู่ข้ามพรมแดนกันอยู่มาโดยตลอด แต่สถานที่ที่มีความสำคัญ ทั้งที่เป็นสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ หรือวัฒนธรรมต่างๆ ก็มักจะเป็นเป็นของชนชาติหรือ รัฐใดรัฐหนึ่ง และสถานที่เหล่านั้นมักจะเป็นความภาคภูมิใจที่สะท้อนความมีอารยธรรมในชั้นสูง หรือสะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เมื่อหลังยุคสมัยใหม่เป็นต้นมา เมื่อการเดินทางและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างดินแดนต่างๆทำได้ง่ายขึ้น ประกอบกับการเกิดสงครามโลกถึง ๒ ครั้ง ทำให้ทุกประเทศชาติโลกเริ่มมีแนวคิดในการประสานโลกให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือและการแก้ปัญหาต่างๆร่วมกัน จนนำไปสู่การจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations,UN) ในปี ค.ศ.๑๙๔๕ (พ.ศ.๒๔๘๘) โดยองค์การสหประชาชาติเป็นองค์การที่จัดตั้งเพื่อสร้างความร่วมมือในระดับนานาชาติในมิติต่างๆ ทั้งในเรื่องการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ การให้ความช่วยเหลือประเทศในภาคีสมาชิก และรวมถึงการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จนนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรย่อยที่เรียกว่า องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, UNESCO) ในปี พ.ศ.๒๔๘๙⁴⁷ โดยยูเนสโกนั้นเป็นหน่วยงานที่มีจุดมุ่งหมาย ให้ความช่วยเหลือบรรดาประเทศสมาชิกในรูปของแนวความคิดที่ก้าวหน้าจากการวิจัย หรือจากการประชุมปรึกษาหารือ ที่ยูเนสโกเป็นผู้จัดประกายทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยยูเนสโกนั้นมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และมีสำนักงานเพื่อการศึกษา ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education) ตั้งอยู่ที่ประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๐๔

สำหรับแนวคิดเรื่อง มรดกโลก นั้นเกิดจากขึ้นในประชุมสมัยสามัญของยูเนสโก ณ กรุงปารีส ในระหว่างวันที่ ๑๓ ตุลาคม – ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๕ (ค.ศ.๑๙๗๒) ที่ต้องการผลักดันให้เกิดการให้คุณค่าและนำไปสู่การปกป้องรักษาของสิ่งปลูกสร้างหรือสภาพแวดล้อมที่สะท้อนความมีอารยธรรมของมนุษย์

⁴⁷ UNESCO, “เกี่ยวกับยูเนสโก”, <<http://www.unescobkk.org/th/about-us/>>

รวมทั้งสภาพแวดล้อมมีคุณค่าและมีเอกลักษณ์ไม่สามารถพบได้ทั่วไป การประชุมครั้งนั้นได้นำไปสู่การประกาศ อนุสัญญาเกี่ยวกับการป้องกันของวัฒนธรรมโลกและมรดกทางธรรมชาติ ขึ้นรวมทั้งการจัดตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแหล่งของเงินทุนในการปกป้องมรดกโลก โดยมรดกโลก ตามอนุสัญญาเกี่ยวกับการป้องกันของวัฒนธรรมโลกและมรดกทางธรรมชาติ มีอยู่ด้วยกัน ๓ ลักษณะคือ

๑. มรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้ง อนุสรณ์สถาน สถาปัตยกรรม จารีก ถ้าที่อยู่อาศัย กลุ่มอาคาร ย่าน แหล่ง

๒. มรดกโลกทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นได้ทั้ง สภาพธรรมชาติ สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา สภาพธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล

๓. มรดกโลกแบบผสม คือ เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรมและมีคุณค่าในทางธรรมชาติ ในปัจจุบันมรดกโลกที่ยูเนสโกได้มีการขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้วทั้งหมด ๑,๐๕๒ แห่ง แบ่งเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจำนวน ๘๑๔ แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติเป็นจำนวน ๒๐๓ แห่ง และมรดกโลกแบบผสมเป็นจำนวน ๓๕ แห่ง จากข้อมูลของยูเนสโกแหล่งมรดกโลกส่วนใหญ่อยู่ในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ และรองลงมาคือภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและประเภทของแหล่งมรดกโลกตามภูมิภาคต่างๆของโลก⁴⁸

ภูมิภาค	จำนวนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม	จำนวนแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ	จำนวนแหล่งมรดกโลกแบบผสม	จำนวนรวม	ร้อยละ
แอฟริกา	๔๘	๓๗	๕	๙๐	๙%
อาหรับ	๗๓	๕	๓	๘๑	๘%
เอเชียและแปซิฟิก	๑๗๒	๖๒	๑๒	๒๔๖	๒๓%
ยุโรปและอเมริกาเหนือ	๔๒๖	๖๒	๑๐	๔๙๘	๔๗%
ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน	๙๕	๓๗	๕	๑๓๗	๑๓%
จำนวนรวม	๘๑๔	๒๐๓	๓๕	๑,๐๕๒	๑๐๐%

สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นมีแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้วจำนวน ๓๗ แหล่งดังนี้

๑. กัมพูชา มีมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๒ แห่ง คือ

๑.๑. แองกอร์ หรือ เมืองพระนคร (Angkor)

๑.๒. ปราสาทพระวิหาร (Temple of Preah Vihear)

๒. อินโดนีเซีย มีมรดกโลกจำนวน ๘ แห่ง

มรดกโลกทางวัฒนธรรม ๔ แห่ง

๒.๑. บوروبุดูร์ (Borobudur) หรือ กลุ่มวัดบوروبุดูร์ (Borobudur Temple Compounds)

๒.๒. ปรัมบานัน (Prambanan) หรือ กลุ่มวัดปรัมบานัน (Prambanan Temple Compounds)

๒.๓. แหล่งมนุษย์ยุคเริ่มแรกซังจิงรัน (Sangiran Early Man Site)

⁴⁸ UNESCO, “World Heritage List Statistics”, <<http://whc.unesco.org/en/list/stat>>

๒.๔. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเขตบาหลี่ : ระบบสุบักหลักการตามปรัชญาไตรหิตครณะ
(Cultural Landscape of Bali Province: the Subak System as a Manifestation of the Tri Hita Karana Philosophy)

มรดกโลกทางธรรมชาติ ๔ แห่ง

- ๒.๕. อุทยานแห่งชาติอุจุงกูลอน (Ujung Kulon National Park)
- ๒.๖. อุทยานแห่งชาติโคโมโด (Komodo National Park)
- ๒.๗. อุทยานแห่งชาติลอเรนซ์ (Lorentz National Park)
- ๒.๘. มรดกป่าฝนเขตร้อนของเกาะสุมาตรา (Tropical Rainforest Heritage of Sumatra)

๓. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๒ แห่ง

- ๓.๑. เมืองหลวงพระบาง (Town of Luang Prabang)
- ๓.๒. ปราสาทหินวัดพูและสิ่งก่อสร้างใกล้เคียงในแขวงจำปาสัก (Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Champasak Cultural Landscape)

๔. มาเลเซีย มีมรดกโลก จำนวน ๔ แห่ง คือ

มรดกโลกทางวัฒนธรรม ๒ แห่ง

- ๔.๑. มะละกา และจอร์จทาวน์ นครประวัติศาสตร์บนช่องแคบมะละกา (Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca)
- ๔.๒. แหล่งโบราณคดีหุบเขาเล็งกอง (Archaeological Heritage of the Lenggong Valley)

มรดกโลกทางธรรมชาติ ๒ แห่ง

- ๔.๔. อุทยานคินาบาลู (Kinabalu Park)
- ๔.๕. อุทยานแห่งชาติกุนุงมูลู (Gunung Mulu National Park)

๕. เมียนมาร์ มีมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๑ แห่ง คือ

- ๕.๑. กลุ่มเมืองโบราณอาณาจักรพยู (Pyu Ancient Cities)

๖. ฟิลิปปินส์ มีมรดกโลก จำนวน ๖ แห่ง คือ

มรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๓ แห่ง

- ๖.๑. นครประวัติศาสตร์วิกัน (Historic Town of Vigan)
- ๖.๒. โบสถ์บาโรคแห่งฟิลิปปินส์ (Baroque Churches of the Philippines)
- ๖.๓. นาขั้นบันไดแห่งเทือกเขาฟิลิปปินส์ (Rice Terraces of the Philippine Cordilleras)

มรดกโลกทางธรรมชาติ จำนวน ๓ แห่ง

- ๖.๔. อุทยานแห่งชาติแม่น้ำใต้ดินปวยร์โตรีโก-ปรินเซซา (Puerto-Princesa Subterranean River National Park)
- ๖.๕. อุทยานปะการังทางทะเลทูบตาฮา (Tubbataha Reefs Natural Park)
- ๖.๖. เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าภูเขาฮามิกิตัน (Mount Hamiguitan Range Wildlife Sanctuary)

๗. ไทย มีมรดกโลก จำนวน ๕ แห่ง คือ

มรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๓ แห่ง

๗.๑ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (Ban Chiang Archaeological Site)

๗.๒ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร (Historic City of Ayutthaya)

๗.๓ เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)

มรดกโลกทางธรรมชาติ จำนวน ๒ แห่ง

๗.๔ ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ (Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex)

๗.๕ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง (Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries)

๘.เวียดนาม มีมรดกโลก จำนวน ๘ แห่ง คือ

มรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๕ แห่ง

๘.๑ หมู่โบราณสถานเมืองเว้ (Complex of Hue Monuments)

๘.๒ เมืองโบราณฮอยอัน (Hoi An Ancient Town)

๘.๓ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์หมีเซิน (My Son Sanctuary)

๘.๔ พระราชวังจักรพรรดิแห่งถังลอง-ฮานอย (Central Sector of the Imperial Citadel of Thang Long-Hanoi)

๘.๕ พระราชวังแห่งราชวงศ์โฮ (Citadel of the Ho Dynasty)

มรดกโลกทางธรรมชาติ จำนวน ๓ แห่ง

๘.๖ อ่าวฮาลอง (Ha Long Bay)

๘.๗ อุทยานแห่งชาติฟงเงา-เคบัง (Phong Nha-Ke Bang National Park)

มรดกโลกแบบผสม (วัฒนธรรมและธรรมชาติ) จำนวน ๑ แห่ง

๘.๘ แหล่งภูมิทัศน์จำงอาน (Trang An Landscape Complex)

๙ สิงคโปร์ มีมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน ๑ แห่ง คือ

๙.๑ สวนพฤกษศาสตร์แห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore Botanic Garden)⁴⁹

จะพบว่าแหล่งมรดกโลกส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมเป็นส่วนมากและในหลายแหล่งมรดกโลกเหล่านั้นได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงทำให้ต้องมีการบริหารจัดการทั้งในเชิงพัฒนาและอนุรักษ์ควบคู่กันไป

๒.๔.๒ การจัดการมรดกโลก แหล่งมรดกโลกเมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกแล้วนั้นสิ่งที่ตามมาและเป็นสิ่งสำคัญคือการสงวนรักษาแหล่งมรดกโลกเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ โดยคณะกรรมการมรดกโลกแห่งสหประชาชาติได้ออกหลักการปฏิบัติในการจัดการแหล่งมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศที่เป็นเจ้าของแหล่งมรดกโลกเหล่านั้นใช้เป็นแนวทางในการจัดการ บริหารและดูแลแหล่งมรดกโลก โดยเอกสารนั้นคือ แนวทางในการจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของการสงวนรักษามรดกโลก (Operation Guidelines For The Implementation of The World Heritage Convention, WHC.13/01 July 2013) โดยแนวทางดังกล่าวได้ให้หลักการอย่างกว้าง ๑๔ ข้อคือ

⁴⁹ กระทรวงวัฒนธรรม . “แหล่งมรดกโลก”, < <http://www.thaiwhic.go.th/heritage.aspx>>

- ๑) ให้ความสำคัญกับการระบุ การแต่งตั้ง การคุ้มครอง การอนุรักษ์ การนำเสนอและการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่พบในอาณาเขตของตน และให้ความช่วยเหลือในงานเหล่านี้แก่รัฐภาคีอื่น ๆ ที่ร้องขอ
- ๒) มีนโยบายที่ให้มรดกเหล่านั้นมีประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของชุมชน
- ๓) บูรณาการการคุ้มครองป้องกันมรดกเข้ากับแผนงาน
- ๔) จัดตั้งบริการในการป้องกัน การสงวนรักษา และการนำเสนอมรดก
- ๕) พัฒนางานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคเพื่อระบุการกระทำที่จะต่อต้านอันตรายที่เป็นอันตรายต่อมรดก
- ๖) ใช้มาตรการทางกฎหมายด้านวิทยาศาสตร์การบริหารและการเงินที่เหมาะสมเพื่อปกป้องมรดก
- ๗) ส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์ระดับชาติหรือระดับภูมิภาคเพื่อการฝึกอบรมในการคุ้มครองการอนุรักษ์และการนำเสนอมรดกและส่งเสริมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในสาขาเหล่านี้
- ๘) ไม่ใช้มาตรการโดยเจตนาใด ๆ ที่ทำให้เกิดความเสียหายโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อมรดกหรือของประเทศภาคีอื่นในอนุสัญญา
- ๙) เสนอคณะกรรมการมรดกโลก (World Heritage Committee) เกี่ยวกับรายการทรัพย์สินที่เหมาะสมสำหรับการขึ้นทะเบียนไว้ในรายชื่อมรดกโลก (เรียกว่ารายชื่อเบื้องต้น, Tentative List)
- ๑๐) บริจาคเงินสมทบกองทุนมรดกโลกเป็นประจำซึ่งจำนวนที่กำหนดโดยสมัชชาแห่งรัฐภาคีแห่งอนุสัญญา
- ๑๑) พิจารณาและสนับสนุนการจัดตั้งมูลนิธิทั้งของรัฐและเอกชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริจาคเพื่อการคุ้มครองมรดกโลก
- ๑๒) ให้ความช่วยเหลือแก่โครงการรณรงค์ระดมทุนระหว่างประเทศที่จัดขึ้นสำหรับกองทุนมรดกโลก
- ๑๓) ใช้การศึกษาและข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความชื่นชมและความเคารพจากประชาชนในมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่กำหนดไว้ในข้อ 1 และ 2 ของอนุสัญญาและเพื่อให้ประชาชนทราบถึงอันตรายที่คุกคามมรดกนี้
- ๑๔) ให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการมรดกโลก และรัฐภาคี เกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญามรดกโลกและสถานการณ์ของอนุรักษ์ ในการประชุมของคณะกรรมการมรดกโลกและหน่วยงานย่อย⁵⁰

โดยจะเห็นได้ว่าแนวทางปฏิบัติทั้ง ๑๔ ข้อนี้เป็นลักษณะของข้อปฏิบัติในเชิงนโยบายของประเทศรัฐภาคีในสิ่งที่ควรดำเนินการในการป้องกัน คุ้มครอง และสงวนรักษามรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียน แต่สำหรับการปฏิบัติในรายละเอียดนั้นก็ให้เป็นไปตามระบบกลไกของประเทศนั้นๆ

⁵⁰ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, (Paris: UNESCO World Heritage Center, 2013) p.13-15

แนวความคิดที่สำคัญในระบบการจัดการในด้านมิติกายภาพของมรดกโลก คือ การแบ่งพื้นที่ การดูแลและจัดการแหล่งมรดกโลก และการใช้กฎหมายกำหนดพื้นที่ โดยประกอบด้วยพื้นที่สองส่วน ได้แก่ เขตพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน (core zone) และเขตพื้นที่กันชน (buffer zone) การกำหนดพื้นที่การจัดการภายในบริเวณของแหล่งมรดกโลก นั้นๆเป็น โดยรวมถึงเขตพื้นที่กันชน (buffer zone) โดยทั่วไปแล้ว ในพื้นที่คุ้มครองโบราณสถานจำเป็นต้องมีการคุ้มครอง อย่างเข้มงวด โดยห้ามไม่ให้มีที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และควบคุมการก่อสร้างเพิ่มเติมอย่างเข้มงวด ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆนอกเหนือไปจากงานด้านการอนุรักษ์เท่านั้น และมีการจัดการการเข้าเยี่ยมชมที่เหมาะสม

แผนแม่บทเพื่อการจัดการแหล่งมรดก ควรประกอบารดูแลเรื่องต่างๆ ๔ เรื่อง ดังนี้

- ๑) การจัดการทรัพยากรและการปกป้องรักษา
- ๒) การใช้ของมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยว
- ๓) การวิจัยและการเฝ้าระวัง
- ๔) การบริหารจัดการ

ความน่าสนใจของกระบวนการในการจัดการมรดกโลกเพื่อให้สามารถดำรงเอกลักษณ์และคุณค่า จึงมีความน่าสนใจในการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในการจัดการมรดกดังกล่าว

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยใน ๒ กรอบแนวคิดคือ

- ๑) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒) เมืองหลวงพระบางในมิติการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรม

๒.๕.๑ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมพบว่ามีงานวิจัยอยู่หลายชิ้นที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม โดยงานที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนได้แก่งานวิจัยของสถาบันแห่งยุโรปเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบเมือง (European Institute for Comparative Urban Research ,EURICUR) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Planning considerations for cultural tourism: a case study of four European cities” โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเมืองในยุโรปจำนวน ๔ เมือง ได้แก่ เมืองลิสบอน (Lisbon) เมืองรอตเตอร์ดัม (Rotterdam) เมืองตูริน (Turin) และเมืองลียง (Lyon) การศึกษาได้ใช้แนวคิด ความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว (visitor-friendliness) และใช้การวิเคราะห์ที่เรียกว่า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (tourism product) ที่ประกอบไปด้วย การมียุทธศาสตร์ของการจัดการการท่องเที่ยว คุณภาพของข้อมูลของสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว สภาพปัจจุบันและคุณภาพของการบริการด้านการท่องเที่ยว การเข้าถึงจากภายนอกและภายในของแหล่งท่องเที่ยว และ สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว โดยคณะนักวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยโดยไปเยี่ยมชมเมืองต่างๆที่เป็นกรณีศึกษาเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ และกลับไปอีกครั้งในเวลา ๒ ปี เพื่อเก็บข้อมูลซ้ำ โดยผลสรุปของงานวิจัยพบว่า ได้เสนอให้มีการทบทวนนิยามของควมมีประโยชน์ของสิ่งอำนวยความสะดวก (hospitality Function) ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืน เพราะว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่างๆในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ถูกใช้ไปเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและไม่สามารถมีหลักประกันได้ว่าจะมีความยั่งยืนต่อไปอย่างไร เมืองในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเหล่านี้ควรมีการบูรณาการระบบอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวและแผนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยของราม นิวา ปันเด (Ram Niwas Pandey) และคณะ ที่ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในประเทศเนปาล โดยเขาได้ใช้การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบกับการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในประเทศเนปาล โดยเขาเลือกกรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเนปาล ๒ แห่ง คือ ชิตวัน-เซารฮา (Chitwan-Sauraha) และ โปคารา-กรานดรูค (Pokhara-Grandruk) โดย ชิตวัน คือชื่อของวนอุทยานแห่งชาติแห่งหนึ่งของเนปาล และในบริเวณใกล้เคียงกับวนอุทยานแห่งชาตินี้นั้นมีหมู่บ้านที่ชื่อว่าเซารฮา (Sauraha) ซึ่งการประกาศให้ชิตวันเป็นวนอุทยานแห่งชาติส่งผลให้มีการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยว ส่วนกรานดรูค (Grandruk) เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับไปเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวกรุง (Gurung) หรืออีกชื่อหนึ่งคือชาวตามู (Tamu) โดยตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของโปคารา (Pokhara) จากผลการศึกษาของรามและคณะ พบว่า จากกรณีศึกษาทั้งสอง การท่องเที่ยวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน ที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ และในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวได้นำมาซึ่งความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร จึงทำให้มีการจัดสร้างและลงทุนในสิ่งเหล่านี้มากขึ้นโดยบุคคลภายนอก และได้ว่าจ้างชาวบ้านในชุมชนให้เป็นแรงงานในภาคธุรกิจดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของชุมชน แต่ก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนด้วยเช่นกัน

นอกจากงานศึกษาวิจัยในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เป็นประเด็นที่นักวิจัยของไทยได้ให้ความสนใจ อย่างเช่นงานวิจัยของ โสวัตร ธิ์กลาง และ สุดา รัตน์ รอดบุญส่ง ที่ศึกษาเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของ จังหวัดสระบุรี” โดยงานวิจัยได้ ศึกษากรณีศึกษาของชุมชนไทยวน อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และมีวัตถุประสงค์หลักคือ ศึกษาข้อมูลอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยวน อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี การวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม งานวิจัยได้สะท้อนภาพของชุมชนชาวไทยวนที่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน แต่เมื่อรัฐมีนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงนำไปสู่การฟื้นฟูวัฒนธรรมโดยชุมชนขึ้น และได้นำมาซึ่งรายได้ของชาวบ้านที่มากขึ้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนเริ่มไม่มีความสนใจในการเข้าร่วมพิธีกรรมของเพื่อบ้านและชุมชน การผลิตที่แต่เดิมจะเป็นรูปแบบการผลิตเพื่อใช้สอยหรือแค่ยังชีพ ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองการบริโภคของนักท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีความท้าทายเป็นอย่างมากในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

นอกจากการวิจัยที่ให้ความสนใจในด้านมิติของการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผู้คน วิถีชีวิตเมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้าไปในชุมชน การวิจัยในรูปแบบการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวก็เป็นการวิจัยอีกแนวทางหนึ่งที่มีการทำวิจัย อย่างเช่นงานวิจัยของ เกศรินทร์ สุวรรณศรี และ ธนิตย์ อินทร์ตัน ที่ศึกษา “การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม:กรณีศึกษา ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และตลาดน้ำตลิ่งชัน” โดยเป็นการวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ใช้แบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีมติที่ทำการประเมินประกอบด้วย ๑) ศักยภาพในการ

ดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ ๓) การบริหารจัดการ ซึ่งงานวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่า ตลาดน้ำทั้งสองแห่งที่เป็นกรณีศึกษา มีความแตกต่างกันในเรื่องของศักยภาพ โดยตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีศักยภาพในด้านการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่ดีกว่า แต่ในขณะเดียวกัน ตลาดน้ำตลิ่งชัน มีศักยภาพในด้านการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวและด้านการบริหารจัดการที่ดีกว่า

โดยจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศพบว่า การศึกษาวิจัยในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเท่าที่พบประเด็นสำคัญที่งานวิจัยทั้ง ๓ ชิ้นใน ๔ ชิ้นให้ความสนใจคือการที่ชุมชนมีผลกระทบหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไร ที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามาซึ่งทั้งในกรณีศึกษาของต่างประเทศและประเทศไทยก็มีความสอดคล้องกันในเรื่องของผลกระทบดังกล่าว ในประเด็นที่ผู้คนในชุมชนจะมีการปรับตัวทั้งในเรื่องวิถีชีวิต วิธีการผลิต เพื่อตอบสนองการบริโภคของนักท่องเที่ยว การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถึงแม้จะมีการสืบสานอยู่แต่ก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่ ส่วนงานวิจัยอีก ๑ ชิ้นนั้นให้ความสนใจในเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมซึ่งมีส่วนช่วยสะท้อนถึงระดับศักยภาพที่เป็นเชิงปริมาณ ทำให้สามารถฉายภาพของความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

๒.๕.๒ เมืองหลวงพระบางในมิติการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเมืองหลวงพระบางในมิติการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมนั้น งานวิจัยที่พบส่วนมาเป็งานวิจัยที่ทำการศึกษาโดยนักวิจัยจากประเทศไทยที่เข้าไปศึกษา เมืองหลวงพระบางในด้านต่างๆ อย่างเช่น งานค้นคว้าอิสระของ กฤศ เล้ารัตนานุรักษ์ ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยงานค้นคว้าของ กฤศ เล้ารัตนานุรักษ์ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ งานค้นคว้างดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลของ สปป.ลาว ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้แขวงหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว โดยเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลัก และในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ที่ผ่านมามี สปป.ลาว ได้กำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยวลาว จึงทำให้เกิดการสนับสนุนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมของ สปป.ลาว เป็นการสร้างงานมากกว่า ๓๐๐,๐๐๐ อัตรา ก่อให้เกิดรายได้มาสู่ชุมชนท้องถิ่น และลดความยากจนในรูป ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งช่วยรักษาฟื้นฟู วัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกันได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเพิ่มอาชีพในชนบท เช่น การจำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก กิจการ โฮมสเตย์ หรือการนำเที่ยว และเตรียมความพร้อมของบุคลากรในด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้สถาบันการศึกษาในลาวได้เพิ่มหลักสูตรเรื่องการเรียนการสอนด้านท่องเที่ยวให้ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโรงเรียนวิชาชีพไปจนถึงมหาวิทยาลัย⁵¹ โดยหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วย ๓ หน่วยงานหลักคือ แผนกแผนการและการลงทุนแขวงหลวงพระบาง ห้องการมรดกโลก และ ห้องการท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง การกำหนดนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ของ สปป.ลาว ได้เปิดโอกาสให้นักธุรกิจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเข้ามาลงทุนทำธุรกิจในแขวง

หลวงพระบางขึ้น รวมทั้งความเป็นเมืองมรดกโลกยังเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้มีมาตรการในการรักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของเมืองที่มีเอกลักษณ์ไว้อย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมแผนการท่องเที่ยวดังกล่าวก็มีข้อที่เป็นปัญหาได้แก่ สภาพตัวเมืองบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลง มีความแตกต่างจากเดิมเนื่องจากมีสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเพราะเกิดจากการทำลายของชาวต่างชาติ การลงทุนและกระแสทุนนิยมทำให้ประชาชนไม่มีอาชีพจากการเข้ามาทำธุรกิจของชาวต่างชาติ เป็นเหตุให้ประชาชนขาดช่องทางการทำมาหากิน ทำให้ประชาชนหลงลืมอาชีพ

⁵¹ กฤศ เล้ารัตนานุรักษ์, “ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗” , การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๘

ดั้งเดิมของตนเองแล้วหันไปทำงานกับชาวต่างชาติมากขึ้น กล่าวโดยสรุปงานของ กฤศ เล้ารัตนานุรักษ์ ได้แสดงให้เห็นมิติของการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐในการดำเนินนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง

สำหรับมิติในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่สนใจความเปลี่ยนแปลงของหลวงพระบางในเชิงสังคมและการให้ความหมาย พบว่ามีงานวิจัยของ อีระพงศ์ โพธิ์มัน ที่ศึกษา “การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ กรณีศึกษาวัดเชียงทองและปริมณฑล หลวงพระบาง สปป.ลาว” โดย อีระพงศ์ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่กายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคม ของพื้นที่วัดเชียงทองที่มีการเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลมาอย่างต่อเนื่อง การวิจัยใช้การศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key- Informant) โดยในช่วงเวลาก่อนมีการพัฒนาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ทั้ง ๒ ลักษณะ ถูกอธิบาย ความหมาย ด้วยตำนาน ประวัติ ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดของพุทธศาสนา และตำนานพื้นเมือง ที่อธิบายด้วยแนวคิดจักรวาลแบบพุทธ จนกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ภายหลังที่เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก พื้นที่ทั้ง ๓ ลักษณะ ถูกกำหนดด้วยกฎระเบียบ มาตรการทางกฎหมายจากหน่วยงานของภาครัฐ จนมีสถานะเป็น “สินค้า” เชิงสัญลักษณ์

นอกจากงานของ อีระพงศ์ โพธิ์มัน งานวิจัยที่มีประเด็นที่คล้ายคลึงกันในการที่จะพยายามอธิบายการเปลี่ยนผ่านของเมืองหลวงพระบางจากเมืองที่เป็นสถานที่อันเป็นศูนย์ของอาณาจักรลาวล้านช้างเข้ามาสู่เมืองแห่งการท่องเที่ยว งานวิจัยของ ภัทรพงศ์ คงวิจิตร ที่ศึกษาเรื่อง “พื้นที่และความหมายของการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง” ก็เป็นงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ได้ศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มคนต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความหมายแก่พื้นที่ในเมืองหลวงพระบาง รวมทั้งกระบวนการสร้างความหมายของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง โดยภัทรพงศ์ คงวิจิตร ได้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ผ่านเครื่องมือในลักษณะที่หลากหลายได้แก่ การศึกษาจากเอกสารวิชาการ บทความ และสิ่งพิมพ์ ประกอบกับการลงศึกษาภาคสนามและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ใช้แบบสอบถามด้วยภาพ (Visual Questionnaire) งานวิจัยของ ภัทรพงศ์ คงวิจิตร ได้แสดงให้เห็นว่าบุคคลกลุ่มต่างๆที่มีบทบาทที่แตกต่างกัน ต่างอธิบายความหมายของพื้นที่ “เมืองหลวงพระบาง” ตามผลประโยชน์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ความคิด หรือวัฒนธรรม โดยสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยว” คือปัจจัยผลักดันที่สำคัญอันก่อให้เกิดชุดความหมายลักษณะต่างๆ ขึ้นอย่างหลากหลาย⁵²

สำหรับในเรื่องประเด็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหลวงพระบางที่มีผลมาจากการท่องเที่ยวนี้ งานวิจัยของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ได้ทำการศึกษาอัตลักษณ์ของคนหลวงพระบางผ่านความสัมพันธ์ด้านการใช้พื้นที่ของเมืองและปริมณฑลในบริบทของพื้นที่สาธารณะและพื้นที่พิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขและบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของคนหลวงพระบางในปัจจุบัน วิธีการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามในบริเวณเมืองหลวงพระบางและปริมณฑล ใช้การสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ประกอบกัน โดยงานวิจัยของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ได้อธิบายอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง ผ่านพื้นที่พิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีกรรมบุญปีใหม่ โดยสรุปงานวิจัยของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลลาวกำหนดและสร้างให้เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม ควบคู่กับเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระดับโลก หลวงพระบางจึงตกอยู่ใน ‘จินตนาการ’ และ

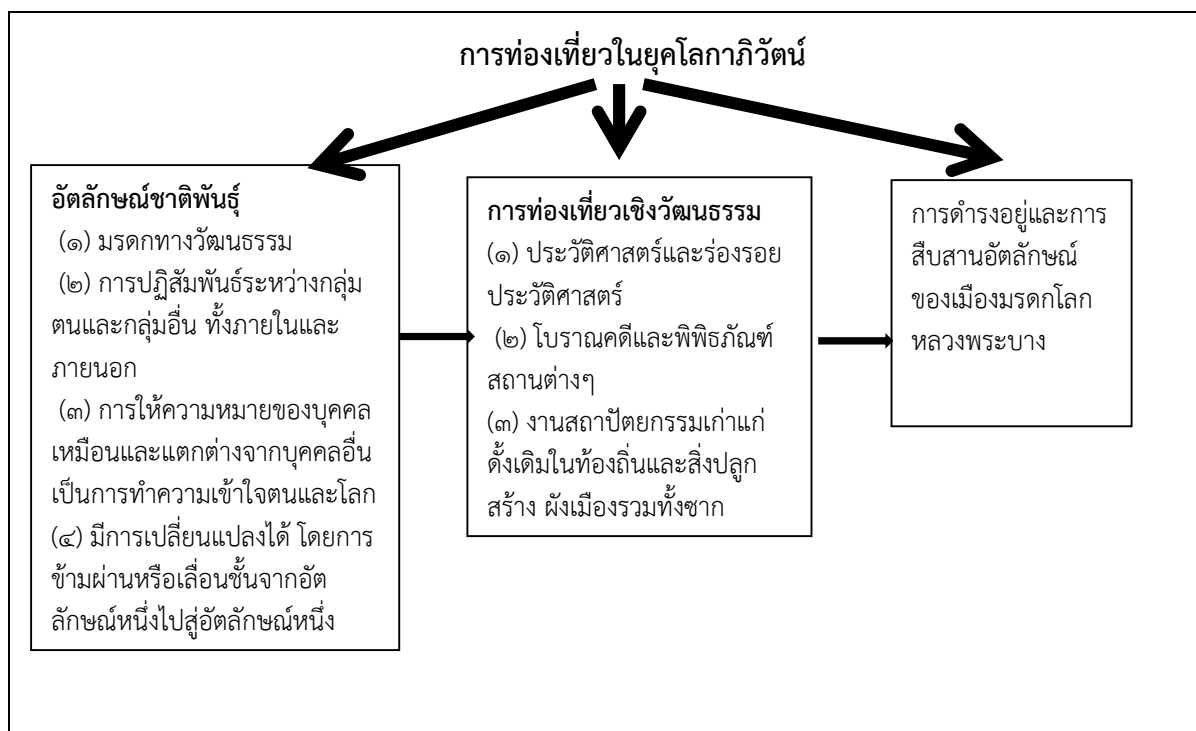
⁵² ภัทรพงศ์ คงวิจิตร, “พื้นที่และความหมายของการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง”, วิทยานิพนธ์สังคม

‘ปฏิบัติการ’ ของ ๓ อำนาจหลัก คือ รัฐบาลลาว สำนักงานมรดกโลก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อ
บริโภคอดีต เงื่อนไขจากไตรภาคีแห่งอำนาจข้างต้น ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สังคม และ
พิธีกรรม นำไปสู่การรื้อฟื้นและประดิษฐ์สร้างประเพณีพิธีกรรมที่ทำให้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นพื้นที่สามัญ
การต่อรองเชิงอัตลักษณ์ และการสร้างพื้นที่เพื่อคั่นตักทางสังคมในรูปแบบต่างๆ จนกลายเป็นบรรทัดฐาน
ใหม่ และประดิษฐ์สร้างความทรงจำใหม่ทางสังคมให้กับคนหลวงพระบางในปัจจุบัน⁵³

จากการทบทวนงานวิจัยในประเด็น เมืองหลวงพระบางในมิติการท่องเที่ยวและมรดกทาง
วัฒนธรรม ซึ่งงานวิจัยทั้ง ๔ ชิ้นใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูล และเครื่องมือที่มีลักษณะ
ที่คล้ายกันคือ การศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ บทความ ประกอบกับการลงพื้นที่ภาคสนาม และใช้การ
สังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งในลักษณะแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และงานวิจัยทั้ง
๔ ชิ้นได้สะท้อนภาพที่สอดคล้องกันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พื้นที่กายภาพ พิธีกรรม หลังจากที่
เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก จากอดีตที่เมืองหลวงพระบางเป็นพื้นที่อัน
ศักดิ์สิทธิ์ถูกอธิบายด้วยคติแบบจักรวาลและเรื่องราวจากตำนาน แต่เมื่อโลกแบบสมัยใหม่ที่ได้ปรับให้เมือง
หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก ทำให้เกิดการสร้างความหมายใหม่ของสิ่งเหล่านั้นที่ถูกผลิตซ้ำเพื่อเป็น
“สินค้า” ทางวัฒนธรรม ที่มีกลไกของภาครัฐให้การสนับสนุน มีการหลั่งไหลจากระบบทุนนอกถิ่น ที่เข้ามา
ลงทุนและเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของหลวงพระบางออกไปจากแนวชีวิตแบบดั้งเดิม

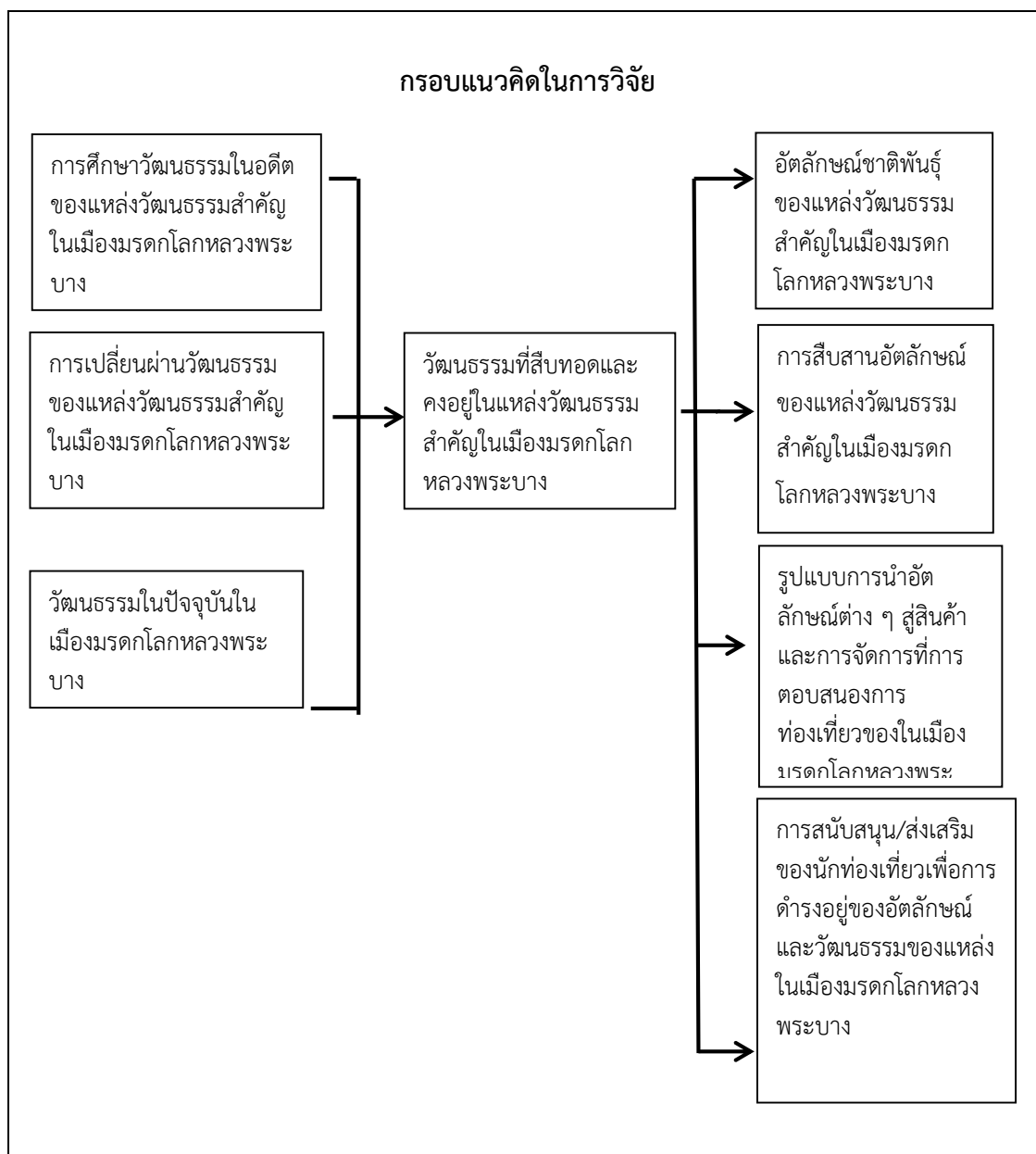
**กรอบความหมายของอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับการดำรงอยู่และสืบทอดเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์**

⁵³ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, “หลวงพระบางเมืองมรดกโลก : พื้นที่พิธีกรรมและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ในกระแสโลกาภิวัตน์”,
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาโทศึกษา, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๑

ภาพที่ ๘ กรอบแนวคิดเรื่องกรอบความหมายของอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับการดำรงอยู่และสืบทอดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัย อรรถลักษณะกับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอรรถลักษณะมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึง การดำรงอยู่และการสืบสานอรรถลักษณะของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงการให้ความหมายต่อการนำอรรถลักษณะมาเป็นสินค้าของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีระเบียบวิธีการศึกษาดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำวิธีการเชิงคุณภาพมาใช้ในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๓.๒ พื้นที่วิจัย

พื้นที่ศึกษา เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.๑๓๐๐ นอกจากนี้ยังเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรล้านช้าง มาอย่างยาวนาน แต่ยังคงรักษาความเป็นเมืองโบราณที่มีชีวิตจนถึงปัจจุบัน จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในชื่อ เมืองหลวงพระบาง (Luang Prabang) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๙ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจนถึงปัจจุบัน

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษานี้ แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล มาจากสองแหล่งคือ

- ๑) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง
- ๒) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๑๕ คน ดังนี้

พนักงานและเจ้าหน้าที่รัฐของเมืองหลวงพระบาง ๔ คน ที่ทำหน้าที่ในด้านปฏิบัติการในด้านการสงวนรักษาอรรถลักษณะทางวัฒนธรรมที่ศึกษา

ระดับปฏิบัติตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองโบราณ จำนวน ๖ คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นที่ดูแลจัดเก็บตัว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว จำนวน ๓ คน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโรงละคร จำนวน ๑ คน ครูผู้และผู้สืบทอดนาฏศิลป์ของหลวงพระบาง จำนวน ๒ คน

ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๕ คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการค้าขายในเมืองหลวงพระบาง ๕ คน ได้แก่ ร้านขายของที่ระลึก สินค้าพื้นเมือง ผู้ประกอบการวัสดุก่อสร้างพื้นถิ่นจำนวน ๑ คน รายละเอียดและลำดับของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

KI (Key Informant)	คนที่	เพศ/อายุ	ประเด็นการสัมภาษณ์
พนักงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๑	เพศชาย อายุ ๕๕ ปี	การอนุรักษ์และการบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมในเขตมรดกโลก
	๒	เพศชาย อายุ ๓๔ ปี	การเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมประเพณีของหลวงพระบาง
	๓	เพศชาย อายุ ๔๓ ปี	การเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมประเพณีของหลวงพระบาง
	๔	เพศชาย อายุ ๓๐ ปี	การเรียนการสอนด้านวิจิตรศิลป์แบบประเพณีในเมืองหลวงพระบาง
เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นที่ดูแลจัดเก็บตัว	๕	เพศหญิง อายุ ๖๓ ปี	จัดเก็บตัว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว บริเวณวัดวิชุล
	๖	เพศหญิง อายุ ๖๐ ปี	จัดเก็บตัว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว บริเวณวัดใหม่สุวรรณภูมาราม

KI (Key Informant)	คนที่	เพศ/อายุ	ประเด็นการสัมภาษณ์
	๗	เพศชาย อายุ ๔๖ ปี	จัดเก็บตัว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว บริเวณวัดป่าหาดเสี้ยว
คณะกรรมการและผู้ที่ทำงานด้านนาฏศิลป์	๘	เพศชาย อายุ ๖๒ ปี	การความเป็นมาและสืบทอดนาฏศิลป์แบบหลวงพระบาง
	๙	เพศชาย อายุ ๖๓ ปี	การบริหารและการดำเนินงานคณะกรรมการและโรงละครพระลักพระราม
	๑๐	เพศชาย อายุ ๒๐ ปี	การเรียนนาฏศิลป์แบบประเพณีในหลวงพระบาง
ระดับผู้ประกอบการ	๑๑	เพศหญิง อายุ ๖๕ ปี	การผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม
	๑๒	เพศหญิง อายุ ๕๘ ปี	การทอผ้าและอนุรักษ์งานหัตถกรรมในหลวงพระบาง
	๑๓	เพศหญิง อายุ ๒๘ ปี	ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมของหลวงพระบาง
	๑๔	เพศหญิง อายุ ๓๗ ปี	ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมของหลวงพระบาง
	๑๕	เพศชาย อายุ ๕๐ ปี	การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่

๑)แบบสังเกต ในเมืองหลวงพระบาง เกี่ยวกับ การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของ

เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ที่ทำให้หลวงพระบางเป็นเมืองท่องเที่ยวมีชีวิต รวมถึงการจัดการและการเตรียมรับการแทรกแซงกระแสโลกาภิวัตน์จากการท่องเที่ยว ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาประยุกต์ใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง

๒) แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล แบ่งตามประเภทข้อมูลที่เก็บดังนี้

การศึกษาข้อมูลเอกสาร เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของเมืองหลวงพระบาง และความสำคัญของเมืองหลวงพระบางในอดีต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ต่อการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ในเมืองหลวงพระบางตลอดจนสภาพความเป็นเมืองมรดกโลกของเมืองที่ดำรงอยู่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในเมืองหลวงพระบาง

การสัมภาษณ์ผู้รู้ ด้วยวิธี การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ระดับผู้ประกอบการ และระดับประชาชน จำนวน ๑๕-๒๐ คน

๓.๖ แผนกิจกรรมหลัก

กิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งผลลัพธ์ (Output) ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง	ช่วงระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
ทบทวนโครงการและเตรียมความพร้อมนักวิจัย	เตรียมทีมวิจัยโดยการทบทวนและวางแผนงานวิจัยในรายละเอียดทั้งโครงการ	๑.ทบทวนกรอบแนวคิดและประเด็นสำคัญของการศึกษาพร้อมทำความเข้าใจเครื่องมือแบบสังเกต ๒.วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกัน	เดือนที่ ๑-๓	หัวหน้าโครงการวิจัยและนักวิจัยในโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง	ช่วงระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
--------------	-------------	------------	-----------------------	--------------

เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่ง มรดกโลก หลวงพระบาง	-ข้อมูลจุดเด่นที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกรวมถึงสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง	-การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ -การสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมเมืองหลวงพระบางในระดับต่างๆ ได้แก่ ๑) ระดับนโยบายจังหวัดและระดับเมืองหลวงพระบาง ๒ คน ๒) ระดับปฏิบัติเมืองหลวงพระบาง ๑๐ คน ๓) ระดับผู้ประกอบการ ๖ คน	เดือนที่ ๖-๑๐	หัวหน้าโครงการวิจัย และนักวิจัยในโครงการ
เพื่อเตรียมจัดทำรายงานวิจัยเบื้องต้น/ฉบับร่าง	วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเบื้องต้น	-วิเคราะห์และอภิปรายข้อมูล -สรุปผลการวิจัย	เดือนที่ ๑๑	หัวหน้าโครงการวิจัย และนักวิจัยในโครงการ
เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผลงานวิจัย	ตรวจสอบและทบทวนรายงานวิจัย	เขียนรายงานวิจัย	เดือนที่ ๑๒	หัวหน้าโครงการวิจัย และนักวิจัยในโครงการ

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และสังเคราะห์ ด้วยการจัดกลุ่มประเด็นและการให้ความหมายต่อประเด็น การดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ และการให้ความหมายต่อการนำอัตลักษณ์มาเป็นสินค้าของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ในการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ โดยอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางที่งานวิจัยชิ้นนี้นำมาศึกษามีด้วยกัน ๓ สิ่งคือ

๑. สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง
๒. ตลาดมืด ตลาดกลางคืนของเมืองหลวงพระบาง
๓. นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง

โดยการพิจารณาคัดเลือกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓ สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์พิจารณา ๒ เกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นสิ่งที่แสดงถึงขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต หรือประเพณี ของหลวงพระบางที่ยังหลงเหลืออยู่ และ นำมาใช้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นส่วนหนึ่งของการให้ผู้มาเยี่ยมชมได้สัมผัสความเป็นหลวงพระบาง

๒. เป็นสิ่งที่แสดงถึงขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต หรือประเพณี ของหลวงพระบางที่ยังหลงเหลืออยู่ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของนักท่องเที่ยวในวงกว้าง สามารถพบได้ในสื่อประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์ในลักษณะการวิเคราะห์เนื้อหา ที่มาจากข้อมูลแหล่งต่างๆ ในลักษณะของการถอดบทเรียนและเนื้อหา โดยกรอบในการวิเคราะห์จะใช้กรอบในการวิเคราะห์ ใน ๔ ประเด็นคือ

๑. พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของอัตลักษณ์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของอัตลักษณ์วัฒนธรรมนั้นๆ ในบริบทของหลวงพระบางและสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่
๒. อัตลักษณ์วัฒนธรรม กับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง โดยเป็นประเด็นที่ต้องการสะท้อนว่าอัตลักษณ์วัฒนธรรมนั้นๆ ได้มีบทบาทอย่างไรกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง
๓. ภาคส่วนในการรักษา สืบสานและอนุรักษ์ อัตลักษณ์วัฒนธรรม อันเป็นประเด็นที่ต้องการนำเสนอภาคส่วนที่มีบทบาทและหน้าที่ในการ รักษา สืบสาน และอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมนั้นๆ ภายใต้บริบททางสังคมในปัจจุบันของเมืองหลวงพระบาง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

๔.๑ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบาง

เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเมืองมรดกโลก ที่มีความโดดเด่น โดยมีการสถาปนาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง มีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร และสถาปนาเมื่อปี พ.ศ.๑๓๐๐ โดยขุนลอ เดิมมีชื่อว่าเมืองขวา อาณาจักรล้านช้างมีความสัมพันธ์กับนครรัฐที่อยู่ในละแวกเดียวกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง หงสาวดี กรุงศรีอยุธยา เมืองเชียงใหม่ เมืองพระนคร และในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ด้วยมีลักษณะของเมืองที่สอดคล้องกับเกณฑ์มรดกโลกขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมืองหลวงพระบางเต็มไปด้วยโบราณสถาน ประเพณีศาสนสถาน รวมทั้งสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส เมืองหลวงพระบางจึงถือเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว

การกล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงพระบางนั้นเป็นไปได้ที่จะไม่กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในระดับมหภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารโบราณต่างๆที่นักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาพบว่า แต่เดิมดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันนั้น มีผู้คนอยู่อาศัยมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์โดยเราสามารถพบแหล่งโบราณคดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์กระจายไปทั่วทั้งในแหล่งที่ราบสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่นที่ ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี หรือบริเวณผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้แก่ บริเวณทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง โดยการพบแหล่งโบราณคดีในแถบบริเวณดังกล่าวเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ดีกว่า ในพื้นที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ข้ามแม่น้ำโขงไปในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล จนเวลาล่วงเลยผ่านมาชุมชนเหล่านั้นได้มีการพัฒนาจนเกิดการรวมตัวขึ้นเป็นนครรัฐ โดยนครรัฐแห่งแรกที่ปรากฏขึ้นในแถบลุ่มแม่น้ำโขงบริเวณเมืองหลวงพระบางนั้น

ตามพงศาวดารคือเมืองขวาหรือเมืองเซาที่สถาปนาโดยขุนลอ ในราวปี ค.ศ.๗๕๗ (พ.ศ. ๑๓๐๐) โดยขุนลอนั้นเป็นหนึ่งในโอรสของขุนบรม มีตำนานกล่าวว่าพระโอรสของขุนบรมทั้ง ๗ คนได้แยกย้ายไปสร้างบ้านแปลงเมือง ๗ แห่งคือ ๑.ขุนลอปกครองเมืองขวา (หลวงพระบาง) ๒.ท้าวผาล้าน ปกครองเมืองห่อแต (ต้าหอ) ๓.ท้าวจุล ปกครองเมืองโกดแท้แผนบม ๔.ท้าวคำผิง ปกครองเมืองเชียงใหม่ ๕.ท้าวอิน ปกครองเมืองศรีอยุธยา (ละโว้) ๖.ท้าวกรม ปกครองเมืองมอญ (อินทปัต) ๗.ท้าวเจือง ปกครองเมืองพวน (เชียงขวาง) (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, ๒๕๕๕ : ๑๖๘) มีความเชื่อว่าช่วงเวลาที่ยุทธลามาสถาปนาเมืองขวานั้น ดินแดนบริเวณที่ตั้งเมืองนั้นมีกลุ่มผู้คนอาศัยอยู่แล้วเพียงแต่อาจจะไม่ใช่กลุ่มคนที่พูดภาษาไทย-ลาวเหมือนกลุ่มของขุนลอ แต่น่าจะเป็นชาวข่า เมืองขวาที่สถาปนาโดยขุนลอ เริ่มมีผู้คนลาวย้ายถิ่นมาอยู่อาศัยปะปนกับชาวข่า จึงเกิดเป็นเมืองสองแห่งคือ เมืองเชียงตอง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำดง และเมืองเชียงทอง ตั้งอยู่ริมปากแม่น้ำคานที่

ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขง โดยมีเมืองขวเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้าง ขุนลอพระราชทานนามเมืองหลวงแห่งใหม่นี้ว่า เมืองเชียงตุง-เชียงทอง⁵⁴ เมืองเชียงทองมีสถานะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้างและมีผู้นำปกครองมาอย่างต่อเนื่อง คำว่า “ล้านช้าง” เป็นชื่อที่ใช้เรียกแคว้นหรือพื้นที่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ในพื้นที่ประเทศลาวปัจจุบัน มีผู้สันนิษฐานว่า คำว่า “ล้านช้าง” หมายถึงดินแดนที่อุดมไปด้วยช้าง และช้างมีสัตว์สำคัญในการทำสงครามจึงมีนัยยะที่อาจสื่อถึงดินแดนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งสัมพันธ์กับชื่อแคว้น “ล้านนา” ซึ่งตั้งอยู่ในแถบภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน

ช่วงเวลาที่เมืองเชียงทองหรืออาณาจักรล้านช้าง เริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงคือช่วงรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (บางเล่มเขียนว่า ฟ้างุม) โดยอยู่ในช่วงราว พ.ศ. ๑๘๙๖-๑๙๑๖ ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่ทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา และอำนาจของขอมในแถบเมืองพระนครเริ่มลดบทบาทลง พระเจ้าฟ้างุ้มได้รับการสนับสนุนจากขอมในการขึ้นครองราชย์ในเมืองเชียงทองและทรงรวบรวมคนลาวให้เป็นปึกแผ่น และพระองค์ยังเป็นผู้อัญเชิญพระบางมาจากเมืองนครหลวงของขอมเพื่อนำมาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงทอง แต่เมื่อเดินทางมาถึงเมืองเชียงคำ (อยู่ใกล้บริเวณเมืองเวียงจันทน์ ในปัจจุบัน) ก็ไม่สามารถอัญเชิญพระบางมายังเมืองเชียงทองต่อไปได้ จึงทรงให้อัญเชิญพระบางประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงคำ พระเจ้าฟ้างุ้มในท้ายที่สุดพระองค์ก็ถูกปลดออกจากราชสมบัติและเสด็จมาประทับ ณ เมืองน่าน ในปี พ.ศ. ๑๘๙๙ จนสิ้นพระชนม์ หลังจากรัชสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มเมืองเชียงทองก็อยู่ในสภาวะของการแย่งชิงอำนาจของผู้นำและการป้องกันการรุกรานของญวนมาตลอดเวลา จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าวิสุล พระองค์ทรงได้อัญเชิญพระบางมาจากเมืองเวียงคำมาประดิษฐานยังเมืองเชียงทอง ในปี พ.ศ. ๒๐๕๕ และสร้างวัดวิสุลขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบาง จึงทำให้เมืองเชียงทองถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองหลวงพระบาง ตามชื่อของพระบาง เมืองหลวงพระบางมีบทบาทเป็นศูนย์กลางอำนาจของคนลาวมาจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าโพธิสาร กษัตริย์แห่งเมืองหลวงพระบางและนางยอดคำทิพย์ ธิดาของพญาเกสเชษฐราชและมหาเทวีจิรประภาแห่งล้านนา (สรสวดี อ่องสกุล, ๒๕๕๗, น. ๒๓๙) ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๐๘๙ ทางล้านนามีปัญหาในการสืบราชสมบัติจึงได้บังคับพูลเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจากเมืองหลวงพระบาง มาครองแคว้นล้านนา แต่ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๐๙๑ พระเจ้าโพธิสารทรงสวรรคตทำให้ทางเมืองเชียงทองขาดผู้นำ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเสด็จกลับลงมาเพื่อปกครองเมืองหลวงพระบางพร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเมืองเชียงใหม่มาประดิษฐานยังเมืองหลวงพระบาง โดยสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้นแคว้นล้านช้างต้องป้องกันการรุกรานจากพม่าและอยุธยา พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงทรงย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ยังเมืองเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. ๒๑๐๓ และพระราชทานนามพระราชธานีใหม่นี้ว่า “พระนครจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตอุดตมราชธานี”⁵⁵ โดยการมาสถาปนาราชธานีแห่งใหม่นั้น ทรงได้สร้างพระราชวังใหม่รวมทั้งการสร้างวัดพระแก้วที่เวียงจันทน์เพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต รวมทั้งสร้างวัดเชียงทองขึ้นที่เมืองหลวงพระบาง

ราชอาณาจักรล้านช้างหลังสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมีการปกครองด้วยกษัตริย์มาอย่างต่อเนื่องจนถึงหลังสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เนื่องจากพระองค์ไม่มีรัชทายาททำให้พระยาเมืองจันทน์ผู้เป็นเสนาบดี ได้ช่วงชิงราชบัลลังก์และสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ และคิดจะเอาพระนางสุมังคละพระราชชนนีดาในพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเป็นมเหสี พระนางจึงทรงลี้ภัยออกจากเมืองเวียงจันทน์ โดยขณะนั้นทรงเป็น

⁵⁴ วิทย์ บัณฑิตกุล, *สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว*, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕) หน้า ๑๔

⁵⁵ อาณัติ อนันตภาค, *ประวัติศาสตร์ลาว*, (กรุงเทพฯ: ยิปซีกู๊ป, ๒๕๕๘) หน้า ๕๙

หม้ายและทรงพระครรภ์ ไปขอความช่วยเหลือเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก ที่บ้านจัวพันลำโสมสนุก⁵⁶ และต่อมาชาวเมืองจำปาศักดิ์ได้อาราธนาเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็กขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองนครจำปาศักดิ์ ซึ่งต่อมาพระโอรสในพระนางสมังคละ คือพระหน่อกุมาร เจริญพระชันษาพอที่จะปกครองบ้านเมืองได้ จึงทรงราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ ปกครองราชอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ในปี พ.ศ.๒๒๕๗ ส่วนทางเวียงจันทน์และหลวงพระบางนั้นมีความขัดแย้งในชนชั้นผู้นำโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒ ได้ทรงนำกำลังที่ได้รับการสนับสนุนจากญวนเข้าตีนครเวียงจันทน์และจับเจ้านันทราชสำเร็จโทษ และสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ในปี พ.ศ.๒๒๕๑ และมอบให้ท้าวลองไปดูแลเมืองหลวงพระบาง เจ้ากิงกิสราชซึ่งเป็นพระราชนัดดาใน พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชได้ยกทัพเข้ามาชิงเมืองหลวงพระบางจากจากท้าวลอง และจะยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ทำให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒ ไปขอความช่วยเหลือจากอยุธยาซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเพทราชาแห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง และฝ่ายอยุธยาได้เข้ามาใกล้เคียงและทำข้อตกลงแบ่งอาณาจักรเป็น ๒ ฝ่ายคือ ราชอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง และราชอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ โดยทั้งสองอาณาจักรปกครองตนเองไม่ขึ้นแก่กัน ทำให้ลาวถูกแบ่งการปกครองเป็น ๓ อาณาจักรคือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์

อาณาจักรล้านช้างทั้ง ๓ อาณาจักรนั้นมีความขัดแย้งกันมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงในราว พ.ศ. ๒๓๑๓ ฝ่ายเวียงจันทน์ได้ปราบปรามพระวอพระตา ณ เมืองหนองบัวลุ่มภู ทำให้พระเจ้าตากสินไม่พอพระทัยที่ฝ่ายเวียงจันทน์ส่งกองทัพมาฆ่าคนในอารักขา พระเจ้าตากสินจึงยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ส่วนเมืองหลวงพระบางก็ถูกบังคับให้อ่อนน้อมต่อราชอาณาจักรสยาม จึงทำให้ราชอาณาจักรล้านช้างทั้ง ๓ แห่งกลายเป็นประเทศราชภายใต้การดูแลของราชอาณาจักรสยาม ซึ่งฝ่ายสยามได้เชิญพระราชวงศ์ของล้านช้างมาพำนักในกรุงเทพฯ

ในช่วงรัชสมัยรัชสมัยพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ.๒๓๓๗ พระองค์ได้ทรงตั้งเจ้าอินทวงศ์ไปปกครองเมืองเวียงจันทน์และตั้งเจ้านูวงศ์ไปเป็นอุปราช เจ้านูวงศ์เป็นเชื้อพระวงศ์ของอาณาจักรล้านช้างที่ถูกอัญเชิญมาประทับในกรุงเทพฯเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี เจ้านูวงศ์เมื่อเป็นอุปราชของเมืองเวียงจันทน์ได้ทำความดีความชอบในการสงครามครั้งไปปราบกบฏพวกข่าที่เข้าตีเมืองจำปาศักดิ์ ใน พ.ศ.๒๓๖๒ ทำให้ทางกรุงเทพฯได้แต่งตั้งเจ้านูวงศ์เป็นผู้ปกครองเมืองเวียงจันทน์ แต่เหตุการณ์สำคัญต่อมาคือเจ้านูวงศ์ได้รวบรวมไพร่พลและมีความตั้งใจที่จะปลดปล่อยเวียงจันทน์ออกจากการปกครองของสยาม และยกทัพเข้ามากวาดต้อนผู้คนจนถึงเมืองนครราชสีมา ทำให้สยามยกกองทัพไปปราบปรามและเข้ายึดเมืองเวียงจันทน์อีกครั้งในปี พ.ศ.๒๓๗๑⁵⁷

ภายหลังรัชสมัยของเจ้านูวงศ์ลาวยังอยู่ใต้การปกครองของไทยอยู่อีกหลายปี จนมาถึงช่วงเวลาที่ชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศส ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการเข้ายึดครองดินแดนต่างๆไว้ในลักษณะดินแดนในกำกับ หรือที่ประวัติศาสตร์ของโลกเรียกว่ายุคล่าอาณานิคม สาเหตุสำคัญที่ชาติตะวันตกแสวงหาอาณานิคม มีสาเหตุหลักๆอยู่ ๓ ประการคือ ๑.การแสวงหาสินค้าที่มีราคาเพื่อนำไปขายยังในดินแดนของตน ๒.การเปิดเส้นทางเดินเรือหรือจัดตั้งสถานีการค้าใหม่ๆ ๓.การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ โดยฝรั่งเศสได้เริ่มเข้ามาทำความสัมพันธ์ทางการทูตการสยามและในขณะเดียวกันก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในแถบอินโดจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เริ่มที่ดินแดนแถบญวน ที่ฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่ในราวปี พ.ศ.๒๔๒๗ สำหรับความสัมพันธ์กับไทยนั้นใน พ.ศ.๒๔๑๐ ได้ส่งพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค)

⁵⁶ อาณัติ อนันตภาค หน้า ๗๖

⁵⁷ อ่างแลว หน้า.๙๕-๑๑๐

ไปฝรั่งเศสเพื่อทำสัญญากับฝรั่งเศสในเรื่องที่ไทยยอมรับว่าเขมรอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของฝรั่งเศส ยกเว้น เมืองพระตะบอง และ เสียมราฐ ซึ่งเป็นจุดที่ฝรั่งเศสเริ่มพยายามที่จะยึดครองพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การปกครองของ สยามซึ่งรวมถึงดินแดนของหลวงพระบางและเวียงจันทน์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสยามในขณะนั้น

ท้ายที่สุดในรัชสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันได้บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่าเป็นเหตุการณ์ ร.ศ.๑๑๒ ซึ่งตรงกับ พ.ศ.๒๔๓๖ สยามก็ได้สูญเสีย ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ให้กับฝรั่งเศสจึงหมายถึงเมืองหลวงพระบางด้วย และลาวทั้งหมดก็อยู่ภายใต้การ กำกับดูแลของประเทศฝรั่งเศส

ลาวได้อยู่ใต้การดูแลของประเทศฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๓๖ และถูกผนวกรวมเข้ากับประเทศเวียดนามและเขมรในลักษณะที่เรียกว่าพื้นที่โคชินไชน่า ลาวจึงถูกพิจารณาเสมือนจังหวัดหนึ่งใน ดินแดนอินโดจีน ประเทศลาวอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของฝรั่งเศสเป็นช่วงระยะเวลาที่ลาวได้เพาะบ่มเพื่อการ สร้างประเทศ ถึงแม้ว่าฝรั่งเศสจะส่งข้าหลวงของฝรั่งเศสเข้ามากำกับดูแลการบริหารกิจการต่างๆภายในลาว ยกเว้นในแถบหลวงพระบางที่มีพระมหากษัตริย์คือ เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ที่สืบต่อราชสมบัติจากพระราช บิดาทรงเป็นประธานฝ่ายการบริหารและมีพระราชวงศ์คนอื่นๆทำหน้าที่บริหารกิจการของพื้นที่ในแถบหลวง พระบางและแขวงใกล้เคียง จึงทำให้พระราชวงศ์ของลาวยังมีบทบาทในการปกครอง ถึงแม้จะต้องอยู่ภายใต้ การกำกับของฝรั่งเศส

ในช่วงเวลาที่เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งเป็นสงครามส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่น ได้เข้ามามีบทบาทในลาวแทนที่ฝรั่งเศสอยู่ช่วงสั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ และถอนกำลังออกจากลาว ฝรั่งเศสก็กลับเข้ามามีบทบาทในลาวอีกครั้ง โดยการกลับเข้ามามีอำนาจของฝรั่งเศส ได้มีความแตกแยกทางความคิดของชนชั้นผู้นำของลาวในเรื่องอธิปไตยของประเทศลาว โดยเจ้าเพ็ดชะราชซึ่งเป็น นายกรัฐมนตรีของอาณาจักรหลวงพระบางต้องการยกเลิกสนธิสัญญาที่มีกับฝรั่งเศส แต่ฝ่ายเจ้ามหาชีวิต ยังต้องการให้ลาวเป็นรัฐอาณานิคมของฝรั่งเศสต่อไป และเจ้าเพ็ดชะราชก็พยายามที่จะประกาศเอกราชให้ลาว ทำให้ฝรั่งเศสต้องส่งกองกำลังทหารเข้ามาปราบปรามกลุ่มขบวนการกู้ชาติ ต้าย้ายที่สุดรัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ ประกาศรับรองเอกราชของราชอาณาจักรลาวเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๙ (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์ ,๒๕๕๕ :๑๐) แต่ถึงแม้รัฐบาลฝรั่งเศสได้ประกาศรับรองเอกราชของลาวแล้ว แต่ความขัดแย้งของกลุ่มผู้นำใน ลาวยังไม่ยุติ โดยเวียดนามเหนือได้สนับสนุนเจ้าสุภานุวงศ์ ให้จัดตั้งรัฐบาลของตนเองขึ้น เรียกว่า ขบวนการ ประเทศลาว ซึ่งมีเขตอิทธิพลอยู่แถบแขวงจำปาสักและพงสาลี อันมีแนวคิดการปกครองแบบสังคมนิยม และ ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาวที่เวียงจันทน์ที่ปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยทั้งสองฝ่ายมีการสู้รบมาอย่างต่อเนื่องจนในที่สุดฝ่ายขบวนการประเทศลาวได้มีชัยชนะเหนือฝ่ายรัฐบาล ราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๘ (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์,๒๕๕๕ :๑๑) และเจ้ามหาชีวิตศรี สว่างวัฒนาได้ทรงสละราชสมบัตินับว่าเป็นเจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้ายของลาว และลาวก็ได้สถาปนาระบอบการ ปกครองใหม่และเรียกประเทศของตนว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีนายไกสอน พมวิหาร เป็นนายกรัฐมนตรี และเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานประเทศคนแรก จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๘ จนถึง ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๖๐)เป็นเวลาเพียง ๔๐ กว่าปีเท่านั้นที่ลาวได้มีเสถียรภาพทางการเมืองและได้เริ่มพัฒนา ประเทศอย่างจริงจัง

แต่อย่างไรก็ตามเมืองหลวงพระบางที่เป็นเมืองมรดกโลกก็เป็นเมืองสำคัญและมีสถานะเป็นนคร หลวงมาอย่างยาวนานถึงจะมีการสร้างเมืองเวียงจันทน์ขึ้นมาเป็นนครหลวงแทนแต่เมืองหลวงพระบางก็ยังมี ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่องและถูกทำลายน้อยกว่าเมืองเวียงจันทน์

๔.๒ เมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองมรดกโลก

เมืองหลวงพระบาง เมืองราชธานีของราชอาณาจักรล้านช้าง ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น มรดกโลกจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่ง สหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๘ ในการประชุมสมัยสามัญของยูเนสโกครั้งที่ ๑๙ ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกด้วยเหตุผล คือ มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างในช่วงเวลาที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว เมืองหลวงพระบาง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันตรงเมืองหลวงพระบาง และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามซึ่งตรงกับเกณฑ์พิจารณาของยูเนสโกดังนี้

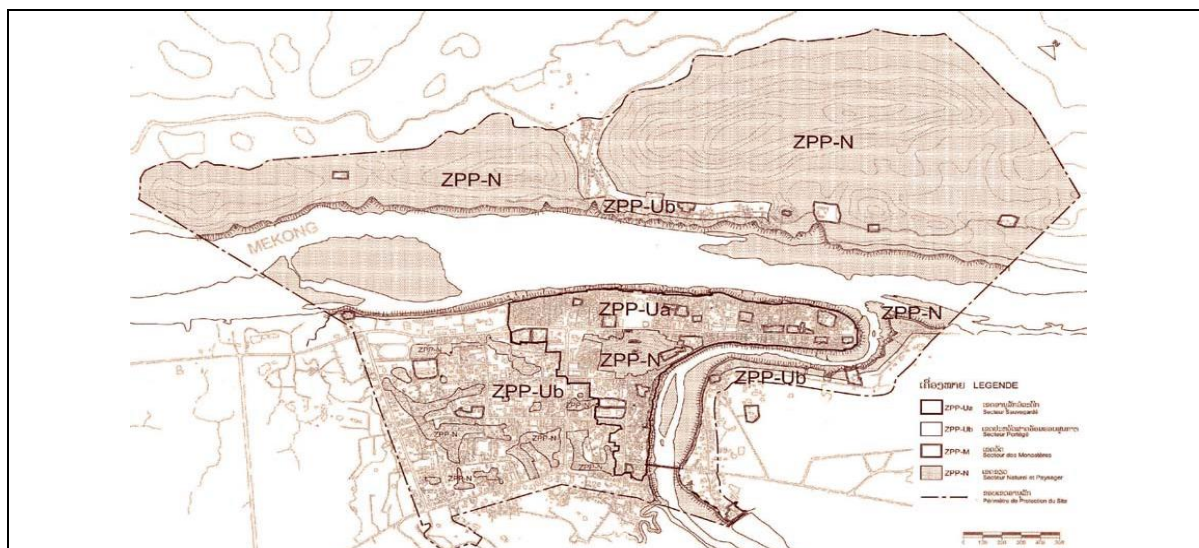
- (ii) - เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม
- (iv) - เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนา ทางด้าน วัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
- (v) - เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรมตาม กาลเวลา

สำหรับพื้นที่มรดกโลกนั้นเป็นพื้นที่ที่จำกัดอยู่เขตเมืองหลวงพระบาง โดยตามแผนที่ของแผนมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง บริเวณที่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่การอนุรักษ์จะมีพื้นที่อยู่ในแถบตัวเมืองหลวงพระบาง และข้ามปากแม่น้ำโขงไปครอบคลุม ภูเขาภูท้าว ภูนาง ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง โดยมีพื้นที่ประมาณ ๑๐ ตารางกิโลเมตร

โดยพื้นที่ในการอนุรักษ์สำหรับพื้นที่มรดกโลก แผนกมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง แบ่งออกเป็น ๔ ระดับคือ

๑. ภาคส่วนปกป้องรักษา (Zpp-Ua)
๒. ภาคส่วนอยู่ในการป้องกัน (Zpp-Ub)
๓. ภาคส่วนธรรมชาติและทิวทัศน์ (Zpp-N)
๔. ภาคส่วนวัด (Zpp-M)

การอนุรักษ์เมืองมรดกโลกตามข้อกำหนดขอแผนมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง จะมุ่งไปที่การรักษาสภาพกายภาพของเมืองได้แก่ สภาพอาคารบ้านเรือน วัด ทิวทัศน์ของเมือง ภายในเมืองมีสถานที่สำคัญบางแห่งมีอายุตั้งแต่สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เช่น วิหารวัดเชียงทอง วัดวิสุล วัดปากคาน วัดภูสี เป็นต้น

ภาพที่ ๑๐ พื้นที่เขตอนุรักษ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

๔.๓ อัตลักษณ์วัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก “หลวงพระบาง” และการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง

ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือก อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ๓ สิ่ง ที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง อันประกอบด้วย

๔. สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง
๕. ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง
๖. นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง

โดยในหัวข้อนี้จากเป็นบทที่แสดงการวิเคราะห์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวที่มีการดำรงอยู่ และมีการสืบสาน/อนุรักษ์มาอย่างต่อเนื่องและถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง โดยในการวิเคราะห์จะใช้กรอบการวิเคราะห์ที่ประกอบด้วย

- ก. พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของอัตลักษณ์วัฒนธรรม
- ข. อัตลักษณ์วัฒนธรรม กับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง
- ค. ภาคส่วนในการรักษา สืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรม

๔.๓.๑ สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง

เมืองมรดกโลกหลวงพระบางนั้น เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานจากอดีตตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๓๐๐ ที่มีพงศาวดารกล่าวถึงการสร้างเมืองขวา ของขุนลอ ในพื้นที่แถบเมืองหลวงพระบางในปัจจุบัน และเมืองขวานี้ได้พัฒนาเป็นเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๔ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ก็คือการที่เมืองหลวงพระบางมีสถาปัตยกรรม

และภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นเอกลักษณ์มีความงดงาม โดยสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นั้นถ้าจะกล่าวอย่างกว้างจะประกอบด้วยสถาปัตยกรรม ๓ ประเภท ประเภทแรกคือ สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทที่สองคือ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทที่สามคืออาคารบ้านพักอาศัย โดยอาคารประเภทแรกจะเป็นอาคารทางศาสนาที่สร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและที่พักอาศัยของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ สำหรับอาคารประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นอาคารที่ได้รับปลูกสร้างในช่วงสมัยที่ประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๔.๓.๑.๑ พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของสถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง

เมืองหลวงพระบางนั้นมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มภาษาไท-กะได ที่กระจุกกระจายอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่บริเวณบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนได้แก่ บริเวณสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานของจีน และชาวไทใหญ่ในประเทศพม่า เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการเมืองการปกครองร่วมกัน ทำให้รูปแบบของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

สำหรับสถาปัตยกรรมประเภทแรก คือสถาปัตยกรรมทางศาสนสถานนั้น ด้วยที่หลวงพระบางได้รับศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำรัฐอย่างน้อยน่าจะในราวสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เพราะหลักฐานทางเอกสารหรือพงศาวดารไม่ได้มีการบันทึกไว้อย่างชัดเจน แต่ถ้าเทียบเคียงกับบันทึกทางประวัติศาสตร์ของการเผยแพร่พุทธศาสนาเข้ามาในสุวรรณภูมิ ที่มีการกล่าวถึงการเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในครั้งรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ทรงส่งสมณทูตเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในราว พ.ศ. ๒๓๖⁵⁸ ทำให้ศาสนาพุทธเริ่มมีการตั้งมั่นในดินแดนแถบสุวรรณภูมิแห่งนี้ แต่ถ้าใช้หลักฐานทางสถาปัตยกรรมอันเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างเนื่องด้วยศาสนาพุทธ เพื่อใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมและเพื่อใช้ในการสักการบูชาของผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธ สถาปัตยกรรมทางศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเท่าที่มีหลักฐานหลงเหลืออยู่นั้นเป็นสถาปัตยกรรมที่มีการปลูกสร้างมาตั้งแต่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อย่างเช่น สถูปรูปแบบของศิลปะแบบศรีเกษตร ซึ่งนักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมพิจารณาว่ามีรูปแบบที่เชื่อมโยงกับศิลปะแบบอมราวดีในประเทศอินเดีย (ศิลปะแบบอมราวดีมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๗-๑๐) ซึ่งจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวทำให้เชื่อได้ว่าศาสนาพุทธได้เข้ามาประดิษฐานตั้งมั่นอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิน่าจะตั้งแต่ราวๆ พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา

สำหรับดินแดนที่เป็นพื้นที่ของเมืองหลวงพระบางจากหลักฐานทางพงศาวดารก็มีการกล่าวถึงพระเจ้าฟ้าจัม ที่ได้มีความพยายามอัญเชิญพระบางมาจากเมืองพระนครในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ จากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของนครรัฐในอดีตระหว่างเมืองเชียงตุง-เชียงทอง และเมืองพระนคร แต่การอัญเชิญพระบางของพระเจ้าฟ้าจัมก็ทำไม่สำเร็จ ทำให้ต้องประดิษฐานพระบางไว้ที่เมืองเชียงคำ (เมืองใกล้กับบริเวณเมืองเวียงจันทน์ในปัจจุบัน) ซึ่งนักประวัติศาสตร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเหตุที่ไม่สามารถอัญเชิญพระบางจากเมืองพระนครได้นั้นก็ด้วย บริเวณเมืองเชียงตุง-เชียงทอง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้างในช่วงเวลานั้นลัทธิที่ประชาชนนับถืออยู่ก็คือลัทธินับถือผีแบบสังคมบุพกาลทำให้การอัญเชิญพระบางมาประดิษฐานจึงเป็นสัญลักษณ์ในการยอมรับนับถือศาสนาพุทธ ทำให้ยังไม่ได้รับการยอมรับนับถือในศาสนาพุทธ

⁵⁸ศุภยาเขียนศึกษา มจร. “พุทธศาสนาในประเทศลาว”.

<http://www.asc.mcu.ac.th/?bwl_kb=buddhism-loas>, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

จนมาถึงรัชสมัยพระเจ้าวิสุทราขจึงสามารถอัญเชิญพระบางมาประดิษฐานยังเมืองเชียงตุง-เชียงทองได้สำเร็จ⁵⁹ และเป็นที่มาของการเปลี่ยนชื่อเมืองเชียงตุง-เชียงทอง มาเป็นเมืองหลวงพระบาง ซึ่งก็อยู่ในราว พ.ศ. ๒๐๔๔-๒๐๖๓ จากประวัติศาสตร์ของการเข้ามาประดิษฐานของศาสนาพุทธในประเทศลาวดังกล่าว จึงทำให้เชื่อได้ว่า พัฒนาการของสถาปัตยกรรมทางศาสนสถานในประเทศลาวน่าจะมีการปลูกสร้างและพัฒนารูปแบบมาในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา รูปแบบของสถาปัตยกรรมทางศาสนสถานในประเทศลาวได้รับอิทธิพลรูปแบบมาจากสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ซึ่งเป็นนครรัฐที่รับเอาพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำรัฐตั้งแต่วราชพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ตามพงศาวดารชินกาลมาลีปกรณ์ที่กล่าวถึงการไปครองราชย์ของพระนางจามเทวีที่เมืองหริภุญไชย และได้มีการสร้างวัดในเขตเมืองหริภุญไชย (จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน) เช่น วัดกุฎ เป็นต้น ประกอบกับในราว พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๔ อาณาจักรล้านช้างได้ปกครองโดยกษัตริย์ที่มีเชื้อสายทางพระมารดาที่มาจากเจ้าหญิงของอาณาจักรล้านนา คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงทำให้สกุลช่างล้านนาเข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมของหลวงพระบางแต่อย่างไรก็ตามช่างท้องถิ่นก็ได้ปรับปรุงให้สถาปัตยกรรมของหลวงพระบางมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบสกุลช่างล้านนา

โดยรูปแบบของสถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของหลวงพระบางที่สำคัญคือ สิม หรือ พระอุโบสถ นั้นนักประวัติศาสตร์ทางศิลปะได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๕ ลักษณะ⁶⁰ คือ

- ๑ สิมแบบหลวงพระบาง
- ๒ สิมแบบเชียงขวาง
- ๓ สิมแบบไทยลื้อ
- ๔ สิมแบบเวียงจันทน์
- ๕ สิมแบบผสมผสาน

จากข้อมูลของห้องการมรดกโลกเมืองหลวงพระบางมีวัดที่ได้ขึ้นทะเบียนอาคารทางศาสนสถานภายในวัดให้เป็นมรดกที่ต้องปกป้องรักษาอยู่จำนวน ๓๗ วัด แต่อย่างไรก็ตามวัดทั้งหมด ๓๗ วัดนั้นไม่ได้มีอายุที่เท่ากัน เพราะในแต่ละวัดก็จะสร้างกันคนละช่วงเวลา แต่วัดที่เป็นจุดเด่นของเมืองหลวงพระบางและมีหลักฐานในการสร้างที่ชัดเจนก็คือวัดเชียงทอง ที่มีการสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งทำให้วัดเชียงทองน่าจะมีอายุไม่น้อยกว่า ๔๕๐ ปี แต่ด้วยการที่เมืองหลวงพระบางไม่เคยร้างผู้คนจึงทำให้วัดมีการบูรณะซ่อมแซมมาโดยตลอด ส่วนในวัดอื่นๆ เหล่านั้นที่สร้างในสมัยหลังก็มีสถาปัตยกรรมที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของช่างสกุลลาว จึงได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ควรแก่การปกป้องรักษา

⁵⁹ ประภัสสร ชูวิเชียร. ศิลปะลาว, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘

⁶⁰ ประภัสสร ชูวิเชียร. ศิลปะลาว, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗), หน้า ๕๓-๖๒

ภาพที่ ๑๑ สิมวัดเชียงทอง สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง
(ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๑๒ สิมวัดปากคาน สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง
(ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

สำหรับสถาปัตยกรรมประเภทที่ ๒ คือ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารสาธารณะและเรือนพักอาศัย สำหรับสถาปัตยกรรมในกลุ่มนี้เป็นสถาปัตยกรรมที่เกือบทั้งหมดเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นในช่วงเวลาที่

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส คือตั้งแต่ราว พ.ศ.๒๔๓๖ เป็นต้นมา จึงทำให้อาคารกลุ่มนี้มีอายุในราว ๑๐๐ กว่าปี โดยอาคารในกลุ่มนี้มีทั้งอาคารพาณิชย์ อาคารที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล และเรือนพักอาศัยส่วนบุคคลทั้งที่เป็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐและ คหบดี

สถาปัตยกรรมประเภทอาคารสาธารณะ ประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลเป็นอาคารที่ถูกปลูกสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่างๆ โดยปัจจุบันอาคารเหล่านี้ก็ยังคงมีการใช้งานเพื่อเป็นอาคารที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล อาคารประเภทนี้รูปแบบโดยรวมจะปลูกสร้างด้วยเทคนิคแบบผนังรับน้ำหนัก และใช้โครงสร้างคาเป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องดินเผาที่มีลักษณะแบบที่เรียกว่าดินขอ รูปร่างหน้าตาของอาคารจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบผสมวัฒนธรรมทางตะวันตก เช่น การตกแต่งซุ้มประตู หน้าต่างแบบยุโรป มีการใช้ลวดบัวตกแต่งหัวเสา การใช้ช่องโค้งที่เรียกว่าอาร์ค (Arch) หรือมีการใช้ลายปูนปั้นแบบตะวันตก อาคารมีทั้งอาคารแบบชั้นเดียว และแบบสองชั้น

ภาพที่ ๑๓ อาคารที่ทำการห่องการมรดกโลก เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงาน รัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๑๔ อาคารโรงเรียนประถมสมบูรณ์ เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากอาคารสาธารณะที่เป็นที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลอาคารสาธารณะที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษาที่สำคัญ คืออาคารพาณิชย์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจค้าขายซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนแถว ทั้งแบบสองชั้นและชั้นเดียว ซึ่งอาคารส่วนมากจะมีโครงสร้างของอาคารเป็นระบบผนังรับน้ำหนัก และใช้โครงสร้างคาเป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องดินเผาเหมือนกับอาคารที่เป็นที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลเพียงแต่ว่าลักษณะของผังอาคารจะถูกปลูกสร้างให้เป็นลักษณะเรือนแถวที่แต่ละห้องจะมีการใช้ผนังร่วมกัน และในปัจจุบันอาคารเหล่านี้ก็ยังใช้เป็นสถานที่ประกอบธุรกิจของชาวหลวงพระบางทั้งที่เป็นร้านค้าของที่ระลึก ร้านอาหาร สำนักงานให้บริการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก หรือเป็นร้านสปา เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเมืองหลวงพระบาง

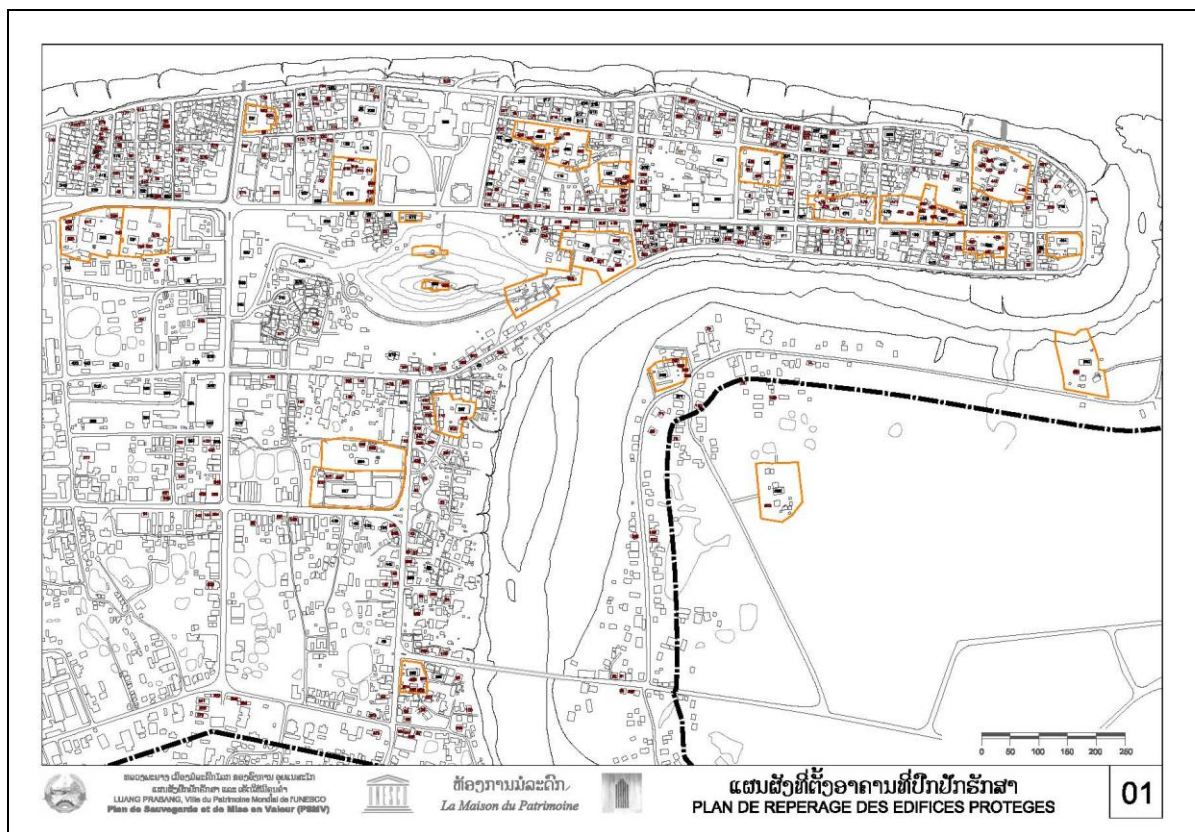
ภาพที่ ๑๕ อาคารพาณิชย์ในบริเวณเมืองหลวงพระบาง อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

และอาคารประเภทที่สุดท้ายที่ได้รับการปกป้องรักษา คืออาคารประเภทบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล โดยอาคารประเภทนี้โดยส่วนมากจะเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยวัสดุประเภทไม้ผสมกับการก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งมีอายุของอาคารประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป แต่ก็ไม่เกิน ๑๐๐ ปี ด้วยเหตุผลมาจากตัววัสดุหลักส่วนหนึ่งของของอาคารที่เป็นไม้จึงทำให้มีอายุการใช้งานได้ไม่นาน นอกจากบางอาคารที่เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนทั้งหลัง ก็จะมีอายุรวมคร่าวๆเดียวกันกับอาคารประเภทที่ทำการของรัฐบาลและอาคารพาณิชย์ คือก่อสร้างในช่วงเวลาที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศฝรั่งเศส สำหรับอาคารบ้านพักอาศัยที่เป็นอาคารไม้โดยภาพรวมจะเป็นบ้านสองชั้น ชั้นล่างจะเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน โดยมีชั้นสองเป็นโครงสร้างไม้ทั้งในส่วนที่เป็นผนังและโครงหลังคา นิยมทำหลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินขอ ซึ่งในปัจจุบันบ้านเหล่านี้ถึงแม้จะถูกขึ้นทะเบียนเป็นอาคารที่ต้องปกป้องรักษา แต่ก็ยังมีการใช้งาน ทั้งในลักษณะที่เป็นบ้านพักอาศัยส่วนบุคคลเหมือนเดิม หรือมีการปรับปรุงให้เป็นที่พักประเภทเกสต์เฮาส์ รวมทั้งเป็นร้านค้าเพื่อขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ ๑๖ อาคารประเภทอาคารบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล ในเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยจากข้อมูลของเอกสารห้องการมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง สำหรับอาคารประเภทอาคารสาธารณะและเรือนพักอาศัยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเพื่อการปกป้องรักษามีจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๓ หลัง โดยอาคารเหล่านี้จะตั้งกระจายอยู่เขตเมืองเก่าหลวงพระบาง แต่จะหนาแน่นมากอยู่ในบริเวณถนนสายหลักของเมือง คือถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนแคมโขง ถนนกิงกิสราซ และถนนกฤษราช

ภาพที่ ๑๗ ผังของเมืองหลวงพระบางและตำแหน่งของอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนปึกปกรักรักษ์⁶¹

๔.๓.๑.๒ อัตลักษณ์สถาปัตยกรรม กับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง จากการลงภาคสนามโดยการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย การที่เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากสถาปัตยกรรมและสภาพภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง ที่มีสถาปัตยกรรมทั้งที่เป็นรูปแบบ แบบล้านนา-ล้านช้าง และรูปแบบที่เรียกว่าโคโลเนียล (Colonial) ซึ่งทั้งสองรูปแบบนั้นเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นต่างกาลต่างเวลา และต่างมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานและการก่อสร้างที่แตกต่างกัน แต่เมื่อทั้งสองรูปแบบได้มาอยู่ร่วมกันในเมืองหลวงพระบางประกอบกับภูมิทัศน์ของที่ราบอันเกิดจากแม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน จึงทำให้เกิดสภาพภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์

จากที่กล่าวมาในข้างต้นถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมในเขตเมืองมรดกโลกหลวงพระบางว่าประกอบไปด้วย สถาปัตยกรรมในลักษณะศาสนสถาน อาคารที่ทำการของรัฐบาล อาคารพาณิชย์ และบ้านเรือนของผู้คน ถ้าพิจารณาว่าสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์จนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง เหล่านี้มีบทบาทอย่างไรกับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางก็จะสามารถแยกกล่าวเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่สำหรับผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและสัมผัสศิลปะสถาปัตยกรรมของชาวหลวงพระบาง ในประเด็นนี้ เป็นบทบาทในทางตรงของอัตลักษณ์สถาปัตยกรรม ด้วยเหตุเพราะสถาปัตยกรรมรูปแบบที่

⁶¹ UNESCO, Luang Prabang: Plan de Reperage, (Luang Prabang : La Maison du Patrimoine, 2001), p.3

ปรากฏในเขตเมืองหลวงพระบางมีลักษณะเฉพาะตัวมีความแตกต่างจากศิลปะสถาปัตยกรรมของพื้นที่อื่นที่ใกล้เคียง เช่นในจังหวัดเชียงใหม่ของประเทศไทย หรือในประเทศโดยรอบเช่น กัมพูชาและเวียดนาม ประกอบกับสถาปัตยกรรมเหล่านี้มีกลไกในการอนุรักษ์จึงทำให้สถาปัตยกรรมที่ปกปักษ์รักษาไว้อย่างดำรงไว้ซึ่งคุณค่าและเป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวในการที่จะมาสัมผัสและเยี่ยมชม

ภาพที่ ๑๘ แผนที่แสดงตำแหน่งของวัด อาคาร บ้านเรือนในเขตเมืองหลวงพระบาง ที่จัดพิมพ์อยู่ในแผ่นพับแผนที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง

๒) เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบาง สถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกปักษ์รักษาไว้นี้จนถึงแม้ว่าจะมีอายุของอาคารเกิน ๑๐๐ ปีแต่สภาพของอาคารก็ยังได้รับการดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดีและยังใช้เป็นพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบางโดยเฉพาะสถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน ที่ยังคงสถานะเป็นวัดในศาสนาพุทธมีพระภิกษุสงฆ์พำนักและประกอบสังฆกรรมมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งชาวหลวงพระบางที่โดยส่วนมากนับถือศาสนาพุทธและมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเหมือนชาวพุทธในแหล่งอื่นๆ วัดในเมืองหลวงพระบางเกือบทั้งหมดจึงยังเป็นสถานที่ให้ชาวหลวงพระบางใช้เป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของตนมาโดยตลอด ซึ่งวิถีวัฒนธรรมเหล่านี้ก็เป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นใคร่มาสัมผัส ยกเว้นอาคารบางประเภทที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทไป ได้แก่ พระราชวังของเจ้ามหาชีวิต ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนจากพระราชวังของเจ้ามหาชีวิตเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมของมีค่าทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม ถึงแม้ว่าอาคารพระราชวังไม่ได้คงสถานะเป็นพระราชวังอันเป็นที่พำนักของเจ้ามหาชีวิตเช่นดังแต่ก่อน เนื่องด้วยประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจาก

ระบบกษัตริย์มาเป็นระบบสังคมนิยม แต่อาคารพระราชวังก็ยังคงแสดงบทบาทในการเป็นสถานที่ที่เก็บรักษา วัตถุทางวัฒนธรรมในอดีตของชาวหลวงพระบางไว้

ภาพที่ ๑๙ ภายในสิมวัดใหม่สุวรรณภูมิราม เมืองหลวงพระบาง ที่ยังเป็นศาสนสถานและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๓) เป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ถึงแม้ว่าสถาปัตยกรรมบางแห่งจะไม่ได้ถูกใช้ตามสภาพของประโยชน์ใช้สอยของอาคารเดิม แต่ก็ยังมีการปรับใช้ในการเป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง โดยสถาปัตยกรรมที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ ที่สำคัญคือสถาปัตยกรรมของกลุ่มพระราชวังของเจ้ามหาชีวิต ที่ปัจจุบันได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของเมืองหลวงพระบาง อาทิเช่น เครื่องใช้ส่วนพระองค์ของเจ้ามหาชีวิต รวมทั้งตัวสถาปัตยกรรมเองก็เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนรูปแบบของการออกแบบที่สอดคล้องกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial style) กับรูปแบบสถาปัตยกรรมประเพณีแบบราชสำนักของหลวงพระบาง และเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม โดยบทบาทของสถาปัตยกรรมที่เป็นสถานที่และแหล่งเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่านี้เป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งในการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว เหตุเพราะวัตถุทางวัฒนธรรมในอดีตเมื่อเวลาล่วงเลยนานไปก็จะสูญหาย การเก็บรวบรวมไว้ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่เหมาะสมย่อมเป็นการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมในอดีตให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้การวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ภาพที่ ๒๐ พระราชวังเจ้ามหาชีวิตแห่งเมืองหลวงพระบาง ที่ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑสถาน และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐)

๔) เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมเพื่อธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว สถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกป้องรักษาประเภทอาคารเรือนแถวที่ยังมีสภาพดี นักลงทุนและผู้ประกอบการได้ปรับปรุงอาคารเหล่านี้เพื่อเป็นสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยว เช่นเป็นร้านอาหาร เกสต์เฮาส์ สปา ร้านของที่ระลึก เป็นต้น จึงทำให้ผู้มาเยี่ยมเมืองหลวงพระบางได้สัมผัสบรรยากาศของเมืองหลวงพระบาง แต่ในขณะเดียวกันก็ได้รับความสะดวกสบาย แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากอาคารเหล่านี้มีอายุของอาคารรวมร้อยกว่าปี รวมทั้งในยุคสมัยที่สร้างอาคารเหล่านี้วิถีชีวิตและกิจกรรมของผู้ที่ใช้อาคารก็มีลักษณะตามช่วงเวลาของสังคมยุคนั้น เมื่ออาคารเหล่านี้ได้ถูกปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน อาคารเหล่านี้จะมีการปรับปรุงสภาพภายในอาคารให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอาคาร โดยจากการสังเกตของผู้วิจัยนักลงทุนและผู้ประกอบการได้พยายามตกแต่งภายในอาคารเหล่านี้ตามรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) หรือให้สอดคล้องกับรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) มากที่สุด แต่ก็ยังสามารถให้บริการและอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวได้ดี

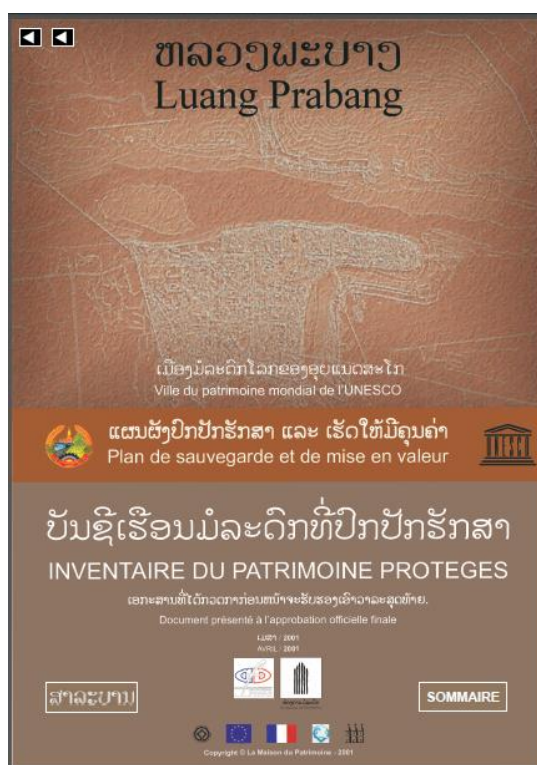
ภาพที่ ๒๑ อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเกสต์เฮาส์ในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๒๒ อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นสปาและที่ทำการบริษัทบริการการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๔.๓.๑.๓ ภาคส่วนในการรักษาสืบสานอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม จากการลงภาคสนามในเมืองหลวงพระบางจำนวน ๒ ครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนรวมในประเด็นของอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม โดยจากการลงภาคสนามผู้วิจัยได้เห็นปรากฏการณ์ของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของเมืองหลวงพระบาง โดยผู้วิจัยของจำแนกเป็นภาคส่วนต่างๆดังนี้

๑) ภาคส่วนของรัฐด้านการบริหารจัดการ สำหรับภาคส่วนของรัฐที่มีบทบาทในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงาน ๒ หน่วยงานด้วยกันคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) ซึ่งขึ้นตรงต่อกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว (Ministry of Information, Culture and Tourism) และแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง (Department of Information, Culture and Tourism) ซึ่งขึ้นตรงต่อแขวงหลวงพระบาง อันเป็นหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น โดยทั้งสองภาคส่วนนี้ได้แบ่งบทบาทกันอย่างชัดเจนในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะกลุ่มของสถาปัตยกรรมที่ได้รับขึ้นทะเบียน ซึ่งสถาปัตยกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเหล่านี้ได้ถูกประกาศไว้ในเอกสารที่เรียกว่า บัญชีเรือนมรดกที่ปกป้องรักษา (Inventory of protected heritage)

ภาพที่ ๒๓ บัญชีเรือนมรดกที่ปกป้องรักษา (Inventory of protected heritage)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์นอแสง สายวงเดือน รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง (Department of Information, Culture and Tourism) อาจารย์ได้

ให้ข้อมูลในเรื่องบทบาทของหน่วยงานทั้งสองคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ว่ามีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยแผนกมรดกโลกหลวงพระบาง จะเป็นผู้ดำเนินการในการแสวงหาทุนในการนำมาซ่อมบำรุงอาคารอนุรักษ์ รวมทั้งกำกับดูแลโครงการในการซ่อมบำรุงให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย แต่ผู้ที่ดำเนินการซ่อมจะเป็นแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่น

“ถ้าทุนมาจากทางเรา เราขอได้ ขอจากสถานทูตอะไรก็ได้ เราทำอะไร ให้การมรดกโลกมาร่วม... เพราะว่า เราทำทางวัฒนธรรม ศิลปะ และวัตถุโบราณมรดกโลก คือคนที่จบจากสถาปัตย์ จะไม่รู้ทางศิลปะ”⁶²

แต่อย่างก็ตามในเรื่องการแสวงหาทุนหน่วยงานระดับท้องถิ่น หรือชุมชนก็สามารถไปแสวงหาความช่วยเหลือด้วยตนเองได้ แต่เมื่อมีการซ่อมจะต้องมีการแต่งตั้งกรรมการจากทางแผนกการมรดกโลก และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ร่วมกันในการดำเนินการซ่อมโดยทางแผนกการมรดกโลกจะกำกับดูแลในเชิงสถาปัตยกรรม ส่วนแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง จะดูแลในเรื่องศิลปกรรม

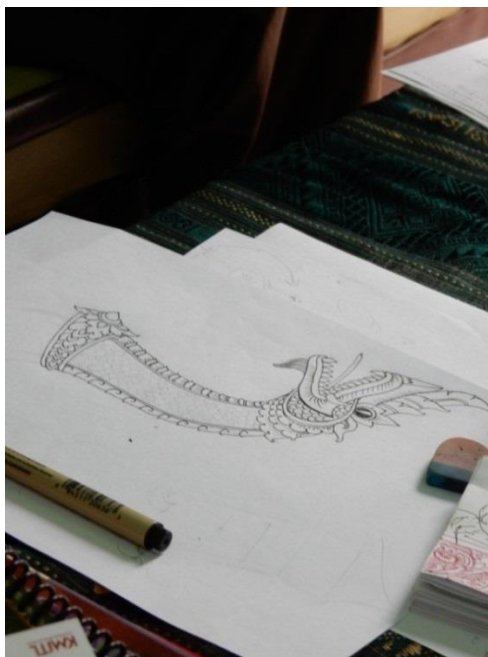
โดยความหมายของการซ่อมของอาจารย์นอแสง ที่ผู้วิจัยจับประเด็นได้สามารถแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะแรก คือการซ่อมเสริมอาคารให้มีความแข็งแรงและสามารถใช้งานได้ตามประโยชน์ใช้สอยที่ควรจะเป็น ดังเช่นในวันที่ไปทำการสัมภาษณ์อาจารย์นอแสง อาจารย์ได้เล่าถึงข้อร้องเรียนของผู้ดูแลวัดวิสุลที่ลิมวัดวิสุลได้มีการซ่อมหลังคาเพราะหลังคามีรอยรั่วทำให้น้ำฝนไหลเข้ามาในสิม

“ พ่อบ้านวัดวิสุล ได้ทุนจากสถานทูตอเมริกา มาซ่อม ซ่อมเสร็จแล้วแต่หลังคามันรั่ว แต่รั่วอย่างไรก็ไม่รู้รอคนไปถ่ายรูป”⁶³

และในอีกด้านหนึ่งคือการซ่อมบูรณะเพื่อให้เกิดความงามตามรูปแบบดั้งเดิมซึ่งประเด็นนี้ต้องอาศัยความรู้ในเชิงศิลปะประเพณี โดยอาจารย์นอแสงนั้นถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการซ่อม โดยในวันที่ไปสัมภาษณ์อาจารย์นอแสงกำลังร่างภาพหัวบันไดนาคเพื่อจะไปซ่อมที่วัดป่าอู (วัดใกล้ถ้ำดิง)

⁶² สัมภาษณ์ นอแสง สายวงเดือน, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบาง, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁶³ สัมภาษณ์ นอแสง สายวงเดือน, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบาง, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

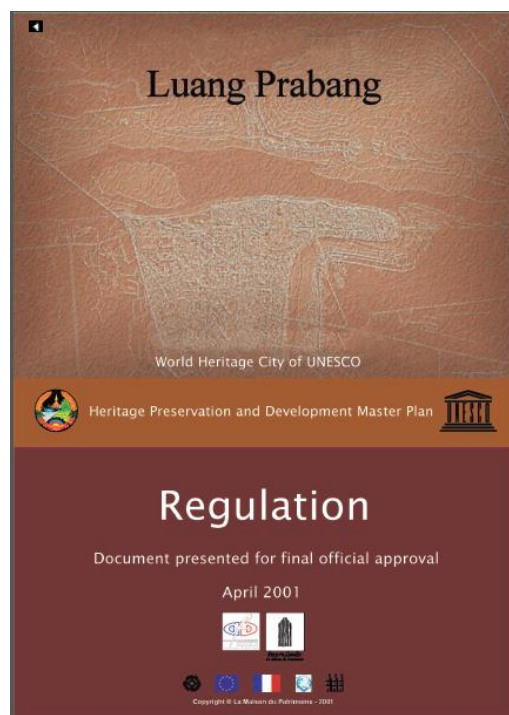
ภาพที่ ๒๔ ภาพร่างหัวบันไดพญานาคเพื่อนำไปซ่อมวัดป่าอู โดย อ.นอแสง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

สำหรับแผนกการมรดกโลกหรือที่คนทั่วไปในหลวงพระบางมักจะเรียกว่า “ห้องการมรดก” จะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการก่อสร้าง ต่อเติมและปรับปรุงสถาปัตยกรรมในพื้นที่เขตปกปักรักษาของเมืองหลวงพระบางให้เป็นไปตามข้อกำหนด เพื่อรักษาสภาพภูมิทัศน์และสภาพของสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะในเขตปกปักรักษาให้ยังคงมีสภาพที่เหมาะสม

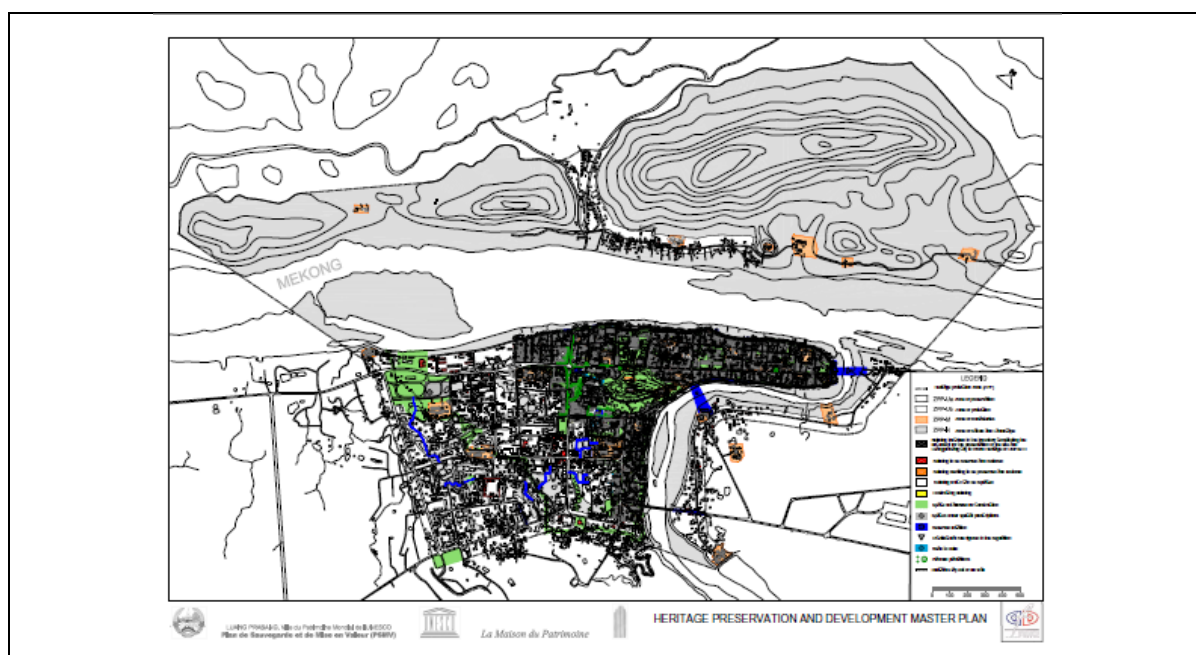

ภาพที่ ๒๕ อาคารที่ทำการแผนการมรดกโลก (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

โดยการดำเนินการก่อสร้างอาคารใหม่ๆ ในเขตปกปักษ์รักษาของเมืองหลวงพระบาง ซึ่งกำหนดไว้ในเอกสาร “การควบคุม” (Regulation) ที่เรียกว่า “Preservation Zone, ZPP-Ua) จะต้องได้รับการอนุญาตจากแผนการมรดกโลกเสียก่อน จากการสัมภาษณ์ อ.สายสุรีย์ ยาง ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ ในเมืองหลวงพระบาง อาจารย์ได้เล่าถึงกรณีที่มีนักลงทุนต้องการสร้างโรงแรมในพื้นที่ใกล้จุดบรรจบของแม่น้ำคานและแม่น้ำแม่โขง ถึงแม้ว่าจะอยู่นอกพื้นที่เขตปกปักษ์รักษา แต่เนื่องจากเมื่อมองไปจากบริเวณวัดเชียงทองจะมองเห็นได้ชัดเจนทางแผนการมรดกโลกจึงยังไม่มี การอนุมัติและขอให้มีการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบของสถาปัตยกรรมเสียก่อน

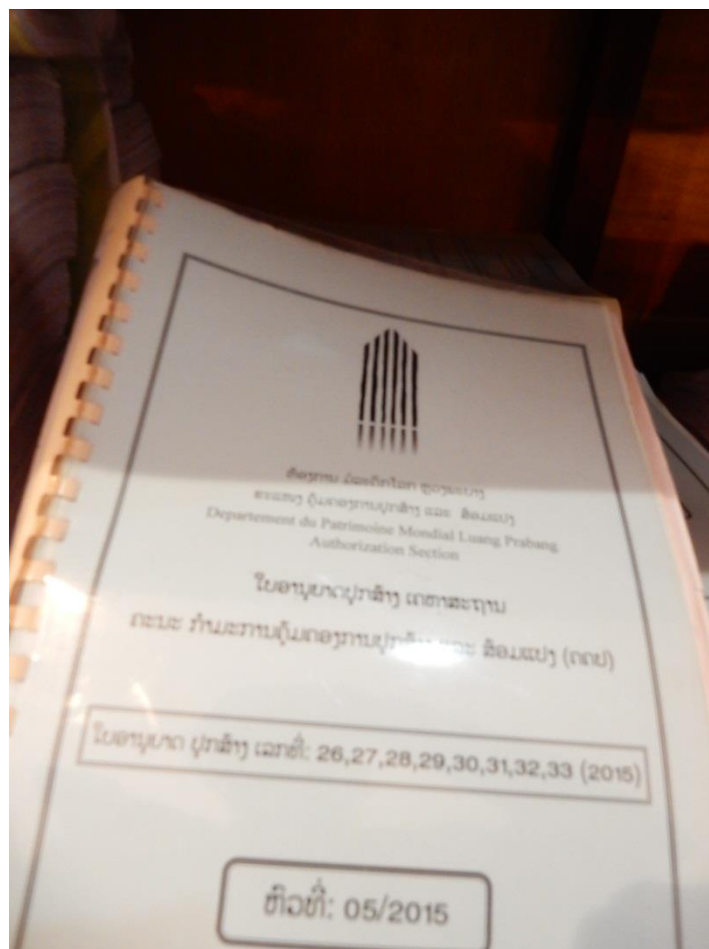

ภาพที่ ๒๖ เอกสาร“การควบคุม” (Regulation) ที่แผนการมรดกโลกใช้เป็นข้อกำหนดพื้นที่ในการต้องขออนุญาตในการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารในเขตปกป้องรักษาเมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ ๒๗ แผนผังแสดงเขตปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง⁶⁴

⁶⁴ UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Regulation**. Luang Prabang : La Maison du Patrimoine

ภาพที่ ๒๘ เอกสารในการขออนุญาตก่อสร้างในเขตปึกปึกรักษาของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

นอกจากการควบคุม การกำกับดูแลในการก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารที่ปึกปึกรักษา ที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างแผนการมรดกโลก และแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง การจัดการรายได้เพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์และดูแลอาคาร สถานที่ ที่มีคุณค่าแก่การปึกปึกรักษา นอกจากการแสวงหาทุนจากแหล่งทุนภายนอก การจำหน่ายบัตรในการเข้าชมให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการแสวงหารายได้เพื่อนำมาใช้ในการดูแลอาคารสถานที่ โดยผู้ที่มีบทบาทในการกำกับดูแลในด้านนี้คือ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง โดยการจำหน่ายบัตรเข้าชมนั้น จะเป็นการจำหน่ายบัตรแยกตามสถานที่ต่างๆ ๑ บัตรเข้าชม ต่อ ๑ สถานที่ และมีราคาที่ไม่เท่ากันในแต่ละสถานที่ โดยในการจำหน่ายบัตรทางแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง จะใช้คนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณสถานที่นั้นๆ มารับผิดชอบในการจำหน่ายบัตร โดยผู้ที่มาจำหน่ายบัตรจะได้ค่าตอบแทนเป็นอัตราร้อยละของยอดการจำหน่ายบัตรที่ได้ ซึ่งอัตราค่าตอบแทนให้ผู้มาเก็บค่าบัตรเข้าชมในแต่ละสถานที่ก็จะไม่เท่ากัน อย่างเช่นในกรณีวัดวิสุลจะได้อัตราค่าตอบแทน ร้อยละ ๗ จากรายได้ แต่ในส่วนวัดใหม่สุวรรณภูมารามจะได้ร้อยละ ๑๐ และรายได้ที่ได้จะถูกนำไปยังแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง ซึ่งรายได้เหล่านี้จะถูกแบ่งมาให้กับชุมชนท้องถิ่นบริเวณโบราณสถานเหล่านั้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งจะนำไปจ่ายค่าสาธารณูปโภคของโบราณสถานเหล่านั้น

ภาพที่ ๒๙ บัตรเข้าชมวัดวิชุล และวัดใหม่สุวรรณภูมาราม ในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

“ เป็นพนักงานเข้าบ้านญาติแล้ว มาเก็บค่าเข้าชมจะได้ ๗ เปอร์เซ็นต์ ลิบล้าน(กิบ) ได้ เจ็ดแสน (กิบ) อีกส่วนไปเข้าวัฒนธรรม (หมายถึงแผนกแกล่งข้าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง : ผู้วิจัย) แล้วทุกอย่างเป็นน้ำเป็นไฟ ค่าทุกอย่าง วัฒนธรรมเป็นคนรับแล้วเขาจะเอาเงินมาให้เราไปจ่ายค่าน้ำค่าไฟ”⁶⁵

แต่ในส่วนค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆของวัด จะมาจากการทำบุญของญาติโยมที่มาทำบุญในช่วงเทศกาลต่างๆ

“เชียงทอง บุคคลจะมาเก็บเงิน สิ้นเดือนก็จะมาปันกัน วัดเชียงทองจะได้ ๘ เปอร์เซ็นต์”⁶⁶

⁶⁵ สัมภาษณ์ บัศรี, คนเก็บค่าเข้าชมวัดวิชุล, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁶⁶ สัมภาษณ์ คนเก็บค่าเข้าชมวัดใหม่สุวรรณภูมาราม, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

แต่สำหรับในกรณีวัดเชียงทองซึ่งเป็นวัดสำคัญและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจะเป็นไปในลักษณะให้สัมปทานกับเอกชนเป็นผู้จัดเก็บค่าเข้าชมแล้ว ผู้ที่ได้รับสัมปทานจะนำรายได้ที่ได้มาแบ่งให้ชุมชน แต่ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงวัดจะมาจากแผนกการมรดกโลกไม่ได้มาจากรายได้ที่ได้มาจากการจัดเก็บค่าเข้าชม

กล่าวโดยสรุปภาคส่วนของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมของหลวงพระบาง นั้น ประกอบด้วยหน่วยงานหลักๆ สองหน่วยงานคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนโดย แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) จะทำหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการก่อสร้าง การซ่อมบำรุง รวมทั้งจัดหาทุนในการซ่อม แต่และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการและจัดเก็บรายได้ที่เกิดจากค่าเข้าชมและนำรายได้เหล่านั้นมาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยว่าจ้างผู้คนในท้องถิ่นหรือการให้สัมปทานกับบุคคลในการจัดเก็บค่าเข้าชม

๒) ภาคส่วนการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในการดูแลรักษา ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหลวงพระบางเหล่านี้ นอกจากการจัดการรายได้ในการซ่อมบำรุงแล้วนั้น ผู้เชี่ยวชาญทั้งในลักษณะ สถาปนิก และช่างฝีมือ ที่จะเป็นผู้ลงมือในการซ่อมก็มีส่วนสำคัญ เพราะว่าถึงแม้จะมีเงินทุนในการซ่อมบำรุงและดูแลรักษา แต่ถ้าขาดสถาปนิก และช่างฝีมือที่จะทำการซ่อมก็เป็นส่วนที่ทำให้คุณค่าของสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เหล่านี้ลดคุณค่าลงไป เพราะสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เทคนิคในการก่อสร้าง ลวดลายทางศิลปะล้วนแต่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีความแตกต่างจากสถาปัตยกรรมยุคใหม่ที่ใช้เทคนิคการก่อสร้างที่เป็นสากลซึ่งอาจจะหาสถาปนิกหรือช่างจากแหล่งอื่นๆ ได้

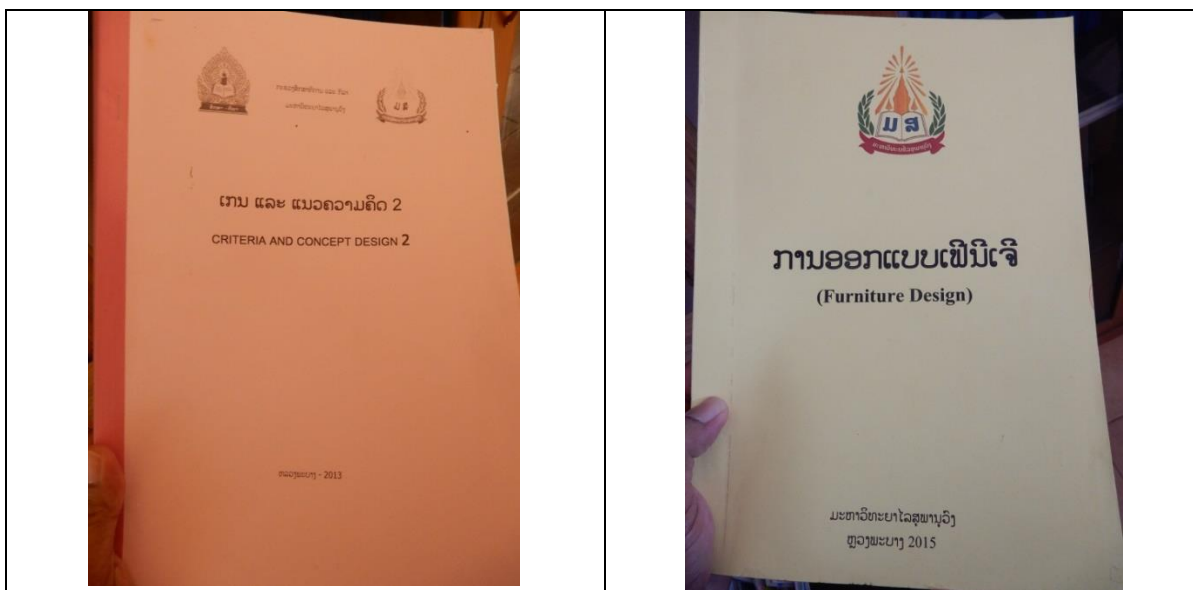
ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ภาคส่วนการศึกษาที่ผลิตบุคลากรด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในเมืองหลวงพระบาง ได้แก่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (Luang Prabang Technical and Vocational Collage)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ สำหรับในด้านสถาปัตยกรรม ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยในภาครัฐ ได้มีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสองลักษณะ คือวิทยาลัยสร้างครู และมหาวิทยาลัย โดยมีวิทยาลัยสร้างครูจำนวน ๘ แห่ง ที่มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตไปเป็นครูผู้สอนในระดับประถมและมัธยม และมหาวิทยาลัยจำนวน ๕ แห่ง เพื่อผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นๆ เช่น แพทย์ เกษษ วิศวกรรม บริหารธุรกิจ รวมถึงสถาปัตยกรรมด้วย ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอยู่ ๓ แห่งด้วยกันคือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่นครหลวงเวียงจันทน์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ ที่เมืองหลวงพระบาง และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจำปาศักดิ์ โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีการเปิดสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๙ ส่วนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจำปาศักดิ์ ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ.๒๕๖๐ ที่ผ่านมา

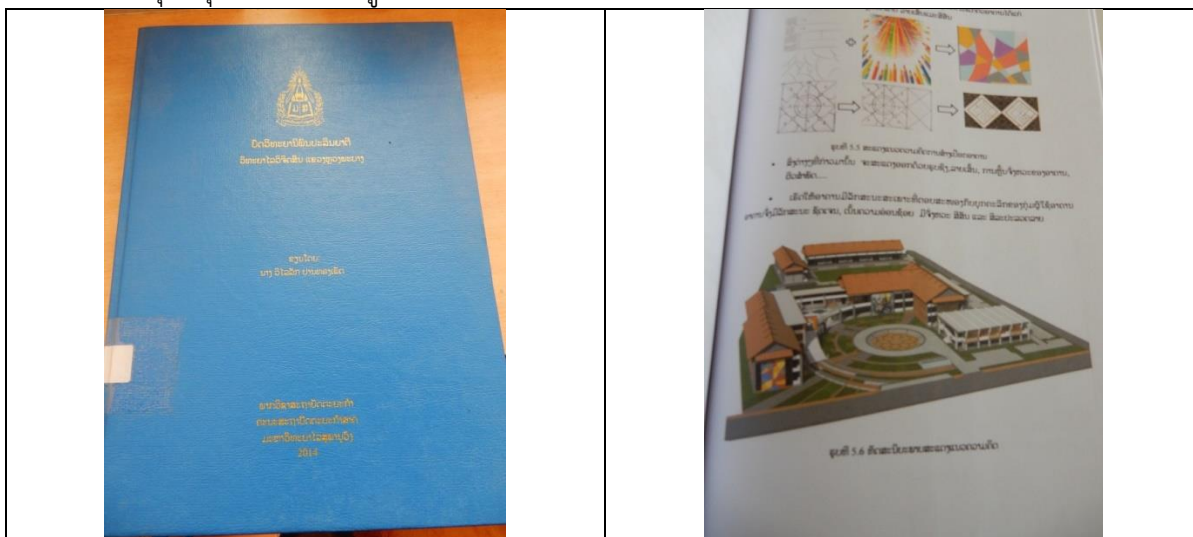

ภาพที่ ๓๐ อาคารเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙)

จากการการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์อาจารย์ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยพบว่า การเรียนการสอนในด้านสถาปัตยกรรมของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย มีด้วยกัน ๓ สาขาวิชาคือ สาขาสถาปัตยกรรม สาขาสถาปัตยกรรมภายใน และสาขาการจัดการงานก่อสร้าง โดยในการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นผลิตบุคลากรทางด้านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ไม่ได้มีรายวิชาหรือการสอนด้านสถาปัตยกรรมประเพณีของลาว แต่จะมีกิจกรรมในการเรียนการสอนในบางวิชาที่ได้ใช้ประโยชน์จากการที่มหาวิทยาลัยมีที่ตั้งในพื้นที่ที่มีมรดกโลก เข้าไปเรียนรู้รูปแบบสถาปัตยกรรมประเพณีของลาว เช่น วิชาการวาดเส้น (Drawing) ซึ่งเป็นวิชาที่เตรียมพื้นฐานในการเขียนภาพ ๒ มิติ โดยใช้เทคนิคการเขียนเส้นและลงแสงเงา โดยในช่วงที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามได้พบคณบดีนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มีอาจารย์ผู้สอนได้พานักศึกษาไปวาดรูปที่บริเวณวัดเชียงทอง เป็นต้น และในการไปเยี่ยมชมแผนกการมรดกโลกก็พบผู้ที่จบการศึกษาจากหลักสูตรสถาปัตยกรรมได้มีโอกาสไปทำงานในหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านสถาปัตยกรรมที่ปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบางในแผนกการมรดกโลก

ภาพที่ ๓๑ หนังสือและเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาต่างๆ ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

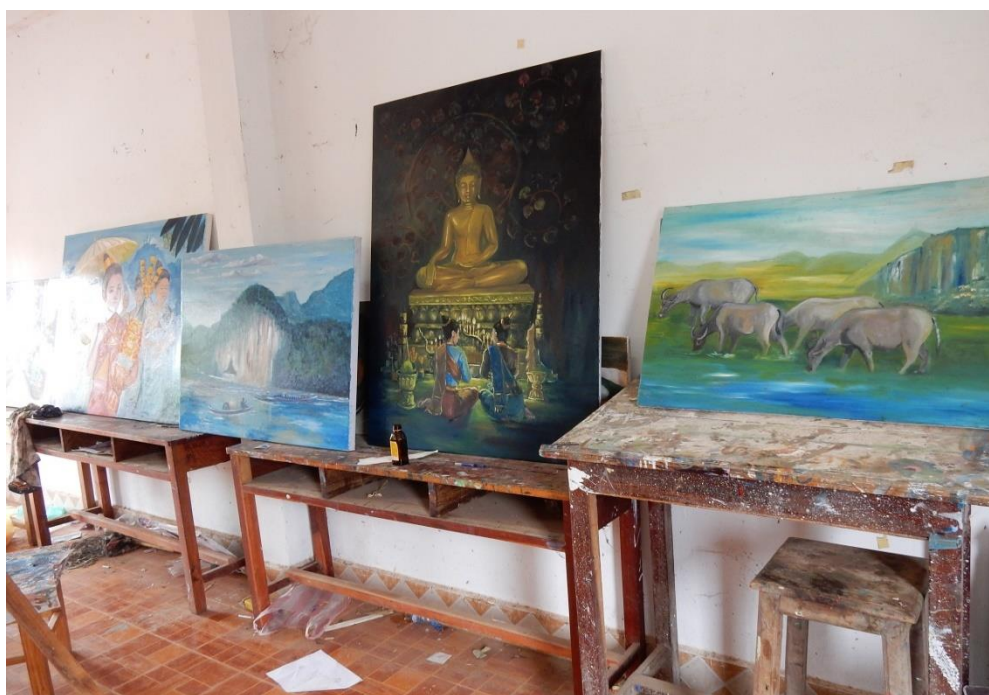
ภาพที่ ๓๒ ผลงานวิทยานิพนธ์สำหรับจบการศึกษาของนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

นอกจากการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม การเรียนการสอนด้านศิลปะ เช่นด้านงานจิตรกรรม ประติมากรรม ก็มีส่วนสำคัญในการผลิตบุคลากร เพื่อมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูแลสถาปัตยกรรมที่ปกป้องรักษา ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์ที่วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง ซึ่งมีการเรียนการสอนในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีการเรียนการสอนใน ๓ สาขาวิชา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ซึ่งผลงานที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ โดยส่วนมากจะเป็นงานที่มีแนวทางในด้านศิลปะประเพณีของลาว แต่ใช้วัสดุและเทคนิคแบบสมัยใหม่ อย่างเช่น ผลงานด้านจิตรกรรมผลงานที่นักศึกษาวาดจะเป็นเนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะสถาปัตยกรรม แต่เทคนิคที่ใช้ในการนำเสนอจะเป็นเทคนิคสีน้ำมัน และสีอะคริลิก สำหรับผลงานด้านประติมากรรมก็จะเป็นการสร้างสรรครูปทรงทางประเพณี เช่นพระพุทธรูป ช้าง นาค แต่ใช้เทคนิคการปั้นปูนแบบสมัยใหม่ หรือการแกะไม้ สำหรับผลงานภาพพิมพ์ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับผลงานด้านจิตรกรรมคือใช้เนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมของเมืองหลวง

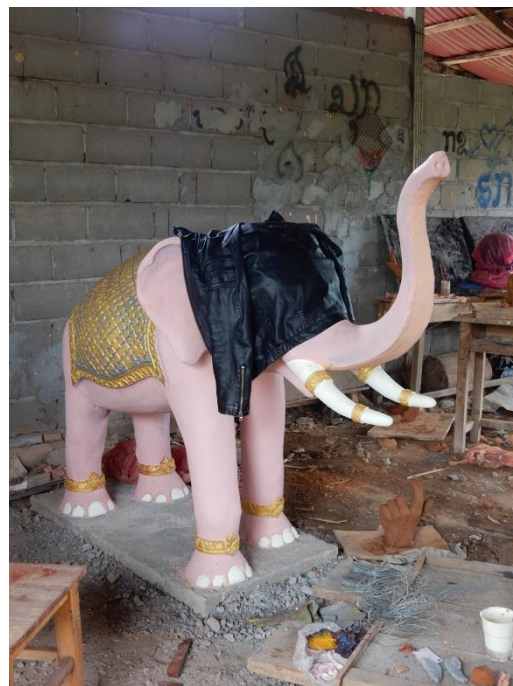
พระบาง ใช้เทคนิคของการพิมพ์ภาพแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบเทคนิคแบบตะวันตก เช่น เทคนิคภาพพิมพ์ไม้ (Woodcut) เทคนิคภาพพิมพ์แม่พิมพ์โลหะ (Etching) เป็นต้น

ภาพที่ ๓๓ อาคารเรียนของวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๔ ผลงานด้านจิตรกรรมของนักศึกษาสาขาจิตรกรรมวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๕ ผลงานด้านประติมากรรม ของนักศึกษาสาขาประติมากรรมวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๖ ผลงานด้านภาพพิมพ์ ของนักศึกษาสาขาภาพพิมพ์ วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง นักศึกษาที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยส่วนหนึ่งจะจบไปทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในด้านซ่อมและอนุรักษ์งาน

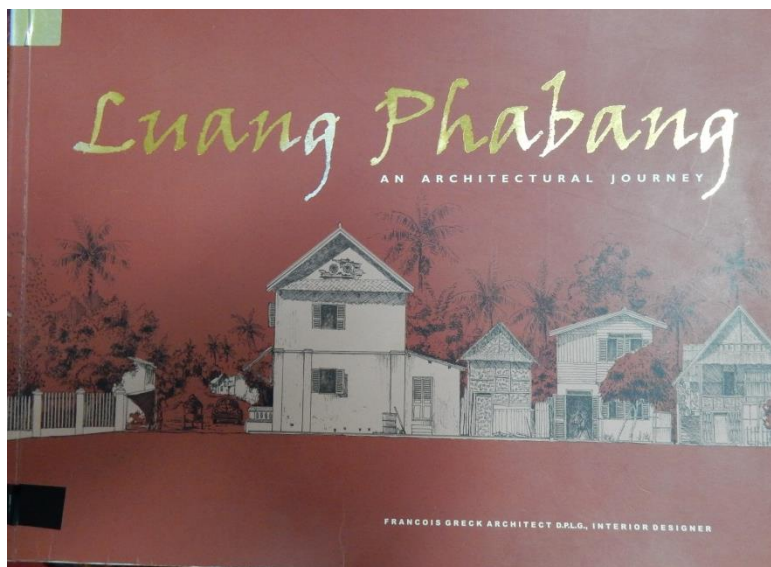
ศิลปกรรมสถาปัตยกรรมประเพณีในเมืองหลวงพระบาง และในหลายคนจะไปประกอบอาชีพในด้านทำสินค้าหัตถกรรมเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

นอกจากวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง วิทยาลัยที่ให้การเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในเชิงช่างอีกวิทยาลัยหนึ่งในพื้นที่เมืองหลวงพระบางคือ วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (Luang Prabang Technical and Vocational Collage) โดยวิทยาลัยวิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบางจะเปิดการสอนในหลักสูตรที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีสาขาทั้งในเชิงช่างและบริหารธุรกิจ โดยมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมคือสาขางานก่อสร้าง และมีสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีการเรียนการสอนเพื่อเตรียมบุคลากรให้กับธุรกิจท่องเที่ยวอีกด้วย

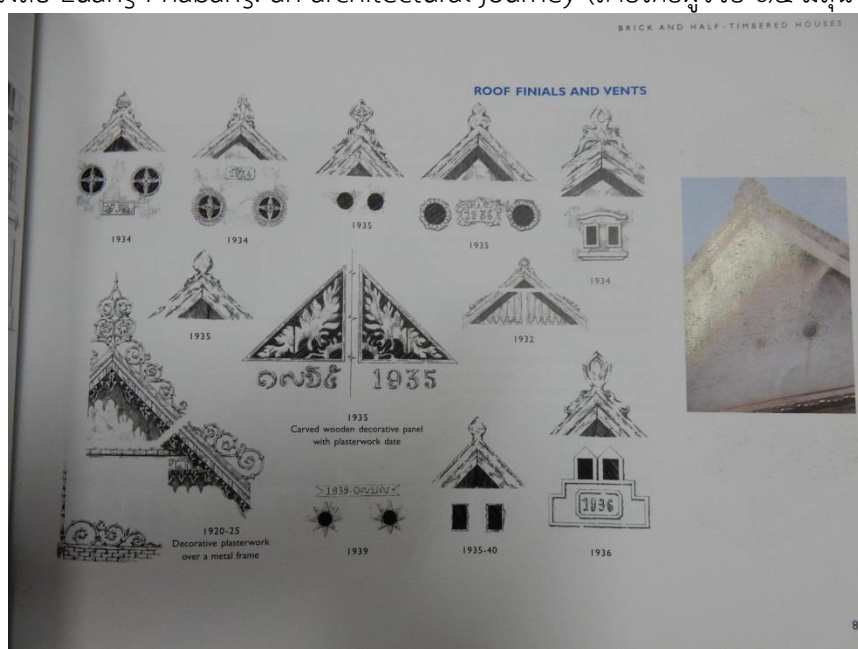

ภาพที่ ๓๗ วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากการเรียนการสอนในระดับปริญญาและต่ำกว่าปริญญาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมประเพณีแบบหลวงพระบางแล้วนั้นผู้วิจัยได้พยายามสืบค้นหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมแบบประเพณีในหลวงพระบางซึ่งจากการลงภาคสนามนั้นผู้วิจัยพบหนังสือ ๑ เล่มที่เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางคือหนังสือ “Luang Phabang: an architectural journey” ซึ่งเป็นการเขียนร่วมกันโดยผู้เขียนหลายคนได้แก่ Somsanouk Mixay, Pierre-Bernard Lafont เป็นต้น โดยผลงานการเขียนภาพทางสถาปัตยกรรมเป็นของ Francois Greck, Jean-Baptiste Lagier และคณะ โดยจัดพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.๒๐๐๔ (พ.ศ.๒๕๔๗) เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมลวดลาย และการตกแต่งอาคารในเมืองหลวงพระบาง

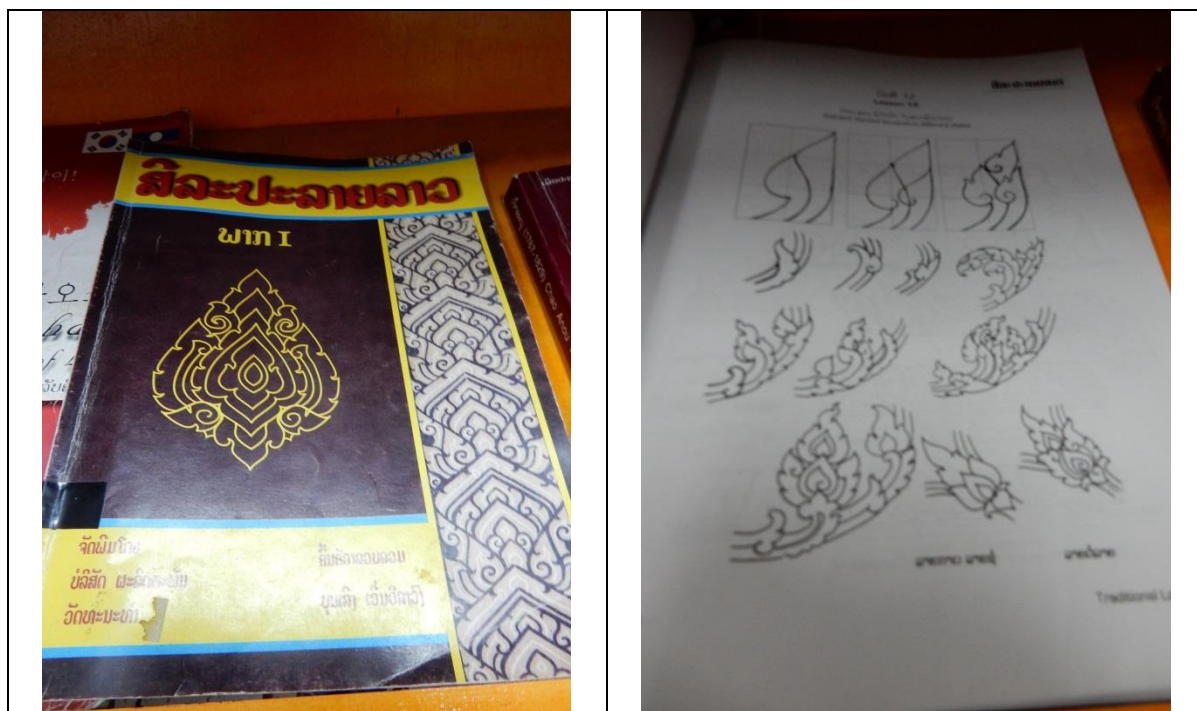

ภาพที่ ๓๘ หนังสือ Luang Phabang: an architectural journey (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๙ ภายในหนังสือ Luang Phabang: an architectural journey (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

นอกจากหนังสือ“Luang Phabang: an architectural journey” แล้วหนังสือที่มีลักษณะเป็นตำราเพื่อสอนการเขียนลวดลายแบบศิลปปะลาว ก็พบจำนวน ๑ เล่มคือ หนังสือ “ศิลปปะลายลาว ภาค ๑” ซึ่งเป็นหนังสือที่สอนการเขียนลายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นการนำหนังสือตำราลายไทยที่เผยแพร่อยู่ในประเทศไทย ไปจัดพิมพ์

ภาพที่ ๔๐ หนังสือศิลปะปะลายลาว ภาค ๑ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยจากการศึกษาภาคสนามผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในภาคส่วนการศึกษาที่เป็นผู้ผลิตบุคลากรเพื่อไปเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาในเมืองหลวงพระบาง ถึงแม้จะมีการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมประเพณี การก่อสร้าง แต่ก็ไม่ได้มีรายวิชาหรือสาขาโดยตรงที่มุ่งเน้นไปทางด้านสถาปัตยกรรมลาวแบบประเพณีทั้งในรูปแบบและเทคนิค แต่เป็นการให้ผู้เรียนใช้สภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของเมืองหลวงพระบางในการเป็น “แบบ” ในการเขียน ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซึมซับความมีคุณค่าของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเหล่านั้น แต่ภาคส่วนการศึกษายังขาดการสร้างองค์ความรู้ทั้งในลักษณะงานวิจัย การเขียนตำราเพื่อรวบรวมความรู้ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของลาวแบบสกุลช่างหลวงพระบางที่เป็นของตนเองเพื่อเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการต่อยอดและสร้างความรู้ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ อ.นอแสง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะลาวประเพณี ท่านก็เคยมาฝึกงานและอบรมที่ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเมื่ออาจารย์กลับมาทำงานที่หลวงพระบาง อาจารย์ก็มีส่วนสำคัญในการซ่อมบำรุงอาคารประเพณีของหลวงพระบาง รวมทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ในโอกาสต่างๆ

๓) ภาคส่วนด้านวัสดุในการก่อสร้าง ในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นอกจากการมีทุนทรัพย์ในการซ่อมบำรุง มีสถาปนิก และช่างฝีมือแล้วนั้น ส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งก็คือวัสดุสำหรับการซ่อมบำรุงเนื่องจาก สถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาทั้งที่เป็นอาคารทาง ศาสนสถานและอาคารบ้านเรือน ของเมืองหลวงพระบางส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยเทคนิคการก่ออิฐฉาบปูน และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขอ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ ผู้วิจัยได้สืบค้นแหล่งวัสดุเหล่านั้นพบว่า มีแหล่งที่เป็นเตาเผาอิฐ (ดินจี ในภาษาลาว) กระเบื้องปูพื้น (กะโล่ ในภาษาลาว) และทำกระเบื้องดินขออยู่นอกบริเวณเขตเมืองหลวงพระบางโดยบริเวณฝั่งตรงข้ามของเมืองหลวงพระบางย่านบ้านจ่าน เมืองจอม

เพชร ซึ่งอยู่อีกฝากหนึ่งของแม่น้ำโขง การเดินทางจะต้องนั่งเรือข้ามฟากไปเพราะยังไม่มีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างสองฝั่ง

ภาพที่ ๔๑ ท่าเรือข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมระหว่างเมืองหลวงพระบาง และเมืองจอมเพชร (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โรงงานผลิตอิฐ กระเบื้องมุงหลังคา และกระเบื้องปูพื้น จากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงงาน คือ ป้าไหม ป้าไหมได้ให้ข้อมูลว่า โรงงานของป้าไหมประกอบกิจการโรงงานโรงงานผลิตอิฐ กระเบื้องมุงหลังคา และกระเบื้องปูพื้น มาร่วม ๓๐ ปี โดยดินที่เป็นวัตถุดิบนั้นเป็นดินที่ขุดจากที่ดินในบริเวณที่เป็นโรงงานเองไม่ได้ นำมาจากแหล่งอื่น

ภาพที่ ๔๒ แหล่งดินดิบที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอิฐและกระเบื้อง ของโรงงานป่าไหม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ซึ่งอิฐ กระเบื้องดินขอ (กระเบื้องสำหรับมุงหลังคา) และ กะโล่ (กระเบื้องปูพื้น) เป็นวัสดุพื้นฐานที่ใช้ในสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง จากการสัมภาษณ์ป่าไหม ป่าไหมได้ให้ข้อมูลว่า วัสดุก่อสร้างเหล่านี้มักถูกนำไปใช้ในการซ่อมอาคารเก่าๆในเมืองหลวงพระบางรวมทั้งที่นครหลวงเวียงจันทน์

“กระเบื้องปลายมนนี้ เขาเอาไปซ่อมวัดธาตุหลวง”⁶⁷

ป่าไหมเล่าให้ฟังว่าทางแผนการมรดกโลกของเมืองหลวงพระบางเคยมีความต้องการเซ็นตัสสัญญากับโรงงานป่าไหมให้เป็นผู้ผลิตวัสดุก่อสร้างเพื่อใช้ในการซ่อมบำรุงสถาปัตยกรรมและอาคารต่างๆในเมืองหลวงพระบาง แต่ป่าไหมไม่สามารถเซ็นตัสได้เนื่องจากอัตราค่าจ้างในการผลิตของโรงงานป่าไหมไม่มากพอ รวมทั้งป่าไหมมีอายุมากแล้วและลูกๆของป่าไหมก็ไม่ได้ประกอบอาชีพโรงงานเผาอิฐแต่ไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ป่าไหมจึงไม่ได้เซ็นตัสสัญญากับแผนการมรดกโลก

“อยู่ศูนย์เก็บกู้ระเบิด บ่มีผู้ใช้ (ผู้ช่วย) ลูกชายไปทำงาน มีแต่ผู้เฒ่า พ่อกับแม่เฒ่า เฮ็ดแต่อันนี้ ดินขอ ดินจี”⁶⁸

⁶⁷ สัมภาษณ์ ป่าไหม, เจ้าของโรงงานผลิตอิฐ. ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁶⁸ สัมภาษณ์ ป่าไหม, เจ้าของโรงงานผลิตอิฐ. ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

ภาพที่ ๔๓ โรงงานเผาอิฐ กระเบื้องดินขอ และกระเบื้องปูพื้นของป่าไหม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

จากการสัมภาษณ์ป่าไหม ผู้ผลิตอิฐ กระเบื้องดินขอ และกระเบื้องปูพื้นดินเผาแบบดั้งเดิมนี้ มีเหลือไม่มาก เพราะปัจจุบันคนในหลวงพระบางนิยมปลูกบ้านแบบสมัยใหม่ละใช้วัสดุแบบสมัยใหม่จึงทำให้ผู้ประกอบการโรงเผาอิฐเหลือน้อยลง

นอกจากการไปสัมภาษณ์ป่าไหมเจ้าของโรงงานเผาอิฐ ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเดินสำรวจการซ่อมเรือนจันทร์ซึ่งเป็นอาคารบ้านพักอาศัยแบบดั้งเดิมที่อยู่ในบัญชีของอาคารที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา อาคารเรือนจันทร์นั้นเป็นอาคารเรือนไม้ได้ถุนสูง ซึ่งอายุของไม้ธรรมชาติมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาการใช้งาน และในการซ่อมอนุรักษ์ผู้ซ่อมได้ประยุกต์ใช้ไม้สังเคราะห์ที่ผลิตจากอียิปต์ในบางจุดเนื่องจากไม้ธรรมชาติหายากและมีราคาแพง

ภาพที่ ๔๔ เรือนจันทร์ เรือนแบบดั้งเดิมที่เป็นอาคารที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๔๕ วัสดุไม้สังเคราะห์ที่ใช้ในการซ่อมอนุรักษ์เรือนจันทร์ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยสรุปภาคส่วนในการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญ ในการสนับสนุนให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษานั้นยังคงอยู่ แต่เนื่องจากสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมเหลือน้อยลงและอาจจะมีการเลิกผลิตในอนาคตซึ่งจะส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของหลวงพระบางในอนาคต

๔) ภาคส่วนต่างประเทศ สำหรับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางปฏิเสธไม่ได้ว่า ภาคส่วนต่างประเทศก็เป็นภาคส่วนสำคัญในการช่วยเหลือทั้งในด้านทุนและการสนับสนุนทางวิชาการให้กับเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยจากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บ

ข้อมูลภาคสนามนั้นภายในบริเวณเมืองมรดกโลกหลวงพระบางจะมีป้ายแสดงข้อมูลของเงินทุนอุดหนุนช่วยเหลือในการซ่อมและอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยในป้ายแสดงข้อมูลจะระบุถึงแหล่งที่มาของทุนและจำนวนเงินที่ได้รับ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อ.นอแสง สายวงเดือน รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ที่ให้ข้อมูลว่าการซ่อมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองหลวงพระบางมักจะได้รับทุนช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยความช่วยเหลือเหล่านั้นอาจจะมาจากการแสวงหาของแผนกการมรดกโลก หรือชุมชนท้องถิ่นเอง อย่างเช่นในกรณีของซ่อมสิมวัดวิสุทที่ได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากสถานทูตสหรัฐอเมริกา โดยชุมชนเป็นผู้แสวงหา

ภาพที่ ๔๖ ป้ายแสดงข้อมูลทุนสนับสนุนจากภาคส่วนต่างประเทศ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากการสนับสนุนเงินทุนแล้วนั้น องค์การระหว่างประเทศยังได้จัดตั้ง ศูนย์ที่ได้จัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม ให้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยหน่วยงานดังกล่าวเป็นขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) โดยมีชื่อว่า ศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (UNESCO Training Center for Laotian Traditional Arts and Building Crafts Luang Prabang) มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณ วัดเชียงม่วน (Xieng Muan Temple) โดยศูนย์อบรมดังกล่าวตั้งขึ้นภายใต้โครงการฟื้นฟูศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (The Cultural Survival Project Luangprabang) ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ เหรียญ จาก ยูเนสโกในปี ค.ศ.๒๐๐๐ – ๒๐๐๗ และในช่วงปี ค.ศ.๒๐๑๖-๒๐๑๗ ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน ๔๕,๐๐๐ เหรียญ จากองค์การการศึกษาโลกในลาว (World Education Lao) ในการให้ความรู้และฟื้นฟูทักษะทางช่างทั้งในด้านงานจิตรกรรม งานแกะสลัก งานหล่อโลหะ เป็นต้น

ภาพที่ ๔๗ ป้ายศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

ภาพที่ ๔๘ ห้องเรียนของศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ຕາຕະລາງສິກປີ 2016 - 2017			
ວິຊາສາມັນ ຕອນເຊົ້າ		ວິຊາສະເພາະ ຕອນແລງ	
ເວລາ: 8:00 - 11:00		ເວລາ 1:30 - 4:00	
1	ວັນຈັນ ລາຍລາວ	ອາຈານ ໜໍ່ແສງ ສາຍວົງເດືອນ	ອາຈານ ບຸນຫຍະວັດ
2	ວັນອັງຄານ ກາຍະວິພາກສາດ	ອາຈານ ແກ້ວນະຄອນ	ອາຈານ ແກ້ວນະຄອນ
3	ວັນພຸດ ທິດສະດີສີ	ອາຈານ ສິນຕິສຸກ	ອາຈານ ສິນຕິສຸກ
4	ວັນພະຫັດ ແຕ້ມລວມ	ອາຈານ ສາ	ອາຈານ ສາ
5	ວັນສຸກ ສິບຕໍ່ ວິຊາສະເພາະ	ລວມອາຈານທັງໝົດ	ລວມອາຈານທັງໝົດ

ໝາຍເຫດ: ວິຊາສາເພາະ ປິດຕໍ່ປິດ ທຸກໆຕອນແລງ

ໂທ.ສະໜັກ ໐30໕ 711 879

ภาพที่ ๔๙ ตารางสอนของศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยสรุปภาคส่วนต่างประเทศมีส่วนสำคัญในการให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแก่การปกป้องรักษา รวมทั้งดำเนินการโครงการในทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเชิงช่างเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเหล่านั้นอย่างยั่งยืน

๔.๓.๒. ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง

ตลาดมืดคือตลาดที่ทำการขายในช่วงตอนเย็นถึงราวประมาณสี่ทุ่ม โดยใช้พื้นที่บริเวณถนนศรีสว่างวงศ์ ซึ่งเป็นถนนที่อยู่ใกล้ตลาดเช้าและทอดยาวผ่านหน้าพระราชวังของเจ้ามหาชีวิตซึ่งปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหลวงพระบาง โดยสินค้าที่มาขายโดยส่วนมากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นในประเทศลาว

๔.๓.๒.๑ พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง

ตลาดคือสถานที่ในการแลกเปลี่ยนสินค้าของผู้คนที่อาศัยในเมืองต่างๆ เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองที่มีบทบาทศูนย์กลางของอาณาจักรในช่วงที่ยังมีกษัตริย์ปกครองอาณาจักร และเป็นเมืองหลักของลาวตอนเหนือหลังจากเป็นประเทศในอาณานิคมของฝรั่งเศส จึงเป็นเมืองที่ผู้คนอาศัยมาอย่างต่อเนื่อง ตลาดจึงเป็นสถานที่สำคัญในการกระจายสินค้าอุปโภคและบริโภคให้กับชาวเมือง อันเป็นวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบาง โดยในช่วงที่จะมีการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ตลาดสดหรือตลาดที่ขายสินค้าอุปโภคและบริโภคจะตั้งอยู่ในพื้นที่ระหว่างถนนศรีสว่างวงศ์และถนนกิงกิสราช ซึ่งมีลักษณะของสภาพแวดล้อมเป็นตลาดนัดที่พ่อค้า แม่ค้า จะนำสินค้ามาวางจำหน่ายในแผงชั่วคราวโดยใช้ผ้าใบหรือเสื่อปูพื้นแล้ววางสินค้าจำหน่าย พอช่วงบ่ายๆตลาดก็จะวาย พ่อค้า แม่ค้า ก็จะเก็บแผงไป โดยอาจจะมียืนที่อยู่นบ้านบริเวณตลาดอาจจะทำแผงถาวรแต่ก็เข้าไปในลักษณะที่ไม่แข็งแรงนักหรือใช้พื้นที่ในบ้านเป็นที่จำหน่ายสินค้า ไม่ได้มีการจัดสร้างอาคารแบบถาวรเพื่อเป็นตลาด ซึ่งสินค้าจะมีทั้งอาหารสด อาหารแห้ง เสื้อผ้าและของใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ และเมื่อเมืองหลวงพระบางมีการขยายตัวมีประชากรเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นทำให้พื้นที่ตลาดดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะรองรับการขยายตัวดังกล่าว จึงมีการจัดสร้างตลาดที่เป็นตลาดแบบสมัยใหม่ขึ้นอย่างเช่นตลาดโพธิ์ ที่รัฐให้สัมปทานกับเอกชนเป็นเวลา ๔๐ ปี หรือตลาดนาเวียงคำที่เป็นตลาดของเอกชน แต่อย่างก็ตาม ตลาดเช้าที่เป็นตลาดแบบดั้งเดิมก็ยังดำเนินการขายอยู่

สำหรับตลาดมืดหรือตลาดกลางคืน เป็นตลาดที่มีลักษณะคล้ายถนนคนเดินที่เปิดให้พ่อค้า แม่ค้านำสินค้าหัตถกรรม และของที่ระลึกมาวางจำหน่าย โดยเริ่มมีการทำตลาดดังกล่าวในช่วงที่เมืองหลวงพระบางได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในยามค่ำคืนคำคืนให้กับนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสจับจ่ายใช้สอย และซื้อของที่ระลึกต่างๆ รวมทั้งยังมีพื้นที่บริเวณที่ขายอาหารที่นักท่องเที่ยวนิยมมาใช้บริการ

ภาพที่ ๕๐ ตลาดเช้าของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๕๑ ตลาดโพสี ตลาดใหม่ของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๔.๔ องค์ความรู้อัตลักษณ์การท่องเที่ยวหลวงพระบาง

หลวงพระบางมีอัตลักษณ์เด่นที่ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง รองลงมาคือ ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง นอกจากนี้ยังมีนาฏศิลป์หลวงพระบาง สถาปัตยกรรมแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ โบสถ์ พระวิหาร เนื่องจากหลวงพระบางเป็นจังหวัดเคยเป็นเมืองหลวงของลาวมาก่อน สิ่งก่อสร้างที่คู่กับสถาบันกษัตริย์ นอกจากวังแล้วคือวัด สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบล้านช้างซึ่งมีรูปลักษณะเฉพาะตัวบ่งบอกความเป็นชาวหลวงพระบางได้อย่างดี และอาคารบ้านเรือนซึ่งเป็นที่อยู่ ร้านค้า สถานที่ประกอบกิจการ ลักษณะเด่นของอาคารที่เหมือนกันทั้งหมดคือเป็นรูปแบบการก่อสร้างตามแบบอย่างฝรั่งเศสที่เป็นประเทศเจ้าอาณานิคม อาคารเหล่านี้ยังถูกใช้ประโยชน์มิใช่ในเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยและการประกอบกิจการ สถาปัตยกรรมทางสองประเภทยังคงถูกสืบทอดและรักษาจนถึงวันที่ได้ถูกยกเป็นเมืองมรดกโลก

การสืบทอดสถาปัตยกรรมในระยะแรกเป็นการสืบทอดกันเอง หมายถึง อาคารบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของบ้านเป็นผู้รักษากันเอง ต่อมาเมื่อได้รับการยกเป็นเมืองมรดกโลก หน่วยงานที่เข้ามาดูแลในการรักษา ดำรงสถาปัตยกรรมคือ แผนงานดูแลมรดกโลกหลวงพระบาง ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล มีหน้าออกกระเปียบ ดูแลและบริหารจัดการ ยูเนสโกและหน่วยงานต่างประเทศโดยเฉพาะให้ทุนและวิชาการในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรม บ้านเรือนและวัดในหลวงพระบางมีลักษณะพิเศษคือ สถาปัตยกรรมเหล่านี้ไม่แยกออกจากตัวคน ไม่แยกออกจากการดำเนินชีวิตประจำวันและไม่แยกออกจากวิถีคิด ความเชื่อของคนพื้นที่ การดำเนินชีวิตมีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์นี้จึงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างดี การนำอัตลักษณ์ของหลวงพระบางมาสู่การท่องเที่ยวจึงไม่ได้สร้างสิ่งใหม่ เพียงการประชาสัมพันธ์และจัดทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น น้ำตก ตลาด ประเพณีสงกรานต์ให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบถือว่าการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์

๔.๓.๑ สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง

เมืองมรดกโลกหลวงพระบางนั้น เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานจากอดีตตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๓๐๐ ที่มีพงศาวดารกล่าวถึงการสร้างเมืองขวา ของขุนลอ ในพื้นที่แถบเมืองหลวงพระบางในปัจจุบัน และเมืองขวานี้ได้พัฒนาเป็นเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๔ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลก ก็คือการที่เมืองหลวงพระบางมีสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นเอกลักษณ์มีความงดงาม โดยสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นั้นถ้าจะกล่าวอย่างกว้างจะประกอบด้วยสถาปัตยกรรม ๓ ประเภท ประเภทแรกคือ สถาปัตยกรรมทางศาสนสถาน ประเภทที่สองคือ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารพาณิชย์ และประเภทที่สามคืออาคารบ้านพักอาศัย โดยอาคารประเภทแรกจะเป็นอาคารทางศาสนาที่สร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและที่พักอาศัยของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ สำหรับอาคารประเภทที่สองและประเภทที่สาม เป็นอาคารที่ได้รับปลูกสร้างในช่วงสมัยที่ประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๔.๓.๑.๑ พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของสถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง

เมืองหลวงพระบางนั้นมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มภาษาไท-กะได ที่กระจัดกระจายอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่บริเวณบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนได้แก่ บริเวณสิบสองปันนาในมณฑลยูนนาน

ของจีน และชาวไทยใหญ่ในประเทศพม่า เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการเมืองการปกครองร่วมกัน ทำให้รูปแบบของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

สำหรับสถาปัตยกรรมประเภทแรก คือสถาปัตยกรรมทางศาสนาสถานนั้น ด้วยที่หลวงพระบาง ได้รับศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำรัฐอย่างน้อยน่าจะในราวสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เพราะหลักฐานทางเอกสารหรือพงศาวดารไม่ได้มีการบันทึกไว้อย่างชัดเจน แต่ถ้าเทียบเคียงกับบันทึกทางประวัติศาสตร์ของการเผยแพร่พุทธศาสนาเข้ามาในสุวรรณภูมิ ที่มีการกล่าวถึงการเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในครั้งรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ทรงส่งสมณทูตเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในราว พ.ศ. ๒๓๖⁶⁹ ทำให้ศาสนาพุทธเริ่มมีการตั้งมั่นในดินแดนแถบสุวรรณภูมิแห่งนี้ แต่ถ้าใช้หลักฐานทางสถาปัตยกรรมอันเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างเนื่องด้วยศาสนาพุทธ เพื่อใช้เป็นที่ยี่ประกอบพิธีกรรมและเพื่อใช้ในการสักการบูชาของผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธ สถาปัตยกรรมทางศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเท่าที่มีหลักฐานหลงเหลืออยู่นั้นเป็นสถาปัตยกรรมที่มีการปลูกสร้างมาตั้งแต่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อย่างเช่น สถูปรูปแบบของศิลปะแบบศรีเกษตร ซึ่งนักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมพิจารณาว่ามีรูปแบบที่เชื่อมโยงกับศิลปะแบบอมราวดีในประเทศอินเดีย (ศิลปะแบบอมราวดีมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๗-๑๐) ซึ่งจากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวทำให้เชื่อได้ว่าศาสนาพุทธได้เข้ามาประดิษฐานตั้งมั่นอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิน่าจะตั้งแต่ราวๆ พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา

สำหรับดินแดนที่เป็นพื้นที่ของเมืองหลวงพระบางจากหลักฐานทางพงศาวดารก็มีการกล่าวถึงพระเจ้าฟ้าจุ่ม ที่ได้มีความพยายามอัญเชิญพระบางมาจากเมืองพระนครในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ จากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของนครรัฐในอดีตระหว่างเมืองเชียงดง-เชียงทอง และเมืองพระนคร แต่การอัญเชิญพระบางของพระเจ้าฟ้าจุ่มก็ทำไม่สำเร็จ ทำให้ต้องประดิษฐานพระบางไว้ที่เมืองเชียงคำ (เมืองใกล้กับบริเวณเมืองเวียงจันทน์ในปัจจุบัน) ซึ่งนักประวัติศาสตร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเหตุที่ไม่สามารถอัญเชิญพระบางจากเมืองพระนครได้นั้นก็ด้วย บริเวณเมืองเชียงดง-เชียงทอง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้างในช่วงเวลานั้นลัทธิที่ประชาชนนับถืออยู่ก็คือลัทธินับถือผีแบบสังคมบุพกาลทำให้การอัญเชิญพระบางมาประดิษฐานจึงเป็นสัญลักษณ์ในการยอมรับนับถือศาสนาพุทธ ทำให้ยังไม่ได้รับการยอมรับนับถือในศาสนาพุทธ จนมาถึงรัชสมัยพระเจ้าวิสุทราชจึงสามารถอัญเชิญพระบางมาประดิษฐานยังเมืองเชียงดง-เชียงทองได้สำเร็จ⁷⁰ และเป็นที่มาของการเปลี่ยนชื่อเมืองเชียงดง-เชียงทอง มาเป็นเมืองหลวงพระบาง ซึ่งก็อยู่ในราว พ.ศ. ๒๐๔๔-๒๐๖๓ จากประวัติศาสตร์ของการเข้ามาประดิษฐานของศาสนาพุทธในประเทศลาวดังกล่าว จึงทำให้เชื่อได้ว่าพัฒนาการของสถาปัตยกรรมทางศาสนาสถานในประเทศลาวน่าจะมีการปลูกสร้างและพัฒนารูปแบบมาในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา รูปแบบของสถาปัตยกรรมทางศาสนาสถานในประเทศลาวได้รับอิทธิพลรูปแบบมาจากสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ซึ่งเป็นนครรัฐที่รับเอาพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำรัฐตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ตามพงศาวดารชินกาลมาลีปกรณ์ที่กล่าวถึงการไปครองราชย์ของพระนางจามเทวีที่เมืองหริภุญไชย และได้มีการสร้างวัดในเขตเมืองหริภุญไชย (จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน) เช่นวัดกุฎัด เป็นต้น ประกอบกับในราว พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๔ อาณาจักรล้านช้างได้ปกครองโดยกษัตริย์ที่มีเชื้อสายทางพระมารดา

⁶⁹ คุยนอ้าเขียนศึกษา มจร. “พุทธศาสนาในประเทศลาว”.

<http://www.asc.mcu.ac.th/?bwl_kb=buddhism-loas>, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

ที่มาจากเจ้าหญิงของอาณาจักรล้านนา คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงทำให้สกุลช่างล้านนาเข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมของหลวงพระบางแต่อย่างไรก็ตามช่างท้องถิ่นก็ได้ปรับปรุงให้สถาปัตยกรรมของหลวงพระบางมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบสกุลช่างล้านนา

โดยรูปแบบของสถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของหลวงพระบางที่สำคัญคือ สิม หรือ พระอุโบสถ นั้นนักประวัติศาสตร์ทางศิลปะได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๕ ลักษณะ⁷¹ คือ

๑ สิมแบบหลวงพระบาง

๒ สิมแบบเชียงขวาง

๓ สิมแบบไทยลื้อ

๔ สิมแบบเวียงจันทน์

๕ สิมแบบผสมผสาน

จากข้อมูลของห้องการมรดกโลกเมืองหลวงพระบางมีวัดที่ได้ขึ้นทะเบียนอาคารทางศาสนสถานภายในวัดให้เป็นมรดกที่ต้องปกป้องรักษาอยู่จำนวน ๓๗ วัด แต่อย่างไรก็ตามวัดทั้งหมด ๓๗ วัดนั้นไม่ได้มีอายุที่เท่ากัน เพราะในแต่ละวัดก็จะสร้างกันคนละช่วงเวลา แต่วัดที่เป็นจุดเด่นของเมืองหลวงพระบางและมีหลักฐานในการสร้างที่ชัดเจนก็คือวัดเชียงทอง ที่มีการสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งทำให้วัดเชียงทองน่าจะมีอายุไม่น้อยกว่า ๔๕๐ ปี แต่ด้วยการที่เมืองหลวงพระบางไม่เคยร้างผู้คนจึงทำให้วัดมีการบูรณะซ่อมแซมมาโดยตลอด ส่วนในวัดอื่นๆ เหล่านั้นที่สร้างในสมัยหลังก็มีสถาปัตยกรรมที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของช่างสกุลลาว จึงได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ควรแก่การปกป้องรักษา

⁷¹ ประภัสสร ชูวิเชียร. ศิลปะลาว, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗), หน้า ๕๓-๖๒

ภาพที่ ๑๑ สิมวัดเชียงทอง สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง
(ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๑๒ สิมวัดปากคาน สถาปัตยกรรมทางศาสนสถานที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง
(ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

สำหรับสถาปัตยกรรมประเภทที่ ๒ คือ สถาปัตยกรรมประเภทอาคารสาธารณะและเรือนพักอาศัย สำหรับสถาปัตยกรรมในกลุ่มนี้เป็นสถาปัตยกรรมที่เกือบทั้งหมดเป็นสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นในช่วงเวลาที่

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส คือตั้งแต่ราว พ.ศ.๒๔๓๖ เป็นต้นมา จึงทำให้อาคารกลุ่มนี้มีอายุในราว ๑๐๐ กว่าปี โดยอาคารในกลุ่มนี้มีทั้งอาคารพาณิชย์ อาคารที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล และเรือนพักอาศัยส่วนบุคคลทั้งที่เป็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐและ คหบดี

สถาปัตยกรรมประเภทอาคารสาธารณะ ประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลเป็นอาคารที่ถูกปลูกสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่างๆ โดยปัจจุบันอาคารเหล่านี้ก็ยังคงมีการใช้งานเพื่อเป็นอาคารที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล อาคารประเภทนี้รูปแบบโดยรวมจะปลูกสร้างด้วยเทคนิคแบบผนังรับน้ำหนัก และใช้โครงสร้างคาเป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องดินเผาที่มีลักษณะแบบที่เรียกว่าดินขอ รูปร่างหน้าตาของอาคารจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบผสมวัฒนธรรมทางตะวันตก เช่น การตกแต่งซุ้มประตู หน้าต่างแบบยุโรป มีการใช้ลวดบัวตกแต่งหัวเสา การใช้ช่องโค้งที่เรียกว่าอาร์ค (Arch) หรือมีการใช้ลายปูนปั้นแบบตะวันตก อาคารมีทั้งอาคารแบบชั้นเดียว และแบบสองชั้น

ภาพที่ ๑๓ อาคารที่ทำการห่องการมรดกโลก เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงาน รัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๑๔ อาคารโรงเรียนประถมสมบูรณ์ เมืองหลวงพระบาง อาคารประเภทที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาล ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากอาคารสาธารณะที่เป็นที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลอาคารสาธารณะที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในการปกป้องรักษาที่สำคัญ คืออาคารพาณิชย์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจค้าขายซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนแถว ทั้งแบบสองชั้นและชั้นเดียว ซึ่งอาคารส่วนมากจะมีโครงสร้างของอาคารเป็นระบบผนังรับน้ำหนัก และใช้โครงสร้างคาเป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องดินเผาเหมือนกับอาคารที่เป็นที่ทำการของหน่วยงานรัฐบาลเพียงแต่ว่าลักษณะของผังอาคารจะถูกปลูกสร้างให้เป็นลักษณะเรือนแถวที่แต่ละห้องจะมีการใช้ผนังร่วมกัน และในปัจจุบันอาคารเหล่านี้ก็ยังใช้เป็นสถานที่ประกอบธุรกิจของชาวหลวงพระบางทั้งที่เป็นร้านค้าของที่ระลึก ร้านอาหาร สำนักงานให้บริการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก หรือเป็นร้านสปา เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเมืองหลวงพระบาง

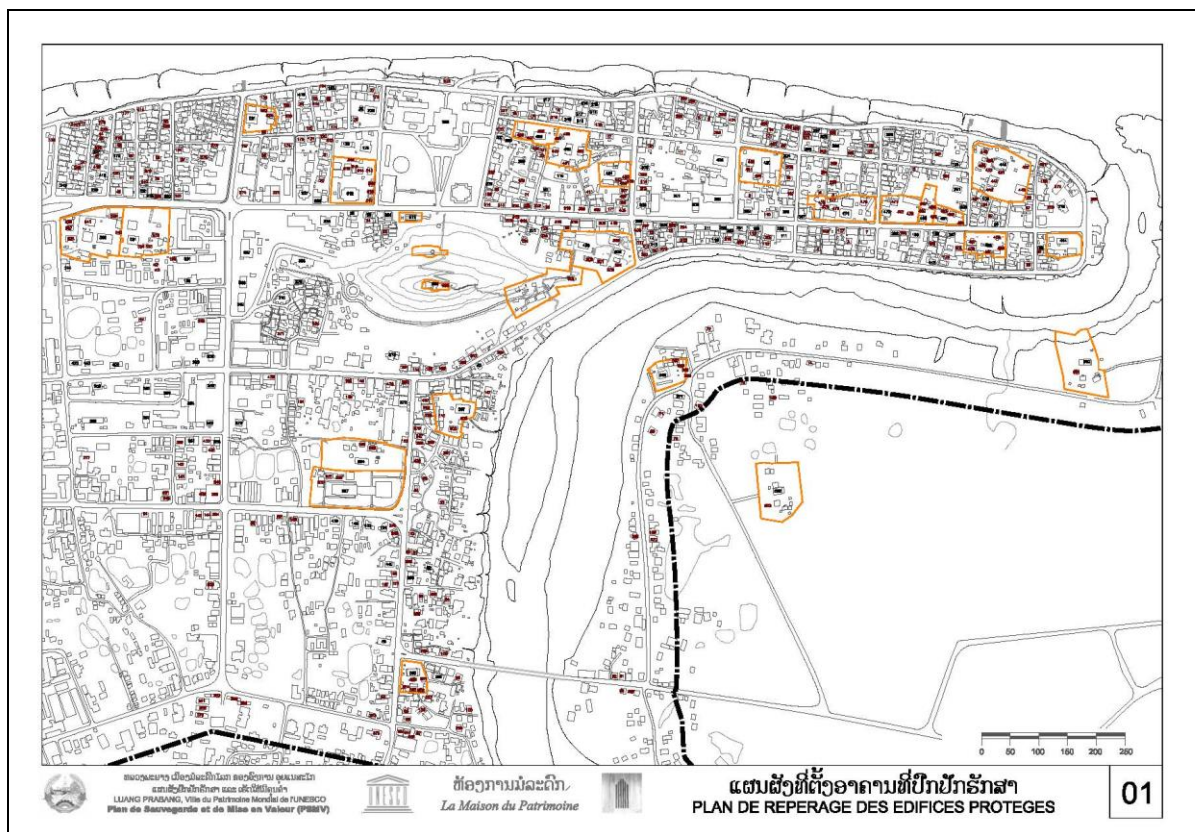
ภาพที่ ๑๕ อาคารพาณิชย์ในบริเวณเมืองหลวงพระบาง อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

และอาคารประเภทที่สุดท้ายที่ได้รับการปกป้องรักษาคืออาคารประเภทบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล โดยอาคารประเภทนี้โดยส่วนมากจะเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยวัสดุประเภทไม้ผสมกับการก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งมีอายุของอาคารประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป แต่ก็ไม่เกิน ๑๐๐ ปี ด้วยเหตุผลมาจากตัววัสดุหลักส่วนหนึ่งของของอาคารที่เป็นไม้จึงทำให้มีอายุการใช้งานได้ไม่นาน นอกจากบางอาคารที่เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนทั้งหลัง ก็จะมีอายุรวมคร่าวเดียวกันกับอาคารประเภทที่ทำการของรัฐบาลและอาคารพาณิชย์ คือก่อสร้างในช่วงเวลาที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศฝรั่งเศส สำหรับอาคารบ้านพักอาศัยที่เป็นอาคารไม้โดยภาพรวมจะเป็นบ้านสองชั้น ชั้นล่างจะเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน โดยมีชั้นสองเป็นโครงสร้างไม้ทั้งในส่วนที่เป็นผนังและโครงหลังคา นิยมทำหลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินขอ ซึ่งในปัจจุบันบ้านเหล่านี้ถึงแม้จะถูกขึ้นทะเบียนเป็นอาคารที่ต้องปกป้องรักษา แต่ก็ยังมีการใช้งาน ทั้งในลักษณะที่เป็นบ้านพักอาศัยส่วนบุคคลเหมือนเดิม หรือมีการปรับปรุงให้เป็นที่พักประเภทเกสต์เฮาส์ รวมทั้งเป็นร้านค้าเพื่อขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ ๑๖ อาคารประเภทอาคารบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล ในเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยจากข้อมูลของเอกสารห้องการมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง สำหรับอาคารประเภทอาคารสาธารณะและเรือนพักอาศัยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเพื่อการปกป้องรักษามีจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๓ หลัง โดยอาคารเหล่านี้จะตั้งกระจายอยู่เขตเมืองเก่าหลวงพระบาง แต่จะหนาแน่นมากอยู่ในบริเวณถนนสายหลักของเมือง คือถนนศรีสว่างวงศ์ ถนนแคมโขง ถนนกิงกิสรราช และถนนกฤษราช

ภาพที่ ๑๗ ผังของเมืองหลวงพระบางและตำแหน่งของอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนปึกปึกรักษา⁷²

๔.๓.๑.๒ อัตลักษณ์สถาปัตยกรรม กับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง จากการลงภาคสนามโดยการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย การที่เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากสถาปัตยกรรมและสภาพภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง ที่มีสถาปัตยกรรมทั้งที่เป็นรูปแบบ แบบล้านนา-ล้านช้าง และรูปแบบที่เรียกว่าโคโลเนียล (Colonial) ซึ่งทั้งสองรูปแบบนั้นเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นต่างกาลต่างเวลา และต่างมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานและการก่อสร้างที่แตกต่างกัน แต่เมื่อทั้งสองรูปแบบได้มาอยู่ร่วมกันในเมืองหลวงพระบางประกอบกับภูมิทัศน์ของที่ราบอันเกิดจากแม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน จึงทำให้เกิดสภาพภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์

จากที่กล่าวมาในข้างต้นถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมในเขตเมืองมรดกโลกหลวงพระบางว่าประกอบไปด้วย สถาปัตยกรรมในลักษณะศาสนสถาน อาคารที่ทำการของรัฐบาล อาคารพาณิชย์ และบ้านเรือนของผู้คน ถ้าพิจารณาว่าสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์จนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางเหล่านี้มีบทบาทอย่างไรกับการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางก็จะสามารถแยกกล่าวเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่สำหรับผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและสัมผัสศิลปะสถาปัตยกรรมของชาวหลวงพระบาง ในประเด็นนี้ เป็นบทบาทในทางตรงของอัตลักษณ์สถาปัตยกรรม ด้วยเหตุเพราะสถาปัตยกรรมรูปแบบที่

⁷² UNESCO, Luang Prabang: Plan de Reperage, (Luang Prabang : La Maison du Patrimoine, 2001), p.3

ปรากฏในเขตเมืองหลวงพระบางมีลักษณะเฉพาะตัวมีความแตกต่างจากศิลปะสถาปัตยกรรมของพื้นที่อื่นที่ใกล้เคียง เช่นในจังหวัดเชียงใหม่ของประเทศไทย หรือในประเทศโดยรอบเช่น กัมพูชาและเวียดนาม ประกอบกับสถาปัตยกรรมเหล่านี้มีกลไกในการอนุรักษ์จึงทำให้สถาปัตยกรรมที่ปกปักษ์รักษาไว้อย่างดำรงไว้ซึ่งคุณค่าและเป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวในการที่จะมาสัมผัสและเยี่ยมชม

ภาพที่ ๑๘ แผนที่แสดงตำแหน่งของวัด อาคาร บ้านเรือนในเขตเมืองหลวงพระบาง ที่จัดพิมพ์อยู่ในแผ่นพับแผนที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง

๒) เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบาง สถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกปักษ์รักษาไว้นี้ถึงแม้ว่าจะมีอายุของอาคารเกิน ๑๐๐ ปีแต่สภาพของอาคารก็ยังได้รับการดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดีและยังใช้เป็นพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบางโดยเฉพาะสถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน ที่ยังคงสถานะเป็นวัดในศาสนาพุทธมีพระภิกษุสงฆ์พำนักและประกอบสังฆกรรมมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งชาวหลวงพระบางที่โดยส่วนมากนับถือศาสนาพุทธและมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเหมือนชาวพุทธในแหล่งอื่นๆ วัดในเมืองหลวงพระบางเกือบทั้งหมดจึงยังเป็นสถานที่ให้ชาวหลวงพระบางใช้เป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของตนมาโดยตลอด ซึ่งวิถีวัฒนธรรมเหล่านี้ก็เป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นใคร่มาสัมผัส ยกเว้นอาคารบางประเภทที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทไป ได้แก่ พระราชวังของเจ้ามหาชีวิต ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนจากพระราชวังของเจ้ามหาชีวิตเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมของมีค่าทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม ถึงแม้ว่าอาคารพระราชวังไม่ได้คงสถานะเป็นพระราชวังอันเป็นที่พำนักของเจ้ามหาชีวิตเช่นดังแต่ก่อน เนื่องด้วยประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจาก

ระบบกษัตริย์มาเป็นระบบสังคมนิยม แต่อาคารพระราชวังก็ยังคงแสดงบทบาทในการเป็นสถานที่ที่เก็บรักษา วัตถุทางวัฒนธรรมในอดีตของชาวหลวงพระบางไว้

ภาพที่ ๑๙ ภายในสิมวัดใหม่สุวรรณภูมิราม เมืองหลวงพระบาง ที่ยังเป็นศาสนสถานและเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๓) เป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ถึงแม้ว่าสถาปัตยกรรม บางแห่งจะไม่ได้ถูกใช้ตามสภาพของประโยชน์ใช้สอยของอาคารเดิม แต่ก็ยังมีการปรับใช้ในการเป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง โดยสถาปัตยกรรมที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ ที่สำคัญคือสถาปัตยกรรมของกลุ่มพระราชวังของเจ้ามหาชีวิต ที่ปัจจุบันได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของเมืองหลวงพระบาง อาทิเช่น เครื่องใช้ส่วนพระองค์ของเจ้ามหาชีวิต รวมทั้งตัวสถาปัตยกรรมเองก็เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนรูปแบบของการออกแบบที่สอดคล้องกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial style) กับรูปแบบสถาปัตยกรรมประเพณีแบบราชสำนักของหลวงพระบาง และเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม โดยบทบาทของสถาปัตยกรรมที่เป็นสถานที่และแหล่งเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่านี้เป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งในการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว เหตุเพราะวัตถุทางวัฒนธรรมในอดีตเมื่อเวลาล่วงเลยนานไปก็จะสูญหายหรือเก็บรวบรวมไว้ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่เหมาะสม ย่อมเป็นการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมในอดีตให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้การวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ภาพที่ ๒๐ พระราชวังเจ้ามหาชีวิตแห่งเมืองหลวงพระบาง ที่ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑสถาน และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐)

๔) เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมเพื่อธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว สถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการปกป้องรักษาประเภทอาคารเรือนแถวที่ยังมีสภาพดี นักลงทุนและผู้ประกอบการได้ปรับปรุงอาคารเหล่านี้เพื่อเป็นสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยว เช่นเป็นร้านอาหาร เกสต์เฮาส์ สปา ร้านของที่ระลึก เป็นต้น จึงทำให้ผู้มาเยือนเมืองหลวงพระบางได้สัมผัสบรรยากาศของเมืองหลวงพระบาง แต่ในขณะเดียวกันก็ได้รับความสะดวกสบาย แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากอาคารเหล่านี้มีอายุของอาคารรวมร้อยกว่าปี รวมทั้งในยุคสมัยที่สร้างอาคารเหล่านี้วิถีชีวิตและกิจกรรมของผู้ที่ใช้อาคารก็มีลักษณะตามช่วงเวลาของสังคมยุคนั้น เมื่ออาคารเหล่านี้ได้ถูกปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน อาคารเหล่านี้จะมีการปรับปรุงสภาพภายในอาคารให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอาคาร โดยจากการสังเกตของผู้วิจัยนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการได้พยายามตกแต่งภายในอาคารเหล่านี้ตามรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) หรือให้สอดคล้องกับรูปแบบโคโลเนียล (Colonial Style) มากที่สุด แต่ก็ยังสามารถให้บริการและอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวได้ดี

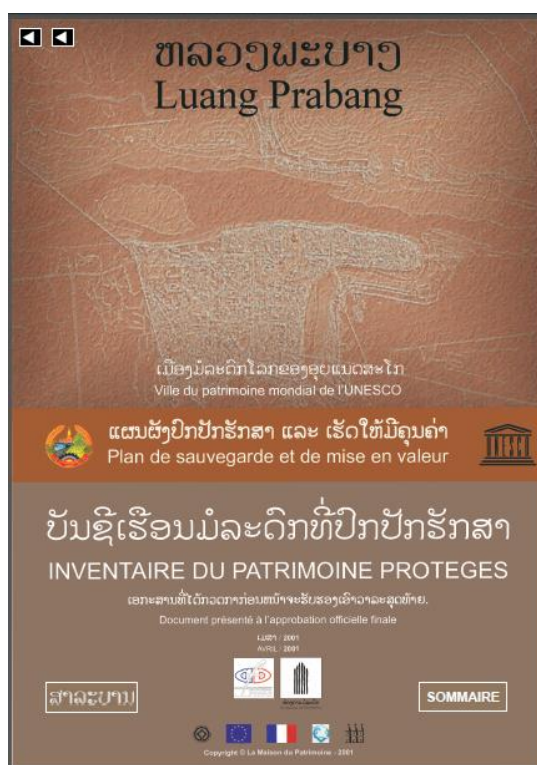
ภาพที่ ๒๑ อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นร้านอาหารและเกสต์เฮาส์ในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๒๒ อาคารที่ได้รับการปกป้องรักษาและปรับเปลี่ยนเป็นสปาและที่ทำการบริษัทบริการการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๔.๓.๑.๓ ภาคส่วนในการรักษาสืบสานอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม จากการลงภาคสนามในเมืองหลวงพระบางจำนวน ๒ ครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนรวมในประเด็นของอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม โดยจากการลงภาคสนามผู้วิจัยได้เห็นปรากฏการณ์ของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของเมืองหลวงพระบาง โดยผู้วิจัยของจำแนกเป็นภาคส่วนต่างๆ ดังนี้

๑) ภาคส่วนของรัฐด้านการบริหารจัดการ สำหรับภาคส่วนของรัฐที่มีบทบาทในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงาน ๒ หน่วยงานด้วยกันคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) ซึ่งขึ้นตรงต่อกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว (Ministry of Information, Culture and Tourism) และแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง (Department of Information, Culture and Tourism) ซึ่งขึ้นตรงต่อแขวงหลวงพระบาง อันเป็นหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น โดยทั้งสองภาคส่วนนี้ได้แบ่งบทบาทกันอย่างชัดเจนในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะกลุ่มของสถาปัตยกรรมที่ได้รับขึ้นทะเบียน ซึ่งสถาปัตยกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเหล่านี้ได้ถูกประกาศไว้ในเอกสารที่เรียกว่า บัญชีเรือนมรดกที่ปกป้องรักษา (Inventory of protected heritage)

ภาพที่ ๒๓ บัญชีเรือนมรดกที่ปกป้องรักษา (Inventory of protected heritage)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์นอแสง สายวงเดือน รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง (Department of Information, Culture and Tourism) อาจารย์ได้

ให้ข้อมูลในเรื่องบทบาทของหน่วยงานทั้งสองคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ว่ามีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยแผนกมรดกโลกหลวงพระบาง จะเป็นผู้ดำเนินการในการแสวงหาทุนในการนำมาซ่อมบำรุงอาคารอนุรักษ์ รวมทั้งกำกับดูแลโครงการในการซ่อมบำรุงให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย แต่ผู้ที่ดำเนินการซ่อมจะเป็นแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่น

“ถ้าทุนมาจากทางเรา เราขอได้ ขอจากสถานทูตอะไรก็ได้ เราทำอะไร ให้การมรดกโลกมาร่วม... เพราะว่า เราทำทางวัฒนธรรม ศิลปะ และวัตถุโบราณมรดกโลก คือคนที่จบจากสถาปัตย์ จะไม่รู้ทางศิลปะ”⁷³

แต่อย่างก็ตามในเรื่องการแสวงหาทุนหน่วยงานระดับท้องถิ่น หรือชุมชนก็สามารถไปแสวงหาความช่วยเหลือด้วยตนเองได้ แต่เมื่อมีการซ่อมจะต้องมีการแต่งตั้งกรรมการจากทางแผนกการมรดกโลก และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ร่วมกันในการดำเนินการซ่อมโดยทางแผนกการมรดกโลกจะกำกับดูแลในเชิงสถาปัตยกรรม ส่วนแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง จะดูแลในเรื่องศิลปกรรม

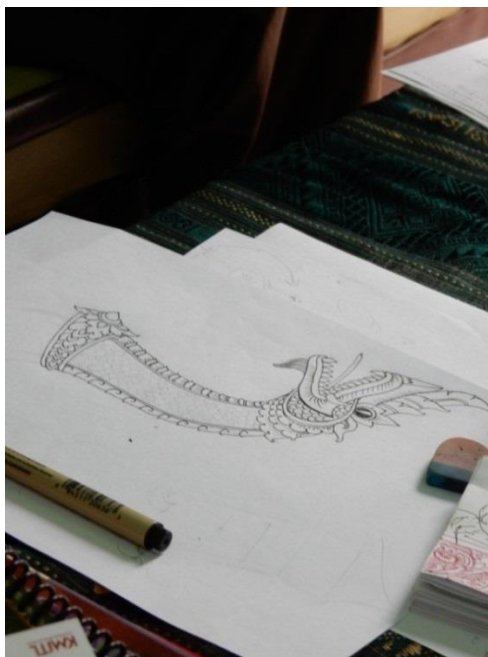
โดยความหมายของการซ่อมของอาจารย์นอแสง ที่ผู้วิจัยจับประเด็นได้สามารถแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะแรก คือการซ่อมเสริมอาคารให้มีความแข็งแรงและสามารถใช้งานได้ตามประโยชน์ใช้สอยที่ควรจะเป็น ดังเช่นในวันที่ไปทำการสัมภาษณ์อาจารย์นอแสง อาจารย์ได้เล่าถึงข้อร้องเรียนของผู้ดูแลวัดวิสุลที่ลิมวัดวิสุลได้มีการซ่อมหลังคาเพราะหลังคามีรอยรั่วทำให้น้ำฝนไหลเข้ามาในสิม

“ พ่อบ้านวัดวิสุล ได้ทุนจากสถานทูตอเมริกา มาซ่อม ซ่อมเสร็จแล้วแต่หลังคามันรั่ว แต่รั่วอย่างไรก็ไม่รู้รอคนไปถ่ายรูป”⁷⁴

และในอีกด้านหนึ่งคือการซ่อมบูรณะเพื่อให้เกิดความงามตามรูปแบบดั้งเดิมซึ่งประเด็นนี้ต้องอาศัยความรู้ในเชิงศิลปะประเพณี โดยอาจารย์นอแสงนั้นถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการซ่อม โดยในวันที่ไปสัมภาษณ์อาจารย์นอแสงกำลังร่างภาพหัวบันไดนาคเพื่อจะไปซ่อมที่วัดป่าอู (วัดใกล้ถ้ำดิง)

⁷³ สัมภาษณ์ นอแสง สายวงเดือน, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบาง, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁷⁴ สัมภาษณ์ นอแสง สายวงเดือน, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบาง, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

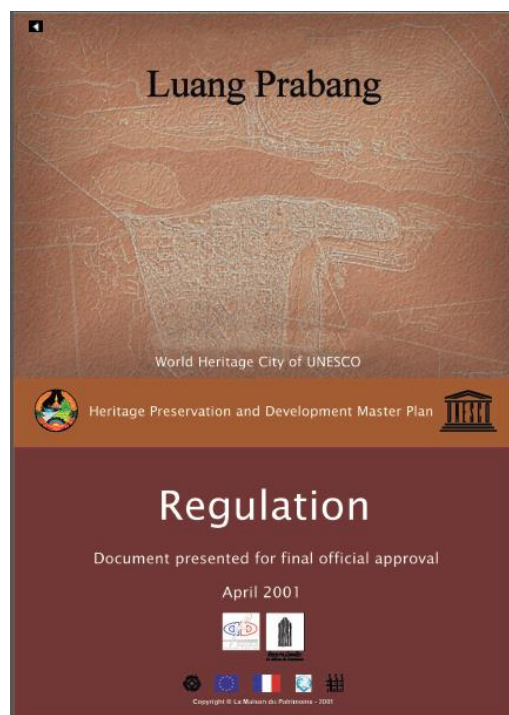
ภาพที่ ๒๔ ภาพร่างหัวบันไดพญานาคเพื่อนำไปซ่อมวัดป่าอู โดย อ.นอแสง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

สำหรับแผนกการมรดกโลกหรือที่คนทั่วไปในหลวงพระบางมักจะเรียกว่า “ห้องการมรดก” จะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการก่อสร้าง ต่อเติมและปรับปรุงสถาปัตยกรรมในพื้นที่เขตปกปักรักษาของเมืองหลวงพระบางให้เป็นไปตามข้อกำหนด เพื่อรักษาสภาพภูมิทัศน์และสภาพของสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะในเขตปกปักรักษาให้ยังคงมีสภาพที่เหมาะสม

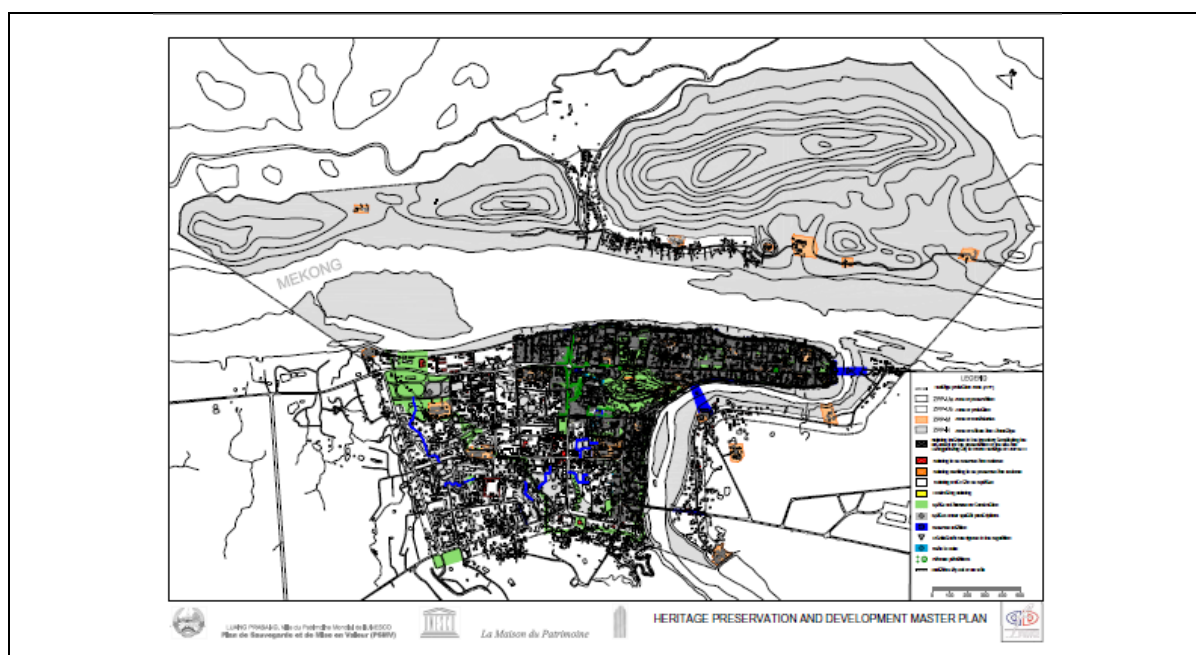

ภาพที่ ๒๕ อาคารที่ทำการแผนการมรดกโลก (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

โดยการดำเนินการก่อสร้างอาคารใหม่ๆ ในเขตปกปักษ์รักษาของเมืองหลวงพระบาง ซึ่งกำหนดไว้ในเอกสาร “การควบคุม” (Regulation) ที่เรียกว่า “Preservation Zone, ZPP-Ua) จะต้องได้รับการอนุญาตจากแผนการมรดกโลกเสียก่อน จากการสัมภาษณ์ อ.สายสุรีย์ ยาง ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ ในเมืองหลวงพระบาง อาจารย์ได้เล่าถึงกรณีที่มีนักลงทุนต้องการสร้างโรงแรมในพื้นที่ใกล้จุดบรรจบของแม่น้ำคานและแม่น้ำแม่โขง ถึงแม้ว่าจะอยู่นอกพื้นที่เขตปกปักษ์รักษา แต่เนื่องจากเมื่อมองไปจากบริเวณวัดเชียงทองจะมองเห็นได้ชัดเจนทางแผนการมรดกโลกจึงยังไม่มีการอนุมัติและขอให้มีการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบของสถาปัตยกรรมเสียก่อน

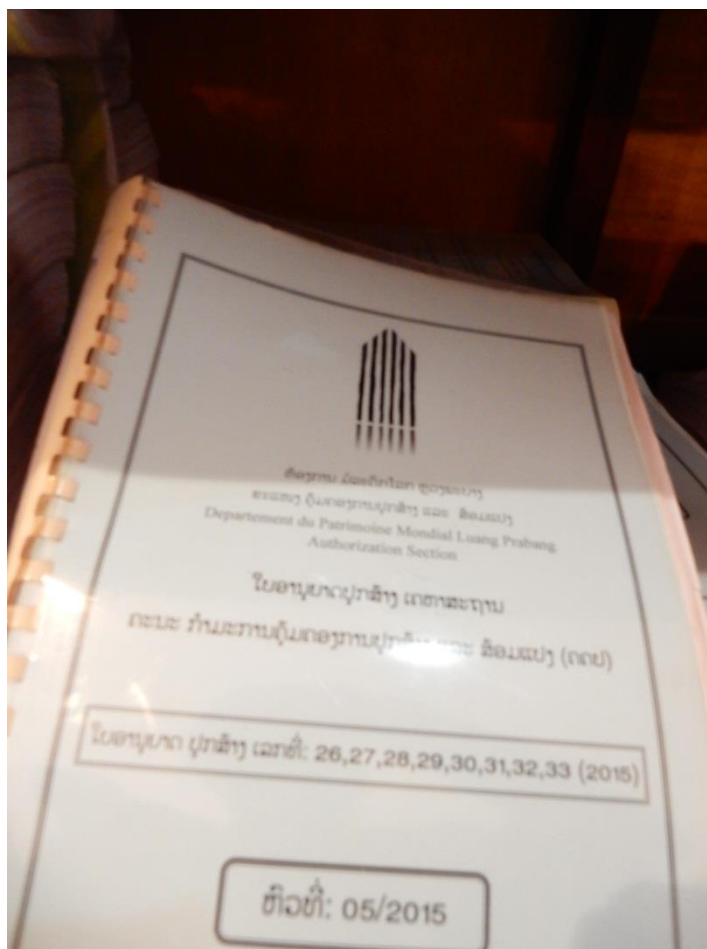

ภาพที่ ๒๖ เอกสาร“การควบคุม” (Regulation) ที่แผนการมรดกโลกใช้เป็นข้อกำหนดพื้นที่ในการต้องขออนุญาตในการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารในเขตปกปักษ์รักษาเมืองหลวงพระบาง

ภาพที่ ๒๗ แผนผังแสดงเขตปกปักษ์รักษาของเมืองหลวงพระบาง⁷⁵

⁷⁵ UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Regulation**. Luang Prabang : La Maison du Patrimoine

ภาพที่ ๒๘ เอกสารในการขออนุญาตก่อสร้างในเขตปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

นอกจากการควบคุม การกำกับดูแลในการก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารที่ปกป้องรักษา ที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างแผนการมรดกโลก และแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง การจัดการรายได้เพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์และดูแลอาคาร สถานที่ ที่มีคุณค่าแก่การปกป้องรักษา นอกจากการแสวงหาทุนจากแหล่งทุนภายนอก การจำหน่ายบัตรในการเข้าชมให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการแสวงหารายได้เพื่อนำมาใช้ในการดูแลอาคารสถานที่ โดยผู้ที่มีบทบาทในการกำกับดูแลในด้านนี้คือ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง โดยการจำหน่ายบัตรเข้าชมนั้น จะเป็นการจำหน่ายบัตรแยกตามสถานที่ต่างๆ ๑ บัตรเข้าชม ต่อ ๑ สถานที่ และมีราคาที่ไม่เท่ากันในแต่ละสถานที่ โดยในการจำหน่ายบัตรทางแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง จะใช้คนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณสถานที่นั้นๆ มารับผิดชอบในการจำหน่ายบัตร โดยผู้ที่มาจำหน่ายบัตรจะได้ค่าตอบแทนเป็นอัตราร้อยละของยอดการจำหน่ายบัตรที่ได้ ซึ่งอัตราค่าตอบแทนให้ผู้มาเก็บค่าบัตรเข้าชมในแต่ละสถานที่ก็จะไม่เท่ากัน อย่างเช่นในกรณีวัดวิสุลจะได้อัตราค่าตอบแทน ร้อยละ ๗ จากรายได้ แต่ในส่วนวัดใหม่สุวรรณภูมารามจะได้ร้อยละ ๑๐ และรายได้ที่ได้จะถูกนำไปยังแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง ซึ่งรายได้เหล่านี้จะถูกแบ่งมาให้กับชุมชนท้องถิ่นบริเวณโบราณสถานเหล่านั้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งจะนำไปจ่ายค่าสาธารณูปโภคของโบราณสถานเหล่านั้น

ภาพที่ ๒๙ บัตรเข้าชมวัดวิสุล และวัดใหม่สุวรรณภูมาราม ในเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

“ เป็นพนักงานเข้าบ้านาญแล้ว มาเก็บค่าเข้าชมจะได้ ๗ เปอร์เซ็นต์ ลิบล้าน(กิบ) ได้ เจ็ดแสน (กิบ) อีกส่วนไปเข้าวัฒนธรรม (หมายถึงแผนกแกล่งข้าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง : ผู้วิจัย) แล้วทุกอย่างเป็นน้ำเป็นไฟ ค่าทุกอย่าง วัฒนธรรมเป็นคนรับแล้วเขาจะเอาเงินมาให้เราไปจ่ายค่าน้ำค่าไฟ”⁷⁶

แต่ในส่วนค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆของวัด จะมาจากการทำบุญของญาติโยมที่มาทำบุญในช่วงเทศกาลต่างๆ

“เชียงทอง บุคคลจะมาเก็บเงิน ลิ่นเดือนก็จะมาปันกัน วัดเชียงทองจะได้ ๘ เปอร์เซ็นต์”⁷⁷

⁷⁶ สัมภาษณ์ บัวศรี, คนเก็บค่าเข้าชมวัดวิสุล, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁷⁷ สัมภาษณ์ คนเก็บค่าเข้าชมวัดใหม่สุวรรณภูมาราม, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

แต่สำหรับในกรณีวัดเชียงทองซึ่งเป็นวัดสำคัญและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจะเป็นไปในลักษณะให้สัมปทานกับเอกชนเป็นผู้จัดเก็บค่าเข้าชมแล้ว ผู้ที่ได้รับสัมปทานจะนำรายได้ที่ได้มาแบ่งให้ชุมชน แต่ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงวัดจะมาจากแผนกการมรดกโลกไม่ได้มาจากรายได้ที่ได้มาจากการจัดเก็บค่าเข้าชม

กล่าวโดยสรุปภาคส่วนของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมของหลวงพระบาง นั้น ประกอบด้วยหน่วยงานหลักๆ สองหน่วยงานคือ แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนโดย แผนกมรดกโลกหลวงพระบาง (Department of Luangprabang World Heritage, DPL) จะทำหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแลการก่อสร้าง การซ่อมบำรุง รวมทั้งจัดหาทุนในการซ่อม แต่และ แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการและจัดเก็บรายได้ที่เกิดจากค่าเข้าชมและนำรายได้เหล่านั้นนำมาจ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคให้กับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยว่าจ้างผู้คนในท้องถิ่นหรือการให้สัมปทานกับบุคคลในการจัดเก็บค่าเข้าชม

๒) ภาคส่วนการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในการดูแลรักษา ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหลวงพระบางเหล่านี้ นอกจากการจัดการรายได้ในการซ่อมบำรุงแล้วนั้น ผู้เชี่ยวชาญทั้งในลักษณะ สถาปนิก และช่างฝีมือ ที่จะเป็นผู้ลงมือในการซ่อมก็มีส่วนสำคัญ เพราะถ้าถึงแม้จะมีเงินทุนในการซ่อมบำรุงและดูแลรักษา แต่ถ้าขาดสถาปนิก และช่างฝีมือที่จะทำการซ่อมก็เป็นส่วนที่ทำให้คุณค่าของสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เหล่านี้ลดคุณค่าลงไป เพราะสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เทคนิคในการก่อสร้าง ลวดลายทางศิลปะล้วนแต่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีความแตกต่างจากสถาปัตยกรรมยุคใหม่ที่ใช้เทคนิคการก่อสร้างที่เป็นสากลซึ่งอาจจะหาสถาปนิกหรือช่างจากแหล่งอื่นๆ ได้

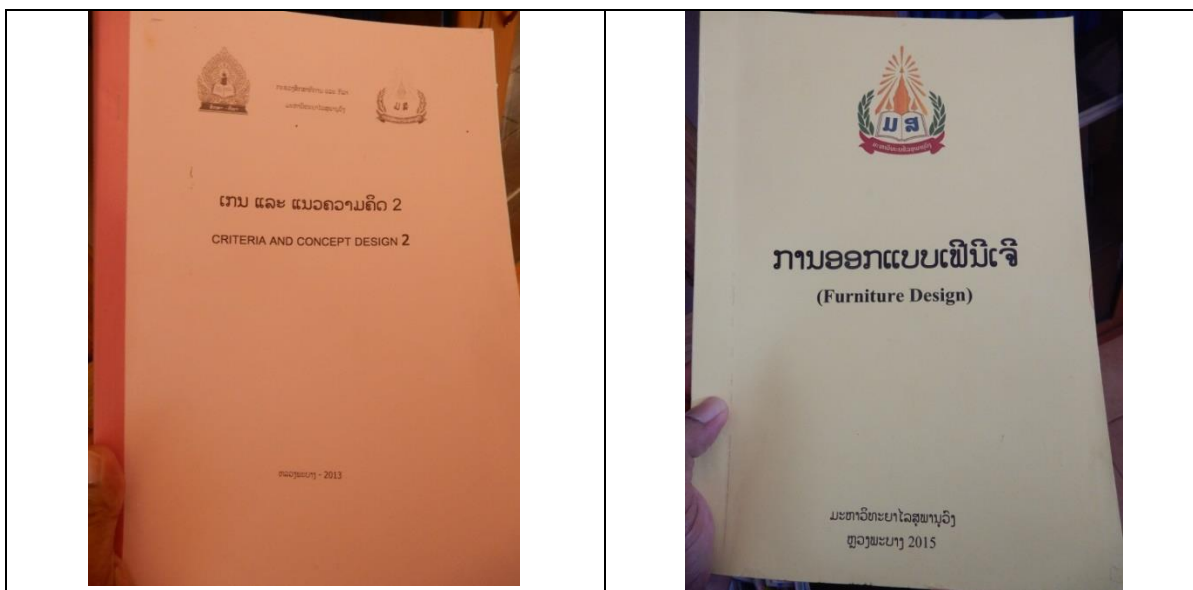
ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ภาคส่วนการศึกษาที่ผลิตบุคลากรด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในเมืองหลวงพระบาง ได้แก่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (Luang Prabang Technical and Vocational College)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ สำหรับในด้านสถาปัตยกรรม ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยในภาครัฐ ได้มีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสองลักษณะ คือวิทยาลัยสร้างครู และมหาวิทยาลัย โดยมีวิทยาลัยสร้างครูจำนวน ๘ แห่ง ที่มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตไปเป็นครูผู้สอนในระดับประถมและมัธยม และมหาวิทยาลัยจำนวน ๕ แห่ง เพื่อผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นๆ เช่น แพทย์ เกษตร วิศวกรรม บริหารธุรกิจ รวมถึงสถาปัตยกรรมด้วย ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอยู่ ๓ แห่งด้วยกันคือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่นครหลวงเวียงจันทน์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ ที่เมืองหลวงพระบาง และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจำปาศักดิ์ โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีการเปิดสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๙ ส่วนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจำปาศักดิ์ ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ.๒๕๖๐ ที่ผ่านมา

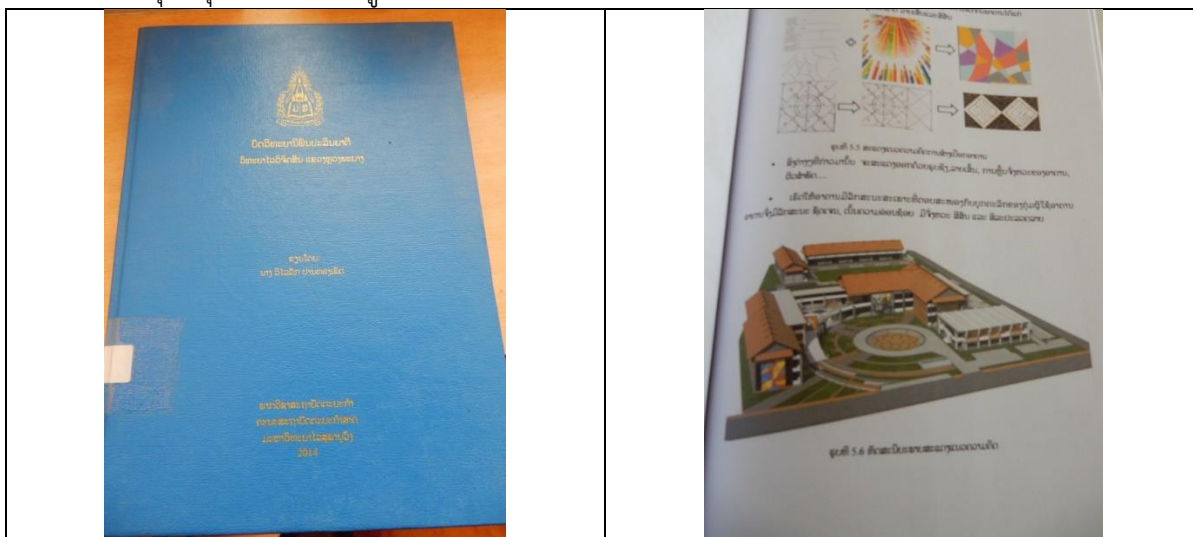

ภาพที่ ๓๐ อาคารเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุกัญวงศ์ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙)

จากการการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์อาจารย์ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุกัญวงศ์พบว่า การเรียนการสอนในด้านสถาปัตยกรรมของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุกัญวงศ์ มีด้วยกัน ๓ สาขาวิชาคือ สาขาสถาปัตยกรรม สาขาสถาปัตยกรรมภายใน และสาขาการจัดการงานก่อสร้าง โดยในการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นผลิตบุคลากรทางด้านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ไม่ได้มีรายวิชาหรือการสอนด้านสถาปัตยกรรมประเพณีของลาว แต่จะมีกิจกรรมในการเรียนการสอนในบางวิชาที่ได้ใช้ประโยชน์จากการที่มหาวิทยาลัยมีที่ตั้งในพื้นที่ที่มีมรดกโลก เข้าไปเรียนรู้รูปแบบสถาปัตยกรรมประเพณีของลาว เช่น วิชาการวาดเส้น (Drawing) ซึ่งเป็นวิชาที่เตรียมพื้นฐานในการเขียนภาพ ๒ มิติ โดยใช้เทคนิคการเขียนเส้นและลงแสงเงา โดยในช่วงที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามได้พบคณบดีนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มีอาจารย์ผู้สอนได้พานักศึกษาไปวาดรูปที่บริเวณวัดเชียงทอง เป็นต้น และในการไปเยี่ยมชมแผนกการมรดกโลกก็พบผู้ที่จบการศึกษาจากหลักสูตรสถาปัตยกรรมได้มีโอกาสไปทำงานในหน่วยงานที่กำลังดูแลด้านสถาปัตยกรรมที่ปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบางในแผนกการมรดกโลก

ภาพที่ ๓๑ หนังสือและเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาต่างๆ ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

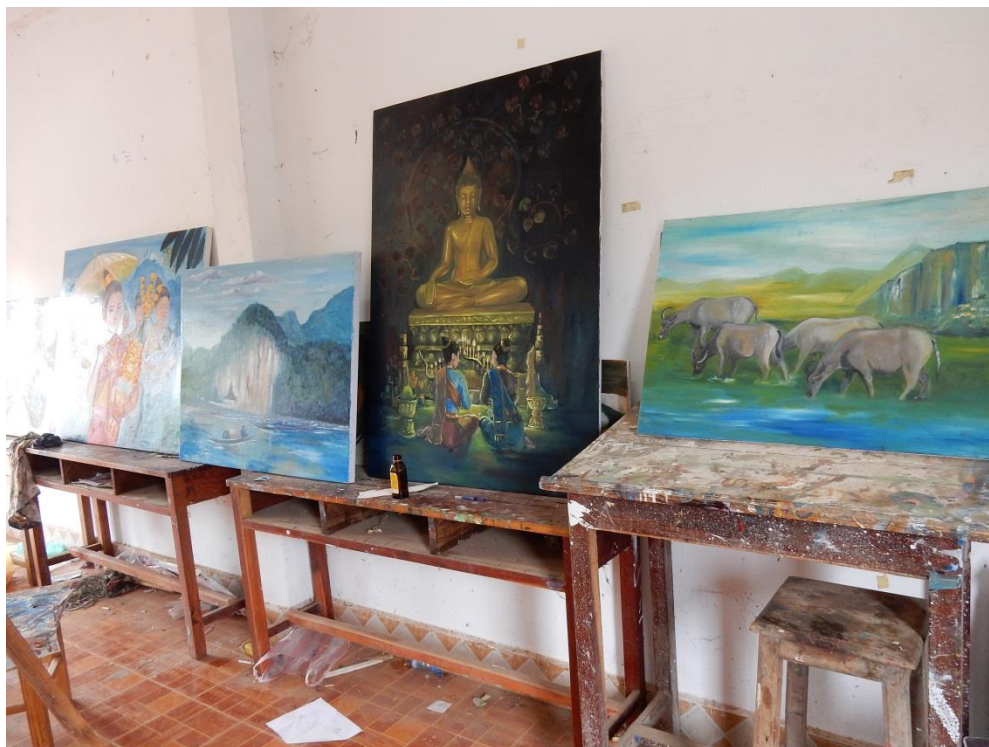
ภาพที่ ๓๒ ผลงานวิทยานิพนธ์สำหรับจบการศึกษาของนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

นอกจากการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม การเรียนการสอนด้านศิลปะ เช่นด้านงานจิตรกรรม ประติมากรรม ก็มีส่วนสำคัญในการผลิตบุคลากร เพื่อมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูแลสถาปัตยกรรมที่ปกป้องรักษา ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์ที่วิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง ซึ่งมีการเรียนการสอนในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีการเรียนการสอนใน ๓ สาขาวิชา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ซึ่งผลงานที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ โดยส่วนมากจะเป็นงานที่มีแนวทางในด้านศิลปะประเพณีของลาว แต่ใช้วัสดุและเทคนิคแบบสมัยใหม่ อย่างเช่น ผลงานด้านจิตรกรรมผลงานที่นักศึกษาวาดจะเป็นเนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะสถาปัตยกรรม แต่เทคนิคที่ใช้ในการนำเสนอจะเป็นเทคนิคสีน้ำมัน และสีอะคริลิก สำหรับผลงานด้านประติมากรรมก็จะเป็นการสร้างสรรครูปทรงทางประเพณี เช่นพระพุทธรูป ช้าง นาค แต่ใช้เทคนิคการปั้นปูนแบบสมัยใหม่ หรือการแกะไม้ สำหรับผลงานภาพพิมพ์ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับผลงานด้านจิตรกรรมคือใช้เนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมของเมืองหลวง

พระบาง ใช้เทคนิคของการพิมพ์ภาพแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบเทคนิคแบบตะวันตก เช่น เทคนิคภาพพิมพ์ไม้ (Woodcut) เทคนิคภาพพิมพ์แม่พิมพ์โลหะ (Etching) เป็นต้น

ภาพที่ ๓๓ อาคารเรียนของวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๔ ผลงานด้านจิตรกรรมของนักศึกษาสาขาจิตรกรรมวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๕ ผลงานด้านประติมากรรม ของนักศึกษาสาขาประติมากรรมวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๖ ผลงานด้านภาพพิมพ์ ของนักศึกษาสาขาภาพพิมพ์ วิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง นักศึกษาที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยส่วนหนึ่งจะจบไปทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในด้านซ่อมและอนุรักษ์งานศิลปกรรมสถาปัตยกรรมประเพณีในเมืองหลวงพระบาง และในหลายคนจะไปประกอบอาชีพในด้านทำสินค้าหัตถกรรมเพื่อจำหน่ายให้แก่แก่นักแก่นักท่องเที่ยว

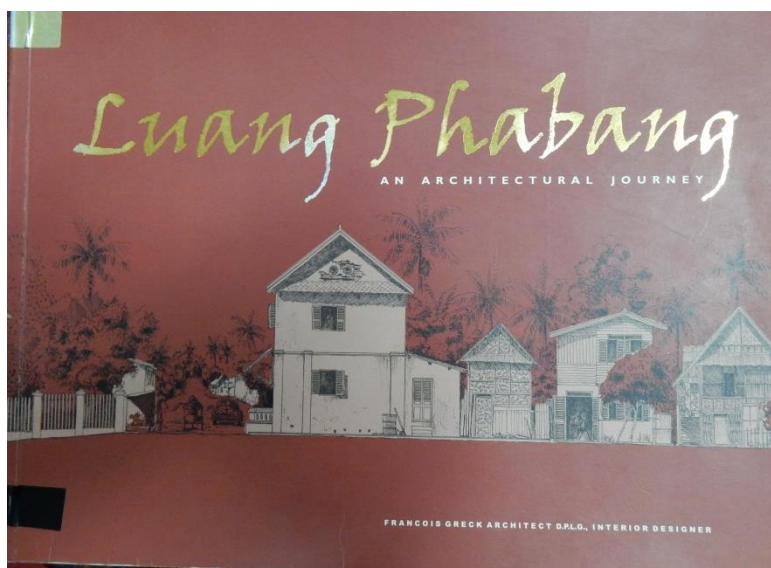
นอกจากวิทยาลัยวิจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระบาง วิทยาลัยที่ให้การเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในเชิงช่างอีกวิทยาลัยหนึ่งในพื้นที่เมืองหลวงพระบางคือ วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (Luang Prabang Technical and Vocational Collage) โดยวิทยาลัยวิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบางจะเปิดการสอนในหลักสูตรที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีสาขาทั้งในเชิงช่างและบริหารธุรกิจ โดยมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมคือสาขางานก่อสร้าง และมีสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีการเรียนการสอนเพื่อเตรียมบุคลากรให้กับธุรกิจท่องเที่ยวอีกด้วย

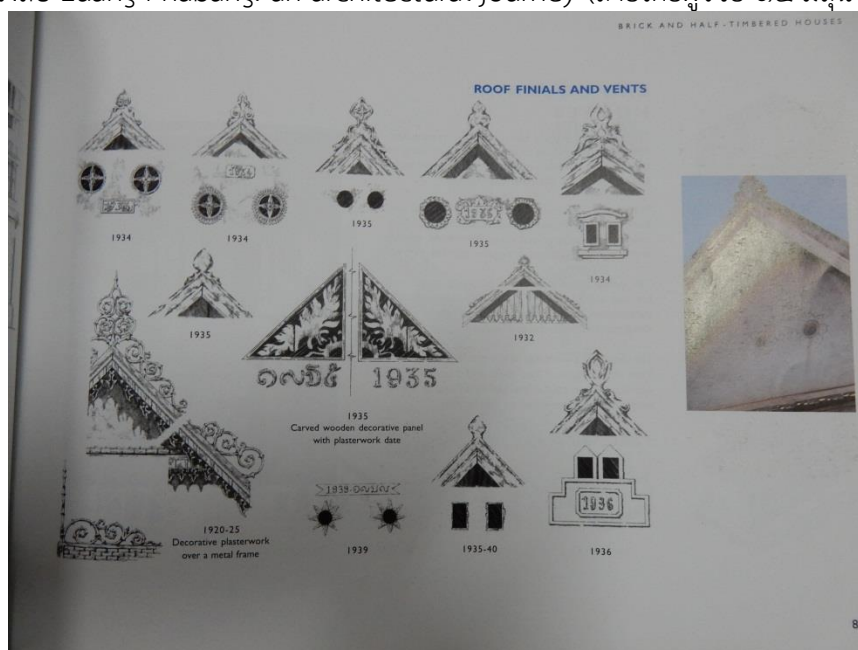
ภาพที่ ๓๗ วิทยาลัยเทคนิค-วิชาชีพหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากการเรียนการสอนในระดับปริญญาและต่ำกว่าปริญญาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมประเพณีแบบหลวงพระบางแล้วนั้นผู้วิจัยได้พยายามสืบค้นหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมแบบประเพณีในหลวงพระบางซึ่งจากการลงภาคสนามนั้นผู้วิจัยพบหนังสือ ๑ เล่มที่เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมของเมืองหลวงพระบางคือหนังสือ “Luang Phabang: an architectural journey” ซึ่งเป็นการเขียนร่วมกันโดยผู้เขียนหลายคนได้แก่ Somsanouk Mixay, Pierre-Bernard Lafont เป็นต้น โดยผลงานการเขียนภาพทางสถาปัตยกรรมเป็นของ Francois Greck, Jean-

Baptiste Lagier และคณะ โดยจัดพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.๒๐๐๔ (พ.ศ.๒๕๔๗) เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมลวดลาย และการตกแต่งอาคารในเมืองหลวงพระบาง

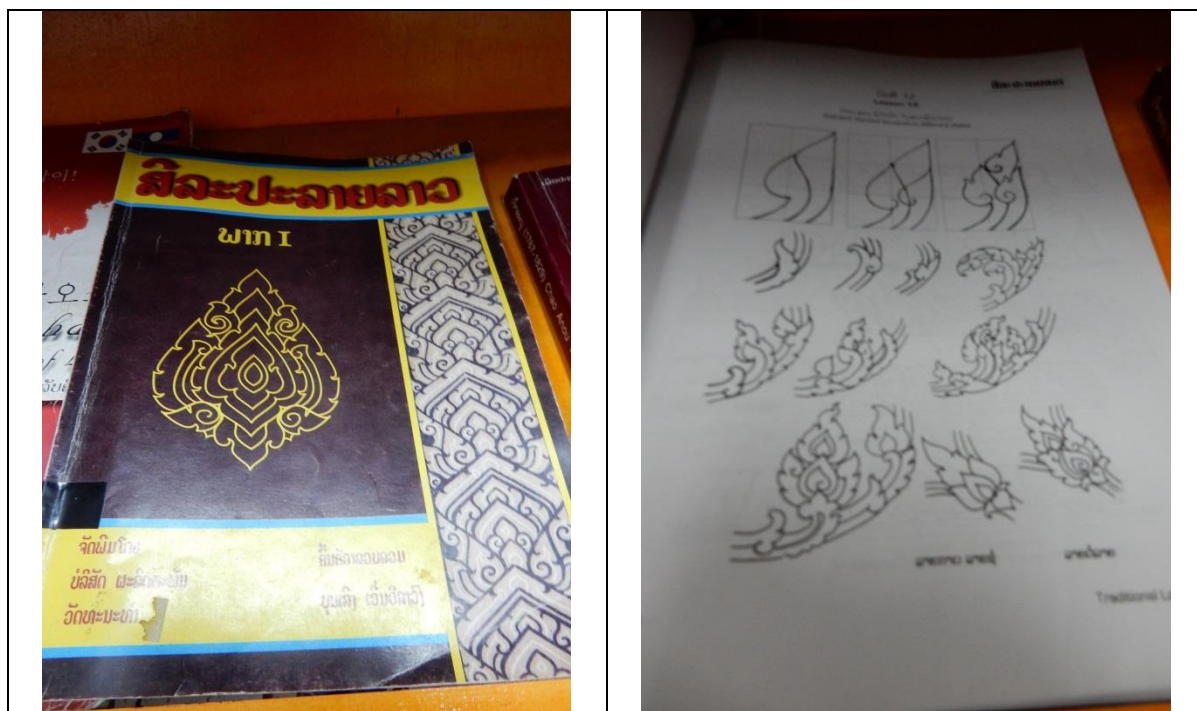

ภาพที่ ๓๘ หนังสือ Luang Phabang: an architectural journey (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๓๙ ภายในหนังสือ Luang Phabang: an architectural journey (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

นอกจากหนังสือ“Luang Phabang: an architectural journey” แล้วหนังสือที่มีลักษณะเป็นตำราเพื่อสอนการเขียนลวดลายแบบศิลปะลาว ก็พบจำนวน ๑ เล่มคือ หนังสือ “ศิลปะลายลาว ภาค ๑” ซึ่งเป็นหนังสือที่สอนการเขียนลายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นการนำหนังสือตำราลายไทยที่เผยแพร่อยู่ในประเทศไทย ไปจัดพิมพ์

ภาพที่ ๔๐ หนังสือศิลปะปะลายลาว ภาค ๑ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยจากการศึกษาภาคสนามผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในภาคส่วนการศึกษาที่เป็นผู้ผลิตบุคลากรเพื่อไปเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาในเมืองหลวงพระบาง ถึงแม้จะมีการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมประเพณี การก่อสร้าง แต่ก็ไม่ได้มีรายวิชาหรือสาขาโดยตรงที่มุ่งเน้นไปทางด้านสถาปัตยกรรมลาวแบบประเพณีทั้งในรูปแบบและเทคนิค แต่เป็นการให้ผู้เรียนใช้สภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของเมืองหลวงพระบางในการเป็น “แบบ” ในการเขียน ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซึมซับความมีคุณค่าของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเหล่านั้น แต่ภาคส่วนการศึกษายังขาดการสร้างองค์ความรู้ทั้งในลักษณะงานวิจัย การเขียนตำราเพื่อรวบรวมความรู้ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของลาวแบบสกุลช่างหลวงพระบางที่เป็นของตนเองเพื่อเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการต่อยอดและสร้างความรู้ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ อ.นอแสง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะลาวประเพณี ท่านก็เคยมาฝึกงานและอบรมที่ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเมื่ออาจารย์กลับมาทำงานที่หลวงพระบาง อาจารย์ก็มีส่วนสำคัญในการซ่อมบำรุงอาคารประเพณีของหลวงพระบาง รวมทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ในโอกาสต่างๆ

๓) ภาคส่วนด้านวัสดุในการก่อสร้าง ในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง นอกจากการมีทุนทรัพย์ในการซ่อมบำรุง มีสถาปนิก และช่างฝีมือแล้วนั้น ส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งก็คือวัสดุสำหรับการซ่อมบำรุงเนื่องจาก สถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาทั้งที่เป็นอาคารทาง ศาสนสถานและอาคารบ้านเรือน ของเมืองหลวงพระบางส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยเทคนิคการก่ออิฐฉาบปูน และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขอ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ ผู้วิจัยได้สืบค้นแหล่งวัสดุเหล่านั้นพบว่า มีแหล่งที่เป็นเตาเผาอิฐ (ดินจี ในภาษาลาว) กระเบื้องปูพื้น (กะโล่ ในภาษาลาว) และทำกระเบื้องดินขออยู่นอกบริเวณเขตเมืองหลวงพระบางโดยบริเวณฝั่งตรงข้ามของเมืองหลวงพระบางย่านบ้านจ่าน เมืองจอม

เพชร ซึ่งอยู่อีกฝากหนึ่งของแม่น้ำโขง การเดินทางจะต้องนั่งเรือข้ามฟากไปเพราะยังไม่มีการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างสองฝั่ง

ภาพที่ ๔๑ ท่าเรือข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมระหว่างเมืองหลวงพระบาง และเมืองจอมเพชร (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โรงงานผลิตอิฐ กระเบื้องมุงหลังคา และกระเบื้องปูพื้น จากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงงาน คือ ป้าไหม ป้าไหมได้ให้ข้อมูลว่า โรงงานของป้าไหมประกอบกิจการโรงงานโรงงานผลิตอิฐ กระเบื้องมุงหลังคา และกระเบื้องปูพื้น มาร่วม ๓๐ ปี โดยดินที่เป็นวัตถุดิบนั้นเป็นดินที่ขุดจากที่ดินในบริเวณที่เป็นโรงงานเองไม่ได้ นำมาจากแหล่งอื่น

ภาพที่ ๔๒ แหล่งดินดิบที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอิฐและกระเบื้อง ของโรงงานป่าไหม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ซึ่งอิฐ กระเบื้องดินขอ (กระเบื้องสำหรับมุงหลังคา) และ กะโล่ (กระเบื้องปูพื้น) เป็นวัสดุพื้นฐานที่ใช้ในสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษาของเมืองหลวงพระบาง จากการสัมภาษณ์ป่าไหม ป่าไหมได้ให้ข้อมูลว่า วัสดุก่อสร้างเหล่านี้มักถูกนำไปใช้ในการซ่อมอาคารเก่าๆในเมืองหลวงพระบางรวมทั้งที่นครหลวงเวียงจันทน์

“กระเบื้องปลายมนนี้ เขาเอาไปซ่อมวัดธาตุหลวง”⁷⁸

ป่าไหมเล่าให้ฟังว่าทางแผนการมรดกโลกของเมืองหลวงพระบางเคยมีความต้องการเซ็นต์สัญญากับโรงงานป่าไหมให้เป็นผู้ผลิตวัสดุก่อสร้างเพื่อใช้ในการซ่อมบำรุงสถาปัตยกรรมและอาคารต่างๆในเมืองหลวงพระบาง แต่ป่าไหมไม่สามารถเซ็นต์ได้เนื่องจากอัตราค่าจ้างในการผลิตของโรงงานป่าไหมไม่มากพอ รวมทั้งป่าไหมมีอายุมากแล้วและลูกๆของป่าไหมก็ไม่ได้ประกอบอาชีพโรงงานเผาอิฐแต่ไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ป่าไหมจึงไม่ได้เซ็นต์สัญญากับแผนการมรดกโลก

“อยู่ศูนย์เก็บกู้ระเบิด บ่มีผู้ใช้ (ผู้ช่วย) ลูกชายไปทำงาน มีแต่ผู้เฒ่า พ่อกับแม่เฒ่า เฮ็ดแต่อันนี้ ดินขอ ดินจี”⁷⁹

⁷⁸ สัมภาษณ์ ป่าไหม, เจ้าของโรงงานผลิตอิฐ. ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

⁷⁹ สัมภาษณ์ ป่าไหม, เจ้าของโรงงานผลิตอิฐ. ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

ภาพที่ ๔๓ โรงงานเผาอิฐ กระเบื้องดินขอ และกระเบื้องปูพื้นของป่าไหม (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

จากการสัมภาษณ์ป่าไหม ผู้ผลิตอิฐ กระเบื้องดินขอ และกระเบื้องปูพื้นดินเผาแบบดั้งเดิมนี้ มีเหลือไม่มาก เพราะปัจจุบันคนในหลวงพระบางนิยมปลูกบ้านแบบสมัยใหม่ละใช้วัสดุแบบสมัยใหม่จึงทำให้ผู้ประกอบการโรงเผาอิฐเหลือน้อยลง

นอกจากการไปสัมภาษณ์ป่าไหมเจ้าของโรงงานเผาอิฐ ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเดินสำรวจการซ่อมเรือนจันทร์ซึ่งเป็นอาคารบ้านพักอาศัยแบบดั้งเดิมที่อยู่ในบัญชีของอาคารที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา อาคารเรือนจันทร์นั้นเป็นอาคารเรือนไม้ได้ถุนสูง ซึ่งอายุของไม้ธรรมชาติมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาการใช้งาน และในการซ่อมอนุรักษ์ผู้ซ่อมได้ประยุกต์ใช้ไม้สังเคราะห์ที่ผลิตจากอียิปต์ในบางจุดเนื่องจากไม้ธรรมชาติหายากและมีราคาแพง

ภาพที่ ๔๔ เรือนจันทร์ เรือนแบบดั้งเดิมที่เป็นอาคารที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ภาพที่ ๔๕ วัสดุไม้สังเคราะห์ที่ใช้ในการซ่อมอนุรักษ์เรือนจันทร์ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยสรุปภาคส่วนในการผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญ ในการสนับสนุนให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษานั้นยังคงอยู่ แต่เนื่องจากสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ผลิตวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมเหลือน้อยลงและอาจจะมีการเลิกผลิตในอนาคตซึ่งจะส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของหลวงพระบางในอนาคต

๔) ภาคส่วนต่างประเทศ สำหรับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางปฏิเสธไม่ได้ว่า ภาคส่วนต่างประเทศก็เป็นภาคส่วนสำคัญในการช่วยเหลือทั้งในด้านทุนและการสนับสนุนทางวิชาการให้กับเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยจากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บ

ข้อมูลภาคสนามนั้นภายในบริเวณเมืองมรดกโลกหลวงพระบางจะมีป้ายแสดงข้อมูลของเงินทุนอุดหนุนช่วยเหลือในการซ่อมและอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยในป้ายแสดงข้อมูลจะระบุถึงแหล่งที่มาของทุนและจำนวนเงินที่ได้รับ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อ.นอแสง สายวงเดือน รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวประจำแขวงหลวงพระบาง ที่ให้ข้อมูลว่าการซ่อมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองหลวงพระบางมักจะได้รับทุนช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยความช่วยเหลือเหล่านั้นอาจจะมาจากการแสวงหาของแผนกการมรดกโลก หรือชุมชนท้องถิ่นเอง อย่างเช่นในกรณีของซ่อมสิมวัดวิสุทที่ได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากสถานทูตสหรัฐอเมริกา โดยชุมชนเป็นผู้แสวงหา

ภาพที่ ๔๖ ป้ายแสดงข้อมูลทุนสนับสนุนจากภาคส่วนต่างประเทศ (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

นอกจากการสนับสนุนเงินทุนแล้วนั้น องค์การระหว่างประเทศยังได้จัดตั้ง ศูนย์ที่ได้จัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม ให้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยหน่วยงานดังกล่าวเป็นขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) โดยมีชื่อว่า ศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (UNESCO Training Center for Laotian Traditional Arts and Building Crafts Luang Prabang) มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณ วัดเชียงม่วน (Xieng Muan Temple) โดยศูนย์อบรมดังกล่าวตั้งขึ้นภายใต้โครงการฟื้นฟูศิลปสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (The Cultural Survival Project Luangprabang) ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ เหรียญ จาก ยูเนสโกในปี ค.ศ.๒๐๐๐ – ๒๐๐๗ และในช่วงปี ค.ศ.๒๐๑๖-๒๐๑๗ ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน ๔๕,๐๐๐ เหรียญ จากองค์การการศึกษาโลกในลาว (World Education Lao) ในการให้ความรู้และฟื้นฟูทักษะทางช่างทั้งในด้านงานจิตรกรรม งานแกะสลัก งานหล่อโลหะ เป็นต้น

ภาพที่ ๔๗ ป้ายศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐)

ภาพที่ ๔๘ ห้องเรียนของศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

ຕາຕະລາງສິກປີ 2016 - 2017			
ວິຊາສາມັນ ຕອນເຊົ້າ		ວິຊາສະເພາະ ຕອນແລງ	
ເວລາ: 8:00 - 11:00		ເວລາ 1:30 - 4:00	
1	ວັນຈັນ ລາຍລາວ	ອາຈານ ໜໍ່ແສງ ສາຍວົງເດືອນ	ອາຈານ ບຸນຫຍະວັດ
2	ວັນອັງຄານ ກາຍຍະວິພາກສາດ	ອາຈານ ແກ້ວນະຄອນ	ອາຈານ ແກ້ວນະຄອນ
3	ວັນພຸດ ທິດສະດີສີ	ອາຈານ ສິນຕິສຸກ	ອາຈານ ສິນຕິສຸກ
4	ວັນພະຫັດ ແຕ້ມລວມ	ອາຈານ ສາ	ອາຈານ ສາ
5	ວັນສຸກ ສິບຕໍ່ ວິຊາສະເພາະ	ລວມອາຈານທັງໝົດ	ລວມອາຈານທັງໝົດ

ໝາຍເຫດ: ວິຊາສາເພາະ ປິດຕໍ່ປິດ ທຸກໆຕອນແລງ

ໂທ.ສະໜັກ ໐30໕ 711 879

ภาพที่ ๔๙ ตารางสอนของศูนย์ฝึกอบรมยูเนสโกวิชาศิลปะสกุลช่างลาวหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

โดยสรุปภาคส่วนต่างประเทศมีส่วนสำคัญในการให้ทุนสนับสนุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแก่การปกป้องรักษา รวมทั้งดำเนินการโครงการในทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเชิงช่างเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเหล่านั้นอย่างยั่งยืน

๔.๓.๒. ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง

ตลาดมืดคือตลาดที่ทำการขายในช่วงตอนเย็นถึงราวประมาณสี่ทุ่ม โดยใช้พื้นที่บริเวณถนนศรีสว่างวงศ์ ซึ่งเป็นถนนที่อยู่ใกล้ตลาดเช้าและทอดยาวผ่านหน้าพระราชวังของเจ้ามหาชีวิตซึ่งปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหลวงพระบาง โดยสินค้าที่มาขายโดยส่วนมากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นในประเทศลาว

๔.๓.๒.๑ พัฒนาการและสภาพปัจจุบันของตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวง

พระบาง ตลาดคือสถานที่ในการแลกเปลี่ยนสินค้าของผู้คนที่อาศัยในเมืองต่างๆ เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองที่มีบทบาทศูนย์กลางของอาณาจักรในช่วงที่ยังมีกษัตริย์ปกครองอาณาจักร และเป็นเมืองหลักของลาวตอนเหนือหลังจากเป็นประเทศในอาณานิคมของฝรั่งเศส จึงเป็นเมืองที่ผู้คนอาศัยมาอย่างต่อเนื่อง ตลาดจึงเป็นสถานที่สำคัญในการกระจายสินค้าอุปโภคและบริโภคให้กับชาวเมือง อันเป็นวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบาง โดยในช่วงที่จะมีการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ตลาดสดหรือตลาดที่ขายสินค้าอุปโภคและบริโภคจะตั้งอยู่ในพื้นที่ระหว่างถนนศรีสว่างวงศ์และถนนกิงกิสราช ซึ่งมีลักษณะของสภาพแวดล้อมเป็นตลาดนัดที่พ่อค้า แม่ค้า จะนำสินค้านำมาวางจำหน่ายในแผงชั่วคราวโดยใช้ผ้าใบหรือเสื่อปูพื้นแล้ววางสินค้าจำหน่าย พอช่วงบ่ายๆตลาดก็จะวาย พ่อค้า แม่ค้า ก็จะเก็บแผงไป โดยอาจจะมีคนที่อยู่ในบ้านบริเวณตลาดอาจจะทำแผงถาวรแต่ก็เป็นไปในลักษณะที่ไม่แข็งแรงนักหรือใช้พื้นที่ในบ้านเป็นที่จำหน่ายสินค้า ไม่ได้มีการจัดสร้างอาคารแบบถาวรเพื่อเป็นตลาด ซึ่งสินค้าจะมีทั้งอาหารสด อาหารแห้ง เสื้อผ้าและของใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ และเมื่อเมืองหลวงพระบางมีการขยายตัวมีประชากรเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นทำให้พื้นที่ตลาดดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะรองรับการขยายตัวดังกล่าวจึงมีการจัดสร้างตลาดที่เป็นตลาดแบบสมัยใหม่ขึ้นอย่างเช่นตลาดโพธิ์ ที่รัฐให้สัมปทานกับเอกชนเป็นเวลา ๔๐ ปี หรือตลาดนาเวียงคำที่เป็นตลาดของเอกชน แต่อย่างก็ตาม ตลาดเช้าที่เป็นตลาดแบบดั้งเดิมก็ยังดำเนินการขายอยู่

สำหรับตลาดมืดหรือตลาดกลางคืน เป็นตลาดที่มีลักษณะคล้ายถนนคนเดินที่เปิดให้พ่อค้า แม่ค้านำสินค้าหัตถกรรม และของที่ระลึกมาวางจำหน่าย โดยเริ่มมีการทำตลาดดังกล่าวในช่วงที่เมืองหลวงพระบางได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในยามค่ำคืนค้ำคืนให้กับนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสจับจ่ายใช้สอย และซื้อของที่ระลึกต่างๆ รวมทั้งยังมีพื้นที่บริเวณที่ขายอาหารที่นักท่องเที่ยวนิยมมาใช้บริการ

ภาพที่ ๕๐ ตลาดเช้าของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๒๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙)

ภาพที่ ๕๑ ตลาดโพสี ตลาดใหม่ของเมืองหลวงพระบาง (ถ่ายโดยผู้วิจัย ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐)

๔.๔ องค์ความรู้อัตลักษณ์การท่องเที่ยวหลวงพระบาง

หลวงพระบางมีอัตลักษณ์เด่นที่ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง รองลงมาคือ ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง นอกจากนี้ยังมีนาฏศิลป์หลวงพระบาง สถาปัตยกรรมแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ โบสถ์ พระวิหาร เนื่องจากหลวงพระบางเป็นจังหวัดเคยเป็นเมืองหลวงของลาวมาก่อน สิ่งก่อสร้างที่คู่กับสถาบันกษัตริย์ นอกจากวังแล้วคือวัด สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบล้านช้างซึ่งมีรูปลักษณะเฉพาะตัวบ่งบอกความเป็นชาวหลวงพระบางได้อย่างดี และอาคารบ้านเรือนซึ่งเป็นที่อยู่ ร้านค้า สถานที่ประกอบกิจการ ลักษณะเด่นของอาคารที่เหมือนกันทั้งหมดคือเป็นรูปแบบการก่อสร้างตามแบบอย่างฝรั่งเศสที่เป็นประเทศเจ้าอาณานิคม อาคารเหล่านี้ยังถูกใช้ประโยชน์มิใช่ในเชิงศิลปเท่านั้น แต่ในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยและการประกอบกิจการ สถาปัตยกรรมทางสองประเภทยังคงถูกสืบทอดและรักษาจนถึงวันที่ได้ถูกยกเป็นเมืองมรดกโลก

การสืบทอดสถาปัตยกรรมในระยะแรกเป็นการสืบทอดกันเอง หมายถึง อาคารบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของบ้านเป็นผู้รักษากันเอง ต่อมาเมื่อได้รับการยกเป็นเมืองมรดกโลก หน่วยงานที่เข้ามาดูแลในการรักษา ดำรงสถาปัตยกรรมคือ แผนงานดูแลมรดกโลกหลวงพระบาง ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล มีหน้าออกระเบียบ ดูแลและบริหารจัดการ ยูเนสโกและหน่วยงานต่างประเทศโดยเฉพาะให้ทุนและวิชาการในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรม บ้านเรือนและวัดในหลวงพระบางมีลักษณะพิเศษคือ สถาปัตยกรรมเหล่านี้ไม่แยกออกจากตัวคน ไม่แยกออกจากการดำเนินชีวิตประจำวันและไม่แยกออกจากวิถีคิด ความเชื่อของคนพื้นที่ การดำเนินชีวิตมีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์นี้จึงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างดี การนำอัตลักษณ์ของหลวงพระบางมาสู่การท่องเที่ยวจึงไม่ได้สร้างสิ่งใหม่ เพียงการประชาสัมพันธ์และจัดทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น น้ำตก ตลาด ประเพณีสงกรานต์ให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบถือว่าการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์

บทที่ ๕

สรุปและอภิปรายผล

๕.๑ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๔ ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นภาพของการดำรงอยู่และการสืบสาน และอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์โดยมองผ่าน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓ ประเภท คือ ๑) สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง ๒) ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และ ๓) นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง ทำให้ได้ข้อสรุปของการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ การดำรงอยู่ การสืบสานและอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับการดำรงอยู่ การสืบสานและอนุรักษ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางที่พิจารณาผ่าน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้ง ๓ ประเภท จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ในด้านสถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง จะเป็นอัตลักษณ์ที่มีความชัดเจน และเป็นจุดสนใจที่สำคัญของเมืองหลวงพระบาง เนื่องด้วยการที่เมืองหลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกก็เพราะ การที่เมืองหลวงพระบาง มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) รวมทั้งมีที่ตั้งที่ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานมาบรรจบกัน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของมรดกโลกในด้านเป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนา ทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และ เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จึงทำให้อัตลักษณ์ในด้านสถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง ที่มีทั้งศาสนสถานในพุทธศาสนาที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง และอาคารพาณิชย์หรืออาคารที่พักอาศัยที่มีทั้งรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) และแบบประเพณีของลาว กลายเป็น “สิ่งสำคัญ” ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางถึงแม้ว่าสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาแบบล้านช้าง และอาคารพาณิชย์หรืออาคารที่พักอาศัยที่มีทั้งรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) จะมี “ราก” ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาแบบล้านช้าง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากวิถีทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ในราวปี ค.ศ. ๗๕๗ (พ.ศ. ๑๓๐๐) โดยการสถาปนาเมืองขวา ของขุนลอ และมีความสัมพันธ์สร้างสรรค์ทางศิลปวัฒนธรรมกับกลุ่มผู้คนในแถบล้านนา และสิบสองปันนา จนทำให้เกิดรูปแบบของศิลปะสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์และสอดคล้องกับบริบททางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม จารีต และวิถีชีวิตของคนหลวงพระบาง แต่ในขณะที่ อาคารพาณิชย์หรืออาคารที่พักอาศัยที่มีทั้งรูปแบบโคโลเนียล (Colonial) เป็นสิ่ง “นำเข้า” ที่เกิดจากการที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศฝรั่งเศสในสถานะประเทศอาณานิคม และชาวฝรั่งเศสได้นำรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ตนเองคุ้นเคยมาปลูกสร้างในเมืองหลวงพระบาง เพียงแต่ว่า วัสดุ เทคโนโลยีและช่างที่ก่อสร้าง เป็นช่างภายในถิ่นหรือมาจากประเทศเวียดนามจึงทำให้อาคารพาณิชย์หรือ

อาคารที่พักอาศัยไม่ได้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมือนกับสถาปัตยกรรมในประเทศฝรั่งเศสเสียทีเดียว แต่เป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเหมือนลูกผสมทางศิลปะ ถ้าจะเปรียบเทียบให้เห็นภาพก็อาจจะเรียกได้ว่า เป็นสถาปัตยกรรมแบบ “ลูกครึ่ง” คือ พ่อเป็นฝรั่งเศส แม่เป็นหลวงพระบาง และเมื่อสถาปัตยกรรมทั้งสองลักษณะคือ แบบล้านช้างและแบบโคโลเนียล (Colonial) มาตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของเมืองหลวงพระบาง จึงทำให้เกิดเสน่ห์อันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง

สำหรับอัตลักษณ์ตลาดมืด และสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง และ อัตลักษณ์นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง เป็นส่วนเสริมทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจในระดับที่รองลงมา แต่ก็เป็นส่วนเสริมที่สำคัญเพราะทำให้ เมืองหลวงพระบาง มีภาพจำทางการท่องเที่ยวว่า เป็นเมืองที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ คนหลวงพระบางยังมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เนิบช้าเหมือนสมัยอดีต ทั้งที่ในความเป็นจริงวิถีชีวิตของคนเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันนั้นไม่ได้เหมือนวิถีชีวิตของคนในอดีต วิถีชีวิตของคนหลวงพระบางมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก มีการย้ายถิ่นของคนต่างถิ่นที่เข้ามาหาโอกาสในชีวิตด้วยเหตุที่เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวและมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูง ดังจะเห็นได้จากขนาดของตลาดโพลี ที่เป็นตลาดที่กระจายสินค้าอุปโภคและบริโภค ของเมืองหลวงพระบาง รวมทั้งธุรกิจที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่แต่เดิมไม่เคยมีในวิถีชีวิตของคนหลวงพระบาง เช่น สปา ร้านอาหารแบบตะวันตก ฯ แต่อย่างไรก็ตามถ้าเปรียบเทียบกับเมืองท่องเที่ยวในประเทศอื่นๆ เมืองหลวงพระบาง ก็นับได้ว่าการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าเมืองท่องเที่ยวอื่น อันเนื่องด้วยกฎหมายและการควบคุมดูแลของภาครัฐที่มีความพยายามในการจัดการพื้นที่มรดกโลกของเมืองหลวงพระบางให้สามารถยังคงรักษาสภาพแบบดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด ถ้าพิจารณาในด้านบทบาทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้ง ๓ ประเภท เมื่อเปรียบเทียบกัน ดังแสดงในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ ตารางเปรียบเทียบ บทบาทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง

	บทบาทของอัตลักษณ์วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง	เป็นสถานที่สำหรับผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและสัมผัส เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรม เป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรม เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมเพื่อธุรกิจท่องเที่ยว
ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง	๑) เป็นสถานที่สำหรับผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและสัมผัสวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบาง ๒) เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจในการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว ๓) เป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว
นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง	๑) เป็นสิ่งให้ความบันเทิงตามรูปแบบวิถีวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว ๒) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงศิลปะทางนาฏศิลป์ ดนตรี ของชาวหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว

ถ้านำบทบาทของอัตลักษณ์วัฒนธรรมทั้ง ๓ ประเภท มาศึกษาเปรียบเทียบกันจะพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางทั้ง ๓ ประเภท มีบทบาทบางส่วนที่ไปในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน แต่ในขณะเดียวกันในแต่ละอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็มีบทบาทในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยบทบาทที่ไปในลักษณะที่ใกล้เคียงกันคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสเป็นการสร้างประสบการณ์อันแตกต่างไปจากวิถีชีวิตปกติของตน และบทบาทในการเป็น “สิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรม” ตามวิถีทางของชาวเมืองหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งบทบาททั้งสองลักษณะนับได้ว่าเป็นบทบาทร่วมของอัตลักษณ์วัฒนธรรมทั้ง ๓ ประเภท

สำหรับบทบาทที่แตกต่างกันไปได้แก่ บทบาทของการเป็นสถานที่ประกอบการในการท่องเที่ยว หรือการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจในระบบการท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดเด่นร่วมกัน ของของอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง และอัตลักษณ์ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง

ส่วนบทบาทของการเป็นสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นจุดเด่นของอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง และบทบาทเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงศิลปะทางนาฏศิลป์ดนตรีถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของอัตลักษณ์นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง

กล่าวโดยสรุปอัตลักษณ์วัฒนธรรมทั้ง ๓ ประเภทมีบทบาทในบางประเด็นที่ละม้ายคล้ายกันในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง แต่ในขณะเดียวกันในแต่ละอัตลักษณ์วัฒนธรรมต่างก็มีบทบาทเฉพาะของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง

๕.๑.๒ บทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก สำหรับในส่วนนี้ต้องการสรุปและอภิปรายผลในส่วนของการบริหารจัดการและภาคส่วนที่สำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง โดยในประเด็นแรกคือภาคส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางทั้ง ๓ ประเภท

ตารางที่ ๕ ตารางเปรียบเทียบ ภาคส่วนที่มีส่วนในการให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง

	ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมเมืองหลวงพระบาง
สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง	๑) ภาคส่วนของรัฐด้านการบริหารจัดการ ๒) ภาคส่วนการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรในการดูแลรักษา ๓) ภาคส่วนด้านวัสดุในการก่อสร้าง ในการดูแลรักษา สถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง ๔) ภาคส่วนต่างประเทศ
ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบาง	๑) ภาคส่วนของรัฐด้านการบริหารจัดการ ๒) ภาคส่วนความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และองค์กร ต่างประเทศ ๓) ภาคส่วนชุมชนและผู้ประกอบการด้านหัตถกรรม

นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง	๑) ภาคส่วนผู้ประกอบการคณะละคร ๒) ภาคส่วนของคณะละครอิสระ ๓) ภาคส่วนของรัฐ
--------------------------------	--

จากตารางที่ ๕ แสดงให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบภาคส่วนที่มีส่วนในการให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง จะพบว่าในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ภาคส่วนของรัฐมีบทบาทในการในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางในทุกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ศึกษา เพียงแต่ว่ารายละเอียดในบทบาทจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างเช่น ในอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมในอดีตของเมืองหลวงพระบาง ภาครัฐจะมีบทบาทไปในลักษณะกำกับและควบคุม รวมทั้งแสวงหาทุนหรือสร้างระบบจัดการในการจัดการรายได้เพื่อให้สามารถที่จะมีทุนทรัพย์ในการมาบำรุงรักษาสถาปัตยกรรม แต่ในการสนับสนุนส่งเสริมอัตลักษณ์ตลาดมืดและสินค้าหัตถกรรมเมืองหลวงพระบางภาครัฐจะมีบทบาทในการจัดระเบียบและมอบอำนาจในการจัดเก็บรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้งสร้างระบบในการรับรองมาตรฐานสินค้าหัตถกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการจับจ่ายสินค้าหัตถกรรม

ภาคส่วนต่างประเทศค่อนข้างมีความสำคัญในการเป็นส่วนสนับสนุนให้กระบวนการรักษา อนุรักษ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางทั้งในรูปแบบของการให้ทุนทั้งในรูปตัวเงิน หรือผ่านโครงการต่างๆ เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ยังสามารถดำรงอยู่ได้ ยกเว้นอัตลักษณ์นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง ที่ภาคส่วนต่างประเทศยังไม่มีส่วนในการสนับสนุนช่วยเหลือ

ภาคส่วนชุมชนหรือชาวบ้านในเมืองหลวงพระบาง ถือได้ว่าเป็นภาคส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการรักษา อนุรักษ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางยังสามารถดำเนินไปได้ โดยชุมชนจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมเหล่านี้ จึงทำหน้าที่เป็นผู้จัดเก็บรายได้ ทำหน้าที่รักษาดูแลกับอัตลักษณ์วัฒนธรรม แต่การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภาครัฐยังมีการกำกับดูแลอยู่ อันมีสาเหตุมาจากรูปแบบการปกครองของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาคส่วนการศึกษาเป็นภาคส่วนที่สำคัญในการที่จะสร้างบุคคลากรรุ่นใหม่ที่มีทักษะหรือความรู้ตามแบบจารีตประเพณี เราว่ามรดกทางวัฒนธรรมมิได้มีแต่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีรูป (Tangible cultural heritage) แต่ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่ไร้รูป (Intangible cultural heritage) ซึ่งความรู้ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไร้รูป (Intangible cultural heritage) ดังนั้นมีหลักสูตร การเรียนการสอนทางด้านศิลปะ เทคนิคการก่อสร้าง แบบประเพณีจึงถือได้ว่าเป็นการรักษาไว้ของมรดกทางวัฒนธรรมอีกด้านหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าในเมืองหลวงพระบางภาคส่วนการศึกษายังไม่มีหลักสูตรการศึกษาในระบบที่สอนเกี่ยวกับศิลปะแบบประเพณี (Traditional) ให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะส่งผลให้ในอนาคตจะไม่มีคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้และเข้าใจในศิลปะแบบประเพณี (Traditional) สำหรับอัตลักษณ์นาฏศิลป์แห่งราชสำนักหลวงพระบาง ถึงจะมีการสอนนาฏศิลป์ให้กับคนรุ่นใหม่แต่ก็เป็นไปในลักษณะของการศึกษานอกระบบจึงยังไม่มีคามยั่งยืนในระยะยาว

นอกจากพิจารณาในด้ายภาคส่วนที่มีบทบาทในการรักษา อนุรักษ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ระบบการจัดการในการรักษา อนุรักษ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่นำมาศึกษาจากข้อมูลในบทที่ ๔ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก จะเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐมีบทบาทในการกำกับดูแลและแสวงหาทุน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นหน่วยปฏิบัติ และมีภาคส่วนต่างประเทศให้ความช่วยเหลือสนับสนุน โดยมีกลไกของกฎหมาย และระบบการปกครองแบบสังคมนิยมของประเทศสาธารณรัฐ

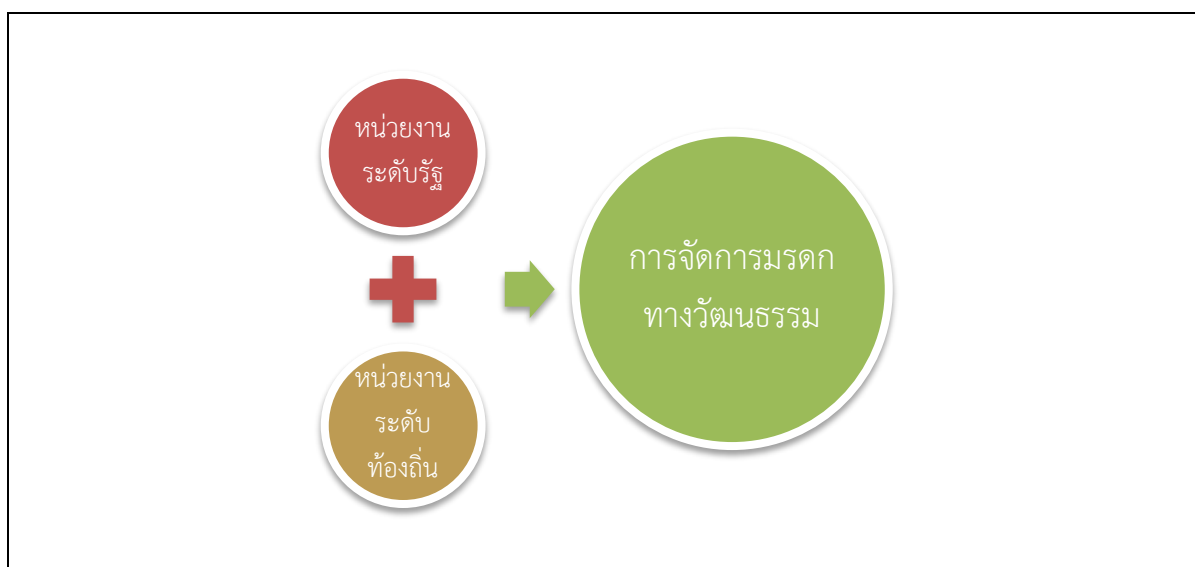
ประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ และพยายามกระจายอำนาจและกิจกรรมในการปกครองลงไปสู่ชุมชนแต่ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ผ่านหน่วยงานปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งในประเด็นดังกล่าวมีความละเอียดคล้ายคลึงกับในกรณีของประเทศไทย โดยในกรณีของประเทศไทยได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่าให้ชุมชนมีสิทธิในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตน แต่ในกรณีที่มรดกทางวัฒนธรรมนั้น โดยเฉพาะโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีการขึ้นทะเบียนว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกฎหมายต่างๆ การจะซ่อมแซม บูรณะ จะต้องได้รับการอนุญาตจากกรมศิลปากร หรืออาจจะต้องรองบประมาณจากภาครัฐที่จะจัดสรรให้มาซ่อมแซมและบูรณะ โดยช่างที่ทางกรมศิลปากรจัดหา

อย่างไรก็ตามกระบวนการในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ก็มีลักษณะรูปแบบที่น่าสนใจและนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่สำคัญ คือเมืองหลวงพระบางยังคงสามารถรักษาของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางที่สำคัญไว้ได้ ก็คือ ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมอันมีคุณค่าในอดีตของเมืองหลวงพระบาง จนทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวอยากไปเยี่ยมชมเยือนสักครั้งหนึ่ง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบทบาทของการเป็นส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ๓ ประเภทของเมืองหลวงพระบางมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งจากข้อค้นพบในข้อมูลภาคสนามพบว่า การอนุรักษ์ในส่วนที่เป็นสภาพกายภาพได้แก่การซ่อมบำรุง การซ่อมแซม และการควบคุมการก่อสร้างภายในพื้นที่มรดกโลก ทำให้เมืองหลวงพระบางยังสามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ โดยมีหน่วยงานของภาครัฐจำนวน ๒ หน่วยงานเป็นผู้ดำเนินการ โดยหน่วยงานระดับรัฐบาลกลางที่มาตั้งในท้องถิ่นทำหน้าที่ใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการก่อสร้างในเมืองหลวงพระบาง รวมทั้งเป็นผู้แสวงหาทุนจากแหล่งทุนภายนอกในการซ่อมแซม และหน่วยงานระดับท้องถิ่นทำหน้าที่ในการซ่อมแซมภายใต้การกำกับโครงการซ่อมบำรุงจากหน่วยงานระดับรัฐ แต่ในขณะเดียวกันหน่วยงานระดับท้องถิ่นได้รับการกระจายอำนาจในการบริหารและจัดเก็บรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว โดยรายได้จากแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกนำไปใช้จ่ายในการเป็นค่าสาธารณูปโภคของแหล่งท่องเที่ยวและใช้ในการดูแลเรื่องต่างๆไป เช่นการตัดหญ้า การซ่อมแซมในระดับที่เล็กน้อย ซึ่งการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างสองหน่วยงานให้ชัดเจนและทำงานในลักษณะที่ประสานงาน เป็นรูปแบบที่น่าสนใจและอาจจะนำไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในลักษณะอื่น

ภาพที่ ๖๗ รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการสงวนรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

นอกจากการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่พิจารณาในเรื่องของการซ่อมแซม การอนุรักษ์และการจัดเก็บรายได้แล้วนั้น ถ้าพิจารณาในมิติของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะทำให้เห็นระบบของวงจรในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การรักษาวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีแบบประเพณีในรูปแบบร่วมสมัย

ภาพที่ ๖๘ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการสงวนรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

โดยการส่งเสริมให้ภาคส่วนเหล่านี้ได้มีบทบาทในการทำหน้าที่ของตนจะทำให้การสืบทอดและการ
วงวนรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะสามารถยังดำเนินต่อไปและยังสามารถนำไปสู่การ”รักษาของเก่า”
และการ”สร้างสิ่งใหม่” ที่อยู่บนพื้นฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

นอกจากประเด็นของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการสงวนรักษาอัตลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมแล้วนั้น ในการวิจัยพบว่า “บทบาท” ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในอดีตนั้นมีการเคลื่อนตัวและ
ปรับเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิม ดังเช่น สถาปัตยกรรม ที่แต่เดิมมีประโยชน์ใช้สอยและบทบาทตามแบบวิถีชีวิต
ดั้งเดิม เช่น เป็นบ้านพักอาศัย เป็นศาสนสถาน แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามา “บทบาท” ของสถาปัตยกรรม
เหล่านี้ก็มีการเคลื่อนตัวไปจากเดิม เช่น กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ในการอำนวยความสะดวกในการ
ท่องเที่ยว แต่ในขณะที่เดียวกันบทบาทแบบดั้งเดิมก็ยังคงอยู่ ซึ่งการสอดประสานของบทบาทเหล่านี้ทำให้เกิด
ประโยชน์ใช้สอยที่แตกต่างไปจากเดิม

หรือถ้าพิจารณาในอัตลักษณ์ด้าน “นาฏศิลป์” ที่ได้เปลี่ยนบทบาทไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง เพราะใน
ปัจจุบันไม่มีราชสำนักในเมืองหลวงพระบาง ดังนั้น “นาฏศิลป์แบบราชสำนักหลวงพระบาง” จึงมีบทบาทแบบ
ใหม่ที่ต่างไปจากเดิม คือ “เป็นสิ่งที่ให้ความบันเทิงตามรูปแบบวิถีวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว” และ “เป็นสิ่งที่
สะท้อนถึงศิลปะทางนาฏศิลป์ ดนตรี ของชาวหลวงพระบางให้กับนักท่องเที่ยว” เท่านั้น จึงเป็นการ
เปลี่ยนแปลงบทบาทของอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ต่างไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะต่อเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

จากการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่
ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบางพบว่าเมืองหลวงพระบางมีข้อดีในหลายด้านในการจัดการ
เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ เช่น การกำกับดูแลที่เข้มแข็งของภาครัฐ การกระจายอำนาจให้
ชุมชนในการมีส่วนในการดูแลรักษารักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการดังกล่าวก็
ยังมีข้ออ่อนที่ควรพัฒนาต่อไป ซึ่งก็คือการพัฒนาในด้านการสร้างความรู้ การพัฒนากระบวนการหรือระบบในการ
ถ่ายทอดความรู้ในด้านศิลปะประเพณี (Traditional Arts) ของเมืองหลวงพระบาง

โดยจากการลงภาคสนามจะพบว่า เมืองหลวงพระบางถึงแม้ว่าจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของ
ภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมหาวิทยาลัย วิทยาลัย ที่มี
หลักสูตรการเรียนการสอนในหลายสาขาวิชา แต่หลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านศิลปะประเพณี
(Traditional Arts) ในปัจจุบันยังถือว่ายังไม่มี ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดวิทยาลัยจิตรศิลป์พื้นเมืองหลวงพระ
บาง แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาและรูปแบบของงานศิลปะที่ทำการเรียนการสอนอยู่ เนื้อหาและรูปแบบของ
ศิลปะจะเป็นรูปแบบของศิลปะที่เป็นเทคนิคแบบสมัยใหม่ที่ใช้เนื้อหา (Content) ของเมืองหลวงพระบางใน
การนำเสนอ ถ่ายทอดอย่างให้เห็นภาพอย่างชัดเจน เช่น การเขียนสีน้ำเป็นภาพของวิหารวัดเชียงทอง แต่ไม่ได้
เรียนเทคนิคศิลปะแบบดั้งเดิม ซึ่งลักษณะของปัญหาดังกล่าวเคยเกิดขึ้นกับประเทศไทย ในสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์มีอายุครบ ๒๐๐ ปี และต้องมีการซ่อมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ปรากฏ
ว่า ไม่มีช่างที่ชำนาญในการซ่อมตามแบบอย่างโบราณ จึงนำมาซึ่งการระดมช่างฝีมือแบบอย่างโบราณที่อย่าง
หลงเหลืออยู่เข้ามาเพื่อระดมความรู้และถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ จนนำไปสู่การเกิดวิทยาลัยในวังชาย ซึ่งเริ่มเปิด
การเรียนการสอนในปี พ.ศ.๒๕๓๒ ที่มีการเปิดการสอนในวิชาช่างในสาขาต่างๆ อาทิเช่น ช่างเขียน ช่างปั้น
ช่างลายรดน้ำ ช่างหัวโขน เป็นต้น หรือการเปิดหลักสูตรในระดับปริญญาตรีในสาขาสถาปัตยกรรมไทยของ
มหาวิทยาลัยศิลปากร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นมหาวิทยาลัยแรกที่มีการ
เรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมไทย โดยในชั้นแรกใช้ชื่อหลักสูตรว่า ศิลปะบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมไทย

ซึ่งเริ่มเปิดเรียนครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ.๒๕๐๑ – ๒๕๐๗ หรือ การเรียนการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยในระดับปริญญาตรี ที่เริ่มมีการเรียนการสอนครั้งแรกใน ปี พ.ศ.๒๕๓๑ โดยเปิดที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ก่อนหน้านั้นจะเป็นการเรียนการสอนในลักษณะหลักสูตร ครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ วิชาเอกนาฏศิลป์ไทย) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการศึกษาในระบบเพื่อพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ ประเพณี (Traditional Arts) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีการรักษา และพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

โดยในขั้นแรกควรจะต้องมีการระดมช่างฝีมือตามรูปแบบโบราณของเมืองหลวงพระบางที่ยังหลงเหลืออยู่ มาพัฒนาตำราหรือหนังสือ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ แล้วค่อยยกระดับความรู้เหล่านั้นให้เป็นระบบหลักสูตรตามแบบการศึกษาสมัยใหม่จนสามารถมีช่างและผู้ชำนาญในทางศิลปะประเพณี ทั้งสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ที่เพียงพอจะส่งต่อความรู้เหล่านั้นไปให้กับคนรุ่นใหม่ และพัฒนางานใหม่ๆ เพื่อต่อยอดให้มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้สามารถจะยืนหยัดในโลกสมัยใหม่ได้

นอกจากประเด็นของการพัฒนากระบวนการหรือระบบในการถ่ายทอดความรู้ในด้านศิลปะประเพณี (Traditional Arts) แล้วนั้น การสร้างผู้ประกอบการที่ผลิตวัสดุ อุปกรณ์ ในทางศิลปะประเพณี (Traditional Arts) ก็มีความสำคัญ เพราะถึงแม้จะมีช่างทางศิลปะประเพณี (Traditional Arts) แล้ว แต่ขาดวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ ก็จะทำให้ศิลปะประเพณี (Traditional Arts) ขาดอัตลักษณ์ที่แท้จริงทางวัฒนธรรมนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ในทางดนตรีไทย การสร้างเครื่องดนตรีไทยบางชนิดต้องใช้วัสดุเฉพาะ เช่น จะเข้ ต้องทำจากไม้ขนุน ซอสามสายต้องทำจากกะลามะพร้าวที่ต้องมีรูปร่างของกะลาที่มีสาม กระพุ้งซึ่งต้องมาจากต้นมะพร้าวพันธุ์พิเศษ เป็นต้น ถ้าไม่มีการสงวนรักษาพันธุ์พืชเหล่านี้ไว้ก็จะไม่สามารถผลิตเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้ในอนาคต ดังนั้น ในกรณีเมืองหลวงพระบางถ้าขาดวัสดุในการก่อสร้างที่เป็นไปตามแบบประเพณีในอนาคตการซ่อมสถาปัตยกรรมต่างๆ ก็จะไม่สามารถทำได้

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะต่อแหล่งมรดกโลกอื่นๆ

สำหรับข้อเสนอแนะต่อแหล่งมรดกโลกอื่นๆ ในการจัดการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว เราปฏิเสธไม่ได้ว่าแหล่งมรดกโลกเมื่อได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกย่อมจะนำมาซึ่งความสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยี่ยมชมเยือนแหล่งมรดกโลกเหล่านั้น และนั่นก็จะตามมาด้วยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นมีความสะดวกสบายต่อนักท่องเที่ยวแต่ในขณะเดียวกันก็ยังรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมที่ดีของแหล่งมรดกโลกเหล่านั้นไว้ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอดังนี้

- ๑) การให้ความสำคัญกับภาคชุมชนในการจัดการและดูแลมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้น เพราะจากตัวแบบของเมืองหลวงพระบางจะพบว่า การที่ภาครัฐกระจายอำนาจบางส่วนและการกระจายรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวให้ไปสู่การบำรุงรักษาแหล่งมรดก รวมทั้งท้องถิ่นที่แหล่งมรดกโลกนั้นตั้งอยู่ จะนำไปสู่การตระหนักในคุณค่าและความสำคัญและทำให้เกิดความต่อเนื่องในการสืบสานและอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมเหล่านั้น
- ๒) การออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งในเรื่องการควบคุมพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สำคัญในการปกป้องรักษา ซึ่งนำมาสู่การควบคุมการปลูกสร้าง การต่อเติม และการใช้อาคารที่ไม่เหมาะสมต่อภูมิทัศน์ของแหล่งมรดกโลก และเมื่อมีการควบคุมดังกล่าวจะนำไปสู่การควบคุมภาคธุรกิจไม่ให้ใช้อาคารในวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของแหล่งมรดกโลก

แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการวางแผนพัฒนาเมืองรอบนอกของเขตปึกปักรักษาให้มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- ๓) การสร้างความรู้และส่งต่อความรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รับรู้ให้กับอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งจะนำไปสู่การสืบสานและรักษาอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างยั่งยืน โดยการสร้างความรู้ในขั้นต้นสำหรับแหล่งมรดกที่อยู่ในช่วงเริ่มต้น อาจจะเริ่มต้นด้วยการนำบุคคลที่เป็นคนเก่าคนแก่ที่มีความรู้ความสามารถในด้านศิลปะแบบประเพณีต่างๆ นำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ จากนั้นจึงค่อยๆ เก็บความรู้เหล่านั้นที่เป็นความรู้เฉพาะตน ให้เป็นความรู้ที่คนทั่วไปเข้าถึงได้ จนสามารถยกระดับเป็นหลักสูตรหรือการศึกษาในระบบการศึกษาซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้น
- ๔) การพัฒนาอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ต้องมีแนวคิด “รักษาของเก่า และพัฒนาสิ่งใหม่” โดยสิ่งใหม่ยังต้องรักษาคุณค่าและความงดงามของอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมเดิมไว้เพราะ ถ้าไม่รักษาไว้คุณค่าของอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่เป็นผลผลิตของภูมิปัญญาและวิถีดั้งเดิมอันแสดงความเป็นตัวตนของผู้คนในท้องถิ่นนั้นก็ย่อมหายสาบสูญไป และจะเหลือแต่ “วัฒนธรรมนำเข้า” ที่นำเข้ามาจากแหล่งอื่นซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีของคนในถิ่น แต่อย่างไรก็ตามการไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลยก็เป็นไปไม่ได้ เพราะนั่นจะทำให้สังคมขาดการการพัฒนาและยืนหยัดอยู่ไม่ได้ในบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลง

๕.๒.๔ ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

- ๑) การวิจัยในเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม/อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในแหล่งมรดกโลกระหว่างประเทศในแต่ละภูมิภาค เพื่อศึกษาทำความเข้าใจถึงรูปแบบของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม/อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในบริบทที่แตกต่างกัน
- ๒) การวิจัยด้านการรวบรวม และสังเคราะห์ ศิลปะรูปแบบประเพณี ของเมืองหลวงพระบาง เพื่อที่จะทำให้การอนุรักษ์และสืบสานในอนาคต สามารถที่จะมีข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์ได้
- ๓) การวิจัยในเชิงการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาช่างศิลปะรูปแบบประเพณีของเมืองหลวงพระบาง โดยหลักสูตรดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกหลวงพระบางต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษฎา พินศรี และคณะ. (๒๕๕๐) โครงการศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างในอีสานใต้ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. สกว.
- กฤต เล้ารัตนารักษ์, “**ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗**”, การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.
- กระทรวงวัฒนธรรม . “แหล่งมรดกโลก”, จัดเก็บถาวรที่< <http://www.thaiwhic.go.th/heritage.aspx>> กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (๒๕๕๗) **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)
- เกศรินทร์ สุวรรณศรี และ ธนิตย์ อินทรรัตน์. “การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และ ตลาดน้ำตลิ่งชัน”. **สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑. (มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๖): ๒๒๕ – ๒๕๓.
- กุลวดี ละม้ายจีน. (๒๕๕๕) **เอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยที่ 1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว**. (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี)
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (๒๕๕๔) **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙**.
- คนเก็บค่าเข้าชมวัดใหม่สุวรรณภูมิาราม. สัมภาษณ์ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐
- ครูเทศ, เจ้าของคณะละครอิสระ เมืองหลวงพระบาง. สัมภาษณ์, ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐
- จิราณัฐ โสภาก และคณะ. (๒๕๕๔). **ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน**. งานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ในจุลสารอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- [ชาญวิทย์ เกษตรศิริ](#). (๒๕๔๐). **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. (๒๕๔๒) **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. เชียงราย : คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏเชียงราย.
- เซนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์. (๒๕๔๓). **การส่งเสริมชุมชนให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ธำปนา บุญยประวิตร ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในระยะแผนพัฒนาฯ **ฉบับที่ ๑๐** ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔)
- ณัฐพงษ์ ถิธดำและสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ (๒๕๕๐). **โครงการระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน**. สกว.

ธีระพงศ์ โพธิ์มัน. “การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่: กรณีศึกษา วัดเชียงทองและปริมณฑล หลวงพระบาง สปป.ลาว”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

นอแสง สายวงเดือน, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบาง. สัมภาษณ์, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

บัวศรี, คนเก็บค่าเข้าชมวัดวิสุล. สัมภาษณ์, ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ป่าไหม, เจ้าของโรงงานผลิตอิฐ. สัมภาษณ์, ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

ปราณี ทินกร. (๒๕๕๕). **ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในช่วงสี่ทศวรรษของการพัฒนาประเทศ:**

๒๕๐๔-๒๕๕๔. ใน ห้าทศวรรษภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย (หน้า ๔-๑-๔-๗๐). เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประภัสสร ชูวิเชียร. (๒๕๕๓). **ศิลปะลาว**. กรุงเทพฯ : มติชน

เปรมจิต พรหมสาระเมธี. (๒๕๕๓). **การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำหรับนักท่องเที่ยวนานาชาติในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

ผู้จัดการโรงละครพระลัก พะลาม เมืองหลวงพระบาง. สัมภาษณ์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๓๗). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โคมลคิมทอง.

พระธรรมปิฎก. (๒๕๕๑). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสโส). (๒๕๐๖). **ลัทธิธรรมนิยมต่างๆฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๒**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

พระยาฤทธิรงค์ธรมเนท (ศุภ ชูโต), (๒๕๐๗). **ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๙**. กรุงเทพฯ: องค์การค้า ของคุรุสภา

พวงเพชร ธนสินธ์. (๒๕๕๓). “การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน”. **วารสารสังคมศาสตร์**.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๑๒, ๑ (กรกฎาคม-มีนาคม): ๔๕-๔๘.

พทยา สายหู. (๒๕๑๔). **ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พิมลพรรณ อิศรภักดี. (๒๕๕๒). **การสร้างแนวคำถาม**. ใน เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง บุปผา ศิริรัศมี และวาทีนี บุญชะลิกษ์ (บรรณาธิการ), การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (๒๕๕๕). **ทุนชุมชน : เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในระบบ ทุนนิยม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัทธ์ธีรา รชตะไพโรจน์. (๒๕๕๓). **การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการธุรกิจการ**

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักบริหารและ
พัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

พลเดช ปิ่นประทีป. (๒๕๔๒). **สู่ความเป็นไทยด้วยพลังของท้องถิ่นข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อ**

จัดแผนฯ ๙. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

พรพนทิพย์ เพชรมาก และคณะ. (๒๕๔๙). **สู่หนึ่งทศวรรษหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ได้เรียนรู้**

และปรับปรุงอะไรบ้าง? หัวข้อ เก้าปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ชุมชนท้องถิ่น

เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้อะไรบ้าง. การสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๙

ร่วมจัดโดย มูลนิธิชัยพัฒนา; ธนาคารแห่งประเทศไทย; สถาบันพัฒนาองค์กร

ชุมชน; สถาบันการศึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ; สำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๙-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๙ ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน

ชลบุรี.

พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. (๒๕๕๐). **ในหลวงฯ กษัตริย์นักพัฒนา : นวัตกรรมและปรัชญา**

เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: บุ๊คส์ไมล์.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (๒๕๕๐). **ชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสู่เศรษฐกิจพอเพียง.**

กรุงเทพฯ: สถาบันไทยพัฒน์.

พีระพงศ์ สุขแก้ว. (๒๕๔๙). **เอกกษัตริย์อัจฉริยะ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: มาย แอ็งค็อค.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (๒๕๕๐). **แผนที่ความดี ฉบับไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม.** กรุงเทพฯ:

มติชน.

พริตจ็อฟ คาปรา (เขียน). (๒๕๔๘). **วิเศษฐ-ณัฐส วังวิญญูและสว่าง พงศ์ศิริพัฒน์ (แปล).**

โยงโยที่ซ่อนเร้น. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

ภัทรพงศ์ คงวิจิตร. **“พื้นที่และความหมายของการท่องเที่ยวในเมืองหลวงพระบาง”.** วิทยานิพนธ์สังคม

วิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓

มาร์ติน สจ๊วต ฟอกซ์. (๒๕๕๐). **ประวัติศาสตร์ลาว.** แปลโดย จิราภรณ์ วิญญรัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

แม่คำตลาดมิด ๑ เมืองหลวงพระบาง. สัมภาษณ์, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

แม่คำตลาดมิด ๒ เมืองหลวงพระบาง. สัมภาษณ์, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐. (๒๕๔๐) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๔

ตอนที่ ๕๕ ก

รัตนา โตสกุล. (๒๕๔๘). **เดินที่ละก้าว กินข้าวที่ละคำ : ภูมิปัญญาในการจัดการความรู้**

ของชุมชน. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์.

วารสารเมืองโบราณ ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗

วาริชต์ มัธยมบุรุษ. (๒๕๕๔). **รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว**

ชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา

- ดุขภูมิตต สาขาวิชารบริหารศาสตร มหาวิทาลัยแมโจ.
- วิท ย บัณตทกุล.(๒๕๕๕). สารานรฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพ: สถาพรบุคส์
- วิทดา มุกดา และคณะ. (๒๕๕๖). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทองเทียว
- เชงนิเวศ อำเภอุมผาง จังหวัดตาก.** ทุนอดหนุนการวิจัยจากมหาวิทาลัย
- ราชภักสวนดุสิต ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ มหาวิทาลัยราชภักสวนดุสิต.
- วิทดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. (๒๕๕๔). การพัฒนาการทองเทียวเชงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือ
- ตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการทองเทียวเชงสร้างสรรค์.**
- วิทยานิพนธ์ปริญาดุขภูมิตต สาขาวิชาสังคมศาสตร มหาวิทาลัยแมฟ้าหลวง.
- วิทระพล ทองมา. (๒๕๕๔). การพัฒนาการทองเทียวเชงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชน
- ชาวเงินในพื้นที่ลุ่มน้ำแมงอน อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่.** งานวิจัย
- มหาวิทาลัยแมโจ.
- วันสาด ศรีสุวรรณ. (๒๕๕๓). รูปแบบการจัดการทองเทียวเชงวัฒนธรรมโดย
- การมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี.** วิทยานิพนธ์ปริญาปรัชญาดุขภูมิตต
- สาขาวิชาวฒนธรรมศาสตร บัณตทวิทาลัย มหาวิทาลัยมหาสารคาม.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. “หลวงพระบางเมืองมรดกโลก : พื้นที่พิธีกรรมและการตอรองเชงอัตลักษณ์ในกระแส
- โลกาภิวัตน์”.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขภูมิตตสาขาวิชาทศศึกษา. คณะมนุษยศาสตรและ
- สังคมศาสตร มหาวิทาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๑
- ศุนย์อาเชียนศึกษา มจร. “พุทธศาสนาในประเทศลาว”.
- http://www.asc.mcu.ac.th/?bwl_kb=buddhism-loas>, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.
- สมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ (๒๕๕๐) แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการทองเทียวในเขตอีสาน
- ใต้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก. สกว.
- สาธิตา แสนคา. (๒๕๕๕). แนวทางการพัฒนาการทองเทียวเชงวัฒนธรรมในเขต
- อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณตท
- สาขาวิชากการจัดการ การทองเทียว บัณตทวิทาลัย มหาวิทาลัยขอนแก่น.
- โสวัตตรี ณ ถलगและสาดารต์น บุญรอด. (๒๕๕๑). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการ
- จัดการทองเทียวเชงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี.** สกว.
- สร้สวดี อ่องสกุล. (๒๕๕๓). ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพ: อมรินทร์พริ้นตังแอนด์พับ
- ลิซชิ่ง
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (๒๕๕๖). การทองเทียวเชงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนา
- พื้นที่พิเศษเพื่อการทองเทียวอย่างยั่งยืน.**
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๒). ภาพรวมการ
- พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๕). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
- และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙.** กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
- แห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔.**
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๕). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
- แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙.** กรุงเทพฯ: ครุสภา ลาดพร้าว.

- สุริยา บรรพลา.(๒๕๕๑). **บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ : กรณีศึกษาไทย
เลยในประเทศไทยและลาวหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.** ดุษฎีนิพนธ์
สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย
- โสวัตร ธิ กลาง สุดารัตน์ รอดบุญส่ง.(๒๕๕๒). “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมความเข้มแข็งในการ
จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี”. **วารสารสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ หน้า ๕๑ – ๖๑.
- อดิสร ศักดิ์สูง. (๒๕๕๔). ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวในประเทศไทย. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อุทัย ภัทรสุข. (๒๕๕๔). การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำ
โขง. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยุธยา
- อรุณศรี อื้อศรีวงศ์. (๒๕๕๑). **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของ
ชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ราชนครินทร์.
- Alison M. Johnston. (2006). **Is the Sacred for Sale? : Tourism and Indigenous
Peoples.** Earthscan, London.
- Brooks Peter. (1967). “The Development of Air” Transport, **Journal of Transport Economic
and Policy**, Vol.1 No.2 (May 1967). 164-183
- Carter Jones Meyer and Diana Royer. (2001). **Selling the Indian: Commercializing &
Appropriating American Indian Cultures.** University of Arizona Press, Tucson
- Collage of social and behavioral science. Northern Arizona University. **Ecotourism.** Retrieved
April 10, 2017. From <http://www.prm.nau.edu/prm300/what-is-tourism-lesson.htm>
- Davis. (1984). **Muang Metaphysics, A Study of Thai Myth and Ritual.**
Bangkok: Pandora.
- Department of Economic and Social Affairs, United Nation. (2010). **International
Recommendation for Tourism Statistics.** New York: UN
- Deutschlander, Siegrid and Miller, Leslie J. (2003). **Politicizing aboriginal cultural
tourism: the discourse of primitivism in the tourist encounter.**
University of Calgary, Alberta.
- Durkhiem. (1965). **The Elementary of Religious Life,** New York: Free Press.
- Embree. **Thailand: A Loosely Structured Social Systems.** American Anthropology
Vo.52: 1952.
- Filipova, M. (2008). Challenges before the achievement of a sustainable cultural tourism.
Tourism and hospitality management, 14(2), 311-322.
- Foucault, Michel. (1980). **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other
Writings, 1972–1977.** Edited by Colin Gordon. New York: Pantheon Books.

- Frazer. (1991). **The golden bough: a study in magic and religion**. 3rd edit; London: Robarts.
- Goeldner & Ritchie.(2009). **Tourism: Principles, Practices and Philosophies**. 11th edit ;New Jersey: John Wiley & Son, Inc.
- Kaley Mason. (2004). **Sound and meaning in Aboriginal tourism**. Annals of Tourism Research. Vol. 31 P. 837-854.
- Keith Hollinshead. (1992) **'White' gaze, 'red' people - shadow visions: the disidentification of 'Indians' in cultural tourism**. Leisure Studies 11:43-64.
- Laurie Medina. (2003). **Commoditizing culture tourism and Maya identity**. Annals of Tourism Research.Vol. 30 P. 353-368.
- Levy-Bruhl. (2012). **Primitive Mentality**. London: Filiquarian Legacy Publishing.
- Levy-Bonvin Jacques, "Hotel", 15 December 2003, archived at: <http://www.hospitalitynet.org/news/4017990.html>
- Li Yang. (2007). **Planning for Ethnic Tourism: Case Studies from Xishuangbanna, Yunnan, China**. Theses of Doctor of Philosophy presented to Waterloo, Ontario.
- Michel Foucault (1012). **The Unconscious of History and Culture in Nancy Partner and The Sage Handbook of Historical Theory**. London: SAGE, forthcoming.
- Murphy, P.E. (1994). "Tourism and sustainable development" in W.F. Theobald (Ed.), **Global Tourism: The Next Decade**. Oxford: Butterwoth-hwinemann.
- Pha Tad Ke Botanical Garden and the author. (2016). **Contemporary Performance Arts in Laos**. Bangkok: n.p.
- Pandey, Ram Niwas., Chettri. Pitambar and etc., **Case Study on The Effects of Tourism on Culture and The Environment: Nepal**. BANGKOK: UNESCO, 1995
- Pham Hong Long. (2011). **Resident's Perception of Tourism Impacts and Their Support for Tourism Development: The Case of Cucphuong National Park, Ninh Binh, Vietnam**. Rikkyo University, Tokyo.
- Russo, Antonio, and Jan Van der Borg. "Planning considerations for cultural tourism: a case study of four European cities". **Tourism Management**. Vol.23. 2002: 631-637
- Strauss. (1955). **Myth and Meaning**. New York: Routledge.
- Strauss, A.and Corbin. J (1998). Basics of quantitative research: Techniques and Procedures for developing grounded theory. (2nd ed) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Shizha, **The Silk Road**, archived at <<http://www.ancient.eu/image/146/>>
- Tambiah. World (1976) **Conqueror and Renouncer: a Study of Buddhism and Polity**

- in Thailand against a Historical Background. (Cambridge: Cambridge University,)
- Tetsuya Ohno. (2010). **Backpacking as Means of “Seeking the Self”: A Case Study of Japanese Backpackers in Asia.** (2010). Backpacking as Means of “Seeking the Self”: A Case Study of Japanese Backpackers in Asia. Ritsumeikan University, Kyoto.
- Travel and Leisure, “The World’s Most-visited Attraction”, 28 April 2017 archived at <<http://www.travelandleisure.com>>
- Tylor. (1871). **Primitive Culture.** London: John Murray.
- Senesathith Simonekeo and Pham Hong Long. (2010). **The New Emergence of Tourism in Lao PDR for the Two Decades 1990-2010.** Rikkyo University, Tokyo.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2013). **Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention.** Paris: UNESCO World Heritage Center.
- United Nation, “United Nations Photos”, 27 April 2006, archived at <<http://www.unmultimedia.org/s/photo/detail/116/0116349.html>>
- UNESCO, “เกี่ยวกับยูเนสโก”, 27 April 2006, archived at <<http://www.unescobkk.org/th/about-us/>>
- UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Regulation.** Luang Prabang : La Maison du Patrimoine
- UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Plan de Reperage.** Luang Prabang : La Maison du Patrimoine
- UNESCO, “World Heritage List Statistics”, 27 April 2006, archived at <<http://whc.unesco.org/en/list/stat>>
- UNWTO อังโน สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, “รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว”, 27 April 2006, archived at http://secretary.mots.go.th/strategy/ewt_dl_link.php?nid=1661&filename=index
- World Bank, “International Tourism, Receipts (% of Total Export)”, archived at <<http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?locations=LA>>
- World Travel and Tourism Council, <wttcii@gmail.com> “About WTTC”, archived at <<https://www.wttc.org/about/>>
- World Tourism Organization, (2016) **UNWTO Tourism Highlight 2016 Edition**, UNWTO. Madrid

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

The cultural heritage architecture of Luang Prabang : The role in tourism and preservation sectors

Yanin Rugwongwan, King Mongkut's Institute of Ladkrabang, Thailand.

The Asian Conference on Cultural Studies 2018 Official Conference Proceedings

Abstract

When Luang Prabang was announced by UNESCO in 1955 as a world heritage, the role of cultural architecture of Luang Prabang was change from the past. The preservation of cultural architecture of Luang Prabang, it has many sectors. The objective of research is to explore 1) the role of the cultural architecture of Luang Prabang in tourism and 2) the preservation sectors and their role in cultural architecture preservation. The research was study by non-participation observation, notice the trace and interview key informants.

The results of research, the role of the cultural architecture of Luang Prabang in tourism have 4 roles that are 1) the place for visitor to visit for experience with cultural in Luang Prabang 2) The place for daily life of people in Luang Prabang 3) the place to collect cultural objects and 4) the place for business to serve tourists. The preservation sectors and their role, they have 4 sectors. 1) Sector is government sector that have roles to control, to supervise about building renovation and to manage income from entrance fee that they get from tourists. 2) Education sectors, they have role to educate new generation of Laos for preservation system. 3) Traditional material industry sector they have a role to produce traditional material. The traditional material industry sector is local industry. And 4) foreigner sector such as: international organization or embassy of other country. They have role to support preservation cultural heritage architecture by funding and development program.

Keywords: Cultural management, Luang Prabang, Cultural tourism, Cultural Architecture

Introduction

Luang Prabang is the world heritage city which announced by UNESCO on 1955. Luang Prabang is the former capital of Laos which on the period of the kingdom of Lan Xang. Luang Prabang was established by the king name "Kun Lor" on around 757 C.E. When Laos became a French colony, Luang Prabang is also important as main city of northern part. From

historical context, Luang Prabang is city which full of unique architecture. The architecture of Luang Prabang consists of traditional Laos and colonial style, which creates a beautiful city landscape. Nowadays, Luang Prabang is one of the most popular tourist destinations in Southeast Asia. Luang Prabang's architecture in the past was originally a place for living of Laos's people which create upon Lao traditional culture. When the city was announced to world heritage city, the contexts of city are change that influences the role of architecture change from the past. The conservation of architecture in Luang Prabang is importantly considered to preserve the identity of tourism. This study draws attention to these issues in order to understand the phenomenon.

The area of world heritage site of Luang Prabang are limited in old town area, according to the map of the World Heritage Site of Luang Prabang that around 10 km². The protected area, the department of world heritage Luang Prabang are divided in 4 zones that are a) ZPP-Ua (Preservation Zone) b) ZPP-Ub (Protection Zone) c) ZPP-N (Natural and Scenery Zone) and d) ZPP-M (Monasteries Zone)

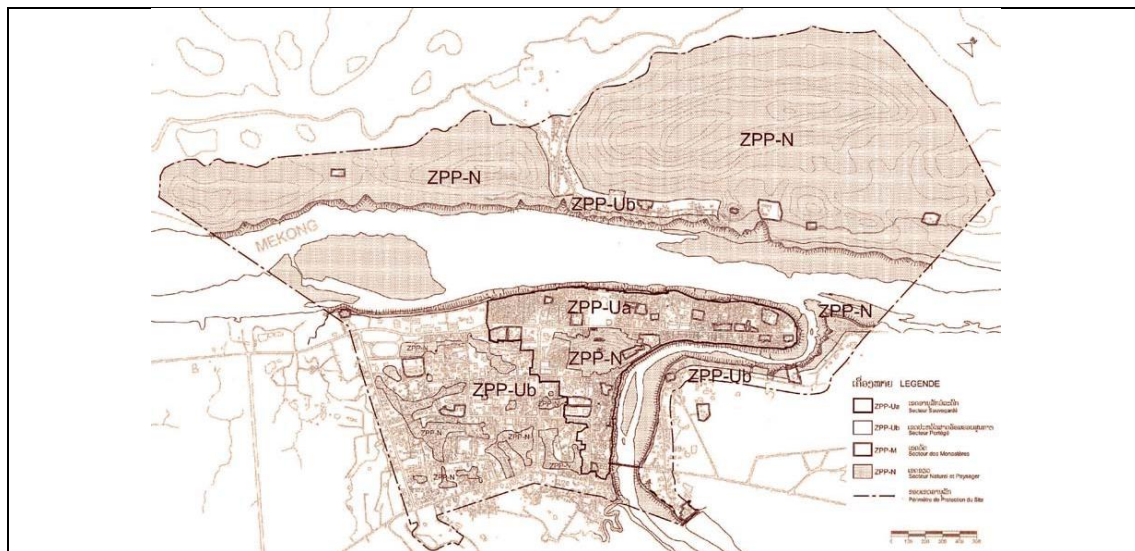

Figure 1: Zoning of protected area in Luang Prabang.

The architecture in the protected zone has been registered by the department of World Heritage Luang Prabang, there are 37 monasteries. However, all 37 monasteries are not the same age, because each temple was built at different times. The highlight temple of Luang Prabang and there is evidence about build time is Xing-Thong Temple. The Xing-Thong Temple was built in 1558 on the Chai Chetthathirat King period, so the temple is not less than 450 years old. There are 443 public buildings and dwellings registered for preservation. The public buildings and dwellings are scatter located in Luang Prabang old town. The conservation building is located densely on the main road of the city, namely Sisavangvong road, Khem Khong road and Kingkitsarath road.

Figure 2: Xing Thong temple the highlight destination in Luang Prabang.

Research Objective

The objective of research is to explore 1) the role of the cultural architecture of Luang Prabang in tourism and 2) The stakeholder and their role in cultural architecture preservation.

Research scope

This research was collected data by field study at Luang Prabang on twice time in the period of December 2016 and June 2017. For Each time in field study, the researcher was stayed in Luang Prabang about 5 days.

Research methodology

The study was used qualitative method by field study at world heritage city, Luang Prabang, Lao People's Democratic Republic. The data collections were used many tool to collect data such as:

- 1) Non-participant observations will be conducted during December 2016 and June 2017. The data will be collected for a period of 10 days.

- 2) Observation from the appearance in the field, between December 2016 and June 2017. The observation was used digital cameras to collect traces.
- 3) Interview 10 key informant person that is government officer who are conservator, people who involved in conservation.

The data analysis process, the study was organized information from all tools. The study was analyzed and interpreted the data to summarize.

The role of the cultural architecture of Luang Prabang in tourism

In the past, Luang Prabang's architecture played a role in the traditional way of Luang Prabang. When Luang Prabang was declared as a world heritage city, it resulted in changes in the way of life of people in Luang Prabang. The tourists from around the world pay more attention to Luang Prabang. And from that phenomenon, the cultural architecture of Luang Prabang, that has a new role from tourism such as;

- 1) The role as a place for visitors to visit and experience with the art of Luang Prabang. This issue is the direct role of cultural architecture, because of the architectural style that appears in Luang Prabang is unique and it is different character from the architecture nearby such as Bangkok or Chiang Mai. These architectures are preserved by good system so it leads to architectural value and uniqueness that attract to the attention of tourists.

Figure 3: Guide map for tourist show all destination in Luang Prabang.

- 2) The role as the place for activities according of people's culture or daily life in Luang Prabang. The cultural architecture of Luang Prabang, even though it is over 100 years old, but due to good care so it is still in use. The cultural architecture of Luang Prabang are

still to use for daily life and according cultural way such as: the monasteries, they still use for religious activities. The daily life and cultural activities, there are good experience for tourist which to touch the authentic culture of Luang Prabang.

Figure 4: Tourist and their visiting at Mai Suvanpumara temple in Luang Prabang.

3) The role as the place for keep tangible cultural objects of Luang Prabang. Although some architecture is not being used according to the utility of the original function of building, but it is also used as a place to store important cultural objects of Luang Prabang. The architecture that plays this role, the palace of the king, nowadays it has been transformed into National Museum of Luang Prabang. It is the important roles in the use of cultural architecture in tourism. Because of cultural objects in the past, when time goes on, it will be lost. To Collecting in one place is a good way to preserve the heritage of the past to new generations to learn and to apply for the current lifestyle.

Figure 5: Tourist and their visiting at Mai Suvanpumara temple in Luang Prabang.

4) The role as the place to service in tourism business activities for tourist. The cultural architecture of the Luang Phrabang has been preserved so they still have good condition. Investors and entrepreneurs have renovated these buildings to serve tourists such as: restaurant, hostel, and spa. Visitors who visit to Luang Prabang have the cultural atmosphere of Luang Prabang, but at the same time it gets comfortable. At the time of building all architecture, the lifestyle and activities of those who use the building have characteristic as the traditional way of life. Nodaway, these buildings have been renovated to match the current lifestyle and tourism activities. As observed by the researchers, investors and entrepreneurs have tried to decorate these buildings in a colonial style; however, it can also provide services and comfort to tourists.

Figure 6: The cultural architecture in Luang Prabang was renovated for modern restaurant.

The current state of cultural architecture has found that the role of these buildings is still use, but when tourism arrives in Luang Prabang, the role of these buildings has changed from the past. The original roles of these buildings were the residential, shops or religious places. But nowadays, for tourism, these buildings have been adapted, although traditional roles are still present, but they play an increasingly important role.

The stakeholder and their role in cultural architecture preservation

In preserving valuable architecture in Luang Prabang, there are many parties. Each sector has a different role, but also to support each of those architectures still remains and valuable. Based on the field data collected, the researchers found that there are sectors involved in preserving the architecture.

1) Government sector. The government sectors that plays a role in preserving the unique architecture of Luang Prabang is composed of two divisions. First, that is Department of Luang Prabang World Heritage, DPL, which department is under Ministry of Information, Culture and Tourism. And the second, the local government sector, that is Department of Information, Culture and Tourism which department is under Luang Prabang city. These two departments have clearly divided the role of maintaining the cultural architecture of Luang Prabang. These cultural architecture or registered architectures were published in a document called Inventory of protected heritage.

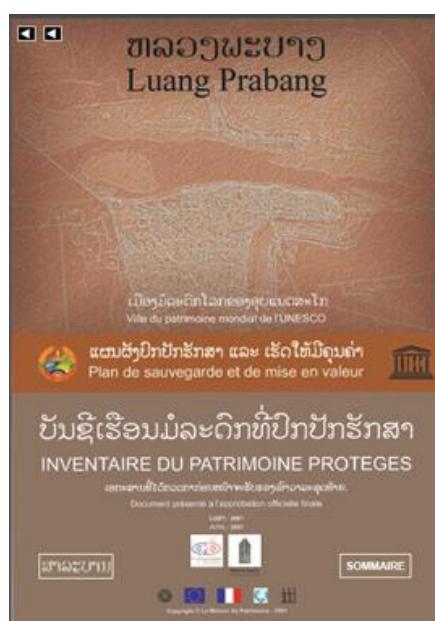

Figure 7: The Inventory of protected heritage

Department of Luang Prabang World Heritage and Department of Information, Culture and Tourism have different roles and functions. The Department of Luang Prabang World Heritage will be responsible for seeking funds for the repair and conservation. In other role of The DPL that supervise and approve the repair and construction of the building in accordance with the law to preserve the landscape and architectural condition, especially in preservation areas, to remain in good condition. The Department of Information, Culture and Tourism have a role in construction to repair and supervise in craft and art of building.

In addition to the conservation, repair and construction, the management of cultural sites in Luang Prabang is a role of the Department of Information, Culture and Tourism. Management of ticket sales to earn money for cultural site is duty of the Department of

Information, Culture and Tourism. The tickets system is one ticket for one attraction and the admission fee to each place is not equal. Ticket sales are handled by people in the local community at the venue and deliver revenue to the department. Revenue from the sale of tickets will be used to pay for the maintenance of the building and to be the income of the local government.

2) Education sector. The education sector plays a role in preparing personnel for repairs and maintenance the unique architecture of Luang Prabang. Architects and craftsmen who will be involved in the repair are also important. Although there is a funding to repair if the lack of architects and craftsmen to repair it has an impact on the unique architectural value. Cultural architecture is a technique derived from the wisdom of the local people. Therefore, it cannot be taken from outside society. This differs from modern architecture by using universal construction techniques, which may be requested by architects or technicians from other sources. The researcher has been observing and interviewing the educational sector that produces architectural and artistic personnel in Luang Prabang that are Faculty of Architecture at Supanuwong University, Luang Prabang Folk Art Collage and Luang Prabang Technical and Vocational Collage.

By observations and interviews with faculty members in the Faculty of Architecture Supanuwong University found that the Faculty of Architecture, Supanuwong University has 3 programs: 1) Architecture 2) Interior Architecture and 3) Construction management. The teaching of the Faculty of Architecture are focus on the modern architecture, do not have the courses or teachings of the Lao traditional architecture. However, there are activities in teaching in some subjects that have benefited from the university's location in the world heritage site by learning about traditional Lao architecture such as drawing,

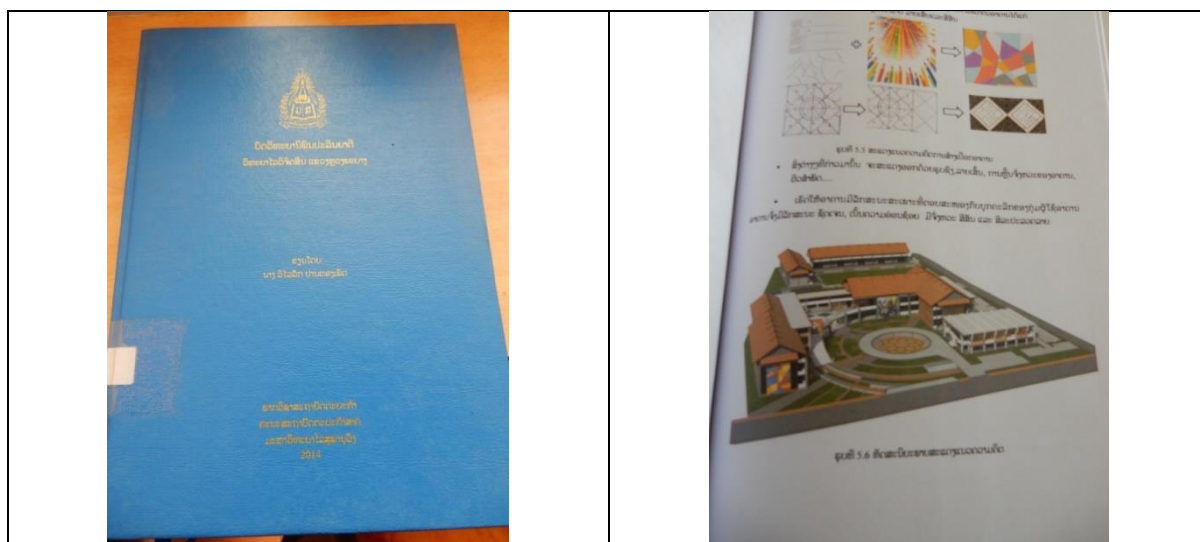

Figure 8: Thesis for graduates of Faculty of Architecture, Supanuwong University
(Photo by Researcher 26 December 2016)

Art education, such as painting, sculpture, is also important in the conversation, because graduated will be become experts in preservation of conservation architecture. The researcher observed at the Luang Prabang Folk Art Collage. It is taught at the undergraduate level and is taught in 3 fields: painting, sculpture and print. Most of the work done by the students is a work of art in Laos, but using modern materials and techniques. For example, the paintings that students draw will reflect the way of life and the environment of Luang Prabang, especially the architecture, but the techniques used in the presentation will be oil orrylic techniques. Sculpture works will create a traditional shape, such as the Buddha image, Naga, but using modern sculpting techniques. From interviews instructor in the Luang Prabang Folk Art Collage, students graduate from college work in part that involved in the repair and conservation of architectural and art tradition in Luang Prabang. Many graduates go to work in the field of handicrafts for sale to tourists.

Another college that offers vocational education to new generation in Luang Prabang is the Luang Prabang Technical and Vocational Collage. is the Luang Prabang Technical and Vocational Collage offer undergraduate programs which programs are concern with architecture and tourism are construction technique and tourism and hospitality.

From the field study, researchers have searched books and texts related traditional architecture in Luang Prabang. Researcher found a book collecting architectural information of Luang Prabang, namely "Luang Phabang: an architectural journey". It is written jointly by several writers including Somsanouk Mixay, Pierre-Bernard Lafont and illustrate drawings by Francois Greck, Jean-Baptiste Lagier and his team, published in 2004. The other book is a textbook to teach the pattern of art in Laos, it is a book called "Laos art of the first sector", which is a book that teaches Lao's ornament.

From fielded study, researcher found in education sector of architectural and traditional arts preservation in Luang Prabang does not have a course that teaches traditional architecture and arts. However, the learners used the architectural and environment of the city to practice in drawing and painting.

3)Traditional construction material industry sector. Maintaining the unique architecture of Luang Prabang, maintenance funds, architects and artisans are important, but one important aspect is traditional materials for repair. Most of the buildings and houses of Luang Prabang are constructed with the techniques of bricklaying and roofing with clay tiles. This is a unique feature that makes physical environment of Luang Prabang is unique. The researchers found that the source of these materials was produced outside of the Luang Prabang city area where locate on the other side of river bank. This brick factory has been producing brick, roofing and floor tiles for 30 years. Raw soil is the soil that is excavated from land in the factory itself, not from other area. This brick factory was contacted by the

Department of Luang Prabang World Heritage, DPL as a manufacturer of repair materials. But the factory owners have declined because of the inadequate production capacity.

In addition to interviewing the owner of the brick factory, researcher has the opportunity to observe the traditional house repair project, its name Ruenchan resident. Ruenchan resident is a wooden house that is Laos's traditional style building. The age of natural wood is limited by the time of use and maintenance. The repairers use synthetic wood made from gypsum at some point of the house because of the rare natural wood and the cost of them.

Figure 9: The owner of brick factory there was produced traditional material for traditional style building. (Photo by Researcher 11 June 2017)

In summary, the traditional construction materials industry sector is an important sector of supporting the preservation of preserved architecture. However, by social change and the change of way of people's life in modern times, the traditional construction materials manufacturers are less and may be discontinued in the future. It will affect the conservation of the unique architecture of Luang Prabang in the future.

4) The international organization sector. The architectural preservation of the Luang Prabang could not be denied that was support by the foreign sector. This sector is an important part in supporting both funding and technical support to the World Heritage Sites of Luang Prabang. The researchers found that within the Luang Prabang World Heritage Site, there was a display of funding information from foreign agencies. The information in the display indicates the source of funds and the amount received. In addition to funding, international organizations have also established the training center for people who interested in enhancing

knowledge and skills. Such as, UNESCO Training Center for Laotian Traditional Arts and Building Crafts Luang Prabang at Xieng Muan Temple that was established by UNESCO under The Cultural Survival Project Luangprabang. The project received a grant of \$ 150,000 from UNESCO in 2000-2007 and during 2016-2017, it received a grant of 45,000 USD from the World Education Lao to educate and rehabilitate artisanal skills in painting, carving, and casting.

Figure 10: Information board that display about sponsored by the foreign sector.

Figure 11: UNESCO Training Center for Laotian Traditional Arts and Building Crafts Luang Prabang.

Conclusion

The existence, preservation and preservation of the identity of the World Heritage Site of Luang Prabang, Lao People's Democratic Republic, responds to tourism in globalization. Identity in the architecture of the past of Luang Prabang is clear and a major focus of Luang

Prabang. Luang Prabang has been registered as a World Heritage Site because of the city has many ancient temples and houses, which are unique in colonial style. These valuable architectures have changed their roles from the role of the local religious or residential. The new roles of the valuable architectures are the place for tourism, the place to store cultural objects and the place of business to support tourism.

The sectors contributes to the existence of the cultural architecture identity of Luang Prabang are the government sector and the international organization sector. The government sectors play a role in regulating and controlling, as well as seeking fund and revenue management to be able to have money to maintain the cultural site. The foreign sector is quite important in supporting the process of preserving and preserving the cultural identity of Luang Prabang either in form of funding either in monetary form or through various projects. Education is an important part of contributes a new generation who have skilled or knowledgeable people for conservation. Knowledge is considered part of the intangible cultural heritage. Traditional artistic and traditional construction techniques instruction can be regarded as the preservation of cultural heritage. In the city, there is no formal education programs taught in traditional arts to the new generation which will result in future they not have new generation to know and to understand of traditional arts. However, the process of supporting and promoting the existence of the cultural identity of Luang Prabang, it has interesting styles and leads to important phenomena. The Luang Phrabang is still able to maintain the cultural identity of them

References

- UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Regulation**. Luang Prabang : La Maison du Patrimoine
- UNESCO. (2001). **Luang Prabang: Plan de Reperage**. Luang Prabang : La Maison du Patrimoine
- UNESCO, “World Heritage List Statistics”, 27 April 2006, archived at <http://whc.unesco.org/en/list/stat>
- World Bank, “**International Tourism, Receipts (% of Total Export)**”, archived at < <http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?locations=LA>>
- World Travel and Tourism Council, <wtctii@gmail.com> “**About WTTC**”, archived at < <https://www.wttc.org/about/>>
- World Tourism Organization, (2016) **UNWTO Tourism Highlight 2016 Edition**, UNWTO. Madrid

Contact email: yanin.ru@kmitl.ac.th

ACCS2018

The Asian Conference on
Cultural Studies

ACAS2018

The Asian Conference on
Asian Studies

Art Center Kobe, Kobe, Japan
Friday, June 1 - Sunday, June 3, 2018

Yanin Rugwongwan
King Mongkut's Institute of Technology
Ladkrabang, Thailand
March 2, 2018

Contact Email: yanino27@gmail.com
Presentation Type: Oral Presentation

Submission Title: The Cultural Heritage Architecture of Luang Prabang : The Role in Tourism and Preservation Sectors
Submission Number: 41571

Authors: Yanin Rugwongwan

Dear Dr Rugwongwan,

On behalf of the ACCS2018 Organising Committee, I am pleased to inform you that your proposal, "The Cultural Heritage Architecture of Luang Prabang : The Role in Tourism and Preservation Sectors", for ACCS2018 has met the accepted international academic standard of blind peer review, and has been accepted as: Oral Presentation

The conference will be held in Kobe, Japan, at Art Center Kobe from Friday, June 1st to Sunday, June 3rd, 2018. For more detailed information about the conference, please visit the conference website.

To confirm your participation in the conference please register by Friday, April 13th.

Once you have registered, if you cannot present for any reason, please notify the conference team at accs@iafor.org. If there is a day on which you are unable to present, please contact the conference team at the time of registration. We ask that you reserve requests of this nature for religious reasons or other exceptional and unavoidable circumstances.

Thank you for submitting to The Asian Conference on Cultural Studies 2018.

We look forward to welcoming you to the conference.

Yours Sincerely,

Joseph Haldane, Ph.D. (London), F.R.A.S.
Chairman & CEO, IAFOR

IAFOR, Sakae 1-16-26 - 201, Naka Ward, Nagoya, Aichi, Japan 460-0008
www.iafor.org

International, Intercultural, Interdisciplinary

iafor

41571

THE INTERNATIONAL ACADEMIC FORUM
international | intercultural | interdisciplinary

The Asian Conference on Cultural Studies (ACCS2018)

The Art Center Kobe, Kobe, Japan | June 1-3, 2018

Organised by The International Academic Forum (IAFOR)

Oral Presentation Certificate

Yanin Rugwongwan
(King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Thailand)

has presented the research entitled:

The Cultural Heritage Architecture of Luang Prabang: The Role in Tourism and Preservation Sectors

This is to confirm that Yanin Rugwongwan (41571), having presented the above research, actively participated in The Asian Conference on Cultural Studies (ACCS2018), and thereby contributed to the academic success of the event.

On behalf of the ACCS2018 Organising Committee:

Dr Joseph Haldane
Chairman & CEO, The International Academic Forum (IAFOR)

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ แบ่งออกได้ ๓ กิจกรรมหลัก ดังนี้

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

เนื้อหาของงานวิจัยทั้งทฤษฎีและผลที่ค้นพบจากการศึกษาเป็นเนื้อหาที่โยงกับเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าในอดีตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) ที่นำมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาการเรียนการสอนการอนุรักษ์และการสืบสาน อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ให้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนนักศึกษาได้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมสำคัญในอดีต ที่นอกเหนือจะสามารถสืบสานต่อเนื่องให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นแล้วยังมองเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ในการสร้างเศรษฐกิจในชุมชนได้ชัดเจน ทำให้เนื้อหาการเรียนการสอนมีความชัดเจนเข้าใจ และเห็นประโยชน์ของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ ในแง่ของตัวอย่างในการอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนา

งานวิจัยได้ถูกเสนอเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากผลงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์และการสืบสานเพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่แท้จริงของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในอดีต โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องก็สามารถนำ แนวทางการการอนุรักษ์ และการจัดการเพื่อการอนุรักษ์จากผลการวิจัยครั้งนี้ไปสู่การกำหนดนโยบายในส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้

๓. กิจกรรมทางวิชาการ

ผลการค้นพบจากงานวิจัยเป็นความรู้ใหม่ ในการอนุรักษ์ หรือการสืบสานอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีจุดเริ่มจากการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการยอมรับในระดับสากล และทำให้พหุอัตลักษณ์ที่ได้รับการอนุรักษ์ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ได้จัดทำเป็นบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ในวารสารวิชาการชื่อบทความ “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” และบทความเพื่อนำเสนอในเวทีวิชาการพร้อมนำเสนอส่งบทความเพื่อลง Proceeding ของการประชุมเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยด้วย

ภาคผนวก ค

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม
ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	วัตถุประสงค์ ที่บรรลุ	สิ่งที่ได้ทราบ
๑.สำรวจ ความ เป็นไปได้ของ ประเด็น หัวข้อ งานวิจัย	สามารถกำหนดประเด็นหัวข้อ งานงานวิจัยที่มีช่องว่างของ องค์ความรู้ ที่ยังไม่มีใครทำมา ก่อนและตั้งโจทย์การวิจัยได้	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เห็นโจทย์การวิจัย ข้อมูล ภาคทฤษฎีสามารถนำมาใช้ศึกษา ภาคสนามได้และข้อมูลภาคสนามจะ สะท้อนกรอบแนวคิด
๒. ศึกษาเอกสารชั้น ปฐมภูมิ แนวคิด ทฤษฎี สํารวจ แหล่งข้อมูล ภาคสนามเบื้องต้น	ได้เข้าใจแนวคิด อັดลักษณะ และแนวคิดอັดลักษณะกับการ ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม การสืบสานหรือ การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็น กรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ภาคสนามได้ชัดเจนและเป็น ระบบมากขึ้น และได้เห็น แนวทางในการเลือกข้อมูล ภาคสนามหลากหลายนั้นสู่ เฉพาะชี้ชัดแหล่งข้อมูล ภาคสนามที่อยู่ในกรอบ แนวคิดทฤษฎีที่จะวิเคราะห์ได้	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เห็นแนวคิด อັดลักษณะ การ อนุรักษ์การสืบสาน และการคงอยู่ และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ที่สามารถตีความ เพื่อสร้าง เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่มีคาม ชัดเจนมากขึ้นก่อนนำไปสร้าง เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลในภาคสนาม
๓. ตรวจสอบข้อมูล โดยผู้ทรงวุฒิ	ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยจัดให้มีการ ประชุมผู้ทรงวุฒิตรวจ ตรวจสอบ ความคืบหน้างานวิจัย ๓ บท แรก	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้เข้าใจแนวทางการวิจัย ประเด็น แนวทางการวิจัยชัดเจน มีความ สอดคล้องของวิธีวิทยากับโจทย์วิจัย

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	วัตถุประสงค์ที่ บรรลุ	สิ่งที่ได้ทราบ
---------	-------------	--------------------------	----------------

๔. ศึกษาข้อมูล ทฤษฎีภูมิของแหล่ง มรดกโลกหลวงพระ บาง ประเทศ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ๑).การจัดการการ ท่องเที่ยว ๒)อัตลักษณ์เด่นของ การท่องเที่ยวในแหล่ง มรดกโลกหลวงพระ บาง ประเทศ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว	สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมใน พื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระ บาง ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญในพื้นที่จำนวน ๑๕ คน	ข้อที่ ๑,๒	ได้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ในประเด็น อัต ลักษณ์ของเมืองฮอยอัน การ อนุรักษ์ การคงอยู่และการสืบ สานอัตลักษณ์ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อ การจัดการการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ทำมารถคงสภาพของ เมืองโบราณได้มากที่สุดและสร้าง รายได้ให้กับเมืองอย่างต่อเนื่อง
๕. ตรวจสอบข้อมูล ภาคสนาม	ข้อมูลภาคที่ผู้วิจัยได้เป็น รวบรวมเป็นข้อมูลดิบ ซึ่งมา เรียบเรียง โดยใช้กรอบแนวคิด เป็นฐาน อิงกับวัตถุประสงค์ การวิจัย	ข้อที่ ๑,๒	ได้ข้อมูลทั้งสองส่วน คือข้อมูลภาค เอกสารและข้อมูลภาคสนาม ส่วน ของข้อมูลภาคสนามได้ถูก ตรวจสอบโดยกรอบแนวคิด ทฤษฎี อิงกับวัตถุประสงค์การวิจัย เลือกสรรเฉพาะข้อมูลที่อยู่ใน กรอบแนวคิดและอิงกับ วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ไม่ เกี่ยวข้องก็จะถูกตัดออก

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	วัตถุประสงค์ ที่บรรลุ	สิ่งที่ได้ทราบ
๖. วิเคราะห์ข้อมูล	ข้อมูลภาคเอกสาร คือ แนวคิดอัตลักษณ์ อัตลักษณ์	ข้อที่ ๑,๒	ได้ข้อมูลภาคสนามที่เป็นข้อมูลจริง และได้เข้าใจบริบท สภาพแวดล้อม

	กับการท่องเที่ยว การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อมูลภาคสนาม อัตลักษณ์และการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก หลวงพระบาง ที่ได้จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ		ทายกายภาพ (ภูมิศาสตร์) สภาพแวดล้อมชุมชน ซึ่งเป็นส่วนของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ เลือกข้อมูลที่ใช่ประโยชน์ ข้อมูลที่ไม่ตอบวัตถุประสงค์ก็จะถูกคัดออก ข้อมูลส่วนไดยังบกพร่อง ข้อมูลภาคเอกสารยังบกพร่องจะได้รับการวิเคราะห์เพิ่มเติม ส่วนข้อมูลภาคสนามที่ยังบกพร่องจะได้รับการเก็บเพิ่มเติมอีกรอบ กับกลุ่มตัวอย่างบางรูป เมื่อข้อมูลทั้งสองส่วนเชื่อมโยง สมบูรณ์แล้ว รวบรวมฉบับสมบูรณ์ให้ผู้ทรงวุฒิตรวจสอบ
๗. ตรวจสอบผลการศึกษโดยผู้ทรงคุณวุฒิ	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชุมผู้ทรงวุฒิตรวจสอบงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	ข้อที่ ๑,๒	ได้ทราบความสัมพันธ์ข้อมูลทั้งหมดอย่างเป็นระบบ และทราบรูปแบบการวิจัยตามแบบของมหาวิทยาลัย
๘. จัดทำรายงานรูปเล่มฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	ข้อที่ ๑,๒	ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนำมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดการสืบสาน การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่สำคัญ และสามารถนำมาสร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่นในรูปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาคผนวก ง

เครื่องมือเก็บข้อมูล

โครงการวิจัย อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตอนที่ ๑ แบบสังเกต อัตลักษณ์ในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

๑. ด้านสถาปัตยกรรม ประเภทและชนิดของสถาปัตยกรรม ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญ ต่อการดึงดูดหรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
๒. ด้านศิลปกรรม ประเภทของศิลปกรรม และการนำมาใช้เพื่อบริการ/ส่งเสริมการท่องเที่ยว
๓. ด้านวิถีชีวิต การนำวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน/ของพื้นที่/ของคนในแหล่งมรดกโลกมาประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่
๔. พหิพจน์ ถือเป็นแหล่งสะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองในมิติต่างๆ ว่ามีการจัดวาง การดำเนินการ และการจัดประเภทของพหิพจน์ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเยี่ยมชมอย่างไร
๕. การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดแบ่งพื้นที่การท่องเที่ยว การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และกลุ่มคน/บุคคลในท้องถิ่น

- ๑ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลและการท่องเที่ยวของเมืองมาจากไหนบ้าง อย่างไร
 - การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตปกปกรักษา
 - การจัดการด้านสาธารณูปโภคในเขตปกปกรักษา
 - การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ จุดนั่งพักพื้นที่สาธารณะ และ Rest Stop ที่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล
- ๒ มีองค์กรต่างประเทศ หรือองค์กรจากภายนอกเมืองหลวงพระบาง เข้ามาช่วยเหลือและหรือสนับสนุน การท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางหรือไม่ หากมีเข้ามาดำเนินการอะไรบ้าง อย่างไร
 - ด้านการเงิน
 - ด้านการส่งเสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตปกปกรักษา เช่น เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้สามารถเป็นไกด์ นำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ
 - การส่งเสริมเทคนิคและนวัตกรรมในการดูแลบูรณะสถาปัตยกรรม แต่คนในท้องถิ่น/พื้นที่ให้สามารถดูแลซ่อมแซมสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้

-การส่งเสริมแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงคู่มือความรู้ ที่สำคัญจำเป็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

- ๓ กิจกรรมหลักๆที่นำมาส่งเสริมและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวหลวงพระบางคืออะไร อย่างไร
 - ๑) ชุมชน ชาวบ้านดั้งเดิม และชาวเมืองหลวงพระบาง มีส่วนร่วมในช่วยเหลือ สนับสนุน และการจัดการการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบาง อย่างไร
 - ๒) ค่าตัวการเข้าชมบ้านโบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑ์ มีการแบ่งปันส่วนเข้ามาช่วยเหลือเจ้าของบ้าน อย่างไร
 - ๓) ศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองหลวงพระบาง ที่ถูกนำมาใช้/ สนับสนุน/ ส่งเสริม การท่องเที่ยว อย่างไร เช่น การแสดงพื้นเมืองตอนเย็น การจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ พื้นเมือง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของหลวงพระบาง การละเล่น และอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ใคร เป็นเจ้าของในการดำเนินการ การจัดการแสดง ค่าตอบแทนที่ได้เป็นของใคร ต้องแบ่งให้รัฐ/เมืองหลวงพระบางด้วยหรือไม่อย่างไร
 - ๔) แหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่รอบๆเมืองหลวงพระบางที่เป็นจุดขายสำคัญมีอะไรบ้าง มีความสำคัญอย่างไร
 - ๕) สำนักงาน UNESCO มีบทบาทต่อการจัดการ และหรือ มีการดำเนินการจัดการด้านการท่องเที่ยว ในเมืองร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างไร
 - ๖) หน่วยงานรัฐที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในหลวงพระบางคือหน่วยงานอะไร มีบทบาทอย่างไร
 - ๗) การดูแลรักษา ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ตลอดจนพื้นที่บริเวณเมืองมรดกโลก มีการดำเนินการอย่างไร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซ่อมแซมมาจากแห่งใด หากต้องใช้เทคนิคเฉพาะจะมีการดำเนินการอย่างไร

ภาคผนวก จ

รูปแบบการจัดทำรายงานวิจัย

“อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของแหล่งมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
”

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- ๑ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์
- ๒ เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลกนั้น

ขอบเขตในการศึกษา

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึง การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวว่ามีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการสืบสาน/การอนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองอันได้แก่ สถาปัตยกรรม ศิลปะวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองมรดกโลกหลวงพระบางอย่างไร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตเมืองเก่า ในพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้รู้ (Key informant) ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง จำนวน ๑๕-๒๐ คน คน แบ่งเป็นสามระดับคือระดับนโยบาย จำนวน ๓-๕ คน ระดับปฏิบัติ จำนวน ๓-๕ คน ระดับผู้ประกอบการ จำนวน ๓-๕ คน และระดับประชาชน ๓-๕ คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เช่น การเผยแพร่ในวารสาร จดสิทธิบัตร ฯลฯ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcomes)

๑.๖.๑ เพื่อทราบการดำรงอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๖.๒ เพื่อทราบบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

แนวทางนำไปใช้ประโยชน์

ในระดับนโยบาย

รัฐและหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ให้ดำรงอยู่เพื่อการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอย่างหลากหลาย ในประเทศไทย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่น

ในระดับปฏิบัติการ

ในระดับท้องถิ่นสามารถนำแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปปฏิบัติ เพื่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวทาง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละภาค ของประเทศไทย เพื่อให้มีการดำรงอยู่ควบคู่กันระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว กับ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่สำคัญของท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และนำมาซึ่งรายได้ให้กับท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ อย่างยั่งยืน

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

หรือผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Outputs)

๖ เดือนที่ ๑

ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ในเมืองหลวงพระบาง ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ และได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการสืบสาน/อนุรักษ์ อัตลักษณ์ของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ได้ข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองหลวงพระบาง และได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างการจัดการและการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก

การวิเคราะห์แนวคิดกับข้อมูลภาคสนามนำมาสู่การวิเคราะห์รายงานวิจัยที่สมบูรณ์ได้

๖ เดือนที่ ๒

ได้ทราบผลของการศึกษาข้อมูลภาคสนามจะสะท้อนแนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดการอนุรักษ์ และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักวิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ให้เห็นภาพของการสืบสานและอนุรักษ์อัตลักษณ์เมืองหลวงพระบาง ที่สนับสนุนและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองหลวงพระบางทำเอกสาร สรุปรายงานวิจัย เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่

แผนงานของโครงการ

คำถามวิจัย	วิธีวิทยา	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
อัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางเป็นอย่างไรมีการดำรงอยู่และการสืบ	๑.ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ -การจัดการการท่องเที่ยว	-การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเมืองหลวงพระบางเป็น ข้อมูลการจัดการดำรงอยู่และการ	๖ เดือนที่ ๑

สานอัตลักษณ์ของ แหล่งวัฒนธรรม สำคัญในเมืองมรดก โลกหลวงพระบาง ประเทศลาวเพื่อการ ท่องเที่ยวในยุคโลกา ภิวัตน์อย่างไร	-อัตลักษณ์แหล่งมรดก โลก -ประวัติศาสตร์ความ เป็นมาของเมืองหลวง พระบาง -พัฒนาการและการ ดำรงอยู่ของแหล่ง มรดกโลกจนถึง ปัจจุบัน ๒.ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ปฐมภูมิ	-สัมภาษณ์ผู้รู้๓- ๕ คน -สัมภาษณ์ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ๓ คน	สืบสานอัตลักษณ์ของ แหล่งวัฒนธรรม สำคัญในเมืองมรดก โลกหลวงพระบาง ประเทศลาว ที่ถูก นำมาใช้เพื่อการ ท่องเที่ยว	
--	--	--	--	--

คำถามวิจัย	วิธีวิทยา	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
บทบาทของการ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ในการ สนับสนุนและ ส่งเสริม ให้เกิดการ ดำรงอยู่ของอัต ลักษณ์และ วัฒนธรรมในแหล่ง มรดกโลกหลวงพระ บาง ประเทศลาว เป็นอย่างไร	ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ -แผนงานและนโยบาย การท่องเที่ยวของ แหล่งมรดกโลก -อัตลักษณ์เด่นที่สำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวฯ มรดกโลกรวมถึงสินค้า และบริการที่เชื่อมโยง กับอัตลักษณ์	-สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วน ร่วมในพื้นที่ศึกษา -สัมภาษณ์ผู้รู้ ๓ คน -สัมภาษณ์ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ๔ คน	ทราบบทบาทของ การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม และการ จัดการแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสนับสนุนและ ส่งเสริม ให้เกิดการ ดำรงอยู่ของอัต ลักษณ์และ วัฒนธรรมในแหล่ง มรดกโลกหลวงพระ บาง ประเทศลาว	๖ เดือนที่ ๒

แผนงานและกิจกรรมในรอบ ๑ ปี

แผนงาน/กิจกรรม	รายเดือนที่					
	๒	๔	๖	๘	๑๐	๑๒
๑ ศึกษาความเป็นไปได้ของแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลภาคสนาม การสำรวจข้อมูลทฤษฎีและภาคสนามเบื้องต้น	✓					
๒ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิธีวิทยาที่จะใช้ศึกษา (๓ บทแรก)		✓				

และรับฟังความเห็นจากผู้ทรงวุฒิ (รอบแรก)						
๓. สร้างเครื่องมือ และนำเครื่องเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง			✓			
๔. รวบรวมข้อมูลภาคสนามและนำมาสังเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดอัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม				✓		
๕ รับฟังความคิดเห็นผู้ทรงวุฒิมาปรับและปรับเนื้อหาทั้งหมดอีกครั้ง (ทุกบท)					✓	
๖ สังเคราะห์เป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ และบทความวิจัย						✓

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล

พระมหาชุตีภัก อภินนโท (แหมทอง)

ประวัติการศึกษา

เปรียญธรรม ๙ ประโยค

- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถานที่ปฏิบัติงาน

ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๑๗๐

E-mail: chutipak_1@hotmail.com

ผลงานวิชาการ (งานวิจัย)

- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “โครงการพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคมภายใต้นโยบายหมู่บ้านศีล” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)
- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดหลักสูตรพระธรรมทายาท” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)
- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินการวิจัย โดย สำนักงาน คณะกรรมการวิชาแห่งชาติ (วช.)
- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการประสิทธิภาพการบริหารตามหลักพุทธจริยธรรมาภิบาล” ได้รับทุน สนับสนุนการดำเนินการวิจัย โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : แนวคิดและบทบาทองค์กรทางศาสนาพุทธ คริสต์” ได้รับทุน สนับสนุนการดำเนินการวิจัย โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.)
- เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ ๕ เรื่อง “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ได้รับทุน สนับสนุนการดำเนินการวิจัย โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.)

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล

ประวัติการศึกษา

ผศ.ดร.ญาณินทร์ รักวงศ์วาน
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ประชากรศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล , ๑๐ เมษายน
พ.ศ.๒๕๕๓
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรมภายใน) ,สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ,๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๔
นิเทศศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , ๔ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๕๕๘
บริหารธุรกิจบัณฑิต(การจัดการงานก่อสร้าง),มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
, ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๗สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต(สถาปัตยกรรม
ภายใน) , สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๒
เมษายน พ.ศ.๒๕๓๕

สถานที่ปฏิบัติงาน

ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ ๑๐๕๒๐
E-mail: yanin027@gmail.com

หน้าที่พิเศษ

อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ผลงานทางวิชาการ

- ตำรา “กายภาพเชิงกลเบื้องต้น”
- บทความเรื่อง “สถาปัตยกรรมภายใน อุโบสถ วิหาร : ภาพสะท้อนของวัฒนธรรมไทย” ในหนังสือการประชุมวิชาการ สถาปนิกสถาปัตยกรรมภายในและการออกแบบแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 พ.ศ.2545 ณ.มหาวิทยาลัยรังสิต
- บทความเรื่อง “ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : การดำรงอยู่และการสืบทอด” ในหนังสือที่ระลึก งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทบวงมหาวิทยาลัย ครั้งที่ 5 ณ.มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ.2546
- บทความเรื่อง “รูปแบบสะท้อนชีวิต” ในหนังสือ มรดกความงามของสภาพแวดล้อมท้องถิ่นไทย พ.ศ.2547
- บทความเรื่อง “The model of local museum operation for community learning in Thailand” ในการประชุมวิชาการนานาชาติ International Conference on Educational Research (ICER) 2008
- บรรยายพิเศษเรื่อง “Thai Temple : the integration of built environment in Thai culture” ณ. Muroran Institute of Technology เมืองมูโรแรน ประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ.2551)

- บรรยายพิเศษเรื่อง “Thai Temple : the integration of built environment in Thai culture” ณ.University of The Ryukyus เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น
- วิทยานิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดตั้งและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ดุษฎีนิพนธ์สาขาประชากรศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- บทความวิชาการ “ บริบทที่แตกต่างของความเป็นสมัยใหม่ในประเทศไทย” ในวารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง Vol. 8 มกราคม – มิถุนายน 2552, หน้า 33-42
- บทความวิชาการ “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” ใน “พลังแห่งการศึกษาเพื่อสังคมไทย” ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เอกสารในการประชุมวิชาการประจำปีสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ พ.ศ. 2553 “ปฏิรูปสังคมไทย ความคาดหวังกับความเป็นจริง”
- บทความวิชาการเรื่อง “ Comparative Studies on Collective Learning Process Involved in the Establishment and Operation of Local Museum in Thailand” เสนอ ในที่ประชุม The Asian Conference on Cultural Studies 2011 เมืองโอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น วันที่ 23 มีนาคม 2554
- บทความวิชาการ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น” ใน วารสารดำรงวิชาการ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2554)
- บทความวิชาการเรื่อง “การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์เชิงราบในการจัดตั้งและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบนแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน” ในที่ประชุมวิชาการระดับชาติอีโคโมส ประเทศไทย 2013
- งานวิจัย “วิจัยเชิงประเมินการใช้พื้นที่ประกอบการเชิงพาณิชย์ในอาคารผู้โดยสาร ณท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ” พ.ศ.2556
- วรารัณญา วงศ์อ้อย และ ญาณินทร์ รักวงศ์วาน. โครงการศึกษาอัตลักษณ์ชาวไทหล่ม เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์หล่มศักดิ์. ใน **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม** ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2558, หน้าที่ 77-85
- ศิริรัตน์ สุขชาติ และ ญาณินทร์ รักวงศ์วาน. **การพัฒนาแนวคิดเอกลักษณ์องค์กรสำหรับสถาปัตยกรรมภายในร้านออสก้าเดนิม**. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 40 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ 60 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 20 ตุลาคม 2559
- Shukui Tan, Nattapat Rakwongwan and Yanin Rugwongwan, (2014). The Context of Changes for Land Resources Metabolism in Urban Wild Area. *International Journal of Research in Applied Natural and Social Sciences*, 2, 157-168.

- Shukui Tan, Nattapat Rakwongwan and Yanin Rugwongwan, (2014). The Context of Changes for Land ResourcesEcosystem in Urban Wild Area: Case Study of Wuhan City's Metropolitan Area, People's Republic of China in 1999-2013. *Journal of Natural Sciences Research*, 4,
- Nattapat Rakwongwan and Yanin Rugwongwan, (2015). The Sustainability **of** in Urban Wild Area Changes and Urban Area Development: Case Study of Wuhan City's Metropolitan Area, P.R of China in 2002-2011, *Global Journal of Political Science and Administration*. 3, 44 – 59.

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์
ประวัติการศึกษา

นิเทศศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๒) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

สถานที่ปฏิบัติงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอดอนจาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๑๗๐

ผลงานวิชาการ

- หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตร
ธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ทุนอุดหนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ ๒๕๕๘
- ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอน
ของพระพุทธศาสนา ทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ทุนสกว. ปีงบประมาณ ๒๕๕๘
- หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการบริโภคสื่อเครือข่าย
สังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร ทุนอุดหนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ ๒๕๕๙
- โครงการวิจัย “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและ
จิตวิทยาเชิงบวกที่มี ต่อสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคาร
สูง เขตกรุงเทพมหานคร” ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ทุนสนับสนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยย่อยที่ ๕ เรื่อง “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว
ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ได้รับทุน สนับสนุนการดำเนินการวิจัย โดย
สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.)

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล ดร.พุทธชาติ แผนสมบูรณ์
ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๖ วท.บ. (ชีววิทยา) เกียรตินิยมอันดับ ๒ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๔๖ วท.ม. (เทคโนโลยีชีวภาพ) คณะทรัพยากรชีวภาพและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๓ พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถานที่ปฏิบัติงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๑๗๐

ผลงานวิชาการ

- การออกแบบสภาพแวดล้อมสถานพยาบาลให้เอื้อต่อการเยียวยา
(Healthcare Healing Environment Design) (ระยะเวลา ๓ ปี)
- (ชุดโครงการที่เสนอขอทุน ชุดที่ ๙ ชุดโครงการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพ
และความปลอดภัยของผู้ป่วย กลุ่มที่ ๑ : การออกแบบโครงสร้างที่
ส่งเสริมคุณภาพของโรงพยาบาลและความปลอดภัยของผู้ป่วย)
- โครงการวิจัย : ทุนวิจัยมุ่งเป้าด้านสุขภาพ และชีวเวชศาสตร์
ประจำปี ๒๕๕๖ เสนอต่อ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
- ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการบริโภคสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์
ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร
- โครงการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังในผู้สูงอายุ
ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.)
- โครงการวิจัย “การพัฒนาต้นแบบการปรับสภาพที่อยู่อาศัยเพื่อส่งเสริม
คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ทุนสนับสนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยย่อยที่ ๕ เรื่อง “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว
ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวง
พระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ได้รับทุน สนับสนุนการ
ดำเนินการวิจัย โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.)